

**AVRUPA PARLAMENTOSU'NDA POPÜLİZM:
SURIYELİ VE UKRAYNALI GÖÇMENLERİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

Doktora Tezi

Tuğşad ELPE

Eskişehir 2025

**AVRUPA PARLAMENTOSU'NDA POPÜLİZM: SURİYELİ VE UKRAYNALI
GÖÇMENLERİN KARŞILAŞTIRILMASI**

Tuğşad ELPE

DOKTORA TEZİ

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Programı

Danışman: Prof. Dr. Cenap ÇAKMAK

Anadolu

Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ağustos 2025

Eskişehir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Tuğşad ELPE'nin "Avrupa Parlamentosu'nda Popülizm: Suriyeli ve Ukraynalı Göçmenlerin Karşılaştırılması" başlıklı tezi 07/07/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim/Ana Sanat dalında Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Programında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Unvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Danışman) :	Prof. Dr. Cenap ÇAKMAK	
Üye :	Prof. Dr. Mustafa Nail ALKAN	
Üye :	Doç. Dr. Mustafa Cüneyt ÖZŞAHİN	
Üye :	Doç. Dr. Ali Onur ÖZÇELİK	
Üye :	Dr. Öğretim Üyesi Gürsel GÜR	

Prof. Dr. Nafiz Öncü CAN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

AVRUPA PARLAMENTOSU'NDA POPÜLİZM: SURİYELİ VE UKRAYNALI GÖÇMENLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tuğşad ELPE

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Programı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temmuz 2025

Danışman: Prof. Dr. Cenap ÇAKMAK

Avrupa son on yılda iki büyük göçmen akını ile karşılaştı. Bu iki olay yani 2015 mülteci krizi ile 2022 mülteci krizleri kimi yönlerden benzerlik gösterse de bazı yönlerden tamamen ayrılmıştır. Öyle ki, biri Avrupa siyasetinde bir krize dönüşürken, diğeri birleştirici bir etki yaratmıştır. 2015 krizinde süreci yönetmekte zorlanan Avrupa Birliği, sert bir muhalefetle de karşılaşmıştır. Orban'ın öncülüğünü yaptığı kimi devlet başkanları yaşanan krizde sınırlarını korumaya hatta entegrasyonun en önemli kazanımlarından Schengen Bölgesi uygulamaları dahi yer yer askıya alınmıştır. 2015 mülteci krizi Avrupa Birliği'nin göç yönetimi ile ilgili zayıflıklarını da ortaya koymuş, yaşanan kaos Avrupa'da (zaten yükselişte olan) popülizmi güçlendirmiştir. 2015'ten sonra Avrupa'nın hemen her ülkesinde popülist partiler oylarını artırmaktadır.

Diğeryandan, 2022 yılında Rusya ile Ukrayna arasında başlayan savaş, milyonlarca insanın AB ülkelerine sığınmasına yol açmıştır. Ancak bu kez siyaset bir kaosa değil dayanışma eksenli bir işbirliğine dönüşmüştür. Ayrıca Avrupa Birliği, bu kez tepkisini ve politikalarını müşterek ve oldukça hızlı bir şekilde ortaya koymuş, Ukraynalı mültecilere (tarihinde ilk kez) Geçici Koruma statüsü verilerek Avrupa Birliği'nin göç ve iltica politikalarında önemli bir dönüşüme işaret edilmiştir.

Bu tezde, ortaya çıkan bu dönüşüm değişimine ilişkin sebepleri ortaya koymak adına, Avrupa Birliği'nin en demokratik kurumu olan Avrupa Parlamentosu'na odaklanılmıştır. Parlamento'ya on yıl boyunca sunulan soru önergeleri incelenerek, Suriyeli ve Ukraynalı mültecilerle ilgili gündem belirlenmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşımla, popülizm ile göç arasındaki ilişkinin, iki göçmen gruba karşı ortaya konulan farklı tutumları ne şekilde etkilediği de analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: 2015 mülteci krizi, 2022 mülteci krizi, Avrupa Parlamentosu, Popülizm

ABSTRACT

POPULISM IN THE EUROPEAN PARLIAMENT: A COMPARISON OF SYRIAN AND UKRAINIAN MIGRANTS

Tuğsad ELPE

Department of International Relations

Programme in Political Science and International Relations

Graduate School of Anadolu University, July 2025

Supervisor: Prof. Dr. Cenap ÇAKMAK

In the past decade, Europe has faced two major waves of migration. These two events—the 2015 refugee crisis and the 2022 refugee crisis—show similarities in some respects, but diverge completely in others. While one turned into a crisis in European politics, the other created a unifying effect. During the 2015 crisis, the European Union struggled to manage the process and faced strong opposition. Led by Orbán, some heads of state began to protect their borders, and even the Schengen Area—one of the most significant achievements of integration—was partially suspended at times. The 2015 refugee crisis also revealed the weaknesses in the EU’s migration management, and the resulting chaos strengthened populism in Europe, which was already on the rise. Since 2015, populist parties have been increasing their votes in almost every European country.

On the other hand, the war that began between Russia and Ukraine in 2022 led millions of people to seek refuge in EU countries. However, this time, politics transformed not into chaos but into cooperation based on solidarity. Furthermore, this time the European Union responded and implemented its policies collectively and with remarkable speed; for the first time in its history, Temporary Protection status was granted to Ukrainian refugees, marking a significant transformation in the EU’s migration and asylum policies.

In this thesis, in order to identify the reasons behind this transformative change, the focus has been placed on the European Parliament, the most democratic institution of the European Union. By analyzing parliamentary questions submitted over the past decade, the study aims to identify the agenda regarding Syrian and Ukrainian refugees. With this approach, the relationship between populism and migration, and how it has influenced the different attitudes displayed towards the two refugee groups, has also been analyzed.

Keywords: 2015 refugee crisis, 2022 refugee crisis, European Parliament, Populism

01/08/2025

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Tuğşad ELPE

TEŞEKKÜR

Çalışma boyunca desteğini esirgemeyen başta danışmanım Prof. Dr. Cenap ÇAKMAK, Prof. Dr. M. Nail ALKAN, Doç. Dr. M. Cüneyt ÖZŞAHİN ile Doç. Dr. Ali Onur ÖZÇELİK ve Dr. Öğretim Üyesi Gürsel GÜR hocalarıma,

Kıymetli iş arkadaşlarım Doç. Dr. Fatma TAŞDEMİR, Dr. Öğretim Üyesi Derya TABİLOĞLU ve Doç. Dr. Ebru IŞIK ÇAVUŞ hocalarıma,

Değerli dostlarım Arş. Gör. Mustafa ERYAŞAR ile Arş. Gör. Mustafa YİĞİT'e,

Ve her zaman yanımda olan çok kıymetli ailem İbrahim, Ayşe ELPE ile kardeşlerim Fatma Tuğçe, Ertuğrul Can ve sevgilim Zeynep Selin ÖZKAYA'ya teşekkürü bir borç bilirim...

01/08/2025

ETİK KURUL BELGESİ BEYANNAMESİ

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında, yürütülmesinde, verilerin analizinde Etik Kurul İzni'ne gerek yoktur.

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken (örneğin ChatGPT, Gemini, DALL-E vb.) üretken yapay zekâ programlarından destek almadığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından (örneğin çeviri, bilimsel makale vb.) desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Tuğşad ELPE

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	v
TEŞEKKÜR	vi
ETİK KURUL BELGESİ BEYANNAMESİ.....	vii
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1. 1. Sorun ve Araştırma Soruları	5
1. 2. Amaç	7
1. 3. Önem	7
1. 4. Hipotezler	8
1. 5. Sınırlılıklar	8
1. 6. Tanımlar.....	9
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	10
2. 1. Göç ve Göçmenlik Bağlamında Kavramsal Çerçeve	10
2. 1. 1. Göç kavramı ve göç çeşitleri	10
2. 1. 2. Göçmen	14
2. 1. 3. Mülteci	15
2. 1. 4. Sığınmacı ve sığınma hakkı	17
2. 1. 5. İkincil koruma.....	19
2. 1. 6. Geçici koruma	20
2. 1. 7. Göç ve göçmenlik ile ilişkili diğer kavramlar	22
2. 1. 8. Avrupa Birliği'nin göç ve sığınma mevzuatı	25
2. 2. Avrupa Parlamentosu.....	27
2. 2. 1. Avrupa Parlamentosu'nun organizasyon yapısı	29
2. 2. 2. Avrupa Parlamentosu'nun yetkileri	31
2. 3. Popülizm.....	33
2. 3. 1. Popülizm kavramı	34

2. 3. 2. Popülizm ve liberal demokrasi ilişkisi	38
2. 3. 3. Popülizmin tarihsel gelişimi.....	40
2. 3. 4. Avrupa popülizmi	44
2. 3. 5. Avrupa şüpheciliği (Euroscpticism)	50
2. 3. 6. Popülizm-göç ilişkisi bağlamında Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlerin karşılaştırılması.....	55
3. AVRUPA’YA KİTLESEL GÖÇLER: 2015 VE 2022 MÜLTECİ KRİZLERİ	67
3. 1. Suriye İç Savaşı ve Göç Krizi.....	67
3. 1. 1. Suriyeli mülteci krizi (2011-2014).....	69
3. 1. 2. Suriyeli mülteci krizi (2015-2024).....	72
3. 1. 3. Sayılarla Suriyeli mülteciler	78
3. 2. Rusya-Ukrayna Savaşı ve Göç Krizi	82
3. 2. 1. Rusya-Ukrayna savaşı.....	86
3. 2. 2. Ukraynalı mülteci krizi	94
3. 2. 3. Sayılarla Ukraynalı mülteciler	98
4. YÖNTEM	104
4. 1. Araştırma Modeli	104
4. 2. Araştırma Evreni.....	106
4. 3. Veri Toplama Tekniği ve Aracı.....	107
4. 4. Veri Analizi	108
5. BULGULAR: AVRUPA PARLAMENTOSU’NDA GÖÇ GÜNDEMİ.....	112
5. 1. Suriye İç Savaşı ve Suriyeli Mültecilerle İlgili Gündem	113
5. 2. Avrupa’daki Suriyeli Mültecilerle İlgili Gündem	127
5. 3. Rusya-Ukrayna Savaşı ve Ukraynalı Mültecilerle İlgili Gündem.....	134
5. 4. Avrupa’daki Ukraynalı Mültecilerle İlgili Gündem.....	140
5. 5. Suriyeli ve Ukraynalı Mültecilere Yönelik Yaklaşımların Karşılaştırılması	148
5. 6. Popülizm Bağlamında İki Mülteci Grubun Karşılaştırılması.....	153
6. TARTIŞMA VE SONUÇ	165
6. 1. Avrupa Parlamentosu’nun 2014-2019-2024 Seçim Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi.....	165
6. 2. Sonuç	176
KAYNAKÇA.....	181

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1 Göç Hareketlerinin Sınıflandırılması.....	13
Tablo 3.1 2011-2014 Yıllarında Kayıtlı Suriyeli Mülteci Sayısı.....	71
Tablo 3.2 Suriyeli Mültecilerin En Fazla Bulunduğu AB Ülkeleri.....	79
Tablo 3.3 İtalya, Macaristan, Polonya ve Slovakya'daki Suriyeli Mülteci Sayıları...80	
Tablo 3.4 Dünyada En Fazla Suriyeli Mülteci Bulunduran Ülkeler.....	81
Tablo 3.5 Ukraynalı Mültecilerin En Fazla Bulunduğu AB Ülkeleri.....	99
Tablo 3.6 Vatandaşlarına Göre AB'nin Yüzleştiği En Önemli Sorun Olarak Göç Gündemi.....	103
Tablo 4.1 Anahtar Kavramlarla İlgili Soru Önergesi Sayıları.....	107
Tablo 4.2 İlgi Ölçeği Puan Tablosu.....	109
Tablo 4.3 Tutum Ölçeği Puan Tablosu.....	109
Tablo 5.1 2014-2019 Arasında Sunulan Önergelerin Partilere Göre Dağılımı.....	123
Tablo 5.2 2019-2024 Arasında Sunulan Önergelerin Partilere Göre Dağılımı.....	124
Tablo 5.3 Suriye'deki İç Savaş ve Suriyeli Mültecilerle İlgili Tüm Önergelerin (2014- 2024) Partilere Göre Dağılımı.....	125
Tablo 5.4 Suriye'deki İç Savaş ve Suriyeli Mültecilerle İlgili Önergelerde Partilerin Ele Aldıkları Konular.....	126
Tablo 5.5 Ukrayna'daki Savaş ve Ukraynalı Mültecilerle İlgili Sunulan Önergelerin Partilere Göre Dağılımı.....	138
Tablo 5.6 Ukrayna'daki Savaş ve Ukraynalı Mültecilerle İlgili Önergelerde Partilerin Ele Aldıkları Konular	139
Tablo 6.1 Avrupa Parlamentosu'ndaki Popülist Partilere Verilen Oy Oranları.....	166
Tablo 6.2 Avrupa Parlamentosu: 2014-2019.....	170
Tablo 6.3 Avrupa Parlamentosu: 2019-2024.....	172
Tablo 6.4 Avrupa Parlamentosu: 2024-2029.....	175

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 3.1 2011-2014 Yıllarında Suriyeli Mültecilerin Sayısındaki Artış Trendi.....	72
Şekil 3.2 2014-2024 Yıllarında Avrupa'daki Suriyelilerin Sığınma Başvurularının Trendi.....	78
Şekil 3.3 Yıllara Göre AB İçerisindeki Ukraynalı Mülteci Sayıları.....	99
Şekil 5.1 Suriye'deki İç Savaş ve Suriyeli Mültecileri Konu Alan Soru Önergelerinin Zaman Çizelgesi.....	113
Şekil 5.2 Suriye'deki İç Savaş ve Suriyeli Mültecilerle İlgili Önergelerin Konu Dağılımı.....	117
Şekil 5.3 Avrupa'daki Suriyeli Mültecilerle İlgili Önergelerin Konu Dağılımı.....	128
Şekil 5.4 Ukrayna'daki Savaş ve Ukraynalı Mültecileri Konu Alan Soru Önergelerinin Zaman Çizelgesi.....	135
Şekil 5.5 Ukrayna'daki Savaş ve Suriyeli Mültecilerle İlgili Önergelerin Konu Dağılımı.....	136
Şekil 5.6 Avrupa'daki Ukraynalı Mültecilerle İlgili Önergelerin Konu Dağılımları...	140
Şekil 6.1 AP İçerisindeki Popülist Vekillerin Genele Oranı.....	167
Şekil 6.2 AP İçerisindeki Vekil Sayıları / Popülist Vekiller.....	168

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AfD	: Almanya için Alternatif Partisi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ALDE	: Avrupa Liberal ve Demokratlar İttifakı Grubu
AP	: Avrupa Parlamentosu
BM	: Birleşmiş Milletler
CEAS	: Ortak Avrupa Sığınma Sistemi
CSU	: Hristiyan Sosyal Birlik Partisi
DF	: Danimarka Halk Partisi
EASO	: Avrupa Birliği Sığınma Ajansı
ECR	: Avrupa Muhafazakârlar ve Reformistler Grubu
EFDD	: Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Avrupası Grubu
EMN	: Avrupa Göç Ağı
ENF	: Milletler ve Özgürlük Avrupası Grubu
EPP	: Avrupa Halk Partisi
ESN	: Egemen Ulusların Avrupası Grubu
Eurostat	: Avrupa İstatistik Ofisi
FN	: Ulusal Cephe Partisi

FPÖ	: Avusturya Özgürlük Partisi
Frontex	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı
GERB	: Avrupalı Gelişimi İçin Yurttaşlar Partisi
Greens/EFA	: Yeşiller ve Avrupa Özgür İttifakı
GUE/NGL	: Avrupa Birleşik Solu/Nordik Yeşil Sol
ID	: Kimlik ve Demokrasi Grubu
IDMC	: Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
Lega	: İtalya Lig Partisi
M5S	: Beş Yıldız Hareketi Partisi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NI	: Bağımsızlar
ODP	: Operasyonel Veri Portalı
PfE	: Avrupa için Vatanseverler Grubu
PVV	: Hollanda Özgürlük Partisi
Renew	: Avrupa'yı Yenile Grubu
RN	: Ulusal Birlik Partisi
S&D	: Sosyalist ve Demokratların İlerici İttifakı
SD	: İsveç Demokratları Partisi
SMER	: Slovakya Sosyal Demokrat Partisi

TDK	: Türk Dil Kurumu
The Left	: Avrupa Parlamentosu'ndaki Sol Grup
UDCA	: Tacirlerin ve Zanaatkarların Savunması İçin Birlik
UKIP	: Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

1. GİRİŞ

Popülizm ve göç, 21. yüzyılın Avrupa siyaseti içerisinde en öne çıkan fenomenlerindendir. Avrupa bu asırda, 2008 Euro krizi ve 2015 mülteci krizi gibi hadiselerin merkezi olmuş, bu krizler Avrupa siyasetinde popülist siyasetin güçlenmesine olanak sağlamıştır. Öyle ki, halihazırda Avrupa'nın hemen her ülkesinde popülist partileri görmek mümkündür. Nitekim Avrupa Parlamentosu (AP) da bu yükseliş nedeniyle önemli sayıda popülist vekili barındıran bir kurum haline gelmiştir. Popülizmin krizlerden ve göçmen sayılarındaki artışlardan beslendiği, literatürde sıklıkla vurgulanan bir olgudur (Canovan, 1999, s. 12; Betz, 1994, s. 81; Davis & Deole, 2017, s. 14-15). Ancak, 2022'deki Rusya-Ukrayna Savaşı popülizm ile krizler arasındaki veya popülizm ile göç arasındaki korelasyonu sınamış, Avrupa'daki göç tartışmalarında büyük bir politik dönüşüme işaret etmiştir. Bu durumun nedenlerini, popülizm ile göçün yapısal ilişkisini ve iki kitlesel göç akının karşılaştırılmasını araştırmak anlamlı olacak, literatüre önemli katkılar sunacaktır.

Bu çalışmada, popülizmin Avrupa'daki yükselişinin göçle ilişkisi çerçevesinde, Suriyeli ve Ukraynalı mültecilerin AP içerisinde oluşturdukları gündem, odaklanılan konular ve göçmenlere yönelik tutumlar karşılaştırılmaktadır. Bu bağlamda, on yıllık süreçte vekillerin Komisyon'a sundukları soru önergeleri incelenmiştir. Bununla beraber, popülist siyasetin bu gündemdeki rolü çalışmanın odaklandığı bir diğer husustur.

2010 yılının aralık ayında Tunus'ta Muhammed Buazizi isimli bir gencin kendini yakmasıyla başlayan eylemler ve sokak hareketleri, kısa sürede Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da birçok ülkeye yayılmıştır. "Arap Baharı" olarak isimlendirilen bu hareketler, 2011 yılının mart ayında Suriye'de bir iç savaşın patlak vermesini tetiklemiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2024 sonu verilerine göre, Suriye İç Savaşı 13 milyondan fazla insanın zorunlu göçüne sebep olmuştur. Bu rakamın yaklaşık 6 milyon 250 binlik kısmı ülke dışına göç etmek zorunda kalan insanlardan oluşmaktadır. Suriye'den diğer ülkelere gerçekleşen bu göç yükünü büyük oranda Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır gibi komşu ülkeler sırtlanmaktadır. Bununla beraber, Avrupa ülkelerine yönelen göçmenlerinin sayısının 2015 yılında zirve yapması ve 2016 yılında da benzer yoğunlukta devam etmesi Avrupa'da bir panik ortamı yaratmıştır. 2015'te Avrupa Birliği (AB) ülkelerine sığınma başvurusunda bulunan göçmenlerin sayısı 1.256.580'e ulaşmış, bu sayının 362.720'sini yani %28,86'sını ise Suriyeli mülteciler

oluşturmuştur (Eurostat, 2025). Halihazırda (2025 yılı verilerine göre), AB ülkelerde 1.2 milyonu aşkın Suriyeli sığınmacı ve mülteci bulunmaktadır. Bu rakamın %60'ından fazlası ise Almanya'da yaşamaktadır (UNHCR, 2025). Almanya'nın tek başına Suriyeli mültecilerin çoğuna ev sahipliği yapması, diğer üye devletlerin bu konudaki farklı yaklaşımlarını ortaya koymaktadır.

2015'teki mülteci krizi, Avrupa'da hem şaşkınlık hem de kurumsal bir kriz ortamı yaratmıştır. AB ve üye devletler, süreci yönetmekte zorlanmış, ulusal düzeyde ise ülkelerin göç ve iltica politikalarında belirgin ayrışmalar yaşanmıştır. Almanya ve İsveç gibi ülkeler mültecilere kapılarını açarken; Fransa, Macaristan, Polonya, Slovakya ve Çekya gibi ülkeler ise sınırlarını kapatmıştır. Özellikle Macaristan gibi ülkeler sınırlarına duvar ve tel örgüler çekmiş, göçmen kotaları, yük paylaşımı ve dayanışma gibi temel ilkeler ile Avrupa entegrasyonunun önemli kazanımlarından olan Schengen bölgesi uygulaması dahi sorgulanır hale gelmiştir.

En nihayetinde Avrupalı devletler açısından krize dönüşen süreç, göçmen karşıtı, milliyetçi ve popülist hareketlerin hızla güç kazanmasına zemin hazırlamıştır. 2008 Euro krizinin etkilerinin henüz ortadan kalmadığı bir ortamda, mülteci krizi popülist partilerin yükselişi için “yeni bir fırsat” oluşturmuştur. Nitekim 2015'ten bu yana, popülist partiler oylarını artırmış ve 2024 seçimlerinde yirmi beş farklı ülkeden popülist parti, AP'ye en az bir vekil göndermeyi başarmıştır (Rooduijn vd., 2023). Bu partilerin, Avrupalı seçmenleri etkileyen bir retorik geliştirdiği ve oylarını artırdığı gözlemlenmektedir. Almanya gibi liberal demokrasinin kalesi olarak adlandırılabilen bir ülkede dahi, popülist yaklaşımların ciddi destek bulmuştur. Bu süreçte popülist partiler, Avrupa siyasetinde sadece muhalif ya da radikal partiler olarak kalmayıp, politika yapıcı ya da en azından politika dönüştürücü aktörler haline gelmiştir.

Popülist siyasetin güçlenmesi; göçmenlerin kültür, kimlik, değerler ve güvenlik ekseninde tartışılmalarının önünü açmıştır. Popülizm ile göç arasındaki ilişki, siyasal düzlemde göçmenlerin araçsallaştırıldığı, sadece demografik bir olgu olmaktan çıkıp ulusal kimlik ve Avrupa güvenliğinin karşısında “tehdit” olarak konumlandırıldığı bir bağlamda ortaya çıkmıştır. Bu durum, yalnızca çok sayıda göçmene ev sahipliği yapan Almanya gibi ülkelerde değil, göçmenlere kapılarını kapatan Fransa, Macaristan, Slovakya gibi ülkelerde de popülizmin yükselişine olanak sağlamıştır. Bu anlayış,

Parlamento'ya da yansımış; özellikle popülist partiler tarafından Avrupa Komisyonu'na sunulan soru önergelerinde bu tartışmalar görünür hale gelmiştir.

Diğer yandan, son yıllarda Avrupa'yı etkileyen bir diğer önemli gelişme de Şubat 2022'de patlak veren Rusya-Ukrayna Savaşı'dır. Bu savaş, yeni bir göç dalgasını tetiklemiştir. UNHCR'nin 31 Mayıs 2025 verilerine göre, Avrupa'da 5 milyonu aşkın Ukraynalı mülteci bulunmaktadır (ODP, 2025a). Avrupa'daki Ukraynalı mültecilerin sayıları Suriyeli mültecilere oranla çok daha fazla olsa da, Ukraynalı mülteciler ile ilgili süreç bir kriz haline dönüşmediği gibi dayanışma duygularını tetiklemiştir. Bu hususta, Avrupa ülkeleri için Rusya Federasyonu ve V. Putin tehdidinin birleştirici bir etki yarattığı öne sürülebilir. Ayrıca, Avrupalıların Ukrayna halkını kültürel olarak (Hristiyan-Avrupalı) kendilerine yakın hissettikleri de düşünülebilir.

Popülizm literatüründe göç ve göçmen karşıtlığının popülizmi tetiklediği ya da güçlendirdiği savunulmakta; göç ve popülizm arasında bir korelasyon olduğuna dair fikir birliği öne çıkmaktadır. Gerçekten de, yoğun göç dalgalarına maruz kalan ülkelerde bu etki açıkça gözlemlenebilmektedir. Ancak Ukraynalı mülteciler örneğinde asimetrik bir durum yaşanmış, süreç AB'nin göç ve iltica yönetimi politikaları açısından da bir politik dönüşüme işaret etmiştir. AB tarihinde ilk kez bir mülteci grubuna "Geçici Koruma Statüsü" tanımlanmış, göçmen karşıtlığıyla bilinen Macaristan Başbakanı Viktor Orban dahi Ukraynalı mülteciler lehine destekleyici açıklamalar yapmıştır. Bu bağlamda Ukraynalı mülteciler, kimlik, kültür gibi tartışmaların öznesi olmayıp, "Avrupalı" olarak görülmüşlerdir.

Bu iki kitlesel göç akını, AB için yalnızca insani bir sınav değil; kültür, kimlik, normatif değerler, çokkültürlülük, entegrasyon ve küreselleşme gibi kavramlar üzerinden bir meydan okuma anlamı da taşımaktadır. AP'de göçmenlerle ilgili oluşan gündem incelendiğinde de Suriyeli göçmenlerle ilgili oluşan gündemin, Ukraynalı göçmenlere göre daha yoğun yaşandığı gözlemlenmektedir. Suriyeli göçmenlerle ilgili gündem daha çok "hukuki konulara" odaklı olduğu halde, Ukraynalı göçmenlerle ilgili gündem onların yaşadıkları çeşitli insani problemler ve koruma ihtiyacı üzerinden ele alınmaktadır. AP, Avrupa'da yükseliş trendi gösteren popülist yaklaşımlardan etkilenmekte, bu yaklaşımlar Parlamento'da temsil edilen partilerin önerge ve söylemlerinde açıkça görülebilmektedir. AP'nin doğrudan vatandaşlar tarafından seçilen, farklı ideolojilere sahip vekillerin yer

aldığı çok sesli bir kurum olması, göç ve mültecilik konusundaki tartışmaların da geniş bir çerçevede yürütülmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, AP içerisinde, AB'nin normatif değerlerinin sık sık sınındığı ve popülist söylemlerin politika gündemine etki ettiği gözlenmektedir.

AB'nin benimsediği normatif değerler açısından tüm göçmen gruplara aynı mesafede eşit, adil ve insan hakları bağlamında yaklaşılması gerekmektedir. Bu normatif değerler aynı zamanda AB değerleri olarak öne çıkar ve anayasa ile korunur. AB Antlaşması'nın "Ortak Hükümler" başlığının altında bulunan 2. Maddesi şöyledir:

Birlik, insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kuruludur. Bu değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hakim olduğu bir toplumda üye devletler için ortaktır. (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s. 3)

Elbette ki Parlamento da kurumsal olarak bu normatif değerlere bağlıdır. Olası bir ihlal durumunda AB kurumları içerisinde idari soruşturmalar yürütülebilmektedir. Bununla beraber pratikte ise, bu normatif değerlerin AP içinde her zaman eşit derecede yansımadığını; çok sesliliğin ve Avrupa şüpheciliğinin de AP'nin bir parçası olduğu ortadadır. AP'deki farklı ideolojik grupların ve popülist partilerin etkisiyle göçmenlere yönelik tavırların ve önerge içeriklerinin değişkenlik gösterdiği bu çalışmada, özellikle popülist vekillerin Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlere dair yaklaşım farklılıkları karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir.

Bu bağlamda çalışma, AP'deki iki kitlesel göç akını karşısında sergilenen tutumları ve bunun altında yatan siyasal, toplumsal ve kültürel dinamikleri anlamayı amaçlamaktadır. Avrupa'daki popülizm ve göç tartışmalarının gündemdeki yeri, normatif değerlerin pratikte nasıl sınındığı ve AP içerisindeki popülist söylemin nasıl cereyan ettiğini ortaya koymak çalışmanın özgün katkısını oluşturmaktadır.

Çalışmada, AP içerisinde Suriyeli ve Ukraynalı mültecilerle ilgili sunulan soru önergeleri nitel içerik analizi ve çerçeveleme yaklaşımı kullanılarak incelenmiş, bu sayede göç ve popülizm ekseninde AP'de üretilen söylemin, toplumsal algı ve siyasal gündem üzerindeki etkilerine eleştirel bir perspektif sunmak hedeflenmiştir.

1. 1. Sorun ve Araştırma Soruları

Avrupa son on yılda iki kitlesel göç dalgası yaşamıştır. 2015'teki ilk dalgada, Suriyelilerin çoğunluğunu oluşturduğu (zorunlu) göçmenler kara ve deniz yoluyla Avrupa'ya göç etmiş, bu sürecin yönetilmesi AB açısından oldukça zorlayıcı olmuştur. Öyle ki, Almanya ve İsveç gibi ülkeler göçmenlere kapılarını açarken; Macaristan, Slovakya gibi ülkeler ise sınırlarını kapatmış ve AB'nin iltica politikalarına açık muhalefet göstermişlerdir. Bu süreçte Birlik üyeleri arasında bir kutuplaşma oluşmuş, entegrasyonun önemli kazanımlarından biri olan Schengen uygulaması dahi tartışmaya açılmıştır.

Diğer yandan, 2022'de savaşın patlak vermesiyle milyonlarca Ukraynalı, AB ülkelerine sığınmak zorunda kalmış, ancak bu kez AB hem kendi içinde hem de Ukraynalılarla dayanışma göstermiştir. AB, tarihinde ilk kez bir göçmen grubuna karşı geçici koruma statüsü tanımış, göç bir "tehdit" olarak değil, ortak sorumluluk olarak ele alınmıştır. Bu iki kriz, AB'nin göç ve iltica politikalarında bir politik dönüşümün göstergesi olmuştur.

Göçün AB ve üye devletler düzeyinde yarattığı siyasi, toplumsal ve kültürel etkiler, Avrupa'da (sağ) popülizmin yükselişi ile daha belirgin hale gelmiştir. Göç ve popülizm arasındaki korelasyon, göçü siyasallaştırmakta ve göçün politik gündemdeki ağırlığını artırmaktadır. Nitekim, 2015'ten sonraki süreçte hemen hemen tüm Avrupa'da popülist partilerin oylarını artırdıkları gözlemlenmektedir. Bu sayede, AP içerisinde de önemli sayıda göç karşıtı ve Avrupa şüphecisi popülist vekil bulunmaktadır.

AP, Birlik'in halk tarafından seçilen tek organıdır ve en demokratik organ olarak görülür (Kantola & Lombardo, 2021, s. 579). Bu yaklaşımla Avrupa genelindeki siyasal görünümü önemli ölçüde yansıtır. Bu sayede, AP vekillerinin Komisyon'a sunduğu soru önergeleri çok anlamlı bir hale gelmektedir. Soru önergeleri, sadece bilgi talebinden ibaret belgeler değildir. Siyasi aktörlerin tutum ve görüşlerini de (genellikle) yansıtır. Ancak göç ile popülizm arasındaki ilişkinin AP içerisinde oluşturduğu gündem, mevcut alanyazında yeterince incelenmemiştir.

Literatürde, popülizmle ilgili çalışmalar çoğunlukla teorik çerçevede (Mudde, 2004; Müller, 2020; Taggart, 2000) ya da mikro düzeyde ülke / parti odaklı analizler (Wodak, 2015; Pepinsky vd., 2024) ile karşılaştırmalı vaka analizleri (Rooduijn vd.,

2023; Zulianello & Larsen, 2021) şeklinde ortaya konmaktadır. Mikro düzeydeki yaklaşımlar, ulusal düzeyde anlamlı açıklamalar üretebilirken, Avrupa genelinde ve AP özelinde, yani makro düzeyde yetersiz kalabilmektedir. Örneğin, Portekiz’de popülist Chega Partisi’nin oylarını artırması, Almanya’da Alternative für Deutschland (AfD)’ın oylarını artırması ile aynı gerekçelere dayanamaz. Çünkü bu iki parti örneğinde göç benzer ölçeklerde etkili olamaz. Almanya tek başına Avrupa’daki Suriyeli göçmenlerin %60’ına ev sahipliği yapıyorken (716.728 kişi), Portekiz 966 Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır (Eurostat, 2025). Başka bir örnek olarak Slovakya sunulabilir. 2024 itibarıyla 34 Suriyeliye ev sahipliği yapan ve AB’nin kota uygulamalarını reddeden Slovakya’da, göçmen karşıtı söylemler öne çıkmakta, Başbakan R. Fico, “İslam’ın Slovakya’da yeri yok.” (Chadwick, 2016) diyerek göçü dışsallaştırmaktadır.

Bu örneklerde görülebileceği üzere, popülizm ve göç ilişkisini her örnekte kendi içinde ele almak oldukça yararlı olacaktır. Nitekim Mudde & Kaltwasser (2019)’ın savunduğu gibi, popülizmin ince merkezli bir ideoloji oluşu, her vakada farklı bir yaklaşımın ortaya çıkabilmesine olanak sağlar. Bununla birlikte, AP özelinde bir değerlendirme yapmak, mikro düzeyde analiz bakımından zayıf kalsa da bütünü görmeyi ve makro bir yaklaşımla ele alabilmeyi mümkün kılmaktadır. Bunun bir sebebi de, 2024 seçimlerinden sonra İrlanda ve Malta hariç tüm üye devletlerden çeşitli (sağ) popülist partilerin en az bir vekili Parlamento’ya göndermeyi başarmasıdır (Rooduijn vd., 2023).

AP ile ilgili çalışmalarda da, gerek yöntem gerekse odak farklı bir şekilde ortaya konmuştur. Popülizmin AP içerisindeki etkilerini araştıran kimi çalışmalar, göç olgusuna odaklanmamış (Ruzza vd., 2021); göçe odaklananlar ise popülizm ve göç arasındaki teorik ilişkiyi ve göçmen grupları arasındaki farklılıkları incelememiştir (Aydemir, 2021). Bu bağlamda, Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlere ilişkin karşılaştırmalı içerik analizleri ve popülizmin bu gündeme etkisi, mevcut literatürde sistematik biçimde ele alınmamıştır.

Bu sebeple bu çalışma, Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlere ilişkin yaklaşımlardaki benzerlikleri ve farklılıkları, Parlamento’ya sunulan soru önermeleri vasıtasıyla sistematik biçimde tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bununla beraber, Parlamento’daki popülist siyasetçilerin (grupların) söylem ve performansları da analiz edilerek, popülizmin kimlik ve kültüre dayalı siyaset üzerindeki etkisi değerlendirilecektir. Böylelikle çalışma, hem AP odağında literatürdeki boşluğu doldurmayı hem de popülizm-göç ilişkisine makro

düzeyde bir yorum yapmayı ve teorik olarak popülizme katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu çerçevede çalışmanın araştırma soruları şunlardır:

Araştırma Sorusu 1a: Avrupa Parlamentosu'nda Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlere yönelik tutum nasıldır? İki gruba yönelik tutumlardaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

Araştırma Sorusu 1b: Avrupa Parlamentosu'nda Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlerle ilgili soru önergelerinde hangi temalar öne çıkmıştır?

Araştırma Sorusu 2a: Popülist partilerin iki göçmen gruba yönelik tutumları nasıldır?

Araştırma Sorusu 2b: Popülist partilerin iki göçmen gruba yaklaşımları diğer (ana akım) partilerden ne şekilde ayrılmaktadır?

1. 2. Amaç

Bu çalışmanın amacı, Avrupa Parlamentosu'nda 2014-2019 ve 2019-2024 (8. ve 9. yasama dönemlerinde) Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlerle ilgili sunulan yazılı soru önergelerinin karşılaştırılmalı ve sistematik analizini yapmaktır. Bu kapsamda, iki göçmen grubun AP gündemine nasıl taşındığı, hangi konularla ele alındıkları ve bu süreçte popülist siyasetin rolü incelenecektir. Bu sayede, hem AP genelinde hem de popülist gruplar özelinde, iki göçmen gruba yönelik yaklaşımların benzerliklerin ve farklılıkların ortaya konması amaçlanmaktadır.

1. 3. Önem

Bu çalışma, Avrupa Parlamentosu'nda Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlere ilişkin gündemin sistematik ve karşılaştırmalı bir analizini sunmaktadır. Böylece, Avrupa'da son on yılın en önemli konularından ikisi olan popülizm ve göçün kurumsal düzeyde nasıl keşiştiği incelenmektedir. Literatürde, AB düzeyinde popülizm-göç ilişkine odaklanan veya AP özelinde iki farklı göçmen gruba yönelik yaklaşımları karşılaştıran çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, Parlamento'da iki göçmen gruba yaklaşımları karşılaştırarak AP genelinde ve popülist gruplar özelinde analiz yapmaya olanak sağlamakta, bunu popülizm ideolojisi ile ilişkilendirerek hem diğer çalışmalardan ayrılmakta hem de literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Ayrıca bulgular,

Avrupa'daki göç ve popülizm alanındaki tartışmaların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

1. 4. Hipotezler

Hipotez 1: Avrupa Parlamentosu'nda Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlerle ilgili soru önergelerinde, iki göçmen grubuna yönelik tutum ve odaklanılan temalar belirgin farklılık göstermektedir.

Hipotez 2a: Popülist partilerin Suriyeli göçmenlere ilişkin tutumu, Ukraynalı göçmenlere kıyasla daha olumsuz ve dışlayıcı bir nitelik göstermektedir.

Hipotez 2b: Popülist partilerin iki göçmen gruba yönelik yaklaşımı, diğer (ana akım) partilerden belirgin şekilde daha dışlayıcıdır.

1. 5. Sınırlılıklar

Çalışma, Avrupa Parlamentosu'nun 8. ve 9. yasama dönemlerini kapsamakta, yani 2014-2019 yılları ile 2019-2024 yıllarına odaklanmaktadır. Bu bağlamda on yıllık bir zaman sınırı taşımaktadır.

Çalışmada kapsam Suriyeli ve Ukraynalı göçmenler olarak belirlenmiştir. Bu sebeple filtreleme; "Suriye (Syria)", "Suriyeli (Syrian)", "Ukrayna (Ukraine)", "Ukraynalı (Ukrainian)" kavramları aracılığı ile yapılmıştır. Diğer göçmen gruplara (örneğin Afgan, Ortadoğulu ya da vatansızlar gibi) yönelik tutumlar incelenmemiştir. Filtreleme esnasında; başlığında, soruda ya da gerekçe metninde anahtar kavram kullanılmayan soru önergeleri kapsama dahil edilmemiştir. Bu açıdan, genel ifadelerle yazılan soru önergeleri (örneğin "Ortadoğulu mülteciler" ya da "Avrupa'daki göçmenler" gibi) göz ardı edilmiştir. Bunun iki nedeni vardır. İlki, çalışmanın konusuna aykırılık riski taşıması (Ortadoğulu mülteciler ifadesi ile Afganistan, Irak ya da Libya'dan gelen mülteciler kastediliyor olabilir.), ikincisi ise bu önergelerin filtrelenmesinin mümkün olmamasını nedeniyle veri evreninin çok büyümesi. Üstelik veri evreni büyüse bile anlamlı sonuçlar vereceği şüphelidir. Çünkü bu durumda, incelenen soru önergelerinde "Bu önerge, Suriyeli göçmenlerle mi ilgili?" şeklinde çıkarım yapmak gerekmektedir. Ancak bu yaklaşım, çalışmanın analizini etkileme hatta zarar verme riski taşımaktadır. Bu sebeple, yalnızca anahtar kavramın bulunduğu soru önergeleri incelenmiş ve spesifik bir karşılaştırma yapma imkanı doğmuştur.

Çalışmada, Avrupa Parlamentosu içerisindeki tartışmalar kapsama dahil edilmemiş, veri seti yalnızca yazılı soru önermeleri üzerinden oluşturulmuştur.

Çalışmada; zorunlu göçmenlere odaklanılmıştır. Yani; savaş, çatışma, zulüm gibi sebeplerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan göçmenler incelenmiş, gönüllü göçmenler (emek göçü, beyin göçü vs.) kapsama dahil edilmemiştir.

Çalışmada, veri setinin kodlanması ve analizi tek yazar tarafından yürütülmüştür. Veri setinin oluşturulmasında yazar öznelliğini en aza indirmek için sistematik ve şeffaf bir kodlama çerçevesi belirlenmiştir.

1. 6. Tanımlar

Zorunlu Göçmen: Savaş, çatışma, zulüm tehlikesi altında göç etmek zorunda kalan tüm göçmenleri ifade eder. Ülke içi yer değiştirmeleri veya başka bir ülkeye sığınmaları bu hususta bir farklılık yaratmamaktadır. Ayrıca bu çatı kavram; mülteci, sığınmacı, ikincil koruma statüsü, geçici koruma statüsü gibi çeşitli hukuki statülerin tamamını kapsar. Çalışmada, anlatı bütünlüğünü ve uyumluluğunu oluşturmak adına zorunlu göçmenleri ifade etmek için mülteci kavramı tercih edilmiştir.

Suriyeli Göçmenler: 2011’de patlak veren Suriye İç Savaşı nedeniyle göç etmek zorunda kalan göçmenlerdir. Çalışmada Suriyeli göçmenler ifadesi, Avrupa ülkelerine sığınan Suriyeli zorunlu göçmenlere yönelik kullanılmaktadır.

Ukraynalı Göçmenler: 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı nedeniyle göç etmek zorunda kalan Ukraynalı göçmenleri ifade eder. Çalışmada Ukraynalı göçmenler ifadesi, Avrupa ülkelerine sığınan Ukraynalı zorunlu göçmenlere yönelik kullanılmaktadır.

Popülizm: Çalışmada; halk ve seçkinler arasında karşıtlık kuran, ulusal kimlik ve egemenlik vurgusu yapan, mevcut kurumlara özellikle Avrupa Birliği’ne eleştirel yaklaşan siyasi ideoloji olarak kullanılmaktadır (Mudde, 2004, s. 543). Ayrıca, sol ve aşırı sol popülizm çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir. Bu çalışmada; merkezde, sağda ya da aşırı sağda konumlanan popülist ideoloji ele alınmıştır. Bunun nedeni, göçmen karşıtlığı ve Avrupa şüpheciliği ekseninde sağ ve sol popülizmin ayrışmasıdır.

Popülist Gruplar: Avrupa Parlamentosu içerisinde popülist siyaset yapan ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden birçok popülist parti tarafından kurulan siyasi grupları ifade eder. Çalışmada popülist gruplar; 2014-2019 dönemi için Milletler ve Özgürlük Avrupası Grubu (ENF) ile Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Avrupası (EFDD); 2019-2024 dönemi için Kimlik ve Demokrasi Grubu (ID) olarak belirlenmiştir (Mudde, 2019).

Soru Önergesi: Avrupa Parlamentosu üyelerinin, Avrupa Komisyonu'na belirli bir konuda bilgi talep etmek veya politika sorgulamak amacıyla sunduğu resmi yazılı ve genellikle gerekçeli sorulardır.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. Göç ve Göçmenlik Bağlamında Kavramsal Çerçeve

2. 1. 1. Göç kavramı ve göç çeşitleri

Göç oldukça eski bir kavramdır. En eski dönemlerden günümüze dek insanlık tarihinin bir parçası olan bu kavram, her ne kadar eski de olsa, küreselleşmenin etkisiyle yakın dönemin en önemli kavramlarından biri haline gelmiştir. Bugün dünyanın çeşitli coğrafyalarında göç toplumsal hayatın önemli bir parçası olmuştur. Çatı bir kavram haline gelen göçün; sebep, zaman, şekil yönünden birçok farklı çeşidi bulunmaktadır. Bu yüzden bu kavramı tek bir boyutta incelemek oldukça zordur. Göç, yapısı itibarıyla farklı disiplinlerin konusu olan bir kavramdır. Bu sebeple kavrama yaklaşım bakımından farklı değerlendirmeler yapılmış, göç ve göçe dair kavramların kullanımı açısından bir muğlaklık oluşmuştur. Uluslararası hukuk alanındaki çeşitli düzenlemeler ile bu muğlaklık giderilmeye çalışılmış olsa, hala konuya ilişkin bir kafa karışıklığı olduğundan söz edilebilir. Bunun bir sebebi de göç ve göçe dair kavramların çeşitlenerek gelişim göstermesidir. Bu nedenle çalışmada kullanılacak olan göç ve göçe ilgili kavramların bir kafa karışıklığı yaratmaması adına bu bölümde göçün ve göçe dair kavramların terminolojik incelemeleri yapılacaktır.

Göç, kavramsal olarak bir yerden başka bir yere taşınma veya yer değiştirme eylemidir. Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre göç; “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi; taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanmıştır (TDK, tarihsiz). Birleşmiş Milletler'e (BM) bağlı Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration-IOM) (2019, s. 137) göçü, “bireylerin bir devlet içinde ya da

uluslararası bir sınırı geçerek olağan ikamet yerlerinden uzaklaşması” olarak tanımlamıştır. Avrupa Komisyonu’na bağlı olan Avrupa Göç Ağı (European Migration Network-EMN) (2018, s. 255) ise göçü, “Bir kişinin; nedenine, gönüllü veya gönülsüz oluşuna, düzenli ya da düzensiz oluşuna bakılmaksızın, bir yıldan daha uzun bir süre için, uluslararası bir sınırı geçerek (uluslararası göç) veya bir devlet içinde (iç göç) hareket etmesi” olarak tanımlamıştır. Lee’nin (1966, s. 49) tanımına göre göç, hareketin mesafesinden, rızadan ya da nereye doğru gerçekleştiğine bakılmaksızın yapılan, kalıcı veya yarı kalıcı ikamet değişikliğidir.

Göç, insanlar veya hayvanlar tarafından gerçekleştirilebilir. Ancak, bu terim insanlar için kullanıldığında, genellikle bir bölgeden başka bir bölgeye yerleşme veya taşınma anlamında kullanılır. Bireysel bir eylem olabileceği gibi bir grup ya da topluluk tarafından topluca da gerçekleşebilir. İnsanlık tarihi kadar eski olan bu eylem çeşitli nedenlerle gerçekleştirilebilir. Bu nedenler arasında savaş, beslenme olanakları, doğal afetler, barınma, siyasi istikrarsızlık, dini veya siyasi ayrımcılıklar, ekonomik fırsatlar ve iş olanakları, iklim değişikliği, aile birleşimi veya bireysel tercihler gibi çeşitli faktörler bulunmaktadır. Göç edenler çeşitli sebeplerle yaşadıkları bölgeden ayrılmayı tercih edebilir ya da zorunda kalabilir ve yeni bir bölgede yaşam kurarlar. Bu eylem aynı ülke sınırları içerisinde gerçekleşebileceği gibi bir ülkeden bir başka ülkeye taşınma şeklinde de gerçekleşebilir. Aynı ülke içerisinde gerçekleşen göç, “iç göç” olarak tanımlanır. Farklı bir ülkeye doğru gerçekleşen göç hareketi ise, “dış göç” olarak ifade edilir. Bu durum yasal ya da yasa dışı olarak gerçekleşebilir. Bu durumda göç edenler, daha önce yaşadıkları köken ülkelerinden yeni bir hedef ülkeye taşınarak yaşamlarını farklı bir ülkede sürdürürler. Böylelikle göç uluslararası bir boyut kazanmaktadır. Bu yüzden dış göç, “uluslararası göç” olarak da ifade edilebilir. Castles ve Miller (2008, s. 3-11), özellikle 1970’li yıllardan itibaren uluslararası göç kavramı ile küreselleşme arasında giderek artan bir korelasyon olduğu ve bu iki kavramın birbirlerini olumlu anlamda etkileyeceklerini iddia ederek bu yeni dönemi “Göçler Çağı” olarak adlandırmıştır.

Göçler sebep, zaman ve şekil yönünden farklılık göstermektedir. Bunun sonucu olarak da çeşitli şekillerde sınıflandırılırlar. En basit haliyle göçler, daha önce söz edildiği gibi, aynı ülke içerisinde gerçekleşirse “iç göç” olarak tanımlanır. Bir kaynak ülkeden başka bir hedef ülkeye doğru gerçekleşmesi halinde ise “dış göç” olarak isimlendirilir.

Dış göç aynı zamanda “uluslararası göç” olarak da ifade edilmektedir. Bu çalışmada da “uluslararası göç” kavramı tercih edilecektir.

Göç türleri arasındaki bir diğer ayrım, göçün yasal sınırlar içerisinde olup olmamasıyla ilişkilidir. Göç, gerek göç edilen kaynak ülkenin gerekse gidilecek hedef ülkenin yasal düzenlemelerine uygun olarak gerçekleşmişse “Düzenli Göç” ya da “Yasal Göç” olarak adlandırılır. Bu durumda göç eden birey ya da topluluk pasaport, seyahat belgesi, vize ya da izin belgesi gibi bir evrak yoluyla yasal bir dayanağa sahiptir. Diğer yandan, yasal bir dayanak olmaksızın ya da yasal yükümlülüklerin tamamen yerine getirilmemesi, yasa dışı bir biçimde göç eyleminin gerçekleşmesi ya da yasal izin sürelerinin aşılması halinde ise “Düzensiz Göç” ya da “Yasa Dışı Göç” olarak ifade edilir. Bu durumda göç eden birey ya da topluluk, kaynak ülkenin ve/veya hedef ülkenin iç hukuk kurallarını ihlal etmiş, uluslararası hukukla belirlenmiş sınırları yasal olmayan bir şekilde geçmiş ve yasa dışı bir eylemde bulunmuş olur (Bozkurt, 2022, s. 23). Çalışma Avrupa Parlamento’su perspektifinden incelenecektir. Avrupa Parlamentosu’nun ve Avrupa Birliği’nin resmi yazışmaları, düzenlemeleri ve tanımlamaları incelendiğinde göç ve göçmen kavramlarının hukuki durumunu ifade etmek için zaman zaman “düzenli (regular)” veya “düzensiz (irregular)”, zaman zaman da “yasal (legal)” veya “illegal (yasa dışı)” kavramlarının kullanılabildiği gözlemlenmiştir. Güncel kullanımda “düzensiz” kavramının “yasa dışı” kavramına göre daha çok kullanıldığı da gözlemlenmiştir. Bu sebeple bu çalışmada, göç ve göçmen kavramlarının hukuki durumunu ifade etmek için “düzenli ve düzensiz” kavramları tercih edilecektir.

1970’li yıllardan itibaren giderek artan düzensiz göç (özellikle Avrupa’ya doğru), artık uluslararası gündemin en önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Düzensiz göçle doğrudan ilişkili olan bir diğer göç türü ise “Transit Göç” olarak ifade edilebilir. Göç eden bireyin ya da topluluğun, kaynak ülkeden gitmek istedikleri hedef ülke dışında üçüncü bir ülkede bulunmaları durumunda, bu üçüncü ülke artık transit ülke olmaktadır (Bozkurt, 2022, s. 24).

Göç türlerine ilişkin önemli bir çalışma, William Petersen’in 1958 senesinde yayımladığı “Genel Bir Göç Tipolojisi” adlı eseridir. Petersen (1958, s. 258), bu makalede göçleri sınıflandırırken öncelikle “tutucu (conservative)” ve “yenilikçi (innovating)” göçler olarak iki temel ayrım yapmaktadır. Ona göre yenilikçiler, yeniye ulaşmayı

arzuladıkları için göç ederler. Tutucular ise bir çeşit değişikliğe tepki olarak sahip olduklarını korumak için göç ederler. Yani rızaya ve zorlanmaya ilişkin iki temel ayrım yapılır. Petersen (1958, s. 259), bu temel ayrımın ardından gelişmiş bir göç tipolojisi oluşturarak göçü; ilkel (primitive) göç, zorunlu (forced) göç, yönlendirilmiş (impelled) göç, serbest (free) göç ve kitlesel (mass) göç olarak beş geniş sınıfta analiz etmiştir. Bu eserde göç türlerine yönelik yapılan temel sınıflandırma, göçün yeniliğe olan isteğe dayalı bir tercih olup olmaması olarak belirlenmiştir. Göçün, çeşitli faktörlerle ortaya çıkan bir zorunluluktan, mecburiyetten ya da mecbur hissetmekten dolayı gerçekleşmesi rıza ve istekten bağımsız bir durumdur. Yani göçler arasında bir sınıflandırma yaparken istek ve rıza faktörleri önemli bir yer tutmaktadır.

Göç eden birey ya da topluluğun, isteklerine bağlı olmaksızın, göçe zorlanmaları halinde ise, “zorunlu göç” ya da “zorunlu yer değiştirme” gerçekleşmektedir. IOM (2019, s. 55) tarafından hazırlanan göç sözlüğünde “zorunlu yer değiştirme” kavramı, “Silahlı çatışmalar, genel şiddet hali, insan hakları ihlalleri, doğal ya da insan kaynaklı felaketlerin etkilerinden kaçınmak veya bu etkiler nedeniyle zorla ya da mecbur kalarak evlerini veya sürekli ikamet ettikleri yerleri terk etmek zorunda kalan kişilerin hareketi.” olarak tanımlanmıştır. UNHCR (2023, s. 2) tarafından hazırlanan “Küresel Eğilimler” raporunda 2022 yılının sonu itibarıyla; savaş, çatışma, şiddet, insan hakları ihlalleri veya kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar sonucunda zorunlu olarak göç eden insanların sayısı 108,4 milyon olarak açıklanmıştır. Bu rakamın 45,9 milyonluk kısmını ise uluslararası göçler oluşturmaktadır.

Tablo 2.1

Göç Hareketlerinin Sınıflandırılması

Sayılarına Göre	Nedenlerine Göre	Sürelerine Göre	Yönlerine Göre	Yasallığına Göre
Bireysel	Gönüllü	Kalıcı (Kesin)	İç Göç	Düzenli (Yasal)
Kitlesel (Toplu)	Zorunlu	Geçici	Uluslararası Göç (Dış Göç)	Düzensiz (Yasa Dışı)

Kaynak: Yazan Koç, 2020, s. 57.

2. 1. 2. Göçmen

Göçmen (Immigrant), göç eylemini gerçekleştiren bir bireyi ya da topluluğu tanımlayan çatı bir kavramdır. Kavramsal olarak, hayat standartlarını artırmak için yapılan işçi göçlerinden öğrenci değişim hareketlerine, bir savaştan ya da siyasi bir baskıdan kaçmaya kadar, yasal düzenlemelere uygun olup olmamasına bakılmaksızın herhangi bir saikle göç eden bireyi ya da topluluğu ifade eder. IOM (2019, s. 132) göçmeni, “Bir kişinin ülke içinde veya uluslararası bir sınırı geçerek, geçici veya kalıcı olarak, çeşitli nedenlerle olağan ikamet yerinden uzaklaşmasını ifade eden şemsiye bir terim” olarak açıklamaktadır. Nedenine, süresine, yönüne ya da hukuki durumuna bakılmaksızın göç eden bireylerin tümünü ifade eder. Göç edenlerin motivasyonu, rızası ya da göç eyleminin gerçekleşme şekli gibi farklılıklar çeşitli göçmen tanımlarını da beraberinde getirir. Göçmen çatısı altında; “mülteci, sığınmacı, ikincil koruma, geçici koruma sağlananlar” gibi alt tanımlamalar bulunmaktadır. Bu kavramlar, göçmenler arasındaki yapısal ayrımları vurgulamak için zaman içerisinde gelişmiş ve çoğalmıştır. Yine de bu kavramlar arasındaki farklılıklar sıklıkla ihmal edilmekte ya da bu kavramlar birbirleri yerine kullanılmaktadır. Bunun bir sebebi de bu kavramların farklı ülkelerde farklı şekilde tanımlanabilmesi ya da yorumlanabilmesidir (Bozkurt, 2022, s. 35). Çalışma içerisinde yer yer kullanılacak bu kavramların herhangi bir anlam karışıklığı yaratmaması için terminolojik incelemeleri yapılacaktır.

Göçmenlikte yasal şartlara uygunluğa bakılması halinde, “yasal göçmen” ve “yasa dışı göçmen” kavramları öne çıkar. Yasal göçmen; göç eyleminin kaynak ülkenin ve hedef ülkenin hukuki düzenlemelerine uyularak yapılması halinde gerçekleşir. Yasa dışı göçmen ise, göç eyleminin kaynak ülkenin ve/veya hedef ülkenin hukuki düzenlenmelerine uyulmadan yapılması halinde gerçekleşir. Bir göçmenin yasa dışı bir biçimde başka bir ülkeye göçü sonrasında ilk statüsünü ifade eder. Ancak yasa dışı göçmenin, ülkesinden kaçmak için belirli bir zulüm veya zulüm tehlikesi varsa, bu yasa dışı göçmenin sığınma talep etme ve uluslararası düzenlemelere göre yasal bir statü kazanma hakkı bulunmaktadır. Böylelikle yasa dışı göçmen, sebebine bağlı olarak yasal zeminde meşrulaşabilir (Yazan Koç, 2020, s. 60-61).

Çalışmada, Avrupa’da halihazırda bulunan Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlere yönelik Avrupa Parlamentosu’nda oluşan gündem karşılaştırılmıştır. Bu doğrultuda, Avrupa’ya yasal koşullara uygun bir biçimde giden, bunu herhangi bir tercihe bağlı olarak

gönüllü gerçekleştiren ve Avrupa ülkelerinde bulunmalarında herhangi bir hukuki problem bulunmayan (örneğin; işçi ya da uluslararası değişim programı öğrencileri vs.) yasal göçmenlerle ilgili gündem çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir. Burada bir istisna yapılmıştır. AB ülkeleri tarafından halihazırda yasal tanımlamaları yapılmasına rağmen, yani statüleri tanınmış olmasına rağmen, “mülteci” statüsündeki Suriyeli ve Ukraynalılar, çalışmanın kapsamına dahil edilmiştir. Burada önemli olan faktör; ırkı, dini, siyasi görüşü gibi sebeplerle can güvenlikleri kalmayan ya da risk altında olan, “zorunlu” haller (savaş, zulüm veya zulüm riski) sebebiyle AB ülkelerine göç etmek mecburiyetinde kalan göçmenler olarak belirlenmiştir. Yine çalışmanın kapsamına giren diğer göçmen statüleri konuya uygunluk bakımından, “sığınmacılar, ikincil koruma sağlananlar ve geçici koruma sağlananlar” olarak belirlenmiştir. Uluslararası hukuk ve AB müktesebatı bakımından ele alınan, ancak tanımı ve yapısı gereği çalışmanın konusunu ilgilendirmeyen; göçmen statüleri ve göç ile bağlantılı kavramlar kapsama dahil edilmemiştir.

2. 1. 3. Mülteci

Mülteci (Refugee) yeni bir kavram değildir ve göç ile bağlantılı kavramlar arasında en sık kullanılan kavramlardan biridir. Ayrıca kavramın anlamı hakkında genel uluslararası bir algı düzeyi olduğundan söz edilebilir. Ancak ülkeler veya uluslararası örgütler düzeyinde, mülteci kavramının tanımına ve mültecilere ilişkin yaklaşım ve uygulamalara dair farklılıklar gözlemlenebilmektedir (Bozkurt, 2022, s. 36). Bu çalışmada; çalışmanın konusuna uygun olacak şekilde uluslararası hukuk ve AB hukuku bağlamında değerlendirme yapılacaktır.

Mülteci kavramı, 16. yüzyılda ulus-devlet anlayışının gelişimi ile birlikte ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Kavram ilk olarak, 1573’te şiddet gördükleri için Hollanda’dan Fransa’ya kaçan Calvinistler’e sığınma ve yardım sağlanmasını ifade etmek için kullanılmıştır (İhlamur Öner, 2018, s. 184-185). Ulus-devlet anlayışına paralel olarak mülteci hareketleri zaman içerisinde artmış ve iki dünya savaşı arası dönemde de özellikle Milletler Cemiyeti öncülüğünde mülteci çalışmalarına ilişkin çeşitli adımlar atılmıştır (İhlamur Öner, 2018, s. 185; Pazarcı, 2012, s. 214). 2. Dünya Savaşı’ndan sonra ise, evlerini kaybetmiş milyonlarca insana yardım etmek için Birleşmiş Milletler bünyesinde bir mülteci komiserliği oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), 1950 yılında kurulmuştur.

Mülteciliğe ilişkin uluslararası hukuk bağlamında öncü nitelikli belge, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'dir. Sözleşmede Madde 1'in A fıkrasının 2. bendine göre mülteci şu şekilde tanımlanmıştır:

1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, uyruğu, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; ya da tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesi dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir. (UNHCR, 2010, s. 14)

Mülteci tanımının açıkça yapıldığı 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi Madde 33'te, hiçbir taraf devletin mültecileri (ciddi bir suçtan kesinleşmiş bir hükmü bulunanlar hariç) geri gönderemeyecekleri ve iade edemeyecekleri açıkça belirtilmiştir (UNHCR, 2010, s. 30). Ayrıca Sözleşme'deki "1 Ocak 1951'den önce" ifadesinden anlaşılabileceği üzere, bir zaman sınırlaması konulmuştur. 1967 tarihli Ek Protokol'de bu zaman sınırlandırılması kaldırılarak, tanımın kapsamına tüm mültecilerin zamandan bağımsız olarak eşit statüye sahip olmaları gerektiği protokolle resmileştirilmiştir (UNHCR, 2010, s. 46).

Cenevre Sözleşmesi'nde zaman sınırlamasına ek olarak bir de coğrafi sınırlama bulunmaktadır. Sözleşme Madde 1'in B fıkrasının 1. bendinde taraf devletlere, "(a) 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar" ya da "(b) 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar" alt bentleri arasında tercih yapma tanınmıştır (UNHCR, 2010, s. 14-15). Bu ayrım 1967 Protokolünde kaldırılmış ve gerek zaman gerekse coğrafi anlamda bir kısıtlama ya da ayrım kalmamıştır. Böylelikle sözleşme, mültecilik bağlamında daha kapsayıcı hale gelmiştir. Burada bir istisna; 1951 Sözleşmesi'ne zaten taraf olan devletlerden a alt bendini tercih etmiş olanların bir değişiklik yapma zorunluluklarının bulunmaması olmuştur. Bu istisna dışında, 1967 Ek Protokolü ile birlikte artık herhangi bir coğrafi sınırlama kalmamıştır (UNHCR, 2010, s. 46-47). Halihazırda, 146 devlet Cenevre Sözleşmesi'ne taraftır ve bu devletlerden; Kongo, Madagaskar ve Türkiye coğrafi sınırlamayı içeren a alt bendini kabul etmektedir (United Nations Treaty Collection). Yine de sözleşmenin mültecilik kavramı açısından küresel anlamda genel bir algı düzeyi yarattığı ve büyük oranda kapsayıcı bir nitelikte olduğu söylenilebilir.

Gerek 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi gerekse 1967 Ek Protokolü; mülteciliğin tanımı, kapsamı ve mültecilerin korunması bağlamında uluslararası hukuk alanında önde gelen düzenlemeler ve referanslardır. Mültecilik, uluslararası hukuk tarafından kapsamı belirlenmiş kanuni bir statüdür. Mülteci, belirli sebeplerle zulme uğramaktan haklı bir şekilde korktuğu için ülkesini terk eden ve geri dönemeyen kişidir. Mültecilik statüsü tanınan kişiler, hukuken geri gönderilemez ve gittikleri ülke tarafından mültecilere birtakım haklar ve sosyal yardımlar (örneğin; eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, mülkiyet hakkı, çalışma izni ve sosyal güvenlik vs.) sağlanır (Pazarcı, 2012, s. 219-220). AB üyesi tüm devletler, halihazırda 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne taraftır (United Nations Treaty Collection). Bu sebeple, AB açısından mültecilik ve mültecilerin statülerine dair düzenlemeler 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne uygun olacak şekilde ele alınmaktadır. Aynı gerekçeyle bu çalışmada da mültecilik kavramı ile ilgili olarak, Cenevre Sözleşmesi'nin tanımı ve yaklaşımı referans alınmıştır.

2. 1. 4. Sığınmacı ve sığınma hakkı

Sığınmacı (Asylum Seeker), mülteci statüsü elde etmek için başka bir ülkeye başvuran, ancak başvurusu henüz karara bağlanmamış kişidir (Hatton, 2017, s. 451; Robjant vd., 2009, s. 306; Robinson & Segrott, 2002, s. vi). Belirli bir zulüm olgusu veya zulüm korkusu sebebiyle olağan ikamet ettikleri ülkelerinden kaçarak bir başka ülkede sığınma hakkı ararlar. Sığınmacılar, mülteci olarak kabul edilip edilmeyecekleri belirlenene kadar geçici bir koruma statüsüne sahiptirler. Ancak sığındıkları ülkenin, bu başvurularını incelemesinin ardından ret kararı verme, dolayısıyla da bu kişileri geri gönderme ihtimalleri de bulunmaktadır.

UNHCR (2011, s. 407) tarafından hazırlanan “Yeniden Yerleştirme El Kitabı” çerçevesinde sığınma tanımı; “Bir devletin, kendi ülkesinde veya alışılmış ikamet yerinde zulümden veya ciddi zarar görmekten kaçan kişilere kendi topraklarında koruma sağlaması. Sığınma; geri göndermeme, sığınma ülkesinde kalma izni, insani muamele standartları ve nihayetinde kalıcı bir çözüm gibi çeşitli unsurları kapsar.” şeklinde yapılmıştır. Aynı belgede sığınmacı tanımı ise “Bir sığınmacı, uluslararası koruma arayan bireydir. Bireysel başvuru prosedürleri olan ülkelerde, sığınmacı, başvurusunun kabul edilip edilmeyeceğine dair henüz kesin bir karar verilmemiş olan kişidir. Her sığınmacı sonunda mülteci olarak tanınmayacaktır, ancak her tanınmış mülteci başlangıçta bir sığınmacıdır (UNHCR, 2011, s. 407)” şeklinde yapılmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı

üzere, her sığınma başvurusunun kabul edileceğine dair bir şart yoktur. Yani sığınmacının başvurusun incelendikten sonra mülteci statüsünde tanınması veya sınır dışı edilmesi gibi konularda karar verme yetkisi sığınılan devletlerdedir.

Sığınma ve sığınmacı kavramlarına ek olarak “sığınma hakkı” da burada açıklanması gereken bir kavramdır. Çünkü sığınmacı statüsünde olabilmenin yasal koşulu, bu hakkın ilgili devlet ya da uluslararası örgüt tarafından belirlenerek tanınması durumunda gerçekleşir. Sığınma hakkının kökeni çok daha eskilere dayanmaktadır. Kökeni milattan önce iki binli yıllara kadar uzanan sığınma hakkı, Hititlerden Eski Yunan’a ya da Roma İmparatorluğu döneminden Osman İmparatorluğu’na kadar birçok dönemde ve coğrafyada karşımıza çıkan bir tarihe ve pratiğe sahiptir (Pürselim Arning, 2018, s. 209-2011). Buna rağmen, modern kullanım ve uluslararası hukuk açısından insan hakları ile birlikte gelişen bir hak olduğu söylenilebilir. İki dünya savaşı sonrasında bu hususta önemli bir adım atılmıştır. BM tarafından kabul edilen 1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi (UN, tarihsiz) ile evrensel olarak korunması gereken temel insan hakları ilk kez ortaya konmuş ve ilan edilmiştir. Bildirge aynı zamanda sığınma hakkını da ele almıştır. Bildirge’nin 14. maddesine göre; “(1) Herkesin zulümden kaçmak için diğer ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma hakkı vardır. (2) Bu hak, siyasi olmayan suçlardan kaynaklanan veya Birleşmiş Milletler’in amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden kaynaklanan kovuşturmalar durumunda ileri sürülemez.” (UN, tarihsiz). Bildirge’nin bu maddesi ile sığınma hakkı evrensel ölçekte ilan edilmekte ve tanınmaktadır. Bu bakımdan sığınma hakkı bağlamında önemli ve öncü bir referans kaynağıdır. Ancak Bildirge’de, bu hakkın hangi durumlarda ve ne şekilde kullanılacağı ele alınmamıştır. Bildirge, sığınma hakkı hakkındaki karar ve sorumluluğu zımni olarak devletlerin kendisine bırakmıştır. Bu doğrultuda sığınma hakkına ilişkin farklı yorumlamalar, tanımlamalar yapılabilmesi mümkün olmuştur. İlerleyen yıllarda bu eksiklikler giderilmeye çalışılmış ve kavram zamanla bugünkü halini almıştır.

Sığınma hakkı, AB içtihatları bakımından da ele alınan ve kabul edilen bir haktır. Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi’nin 18. maddesinde “Sığınma hakkı, 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 31 Ocak 1967 tarihli Protokol’ün mültecilerin statüsüne ilişkin kurallarına gereken saygı gösterilerek ve Avrupa Birliği Antlaşması ile Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma’ya uygun olarak güvence altına alınacaktır.” (EUR-Lex, 2016a) ifadeleri ile sığınma hakkı resmen kabul edilmiştir. Bu

madde ile AB, uluslararası hukukun tanımını yaptığı şekilde sığınma hakkını tanımış ve güvence altına almıştır. Buna ek olarak, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 78. maddesinin 1. fıkrası şu şekilde belirlenmiştir:

Birlik, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan herhangi bir üçüncü ülke vatandaşına uygun statü sunmak ve geri göndermeme ilkesine uygunluğu sağlamak amacıyla sığınma, ikincil koruma ve geçici koruma konusunda ortak bir politika geliştirir. Bu politika, mültecilerin statüsüne ilişkin 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 31 Ocak 1967 tarihli Protokol ve diğer ilgili anlaşmalara uygun olmalıdır. (EUR-Lex, 2016b)

Bu iki maddeden hareketle AB'nin uluslararası hukuka uygun olacak şekilde bir ortak sığınmacı politikası ve sığınma hakkı geliştireceği açıktır. Bu düzenleme, “sığınma, ikincil koruma ve geçici koruma” şeklindeki tüm sığınanları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Buna göre, mülteci statüsü kabul edilenlere ek olarak tüm sığınanlar da AB'nin (geçici de olsa) koruması altında bulunmaktadır ya da en azından normatif olarak öyle olmalıdır. Ayrıca maddede gönderme yapılan “geri göndermeme (non-refoulement) ilkesi” de önemlidir. Buna göre, sığınma başvurusu yapıldıktan sonra hukuki süreç devreye girer. Bu süreç, artık o kişi ya da kişilerin sığınmacı statüsünde oldukları süreçtir. Bu süre zarfında, yani hukuki süreç tamamlana dek bu kişi ya da kişiler ülkelerine geri gönderilemezler. Geri göndermeme ilkesi, 1951 Cenevre Sözleşmesi ile güvence altına alınmış ve yasaklanmıştır. Sözleşme'nin 33. maddesinin 1. fıkrasına göre, “Hiçbir Akit Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle hayatının veya özgürlüğünün tehdit altında olacağı bir ülkenin sınırlarına herhangi bir şekilde sınır dışı edemez veya geri gönderemez.” (UNHCR, 2010, s. 30). Geri göndermeme ilkesi, zaten en başından bu yana belirli bir zulüm olgusu veya zulüm tehlikesi sebebiyle ülkesinden kaçan göçmenlerin güvenliklerinin garanti altına alınması bakımından önemlidir.

2. 1. 5. İkincil koruma

Uluslararası hukukun ve insan haklarının 20. yüzyılda ortaya koyduğu gelişmeler, çeşitli statülerdeki göçmenlerin haklarının da bu bağlamda gelişmesine ve yeni kavramların, statülerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Birbirlerinden farklı nedenlere sahip olsalar bile, olağan ikamet ülkelerinde çeşitli şekillerde ölüm ya da ölüm tehdidi, zulüm ya da zulüm tehdidi altında oldukları için göç etmek zorunda kalan kişilerin statüleri de derinleşmekte ve çeşitlenmektedir. Bu durumun sebeplerinden biri

de elbette küreselleşme olarak gösterilebilir. Halihazırda uluslararası hukuk, mülteci ve sığınmacı gibi göçmen statülerini tanımakta ve hukuk zemininde korumaktadır. Mülteciler ve sığınmacılar, ırkı, dini, siyasi görüşü gibi nedenlerle zulüm tehdidi altında olan kişilerin korunması hakkında gelişmiştir. Buna ek olarak, özellikle AB içtihatlarında karşımıza çıkan bir kavram daha bulunmaktadır. İkincil koruma (subsidiary protection) kavramı, mülteci olarak kabul edilmeyen, mültecilik için gerekli şartları sağlamayan ancak hayatı ve özgürlüğü tehlike altında olan (örneğin kendi ülkesinde ölüm cezası almış birey) ve bu sebeple koruma arayan göçmenleri tanımlayan statüdür (Bozkurt, 2022, s. 63). AB tarafında ikincil korumanın tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

Üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi için sağlanan korumadır. Mülteci olarak nitelendirilmeyen ancak söz konusu kişinin, geri gönderildiği takdirde, menşe ülkesinde veya vatansız ise önceki alışılmış ikamet ülkesinde ciddi zarar görme riskiyle karşı karşıya kalacağına dair güçlü gerekçeler gösterilen durumlarda uygulanır. (European Commission, 2011)

90'lı yıllarda özellikle Avrupa'da, mülteci statüsü kriterlerini karşılamayan ancak ciddi tehlikelerden kaçan kişilerin durumu daha belirgin hale gelmesiyle birlikte mülteci koruması dışında kalan kişilere yönelik ek koruma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu duruma istinaden AB, 1999'daki Tampere Zirvesi'nde, mülteci statüsü dışında kalan ve korunma ihtiyacı taşıyan kişiler için ortak bir Avrupa sığınma sistemi oluşturulması gerektiğini kabul edilmiştir. Bu zirve, ikincil koruma kavramının geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. 29 Nisan 2004'te, Avrupa Konseyi, mülteciler ve uluslararası koruma gerektiren diğer kişiler için minimum standartları belirleyen 2004/83/EC sayılı Direktifi kabul etmiştir. Bu direktif, ikincil koruma statüsünü resmi olarak tanımlamış ve tanımlamıştır (Eur-Lex, 2004). 13 Aralık 2011'de ise AB, mülteciler ve ikincil koruma statüsüne sahip kişiler için 2011/95/EU sayılı Direktifi kabul etmiştir. Halihazırda yürürlükte olan bu direktif, ikincil koruma statüsünün detaylarını ve uygulama koşullarını daha da netleştirmiştir. Direktifin 33. maddesinde de belirtildiği üzere ikincil koruma, Cenevre Sözleşmesi'ne tamamlayıcı nitelikte bir ek olarak tanımlanmıştır (Eur-Lex, 2011).

2. 1. 6. Geçici koruma

Modern dünyada, savaşlar, iç çatışmalar, doğal afetler ve çeşitli insani krizler, milyonlarca insanı yerlerinden ederek uluslararası koruma arayışına itmektedir. Bu tür büyük ölçekli kitlesel hareketler, sadece kriz bölgelerini değil, aynı zamanda komşu

lkeleri ve uluslararası toplumu da derinden etkilemektedir. Özellikle, 20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın başlarında yaşanan büyük çaplı göç dalgaları ve insani felaketler, devletleri ve uluslararası kuruluşları, hızlı ve etkili bir şekilde koruma sağlama yöntemleri geliştirmeye yönlendirmiştir. Geleneksel mülteci statüsü belirleme prosedürlerinin yetersiz kaldığı bu durumlarda, daha esnek ve hızlı yanıt mekanizmalarına duyulan ihtiyaç artmaktadır. İşte bu noktada, geçici koruma statüsü (temporary protection) devreye girmektedir. Geçici koruma, olağan ikamet ülkesinde yaşanan belirli bir kriz sebebiyle ciddi şekilde zarar görme riski altında olan kişilerin, geçici bir süre için başka bir ülkeye girme veya başka bir ülkede kalma hakkını ifade eder (Rygiel vd., 2016, s. 316).

Geçici koruma, IOM tarafından hazırlanan “G Terimleri Sözlüğü” içerisinde, “atışma, genel şiddet, afet veya diğer insani kriz durumlarından kaçış bağlamında gelen kişilere, önceden bireysel statü belirlemesi yapılmaksızın geçici nitelikte koruma sağlamak üzere Devletler tarafından geliştirilen düzenlemeler” (IOM, 2019, s. 213) olarak tanımlanmıştır. Uluslararası hukuk ve AB müktesebatı çerçevesinde geliştirilen geçici koruma statüsü, hem kriz durumlarında hızlı koruma sağlamayı hem de uluslararası dayanışmayı güçlendirmeyi hedeflemektedir. Geçici koruma statüsü, büyük ölçekli kitlesel akınlar sırasında bireysel mülteci statüsü belirlemesi yapmanın pratik olmadığı durumlarda, hızla koruma sağlayabilmek amacıyla ortaya çıkmıştır.

Geçici koruma statüsünün en belirgin ortaya çıkış sebeplerinden biri, savaş, i çatışma veya genel şiddet gibi nedenlerle büyük insan topluluklarının ülkelerinden kaçmak zorunda kaldıkları durumlarla başa çıkmaktır. Bu tür kitlesel akınlar, geleneksel mülteci statüsü belirleme prosedürlerinin uygulanmasını zorlaştırmakta ve insani krizin boyutunu artırmaktadır. Örneğin, Yugoslavya’nın dağılması sırasında yaşanan çatışmalar ve sonrasında ortaya çıkan büyük mülteci krizleri gibi durumlarda geçici koruma statüsünün önemini AB’ye göstermiştir. Bu bağlamda, 2001 yılında “Geçici Koruma Direktifi” kabul edilerek, ye ülkelerin kitlesel akınlar karşısında uyumlu ve etkili bir şekilde hareket etmelerini sağlayacak yasal ereve oluşturulmuştur. Direktifte belirlenen tanıma göre; “Geçici koruma, üçüncü ülkelerden gelen ve ülkelerine geri dönemeyen kişilerin kitlesel bir akını durumunda, bu kişilere derhal ve geçici koruma sağlayan istisnai nitelikteki prosedürdür.” (EUR-Lex, 2001). Kural olarak bir yıl süreyle verilmektedir ancak altı aylık dilimlerle uzatılabilir. Direktifte geçici koruma statüsü

verilecek kişilerin belirlenmesine ilişkin 2. maddenin c fıkrasının i bendinde, “silahlı çatışma ve yaygın şiddet bölgelerinden kaçan kişiler” (EUR-Lex, 2001) vurgusu yapılmıştır. Yine direktifte, geçici koruma için “kitlelilik” vurgusu yapılmaktadır. Göçmen statüleri içerisinde en spesifik ayrımın bu noktada yapıldığı söylenilebilir. 24 Şubat 2022 yılında patlak veren Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında AB sınırlarına gelen Ukraynalılara 4 Mart 2022 tarihinde geçici koruma statüsü verilmiştir. Bu hadise geçici koruma statüsünün AB tarafından ilk kez kullanılması anlamına gelmektedir (Vitiello, 2022, s. 17-18). İvedilikle alınan bu karar savaşın başladığı tarihten sekiz gün sonra alınmıştır. Bu bakımdan emsal olabilecek bir uygulama olarak gösterilebilir.

Direktif, AB üye devletleri arasında geçici koruma sağlanması ve uygulamaların standartlaştırılması konusunda önemli bir adım olmuştur. Bu tür durumlarda, hızlı ve etkin bir şekilde koruma sağlamak amacıyla geçici koruma statüsü geliştirilmiştir. Doğal afetler, insan kaynaklı felaketler veya diğer insani krizler, geçici koruma statüsünün bir diğer önemli sebebini oluşturmaktadır. Bu tür krizler sırasında, insanlar hızla yerlerinden edilmekte ve acil yardıma ihtiyaç duymaktadır. Geçici koruma, bu tür durumlarda hızlı yanıt verilmesini ve etkilenen kişilere koruma sağlanmasını mümkün kılmaktadır. Ayrıca, 1951 Cenevre Sözleşmesi, mülteci tanımını belirlerken belirli kriterler getirmiştir. Ancak, bu kriterlere uymayan fakat uluslararası koruma ihtiyacı olan birçok insan bulunmaktadır. Geçici koruma statüsü, bu tür kişilere yönelik bir çözüm sunmaktadır.

2. 1. 7. Göç ve göçmenlik ile ilişkili diğer kavramlar

Göç olgusu, insanların çeşitli nedenlerle bir yerden başka bir yere hareket etmesiyle tarihin her döneminde önemli bir gündem maddesi olmuştur. Göçün zorunlu ya da gönüllü olması, uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler disiplinlerinde önemli farklılıklar yaratmaktadır. Bu sebeple, göç ve göçmenlerle ilgili daha önce tanımı yapılan ve incelenen kavramlara ek olarak, çalışmanın kapsamında bahsi geçecek diğer ilişkili kavramlar da ele alınacaktır.

Geri Göndermeme (Non-Refoulement)

Geri göndermeme ilkesi, uluslararası hukukta, özellikle de 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü’nde yer alan temel bir koruma mekanizmasıdır. Bu ilke; sığınmacı veya mültecinin, zulme uğrayacağı veya ciddi insan hakları ihlalleri ile

karşı karşıya kalacağı bir ülkeye zorla geri gönderilmesini yasaklar. Milletler Cemiyeti tarafından düzenlenen 1933 tarihli Mültecilerin Uluslararası Statüsüne İlişkin Sözleşme (Convention Relating to the International Status of Refugees), geri göndermeme ilkesini düzenleyen ilk uluslararası belgelerden biridir. Sözleşmenin 3. maddesine göre, geri göndermeme ilkesi (non-refoulement), önceleri sadece izin belgeleri olanları yani sadece mülteci statüsünde olan göçmenleri ilgilendirmiştir (UNHCR, tarihsiz). Ancak uluslararası hukuk alanındaki tartışmalar ve gelişmeler ışığında artık belirli bir sebeple zulüm korkusu taşıyan ve geri gönderilmesi halinde ciddi şekilde ölüm veya zulüm tehdidi altında kalabilecek tüm sığınma statülerini kapsamaktadır. Geri göndermeme ilkesi; yorum, kapsam ve tanım bağlamında çeşitli tartışmaların konusu olsa da insan haklarının korunmasında bağlamında kritik bir rol oynar ve uluslararası hukukta geniş kabul görmüştür (Hathaway, 2005, s. 302-307). Bu ilkenin ihlali, hem insan hakları hem de uluslararası hukuk açısından yasaklanmıştır. AB hukuku bağlamında da geri göndermeme ilkesi, üye devletlerin iltica ve göç politikalarının temel taşlarından biridir ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ile de desteklenmektedir.

Geri Kabul (Readmission)

Geri kabul, anlaşmalar yoluyla taraf devletler arasında geri kabul ile ilgili yükümlülükler ve prosedürler oluşturarak izinsiz göçmenlerin sınır dışı edilmesini kolaylaştırır. Geri kabul; bir devletin kendi topraklarında bulunan veya kalmak için şartları karşılamayan yabancıları, menşe ülkesine veya üçüncü bir devlete (genellikle transit ülkeye) düzenli bir biçimde geri göndermesini sağlayan iki veya çok taraflı anlaşmalarla gerçekleşir (IOM, 2019, 169). Bu anlaşmalar da “geri kabul anlaşması” olarak adlandırılır. AB’nin geri kabul anlaşmaları, göç akışlarını kontrol etmek ve yasa dışı göçle mücadele etmek için stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır. Ancak bu anlaşmalar, insan hakları örgütleri tarafından eleştirilmektedir; çünkü bazı durumlarda, geri gönderilen kişilerin menşe ülkelerinde zulüm veya kötü muamele ile karşılaşabilecekleri endişesi bulunmaktadır.

Sınır Dışı Etme (Deportation)

Sınır dışı etme, bir kişinin bulunduğu ülkenin yetkilileri tarafından zorla ülke dışına çıkarılması işlemidir. Bu işlem, genellikle kişinin yasa dışı göçmen statüsünde olması veya suç işlemesi durumunda uygulanır. Avrupa Birliği’nde, sınır dışı etme

prosedürleri ve koşulları, 2008/115/EC sayılı Geri Dönüş Direktifi ile düzenlenmiştir (EUR-Lex, 2008). AB ülkelerinin sınır dışı etme politikaları, insan hakları standartlarına uygun olarak yürütülmek zorundadır. Ancak uygulamada, sınır dışı edilen kişilerin güvenliği ve hakları konusunda ciddi endişeler bulunmaktadır. Özellikle, sınır dışı etme süreçlerinin şeffaflığı ve adil yargılama hakkı, insan hakları savunucuları tarafından sürekli izlenmektedir.

Yeniden Yerleştirme (Resettlement)

Yeniden yerleştirme, mülteci statüleri tanınmış olan kişilerin, koruma aradıkları ülkeden onları kabul eden üçüncü bir ülkeye yine mülteci statüsüyle yerleştirilmesi sürecidir. Bu süreç, uluslararası toplumun dayanışma göstermesi ve mültecilerin güvenli bir şekilde yerleştirilmesini sağlamayı amaçlar. UNHCR tarafından koordine edilen bu süreç, mültecilerin koruma ihtiyaçlarını karşılamayı ve onlara yeni bir başlangıç yapma fırsatı sunmayı amaçlar (UNHCR, 2013, s. 3). AB açısından yeniden yerleştirme programları, kitlesel göç akınlarına yanıt vermenin bir aracı olarak kullanılabilmektedir. Bu noktada, üye devletler arasında yük paylaşımı ilkesi uygulanmaktadır. Ancak, üye devletler arasında yeniden yerleştirme kotaları ve taahhütleri konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum, AB'nin yeniden yerleştirme çabalarının etkinliğini sınırlamaktadır.

Sınır Yönetimi (Border Management)

Sınır yönetimi; yasa dışı göçü ve göçmen kaçakçılığını önlemek, sınır güvenliğini sağlamak ve düzenli göç akışlarını kontrol etmek amacıyla yapılan çeşitli faaliyetleri kapsar. Göçmen kaçakçılığı, insanların yasadışı yollarla sınırları geçerek başka ülkelere ulaşmasını sağlayan organize suç faaliyetleridir. Bu suç, sadece göçmenlerin hayatlarını tehlikeye atmakla kalmaz, buna ek olarak ulusal güvenliği ve kamu düzenini tehlikeye atar. Gerek AB mevzuatları gerekse uluslararası hukuk, hem yasa dışı göç hem de göçmen kaçakçılığıyla mücadelede çeşitli yasal düzenlemeler ve politikalar geliştirmiştir. AB'nin bu husustaki temel belgeleri, 2002/90/EC sayılı Direktiftir ve buna ek olarak 2002/946/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararıdır. Bu düzenlemeler, yasa dışı göçle mücadeleyi amaçlar. Ayrıca belgelerde, göçmen kaçakçılığını suç olarak tanımlanır ve bu suça ilişkin yaptırımlar ve cezalar düzenlenmiştir (EUR-Lex, 2002a; EUR-Lex 2002b).

AB, üye ülkeler arasında iş birliğini artırmak ve dış sınırların güvenliğini sağlamak için Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (Frontex) gibi kurumlar aracılığıyla çeşitli sınır yönetimi ve gözetim mekanizmaları geliştirmiştir (European Council, tarihsiz). AB'nin sınır yönetimi politikaları, Schengen Alanı'nın güvenliğini koruma ve üye devletler arasındaki serbest dolaşımı sağlama hedefine hizmet etmektedir. Ancak sınır yönetimi uygulamaları, insan hakları ihlalleri ve göçmenlerin güvenliği konusunda çeşitli endişeler bulunmaktadır. Esasen AB, insan haklarının korunması hususunda birçok yasal düzenlemeye sahiptir. Buna rağmen, deniz sınırlarında yaşanan trajediler ve geri itme (push-back) vakaları gibi durumlar, AB'nin sınır yönetimi politikalarının insani yönü hakkında çeşitli eleştirilere konu olmaktadır.

2. 1. 8. Avrupa Birliği'nin göç ve sığınma mevzuatı

AB'nin göç ve sığınma ile ilgili hukuki çerçevesinin esasen uluslararası hukuk ile doğrudan ilişkili olduğu daha önce vurgulanmıştı. Bu bağlamda AB, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Ek Protokol'deki tanımlara ve uluslararası hukukun ortaya koyduğu yaklaşıma göre hareket etmektedir. Bununla beraber AB'nin, göç ve sığınma süreçlerini düzenlemek, üye ülkeler arasındaki koordinasyonu desteklemek ve AB genelinde müşterek uygulamaların ortaya konmasını sağlamak amacıyla oluşturduğu bir yaklaşım da söz konusudur. Bu yaklaşımla AB, oluşturulan alt birimler aracılığıyla göç ve sığınma süreçlerini yönetmekte, çeşitli zamanlarda gerçekleştirilen düzenlemelerle de etkinliğini en üst seviyede tutmayı amaçlamaktadır.

AB'nin göç ve sığınma mevzuatının temelleri 1999 yılındaki Tampere Zirvesi'nde atılmış, o dönem ilk kez oluşturulan yasalar, pratikteki gelişmeler ve ihtiyaçlar sebebiyle yıllar içerisinde yeni düzenlenerek derinleştirilmiştir. Bu alandaki en temel yasal ve politik çerçeve, Ortak Avrupa Sığınma Sistemi (Common European Asylum System - CEAS)'dir. CEAS, AB'nin sığınma mevzuatını çerçeveleyen yasal düzenlemelerin bütünüdür. (European Commission, 2025a).

CEAS'in ilk aşamasında (1999-2004) yalnızca asgari standartlar benimsenmiş, üye ülkeler arasındaki uyumluluğu artırmak için ek yasal düzenlemeler de yapılmıştır. Nitekim, Dublin Yönetmeliği de bu kapsamda yürürlüğe girmiştir (Bozkurt, 2022, s. 123-124). Dublin I olarak tanımlanan bu düzenleme sonraki yıllarda iki kez reform geçirmiş, 2013 yılındaki reformla 604/2013 sayılı Dublin III yürürlüğe girmiştir (European

Commission, 2025a). Dublin yönetmeliği, iltica başvurularının hangi üye devlet tarafından değerlendirileceğini belirleyen ortak bir düzenlemedir. Asıl amacı, bir sığınmacının aynı anda birden fazla ülkede başvuru yapmasını yani mükerrer başvuruları önlemek ve iltica yönetiminde üye ülkeler arasında uyum ve koordinasyonu sağlamaktır. Buna göre, bir sığınmacı AB'ye girdiği 'ilk ülkede' işleme alınmasını belirlemiştir. Ancak 2015 mülteci krizinde Yunanistan ve İtalya gibi sınır ülkelerinin büyük sayılarda sığınmacının AB'ye adım attığı 'ilk ülke' olmaları sebebiyle bu bölgelerde baskı artmış, süreci yönetmek oldukça güçleşmiştir (European Commission, 2025b). Bu sebeple AB kota düzenlemesine başvurmak zorunda kalmıştır. Ancak kota düzenlemesi de en nihayetinde geçici bir rahatlama sağlamış, süreç yeni bir iltica mevzuatını gerekli kılmıştır. 2016 yılından itibaren Dublin IV düzenlemesi tartışmaya açılrsa da üye ülkeler arasındaki siyasi anlaşmazlıklar nedeniyle bir türlü oluşturulamamıştır. Yine de göç ve iltica yönetimini geliştirmek adına bir ihtiyaç olduğu konusunda üye ülkeler müşterek görüş bildirmiş, en nihayetinde Mayıs 2024'de de, AB Göç ve İltica Paktı kabul edilmiştir (European Commission, 2025a; European Commission, 2025b).

1 Temmuz 2026 itibarıyla yürürlüğe girecek olan 2024/1351 sayılı AB Göç ve İltica Paktı, yeni bir çerçeve oluşturmakta ve Dublin III Tüzüğü'nü (ilgili tarihte) yürürlükten kaldırmaktadır. Bu kapsamlı düzenlemeye dair önemli yeniliklerden biri, "zorunlu dayanışma" ilkesinin getirilmesi olmuştur. Yeni düzenlemenin 56. ve 57. maddelerine göre, (düzenleme ile tanımlanan) Yıllık Dayanışma Havuzu (Annual Solidarity Pool) vasıtasıyla üye devletlerin göç baskısı altındaki diğer üye devletlere her yıl 'adil katkı' yapması 'zorunlu' hale gelmiştir (European Union, 2024).

Madde 56'nın 2. fıkrasında göre, katkı türü üç başlık altında sunulmaktadır: yeniden yerleştirme (relocation), mali katkı (financial contributions) veya alternatif operasyonel destek (alternative solidarity measures). Madde 57'nin 4. fıkrasına göre de, üye devletler bu üç seçenekten hangisini seçecekleri konusunda serbest bırakılmaktadır. Bu yolla üye devletlere iltica yönetimi bakımında esneklik sağlansa da, adil dayanışma ilkesi gereğince her üye devletin sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir (European Union, 2024). Bu yaklaşımla, göç yükünün birkaç üye ülkenin (özellikle sınırlardaki ülkelerin) omuzlarına bırakılmasını engellemek istenmektedir. Bu yönüyle Pakt, AB'nin göç ve iltica yönetimini düzenli (ve zorunlu) bir dayanışma çerçevesine oturtmakta; uygulama süreçlerinde şeffaflık, adil paylaşım ve ortak hareket kapasitesini

güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu değişikliklerle, AB'nin iltica yönetimi konusunda kolektif eylem kabiliyetini artırması ve üye devletler arasında daha dengeleyici bir yük paylaşımının sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu yeni Pakt ile, 2015 yılındaki mülteci krizi sürecinde yetersiz kalan Dublin III düzenlemesinin yerine, mevcut koşullar dikkate alınarak oluşturulan daha kapsamlı bir göç yönetimi modeli ortaya konulmaktadır. Dayanışmayı öncelikleyen hatta zorunlu hale getiren Pakt, aynı zamanda üye ülkelere bu dayanışmayı ne şekilde gerçekleştirecekleri yönünde esneklik sağlamaktadır. Bu yaklaşımla AB, üye devletlerin göç ve sığınma hususunda kendine has politik yaklaşımlarını ve eleştirilerini hem dikkate almakta hem de müktesebat sınırları içerisinde çözümlemeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca, çeşitli üye devletlerin sıklıkla vurguladığı güvenlik ve dış sınırların korunması konusundaki hassasiyetleri de ciddiye alınmış, Pakt'ın yürürlüğe girmesiyle “AB'nin, güçlü ve güvenli dış sınırlara sahip olacağı” ifade edilmiştir (European Commission, 2024 Mayıs 21). Tüm bu değişiklikler ile, bir yandan pratikte yetersiz kalan önceki prosedürler üye devletlerin hassasiyetlerini gözetecek şekilde yeniden düzenlenmekte, diğer yandan sığınmacıların insan hakları çerçevesinde ele alınması adına koordinasyon ve dayanışma vurgusu artırılmaktadır.

2. 2. Avrupa Parlamentosu

Avrupa'da uzun yıllar boyunca devam eden savaşların sonucunda meydana gelen ekonomik, siyasi ve toplumsal yıkımın kalıntılarını temizlemek ve daha güçlü bir Avrupa oluşturmak adına gösterilen çabalar özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanmıştır (AB Başkanlığı, 2022). Ekonomik birliği sağlamaya yönelik olarak gösterilen çabalar, 1951 yılında Belçika, Federal Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda tarafından imzalanan Paris Antlaşması sonucunda Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'nun kurulmasıyla resmi bir nitelik kazanmıştır. Barış ortamını bu şekilde oluşturma düşüncesinin ardında ise, kömür ve çeliğin savaşın en temel malzemeleri arasında yer alması yatmaktadır. Özellikle kendi aralarında birçok kez savaşmış olan Almanya ve Fransa arasında karşılıklı bağımlılık ilişkisinin sağlanmasıyla birlikte kıtada bir barış ortamının yaratılması fikri, topluluğun oluşturulması adına önemli bir gerekçe olmuştur (Kıraç ve İlhan, 2010, s. 193). İlerleyen dönemde kömür ve çelik dışında ekonomideki mal, hizmet, işgücü, sermayenin serbestçe dolaşabildiği bir pazar oluşturma

arayışları sonucunda, 25 Mart 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşmasıyla birlikte Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur (AB Başkanlığı, 2022). Sonraki süreçte Füzyon Antlaşması, Lüksemburg Antlaşması, Brüksel Antlaşması, Avrupa Tek Senedi ve Schengen Antlaşması ile gibi metinlerle AET’de birçok değişiklik yapılmıştır. Nihayetinde Sovyetlerin dağılması sonucunda bağımsızlıklarını kazanan Doğu Avrupa ülkeleri adına aksiyon almak, siyasi bütünleşmeyi ve derinleşmeyi sağlamak amacıyla 1993 yılında yürürlüğe giren ve topluluğun adını Avrupa Birliği olarak değiştiren Maastricht Antlaşması imzalanmıştır (Akçay vd., 2011, s. 123). Birlik, kurulduğu günden günümüze dek derinleşme sürecinde Maastricht Antlaşması, Amsterdam Antlaşması, Nice Antlaşması ve Lizbon Antlaşması gibi antlaşma metinleriyle birlikte güncel halini almıştır (AB Bakanlığı, tarihsiz, s. 21). Halihazırda 27 üyesi bulunan AB hem ekonomik hem de siyasi anlamda kendine has yapısı ile en önemli uluslararası örgütlerden biri olma özelliği taşımaktadır.

Lizbon Antlaşması’na göre, AB’nin yedi ana organı vardır. Bunlar; Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Birliği Zirvesi, Avrupa Birliği Adalet Divanı, Avrupa Sayıştay, Avrupa Merkez Bankası’dır (AB Başkanlığı, 2022). Bu organlar içerisinde halkın belirlediği tek kurum AP’dir. Avrupa halkının genel siyasal eğilimini göstermesi bakımından önemli bir göstergedir. Lizbon Anlaşması (2009) ile birlikte AP ile ulusal parlamentoların AB içinde etkili bir biçimde iş birliği sağlaması gerekliliği kabul edilmiştir (European Parliament, 2025a).

Parlamentolar, Avrupa’nın demokrasi geleneğinde ana siyasi kurumlar olarak öne çıkmaktadır. AP, bu gelenek içerisinde ulusal parlamentolar ile birbirini tamamlayarak AB karar alma sisteminde şeffaflık, demokratik kontrol, açıklık ve hesap verebilirlik için parlamentolar arası iş birliğini sağlamaktadır (Ilie, 2010, s. 4). Bu sayede AP, özgün bir meclis olarak, ulusal parlamentolar ile birlikte Avrupa’da parlamenter politikanın iki seviyede işlemlerini sağlayarak benzersiz bir ulus ötesi siyasi birlik oluşturmaktadır (Ilie, 2010, s. 22).

AP, 1951 tarihli Paris Antlaşması ile yürürlüğe giren Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nun Ortak Meclisi ile Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Kurumu’nu kuran 1957 tarihli Roma Antlaşması kapsamında kurulan Meclisin birleşmesi sonucu oluşmuştur. Bu meclis ilk toplantısını 1958’de 142 üyenin katılımıyla

Strazburg’da yapmış, “Avrupa Parlamenter Meclisi” adıyla bir danışma kurulu çerçevesiyle faaliyetlerini sürdürmüştür (Aras, 2017, s. 2). 1962 yılına gelindiğinde ise “Avrupa Parlamentosu” ismi benimsenmiştir.

AB’nin, genel çıkarlarına odaklanan ulusüstü kurumlarından olan AP, diğer AB kurumlarından farklı olarak doğrudan Avrupa vatandaşlarının oyları sayesinde seçilen tek demokratik organdır (Lelieveldt & Princen, 2011, s. 66). Bu oylama sayesinde AB vatandaşları seçimler yoluyla AB siyasetine katılım fırsatı bulmaktadır (Guisan, 2012, s. 114). Bu yönüyle AP, farklı görüşlere, yorumlara ve dolayısıyla politik çeşitliliğe en fazla imkân tanıyan AB kurumu olarak AB’nin teknokratik ve kurumsal organizasyonundan farklı bir yere konumlanmaktadır.

2. 2. 1. Avrupa Parlamentosu’nun organizasyon yapısı

AP’nin organizasyon yapısı, başkan, parlamento üyeleri, siyasi gruplar, komiteler, delegasyonlar ve diğer siyasi organlardan oluşmaktadır. AP’nin mevcut yapısına bakıldığında; 1 başkan, 720 Parlamento üyesi, 8 siyasi grup, 26 komite, 48 delegasyon, genel kurul ve genel sekreterlik makamlarından oluştuğu görülmektedir (European Parliament, 2025b). AP’nin faaliyetleri üç merkezden sürdürülmektedir. Strazburg Genel Kurul toplantılarına, Brüksel siyasi gruplara ve komitelere, Lüksemburg ise sekreteryaya ev sahipliği yapmaktadır.

AP Başkanı

Her beş yılın başında ve ortasında seçilen AP Başkanı, Parlamento ve organlarının çalışmalarını denetleyerek yapılan çalışmaların Parlamento’nun iç Tüzüğüne uygun olup olmadığını incelemenin yanı sıra, Parlamento tarafından kabul edilen bütçeyi imzalayarak bütçeyi işler hale getirmektedir (European Parliament, 2025c). AP başkanı, 2,5 yıl yani yarım parlamento dönemi için seçilmektedir.

Parlamento Üyeleri

AB Parlamentosu, 27 AB üyesi ülkeden seçilen 720 parlamento üyesinden oluşmaktadır. Üyeler, AB vatandaşlarının oylarıyla, siyasi partilerin aldığı oy sayısı ile orantılı olarak, diğer bir deyişle nispi temsil yoluyla seçilmektedir. Bu oylama süreci her devletin kendi kurallarına göre şekillenmektedir. Yapılan oylama sonucunda seçilen üyeler, Avrupa Komisyonu tarafından sunulan yasa tekliflerini oylayarak AB

politikalarının şekillendirilmesinde oldukça kilit bir rol oynamaktadır. Yasamaya yönelik yukarıda anlatılan görevlerinin yanı sıra üyeler diğer AB kurumlarının çalışmalarını denetlemek, Komisyon ile birlikte bütçeye karar vermek, Komisyon başkanını seçmek ve görevden almak gibi birçok adımda önemli bir rol oynamaktadır (European Parliament, 2025d).

Her üye devlet için koltuk sayısı nüfuslarıyla orantılı olacak şekilde belirlenmektedir. AP'deki nispi temsil sistemi, her AP seçiminde üyeler üzerinde organizasyonel ve idari bir yük getirir çünkü her ülkede seçim günü oy kullanma adayları için farklı gereksinimlere sahiptir. Oy kullanma yaşları Avusturya, Belçika, Almanya ve Malta'da 16, Yunanistan'da 17, diğer ülkelerde 18'dir. Diğer üye devletlerde yaş sınırı 18'dir (European Parliament, 2025e).

Siyasi Gruplar

AP'nin organizasyon şemasındaki önemli unsurlardan bir diğeri de siyasi gruplardır. Parlamento'da halihazırda 8 siyasi grup bulunmaktadır. Bir siyasi grubun oluşabilmesi için temelde iki şartın gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki, üye sayısıdır. Buna göre, bir siyasi grubun oluşturulabilmesi için en az 23 üyeye ihtiyaç duyulmaktadır. İkinci şart ise grupta üye devletin en az dörtte birinin temsil edilmesi gerekmektedir. Böylelikle 2025 yılında Parlamento bünyesinde bir grup oluşturabilmek için asgari olarak 7 üye devletten vekil gerekmektedir. Ek olarak Parlamento üyesi olup hiçbir siyasi gruba mensup olmayan bağımsız üyeler de (halihazırda 33) bulunmaktadır. Ancak bir siyasi gruba üye olmanın getirisi olan gündemin belirlenmesindeki etkin rol, konuşma süresi, ofis alanı ve daha fazla fon gibi avantajlar, parlamento içerisinde bir siyasi gruba dahil olmanın önemini gösterir niteliktedir (European Parliament, 2025f). Ek olarak 1979'dan bu yana hiçbir siyasi grubun, seçimlerden sonra çoğunluğu elinde edememesi de bu koalisyonları taşıdığı önemi gösteren bir diğer unsurdur.

Komiteler

25 ile 90 arasında asil ve aynı sayıda yedek üyeden oluşan komiteler yasa tekliflerini değerlendirmekte, Genel Kurul'a önerilerde bulunmakta ve AB mevzuatı için bir müzakere ekibi atamaktadır. Komiteler, üyeler arasından seçilen bir komite başkanı ve en fazla dört başkan yardımcısından oluşmaktadır (European Parliament, 2025g).

Güncel olarak Parlamento içerisinde 22 adet daimî komite bulunmaktadır. Ayrıca parlamento, gerekli gördüğü hallerde belirli konulara özel olarak daimî alt komiteler ya da geçici özel komiteler oluşturabilmektedir. Komiteler, her ay bir veya iki kez Brüksel’de toplanmaktadır (European Parliament, 2025h).

Delegasyonlar

AP, delegasyonları aracılığıyla AB sınırları dışındaki ilişkilerini güçlendirmektedir. Bu delegasyonlar aracılığıyla AP, AB üyesi olmayan ülkelerle ilişkilerini sürdürmekte ve derinleştirmektedir (European Parliament, 2025i). AB üyesi olmayan ülkelerle ilişkileri güçlü tutmak amacını taşıyan delegasyonlar, düzenli olarak AB dışından seçilen temsilcilerle toplantılar gerçekleştirmekte ve görüş alışverişinde bulunmak üzere çeşitli sivil toplum kuruluşlarından, akademiden ya da büyükelçiliklerden konuklar davet etmektedir (European Parliament, 2025i).

Siyasi Organlar

AP, yürütülen işlerin planlanması, düzenlenmesi vb. konular için Başkanlar Konferansı, Büro, Quaestors Koleji, Komite Başkanları Konferansı ve Delegasyon Başkanları Konferansı gibi çeşitli siyasi organlara sahiptir (European Parliament, 2025j).

2. 2. 2. Avrupa Parlamentosu’nun yetkileri

Başlangıçta oldukça sınırlı bir yapı görünümünde olan ve işlevselliği tartışılan AP, zaman içerisinde alınan kararlar ve yapılan anlaşmalar doğrultusunda işlevsel bir kurum haline gelmiştir. 1974 yılı, bu durumun sağlanması konusunda oldukça kritik bir dönemi işaret etmektedir. Parlamento’nun üyeleri, 1974 yılında Paris Zirvesi’nde alınan kararın bir sonucu olarak 1979 yılından itibaren doğrudan genel oy ile seçilmeye başlamış ve kurum gerçek bir parlamento haline gelmiştir (2024 Elections Europennes, tarihsiz). Daha önceki yıllarda yetkileri görece daha kısıtlı olan Parlamento, zaman içerisinde imzalanan antlaşmalar ve gelişmeler sayesinde ağırlığını artırmıştır. Ancak yine de AP, kuruluş itibarıyla hep bir danışma kurulu olarak görülmüş, yasama yetkisi verilmemiştir. 1986 yılına gelindiğinde, Avrupa Tek Senedi ile birlikte AP’ye danışılması gereken konu sayısı artırılmış ve yasama sürecine yönelik olarak Parlamento ve Avrupa Konseyi arasındaki ilişkiler önemli ölçüde geliştirilmiştir (Karakılıç, 2003, s. 293). Ayrıca Senet, AB’ye yeni üyeliklerde Parlamento’nun onayını zorunlu hale getirmiştir (Yörüng, 1991, s. 306).

Parlamentonun yetkileri hakkında bir diğer önemli gelişme de 1993 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması sonrasında yaşanmıştır. Maastricht Antlaşması ile karar alma sürecinde Parlamente'ya daha fazla söz hakkı tanıyan ortak karar prosedürü (co-decision presedure) başlatılmıştır (European Union, tarihsiz). Antlaşmayla birlikte Parlamento, belirli politika alanlarında yasama konusunda Konsey ile eşit düzeye getirilmiştir. Ancak yine de Konsey ile Parlamento arasındaki bu ilişki belirli alanlarda sınırlı kaldığı için eleştiriler devam etmiştir. 1999 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşması ise Parlamentonun yetkilerini genişleterek ve çok daha önemlisi, Komisyon başkanının atanması konusunda Parlamento'nun onayını zorunlu kılarak Parlamento'ya, Avrupa Komisyonu'na karşı ciddi bir güç kazandırmıştır (Arsava, 2000, s. 194).

Son olarak 2009 yılında Lizbon Antlaşması ile birlikte Parlamento'nun yasama yetkisi çok daha fazla geliştirilmiştir. Birliğin işleyişiyle ilgili çok önemli kararların alındığı Lizbon Antlaşması kapsamında yapılan yenilikler, AP'yi güçlendirmiş ve yetkilerini artırmıştır. Getirilen önemli bir değişiklik “olağan” ve “özel” olarak adlandırılan karar alma usulleridir. Olağan yasama usulü, AB karar alma aşamasında temel karar alma mekanizması haline gelmiştir (Chalmers vd., 2024, s. 36-37; Ultan, 2017, s. 208). Çalışmalarını Avrupa Komisyonu önerileri doğrultusunda yürüten AP, Komisyon tarafından aksi belirtilmedikçe bu yöntemi uygulamaktadır. Olağan yasama usulü ile AP, Konsey ile birlikte yasama, AB bütçesinin onaylama/reddetme/değiştirme, Komisyon Başkanı'nı atama, uluslararası antlaşmaları imzalama veya reddetmede eşit hak elde etmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011). Ayrıca göç ve sığınma, yapısal fonlar gibi konularda olağan yasama usulü uygulanmaktadır.

Lizbon Antlaşması ayrıca Parlamento'nun bütçe üzerindeki etkisini de artırmıştır. Anlaşmaya göre Parlamento, AB bütçesinin tamamı üzerinde karar yetkisine sahiptir ve Konsey ile birlikte bütçeyi kabul etmektedir (Akar, 2010, s. 164). Bu değişiklik, Parlamento'ya AB maliyesinde daha güçlü bir kontrol sağlamıştır. Uluslararası anlaşmalar konusunda da Parlamento'nun rolü büyümüştür. AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı uluslararası anlaşmaların yürürlüğe girebilmesi için artık Parlamento'nun onayı gerekmektedir (Oğurlu, 2008, s. 18-19). Ayrıca, Avrupa Komisyonu Başkanı'nın atanmasında da Parlamento'nun rolü artırılmıştır; Avrupa Konseyi'nin aday gösterdiği Komisyon Başkanı, ancak Parlamento'nun onayı ile göreve başlayabilmektedir (Saygın ve Ultan, 2016, s. 38). Bunun yanında, Parlamento, AB kurumlarının faaliyetlerini

denetleme ve gerektiğinde soruşturma komiteleri kurma hakkına sahiptir. Komisyon üyeleri üzerindeki onay ve denetim yetkileri de yine bu dönemde güçlenmiştir. Ayrıca, Lizbon Antlaşması ile getirilen Avrupa Vatandaş Girişimi sayesinde, AB vatandaşları, bir milyon rakamına ulaşmaları halinde doğrudan yasa teklifinde bulunabilmektedirler (Chalmers vd., 2024, s. 36-37). Son olarak, Lizbon Antlaşması, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nı hukuken bağlayıcı hale getirmiş ve Parlamento'nun AB temel haklarına dayalı olarak yasa yapma süreçlerindeki sorumluluğunu artırmıştır (European Parliament, 2025k).

Lizbon Antlaşmasıyla; AP'nin karar alma süreçleri üzerindeki etkisi ve AB bütçesinin hazırlanmasındaki rolü artırılmış, bütçe ve yasama süreçlerinde Parlamento, Konsey ile eşit statüye kavuşturulmuş ve topluluk kurumlarına karşı Adalet Divanı önünde dava açma yetkisine sahip olmuştur. (Gül, 2011, s. 20). Tüm bu yenilikler ışığında AP, 1950'lerin "danışma meclisi" statüsünden çıkıp bugün Konsey'in yanında gerçek bir yasama organı haline gelmiştir.

2. 3. Popülizm

Birleşmiş bir Avrupa fikri yüzyıllar öncesine kadar uzanabilecek bir düşüncedir. Öyle ki bunu 13. yüzyılda yaşayan İtalyan şair ve siyasetçi Dante Alighieri'ye kadar götürmek mümkündür. Yüzyıllar içerisinde de bu fikir farklı yazarlar, düşünürler tarafından da çeşitli şekillerde ortaya atılmıştır. Ancak bu fikrin fiilen ortaya çıkması 20. yüzyıla kadar gerçekleşmemiştir. 20. yüzyılın ilk yarısı ise daha önce eşi benzeri görülmemiş iki büyük dünya savaşına sahne olmuştur. İlkinde yaklaşık 17 milyon, ikincisinde ise yaklaşık 80 milyon insan hayatını kaybetmiştir. Otuz sene içerisinde yaklaşık 100 milyon insanın hayatını kaybettiği, ekonomilerin ve sosyal-siyasal yapıların paramparça olduğu bu yıkıcı savaşlar, dünya siyasetinde büyük bir kırılma yaşatmış ve savaşın merkezi olan Avrupa'da büyük bir değişimi beraberinde getirmiştir. Öyle ki, II. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da birçok entelektüel ve siyaset insanı, bir daha bu denli yıkıcı hadiselerin yaşanmaması adına görüş bildirmiş ve tavır almıştır. Avrupa'da kalıcı bir barışı tesis etme gayesiyle Jean Monnet tarafından tasarlanan; Robert Schuman, Konrad Adenauer ve Winston Churchill gibi devlet adamlarınca desteklenen Birleşmiş Avrupa fikri de bu sebeple devreye sokulmuştur.

Avrupa'nın bütünleşmesine dair bu girişimler hem genişleme hem de derinleşme bağlamında düzenli bir ilerlemeyi beraberinde getirmiş ve bugün Avrupa Birliği olarak bildiğimiz oluşumu ortaya çıkarmıştır. Karşılaşılan zorluklara, dalgalanmalara ve hatta egemenlik üzerine yaşanan krizlere rağmen yine de daha önce rastlanmamış bir bütünleşme örneği olarak AB büyümeye, etki alanına genişletmeye devam etmiştir. Ancak Haziran 2016'da Birleşik Krallık'ta gerçekleşen referandum (Brexit) sonucunda Birleşik Krallık halkı AB üyeliğinden ayrılma yönünde karar almış ve yaklaşık 65 yıldır sürekli bir ilerleme, büyüme, genişleme trendi izleyen Avrupa bütünleşmesi ideali artık açıkça bir gerileme örneği göstermiştir.

Brexit, AB'nin varlığına ve AB bütünleşmesine dair halihazırda devam eden birçok tartışmayı alevlendirmiştir. En önemli sonuçlarından biri de hiç kuşkusuz “popülizm” denen kavramı Avrupa siyasetinin merkezine taşıması olmuştur. Daha önce Amerika'da “çiftçi hareketi” olarak ortaya çıkan ve gerek Çarlık Rusya'sında gerekse Latin Amerika'da da örnekleri görülen bu siyaset tarzı Avrupa için nispeten daha yeniydi. Ancak Avrupa'da da popülizmin izleri bir süredir görülmekteydi. Jean-Marie Le Pen'in 1972'de Ulusal Cephe'yi kurması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Brexit ile beraber ise popülizmin potansiyeline dair öngörülerin yetersizliği açıkça ortaya çıkmıştı. Böylelikle popülizm artık Avrupa siyasetinde oldukça sık kullanılan bir kavrama dönüşmüş ve görmezden gelinemeyecek bir durum olduğu kabul edilmiştir. Öyleyse, popülizmin ne olduğunu tarif etmek, Avrupa siyasetinde nasıl güçlendiğinin tespitini yapmak ve Avrupa siyaseti içerisindeki konumunu belirlemek oldukça elzem bir hal almaktadır.

2. 3. 1. Popülizm kavramı

Popülizm kavramı, siyaset bilimcilerin hakkında anlaşılmadığı ancak yine de günden güne popülerliğini artıran bir kavramdır. Özellikle 21. yüzyılda sık sık karşımıza çıkan bu kavram ile ilgili Laclau (1977, s. 143), “*Çağdaş siyasi analizde çok az terim bu kadar yaygın olarak kullanılmış, ancak çok azı daha az kesinlikle tanımlanmıştır. Bir hareketi veya ideolojiyi popülist olarak adlandırdığımızda neye işaret ettiğimizi sezgisel olarak biliyoruz, ancak bu sezinlemeyi kavramlara çevirmekte büyük zorluk yaşıyoruz.*” ifadelerini kullanmıştır. Nitekim, pek çok siyaset bilimci de kavramın muğlaklığını vurgulayarak popülizmin tam olarak ne olduğunu tartışmaktadır. Öyleyse çalışmada bir anlam muğlaklığı yaşamamak adına popülizmin ne olduğunu tarihsel süreçle birlikte

açıklayarak bir çerçeveye oturtmakta yarar vardır. Bununla birlikte çalışma boyunca kavramın neyi ifade edeceği de ortaya çıkacaktır.

Popülizm ontolojik bağlamda tartışmalı, muğlak bir kavramdır ve tanımı üzerine bir uzlaşma yoktur. Esasen kavram Latince “populus” yani “halk” kelimesinden türetilmiştir. Ancak bugün popülizm olarak ifade ettiğimiz kavramın anlamı, ne olduğu ve tam olarak neyi ifade ettiği konusunda bir uzlaşma yoktur. Popülizm üzerindeki tartışmaları ele almak ve “popülizmi tanımlamak” için 1967 yılında London School of Economics’te bir konferans düzenlenir. Konferansın akabinde Ghita Ionescu ve Ernest Gellner editörlüğünde “Popülizm: Anlamı ve Ulusal Karakteristiği” kitabı basılır. On bölümden oluşan bu kitapta Kuzey Amerika, Latin Amerika, Rusya, Doğu Avrupa ve Afrika özelinde popülizm incelemeleri yapılır. Nihayetinde ortak bir tanım yapılamadığı gibi yazarlar arasında birbirine zıt muhtevada tanımlamalar da yapılmıştır (Orhan, 2020, s. 797). Zira, Ionescu ve Gellner de kitabın giriş bölümünde “Şu anda popülizmin önemine dair hiçbir şüphe bulunmuyor. Ancak kimse onun tam olarak ne olduğu konusunda net değil.” ifadeleri ile kavramın ne olduğuna dair tartışmayı kabul eder (Moffitt, 2021, s. 33). Mudde & Kaltwasser (2019, s. 12) bu karışıklığı popülizmin farklı bölgelerde farklı anlaşılmasına ve karıştırılmasına yorar. Gerçekten de popülizm ile ilgili literatür incelendiğinde bu farklılıklar epey belirginleşir. Latin Amerika bağlamındaki popülizm ile Avrupa’daki popülizm ciddi anlamda farklılıklar göstermesi bu duruma örnektir. Latin Amerika’da daha çok “sol” siyasete yakın bir anlayış olarak görülmekteyken, bugünkü Avrupa popülizmi çoğunlukla “sağ” siyaset hatta “aşırı sağ” içerisinde sınıflandırılır.

Popülizm kavramını formüle eden Müller (2020), özetle şu kıstasları popülist olmanın şartı olarak sunar; elit karşıtı olmak, göç karşıtı olmak, yabancı düşmanı olmak, çoğulculuk karşıtı olmak. Elbette ki Müller bu tanımı Avrupa’da anlaşıldığı ve bilindiği haliyle “kimlik popülizmi” bağlamında sunar. Popülizmin net bir tanımını yapma gayesi taşıyan Müller, popülizmin sağ ve sol siyasal anlayışlarda karşılık bulabilen, merkeziyetçi olmayan yapısını kabul eder. Bununla beraber başlangıçta popülist olmayan birçok Avrupa partisinin, popülizme kaydığını iddia eder. Bu dönüşümü ise, 20. yüzyıl Avrupa siyasi tarihinin kara geçmişine bağlar. II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupalı elitlerin entegrasyon ile birlikte ulus-üstü bir yapının oluşturulması çabasını, halk egemenliğine duyulan güvensizliğe dayandırır. Popülizminden tam da bu açıktan yararlandığını ve

liberal demokrasinin bu duruma karşı çaresiz kaldığını iddia eder. Ancak Müller, entegrasyonun kazanımlarını açıklamaya yönünden yetersiz kalmaktadır.

Popülizm alanında çalışan bir diğer akademisyen Mudde (2004) ise popülizmin; üç temel unsuru olarak “halk”, “elitler” ve “genel irade” kavramlarını öne çıkarır. Ona göre popülizm, elitler ve saf halk arasındaki ayrımı esas alan, özünde “ince merkezli” bir ideolojidir. Öyleyse popülizmin ince merkezli oluşu başka ideolojilerden beslenmesine imkan tanıyacaktır. Popülizmi farklılaştıran ve “tehditkar” yapan durum budur. Bu yönüyle Avrupa’da aşırı sağ hem güçlendirmekte hem de ele geçirmektedir. Halihazırda kitle partileri tarafından yeterince temsil edilmedikleri kaygısında olan (birçok farklı ideolojiden) seçmenler, popülist retorikten etkilenmektedir. Bu durum aynı zamanda ana akım siyasi partileri ve politikacıları da popülist söyleme yakınlaştırma ihtimalini yaratmaktadır. Popülist söylem eleştirileri karşısında merkez partilerinde de dahi pozisyon değişimleri yaşanması mümkündür. Nitekim Alkan (2019), mülteci krizi sonrasında Almanya’da (önceki) Şansölye Merkel’in politikalarının ve söylemlerinin zamanla değişimini ülkesinde yükselişe geçen popülist hareketlerin etkisiyle açıklamıştır.

Ernesto Laclau, popülizmin farklı farklı yorumlarına karşın “halk” söyleminin hepsinde temel olduğunu vurgular. Ona göre her siyasi hareket az ya da çok popülisttir. Çünkü her siyasi hareket “halkı” bir düşmana karşı konumlandırmaktan imtina etmeyecektir. Burada popülizm açısından esas olan “halk” ile “iktidar” arasında bir karşıtlık oluşmasıdır (Laclau, 1977, s. 165). Laclau; popülizmi kesin bir şekilde tanımlamanın zor olduğunu kabul etmekle birlikte, popülizme olumsuz bir anlam yüklenmesine karşı çıkar. Popülizmin belirli bir olguyla sınırlı olmayacağını savunur. Ona göre popülizm, birçok olgunun üzerinde etkisi olan bir toplumsal mantığın yansımasıdır ve “basitçe, siyasetin bir inşa biçimidir” (Laclau, 2005, s. xi).

Edward Shils (1956, s. 100-101)’e göre popülizm; iktidarı, eğitimi, mülkiyeti elinde bulunduran yozlaşmış seçkinlerle “bilge halk” arasındaki ilişkiden doğar. Margaret Canovan (1981, s. 104) da, farklı coğrafyalarda farklı popülist hareketleri tarihsel bağlam içerisinde birbirinden ayrı olarak sınıflandırır. Ona göre, Amerika’daki Halk Partisi’nin ya da Narodniklerin popülizmi kırsal radikalizm örnekleridir. Latin Amerika’da gerçekleşen popülist hareketler ise güçlü bir lider etrafında toplanan reformist kentlilere dayanmaktadır. Bu gibi örnekleri yedi kategoriye ayıran Canovan (1981, s. 264)’a göre,

bütün farklılıklarına rağmen hepsinde halka hitap etmek ve seçkinlere güvenmemek esastır.

Literatür incelendiğinde de popülizm kavramının ne olduğuna ilişkin yapılan bütün tartışmalara rağmen siyaset bilimciler, “halk” ve “seçkinler” arasındaki ayrışmada birleşir. Diğer tartışmaları ortaya çıkaran en önemli sebebi olarak, tarihsel ve coğrafik bağlamda popülizmin birbirinden pek çok farklı şekilde ortaya çıkması gösterilebilir. Gerçekten de 19. yüzyıl Amerikan popülizmi, Latin Amerika popülizmi ya da 1990’lardan itibaren özellikle Avrupa’da ortaya çıkan “yeni” popülizm birbirlerinden farklı bir yol izlemişlerdir. Yine de genel bir değerlendirme yapılmak istenildiğinde bazı temel kıstasları ortaya koymak mümkündür. Açmak gerekirse; popülizm için ilk olarak, daha önce de bahsedildiği gibi “halk” ve “seçkinler” arasındaki ayrım ilk esastır. Buna göre halk; erdemli, ahlaklı ve bilgedir. Ülkenin gerçek sahibi onlardır ancak yozlaşmış seçkinler (ki sermayenin ve iktidarın da sahibi onlardır) onların dertlerini görmezden gelmektedir. Halk ile seçkinleri belirlemek ve bu ayrımı esas almak ilk koşuldur.

İkinci olarak, popülizm yabancı düşmanı ve göç karşıtıdır. İlk maddede ifade edildiği gibi, halk ülkenin gerçek sahibidir. Yani popülistler kendi belirledikleri halkı ve kültürü esas alırlar. Bu haliyle onlarla beraber yaşayan yabancılar o halkın bir parçası değildir. Hatta onlara ait olanı; yani ülkelerini, kültürlerini ve inançlarını tehdit etmektedirler. Dolayısıyla popülizm, çokkültürlülüğe de karşıdır. Bu sebeple, göç alan bölgelerde popülist hareketlerin artış gösterdiği sonucu ortaya çıkar. 21. yüzyıl Avrupası bunun en somut örneğidir. Burada bir itiraz olarak Latin Amerika popülizmi olarak sunulabilir. Ancak Latin Amerika’nın sosyolojik olarak Avrupa’dan ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nden ayrıldığını kabul etmek gerekir. Latin Amerika ülkeleri 20. ve 21. yüzyılda büyük göç akınları yaşamamıştır. Hatta aksine göç veren ülkeler konumundadırlar. Bu şartlar altında, Latin Amerika popülizmi aynı şartlara tabi sayılamaz. Buna getirilebilecek bir diğer itiraz da 2022 yılının şubat ayında patlak veren Ukrayna – Rusya Savaşı gösterilebilir. Savaş sonrasında yaklaşık 6 milyon göçmen Avrupa ülkelerine sığınmıştır. Bu rakamın 1 milyon olan Suriyeli sayısının altı katı olması, Ukraynalıların Avrupa ülkelerinde “sıcak bir karşılanma” yaşamalarını engellemiştir. Bu sebeple bu çalışmada, tezat gibi görünen bu durum araştırılacak, Avrupa Parlamentosu üzerinden karşılaştırılmalı olarak incelenecek ve çalışmanın son bölümünde de bulgular ortaya konacaktır.

Üçüncü olarak, popülizmde genel irade esastır. Popülizm çoğulculuk ve aristokrasi karşıtıdır. Popülistlere göre “halk” erdemli ve bilgedir. Bu bağlamda, kendini “gerçek halk” olarak gören popülistler kapitalist sistemin onlara dayattığı siyasal sistemin kendilerine dayatılmasını reddederler. Burada popülistlerin kapitalizm ya da temsili demokrasi karşıtı oldukları kastedilmemektedir. Kastedilen, sistemin onlara dayattıklarına inandıkları iradenin kendi iradeleri olmadığını vurgulamalarıdır. Popülistlerin aristokrasi karşıtlığı J. J. Rousseau’nun “volonte generale” yani halkın genel iradesine dayandırılır (Mudde & Kaltwasser, 2019, s. 28). Bu görüşe göre asıl irade halkın kendi iradesi olmalıdır. Ancak bu iradeyi belirleyen “halkı” da popülistler belirler. Genellikle de bu iradeyi temsilen güçlü, karizmatik ve “onların” içinden bir “lider” çıkarırlar. Bu lider, halkın iradesinin temsili olarak öne çıkar. Bu bağlamda popülistlerin temsili demokrasi karşıtı olmadıkları hatta demokrat oldukları savunulabilir. Elbette ki bu demokrat tavır “liberal” olmak zorunda değildir. Öyleyse, liberal demokrasi ile popülizm arasındaki ilişki “asimetrik” olarak ifade edilebilir.

2. 3. 2. Popülizm ve liberal demokrasi ilişkisi

Popülizmin her geçen gün küreselleşen dünyada daha fazla gündeme gelmesi, liberal demokrasinin egemen (en azından ideal olarak düşünülen) siyasal ideoloji olması ile doğrudan ilintilidir. Özellikle Avrupa’da sınırların ortadan kalkması (ki Dünya’nın pek çok bölgesinde insan hareketliliğinin artmasına imkan veren küreselleşmeyle birlikte sınırlar muğlaklaşmıştır) toplulukların hareketini kolaylaştırmıştır. Farklı kültürlerin, toplumların bir arada yaşamaya çalışması halihazırda tartışılan ulus-devlet anlayışını sınamıştır. 21. yüzyılın toplumsal, ekonomik ve siyasal krizlerle geçmesi de bu durumu güçlendirmiştir. Bu dönüşümün çok hızlı cereyan etmesi bütünleşmeyi zorlaştırmış ve popülizmi tetiklemiştir. Öyleyse liberalist dalganın popülizmi doğurduğu, en azından büyüttüğü ortadadır. Bu minvalde, Mudde’nin (2019, s. 11) de ifade ettiği gibi, modern popülizmi liberal demokrasi içerisinde konumlandırmak anlamlı olacaktır.

Torcuato Di Tella (1965, s. 51-53), az gelişmiş ülkelerde popülizmin statüko karşıtı kitlelerin coşkusu ile ortaya çıktığını savunurken, daha gelişmiş ülkelerde ise popülizmin sosyal demokrasilerin içinden çıktığını ifade eder. Bu noktada şu ayrımı yapmakta yarar var. Popülizmin tarihsel gelişim içerisinde farklı zamanlarda ve farklı coğrafyalarda farklı tezahür ettiğinden söz etmiştik. Bu tecrübelerden hareketle siyaset bilimciler popülizmi temelde “sağ popülizm” ve “sol popülizm” olarak ikiye ayırır.

Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe gibi yazarlar, neoliberal sistem projesinin karşında sol popülizmi bir fırsat olarak savunurlar. Margaret Thatcher'ın "There is no alternative! (Başka alternatif yok!)" anlayışı siyaseti reddeden Mouffe, sol popülizmi liberal demokrasi içerisinde demokrasinin radikalleşmesi için bir fırsat olarak sunar (Mouffe, 2019, s. 94). Sol popülistler, neoliberalist anlayışın "siyaseti siyasetsizleştirildiğini" savunarak popülizme başvururlar ancak sağ ve sol popülizm stratejik benzerlikler barındırsa da özü itibarıyla karşıt oldukları değerler farklıdır (Fassin, 2019, s. 8-9). Sağ popülist partiler içe dönüktür, bu nedenle öncelikle milliyetçi/şovenist olup yerlici bir beden siyasetine atıfta bulunurlar, oysa sol popülist partiler geleneksel olarak enternasyonalizme veya post-milliyetçiliğe yöneliktir (Wodak, 2015, s. 8). Buna rağmen, liberal demokrasi içerisinde ortaya çıkışları bakımından sol ve sağ popülistlerin benzer sorunları vurguladıkları söylenebilir. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra sosyalist ideolojinin Batı siyaseti içinde liberalizm ve demokrasiye yakınlaştığı düşünüldüğünde bu durum daha anlaşılabilir olmaktadır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, yarım asırdır devam eden sosyalizm, liberalizm tartışmalarını sonlandırmış ve Fukuyama'nın iddia ettiği gibi liberalizmin zaferiyle sonuçlanmıştır. Bununla beraber İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde Avrupa'da yeni bir savaş-çatışma ortamı yaşamak istemeyen siyasetçiler Avrupa'yı daha bütünleşik bir yer haline getirmeye çalışmıştır. Bütünleşmenin daha önce önü alınamayan çatışmaları sonlandıracağı fikrine inanmışlardır. Bu fikirden hareketle de AB kurulmuştur. Ancak AB'nin zamanla ekonomi ile adalet ve içişleri alanlarında ulus-üstü bir örgüte dönüşürken aynı dönüşümü siyasal alanda sağlayamamıştır. Üstelik AB'nin Avrupa'da teknokratik bir anlayışla "siyaseti siyasetsizleştirdiği" de söylenebilir. Popülistler bu bağlamda Avrupa şüpheciligi fikrini genellikle paylaşırlar.

Çeşitli akademisyenler popülizmin günümüzdeki durumunu; "popülist Zeitgeist" (Mudde, 2004, s. 542), "popülizm patlaması" (Judis, 2016) ya da "popülizm çağı" (Krastev, 2007, s. 57) olarak nitelendirirler. Kavramın sınırlarını belirlemek üzerine ne türlü tartışmalar olsa da siyaset bilimciler popülizmin 21. yüzyılın önemli bir gerçeği olduğunu ileri sürerler. Günümüzde popülizmi bu kadar öne çıkaran sebep ne olduğuna tek bir cevap vermek kolay değildir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından liberal anlayışın Batı siyasetinde egemen ideoloji olarak rakipsiz kaldığı düşünülmekteydi. Ancak popülizm liberal demokrasi anlayışını açıkça sınavan bir tecrübe olarak Batı

siyasetinde kendine yer edinmiş durumdadır. Bugün Avrupa'nın hemen her ülkesinde popülist partiler varlığını sürdürmektedir. Birçok Avrupa ülkesinde iktidarda ya da muhalefet içerisinde önemli oy oranlarına sahip popülist partiler “flaş parti” olmanın ötesine geçmişlerdir.

Avrupa popülistleri genel olarak ulus-devlet yetkilerinin AB'ye devrine karşıdır. Ayrıca AB'nin teknokratik yapısının kendi iradelerini yok saydığı konusunda birleşirler. Bu yüzden AB'nin sürekli olarak genişleme ve derinleşme yönünde attığı adımların hızına toplumların yetişemediği çıkarımı yapılabilir. Bunun dışında popülistlere göre, ulusal siyaset alanlarında da ana akım partiler (gerek iktidar gerek muhalefet partileri) siyaseten onların taleplerini ve iradelerini görmezden gelmektedir. Üstelik Avrupa'nın 21. yüzyılda yaşadığı krizler (2008 ekonomik buhranı, 2015 göçmen krizi) popülizmin kuvvetlenmesine imkan sağlamıştır. Bu şartlar altında Cas Mudde'nin ifade ettiği gibi popülizm, “demokratik olmayan liberalizme karşı liberal olmayan bir cevap” olarak düşünülebilir (Müller, 2020, s. 22).

2. 3. 3. Popülizmin tarihsel gelişimi

Popülizm kavramı Avrupa siyasetinde özellikle son yıllarda karşımıza çıkan bir ifadedir. Bugün Avrupa ülkelerinin hemen her birinde popülist partilerin varlığından söz etmek mümkündür. Ek olarak AB'nin en önemli kurumlarından AB Parlamentosu'nda da popülist partiler temsil görevlerini yerine getirmektedir. Yer yer AB fikrine ve AB bütünleşmesine karşı olan bu partilerin AB'nin yasama organındaki varlıkları kavramın Avrupa siyasetindeki yerini anlamak adına örnek gösterilebilir. Öyleyse popülizmin tarihsel gelişiminden bahsetmek de popülist siyasetin anlaşılması bağlamında gerekli olacaktır.

Popülizm, 19. yüzyılda belirli ayrıcalıklara sahip elitlerin ezici gücüne karşı bir protesto biçimi olarak başlamıştır. Bu ayrıcalıklı elitler; sermayeyi elinde tutan ekonomik elitler, baskın aristokrasiler gibi sosyal elitler ya da halkın çıkarlarına önem vermediği düşünülen politik elitler olarak ifade edilebilir (Pelinka, 2013, s. 5). Popülizme dair ilk örnek; 1860'lar ve 1870'lerde Çarlık Rusya'sı içerisinde görülür. Bir grup Rus aydın, esasen “gerçek halk” olan Rus köylülerini Çarlık rejimine karşı örgütlemeye çalışırlar (Worsley, 1969, s. 220). Onlara göre erdemli ve ahlaklı olan Rus köylüleri, burjuva sınıfı altında ücretli işçilere dönüşmüştür. Bu aydınlar, devletin gerçek sahibi olması gereken

köylüleri Çarlık rejimine karşı örgütlemeleri gerektiğine inanarak bir “halk” inşa etmeye çalışırlar. Narodnik hareketi (Narodnichestvo) olarak bilinen bu girişim ilk modern popülizm hareketidir. Narodnik Rusça “halk” anlamına gelmektedir. Narodnik de halkın dostları anlamını taşır ancak hareket “halk”a ulaşamamıştır. Tepeden inme bu hareket halkın talebinden doğmadığı için bir karşılık bulamamış ve başarısız olmuştur (Kalaycıoğlu, 2021, s. 35-36). Buna karşın Mudde & Kaltwasser (2019, s. 46), amacına ulaşamayan bu hareketin daha sonra (dolaylı olarak) Doğu Avrupa’daki tarım reformu hareketini tetiklediğini ifade eder.

Popülizmin ilk örneği olarak Narodnik hareketi gösterilebilir. Ancak bu hareketin “popülist” olarak nitelendirilmesi daha sonra olmuştur. Popülizm ifadesi ilk kez, Narodnik hareketinden kısa bir süre daha sonra Amerika Birleşik Devletleri’nde kullanılmıştır. Popülizm kavramının ilk olarak 1891 yılında kullanıldığını ifade eden Houwen (2011, s. 10.)’e göre popülizm, Halk Partisi’ni (People’s Party) tanımlamak için kullanılmıştır.

Rusya’daki Narodnik hareketine benzer bir şekilde Amerika’da da popülizm bir tarım reformu hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Amerika’da popülizmin doğuşunu ve yükselişini incelerken, 1861-1865 yılları arasında gerçekleşen Amerikan İç Savaşı’nın ortaya çıkardığı durumu ele almak gerekir. Amerika Birleşik Devletleri’nin güneydoğu bölgelerinin ekonomileri çoğunlukla tarıma dayanıyordu. Güneyli çiftçiler, Afrika asıllı köleleri pamuk, tütün, şeker kamışı gibi ürünlerin yetiştirilmesinde çalıştırıyordu. Bu bağlamda kölelik, Güney’in ekonomisi açısından oldukça kritik bir önemdeydi. Savaş, köleliğin kaldırılmasına karşı çıkan Güney’in mağlubiyeti ile sonuçlanmıştı. Bununla beraber hükümet, savaşın akabinde para politikalarında değişime gitmişti. Bu değişim sonrasında çiftçiler, aynı miktarda gelir elde edebilmek için daha fazla üretmek zorunda kalmışlardı (Goodwyn, 1976, s. 13-14). Yani Güney, hem ekonomik olarak bir darbe yemiş hem de siyasi ve mali iktidarı elinde tutan Kuzey’le toplumsal bağlamda ayrılmıştı (Taggart, 2004, s. 38).

Amerikan İç Savaşı geride yoksullaşan bir çiftçi kitlesi bırakmıştı. Toprak sahibi çiftçiler Amerikan iktisadi yapısındaki dönüşümlerden etkilenmiş durumlardı. Bu çiftçiler kendilerini üretimin merkezinde görmelerine rağmen, zenginlik kentli bankacılar, siyasetçilerde toplanmaktaydı. Düşüncelerine göre hem Cumhuriyetçi hem

de Demokrat Parti siyasetçileri onları görmezden geliyor (Houwen, 2011, s. 9) hem de bankacılar yüksek faizli kredilerle çiftçiler üzerinden para kazanıyordu (Mudde & Kaltwasser, 2019, s. 35). Çiftçi üretimin merkezinde olduğu halde, siyasetçiler, bankacılar gibi “elitler” onlar üzerinden (ve hiçbir şey üretmeyerek) rahat yaşamaya devam ediyor ve onların dertlerini görmezden geliyordu. Üstelik Mayıs 1873’te Viyana Borsası’nın çökmesi, Eylül 1873’te Jay Cooke & Company (ki bu banka demiryollarının önemli yatırımcılarından) iflas etmişti. Oluşan panik ortamı 98 banka, 89 demiryolu şirketi ve yaklaşık 18000 işletmenin iflasına sebep oldu (Faulkner, 2014, s. 224). 1873’ten sonra karlarda ciddi bir düşüş yaşanmış, 1873-1896 yılları arasında “Uzun Bunalım” adı verilen ekonomik kriz etkili olmuştu (Faulkner, 2014, s. 225). Bu şartlar altında, Amerika’da popülist hareket ortaya çıkmış ve akabinde “Farmer’s Alliance (Çiftçi İttifakı)” kurulmuştur. Yaşanılan krizlerin ardından Amerikan popülizmi, Rusya’dakinin aksine tabandan yayılan bir çiftçi hareketi olarak kendini göstermiştir. Ayrıca hareket açıkça elit karşıtı bir duruş sergilemiştir.

İttifak 1880’lerde daha fazla siyasallaştı ve işçi sınıfı ile de yakınlaşmaya çalıştı. Nitekim 1892 yılında Halk Partisi kuruldu ve aynı yıl seçimlere katıldılar. Halk Partisi adayı James Weaver, seçimlerde 1 milyondan fazla oy alsa da (oyların yaklaşık %8,5’ini) seçim Demokratlara kaybedilmişti. Yaşanan başarısızlığın ardından popülistler siyasal anlayışlarını Demokrat Parti içinde sürdürmüşlerdir. Popülistler, Demokratların ve Cumhuriyetçilerin oluşturdukları iki partili siyasi sistemi değiştirememiş ve başarısız olmuşlardı (Taggart, 2004, s. 36). Buna karşın, 19. yüzyıl ABD’deki popülizm tecrübesi, popülizmi anlamak açısından hayati bir öneme sahiptir. Kazin’e göre de Amerikan popülizmi, ulusal siyaset geleneğini tehdit edememiş olsa da, dikkate değer bir girişim olarak tarihe geçmiştir. Soğuk Savaş dönemine kadar nispeten yerel seçim başarıları gösterilmiş olsa da, siyaseten ulusal bir güce dönüşmemiştir. Amerikan popülizmi erken dönemlerinde (Soğuk Savaş’a kadar) daha ilerici unsurlar taşıırken, zamanla P. J. McCarthy’nin komünizm karşı kampanyaları, R. Nixon ve R. Reagan’ın politikaları sonucunda popülist hareket muhafazakar siyasete doğru bir dönüşüm geçirerek “sağ’a kaymıştır (Taggart, 2004, s. 35).

Rusya’daki ve Amerika’daki ilk popülizm örnekleri belli başlı farklılıklar göstermiş olsa da; üretimin merkezinde olan “gerçek halkın” sermaye sahiplerine, kentli

bankacılara, siyasetçilere özetle onların dertlerini göz ardı eden “yozlaşmış elitlere” karşı ortaya çıkan kırsal popülizm örnekleri olarak gösterilirler (Canovan, 1981, s. 98).

Popülizmin tarihsel gelişimi bağlamında önemli olan ve yeni bir popülist model sunan Latin Amerika popülizmi ise daha çok İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. Elbette ki 1929 Ekonomik Buhranı ve Latin Amerika ülkelerindeki etkileri 1930’lardan itibaren bu coğrafyada popülizmin ilk dalgası ortaya çıkmış ve 1960’ların sonuna kadar sürmüştür (Mudde & Kaltwasser, 2019, s. 41).

II. Dünya Savaşı’ndan sonra Latin Amerika ülkelerinin birçoğunda sosyalist bir etki vardı. Ancak bu etki içerisinde özellikle iki siyasi lider daha fazla ön plana çıkmaktaydı: Brezilyalı Getulio Vargas ve Arjantinli Juan Peron. Bu liderleri ön plana çıkaran “işçi sınıfı” yerine “halk” üzerine bir siyaset dili benimsemeleri olmuştu (Mudde & Kaltwasser, 2019, s. 42). Hem Vargas hem de Peron, sürekli olarak “gerçek halka” atıfta bulunarak onları işçi sınıfının önüne koymuştur. Aynı zamanda elbette ki, elit karşıtıydılar. Popülizmin “Üçüncü Dünya” ülkelerinde ekonomik gelişmelere daha fazla bağımlı olduğu ifade edilir. Bu bağlamda Latin Amerika’daki popülizm hareketi de yarı-feodal yapıları sonlandırmayı, ekonomik bağımsızlığı ve toplumsal adaleti hedeflemiştir (Taggart, 2004, s. 76).

Latin Amerika popülizmi, ilk klasik popülist rejimlerin kurulması bağlamında önemlidir. Vargas ve Peron’a ek olarak Şili’de Carlos Ibáñez del Campo, Ekvator’da José María Velasco Ibarra, Meksika’da Lázaro Cárdenas diğer popülist liderlerdir (Finchelstein, 2019, s. 144-157). Bu “karizmatik liderler” popülist hareketi, kentli alt sınıfların sorunlarından alarak bir kitle siyasetine dönüştürmeyi başarmıştır. 1960’larda popülizm kavramı odağını açık bir biçimde Amerika Birleşik Devletleri’nden Latin Amerika’ya kaydırmıştır (Moffitt, 2021, s. 33).

Avrupa’nın popülizmle tanışması ise önceki örneklerle göre daha sonra gerçekleşmiştir. Siyaset bilimciler, 1950’ler, 1960’larda popülizmin Avrupa siyasetinde hemen hemen hiç olmadığı konusunda birleşir (Mudde & Kaltwasser, 2019, s. 47.). Bu dönemde dikkate değer bir örnek 1950’lerde Fransa’da ortaya çıkan “Poujadizm” olmuştur. Küçük ölçekli esnaf ve çiftçiyi koruma siyaseti güden Poujadizm’dir. 1954 yılında Pierre Poujade’nin kurduğu Tacirlerin ve Zanaatkarların Savunması İçin Birlik (UDCA), 1953’te vergilere ve hükümet otoritesine muhalefet eden bir grup küçük ölçekli

esnafın eylemlerinden çıkmıştır (Taggart, 2004, s. 98). 1955'te siyasallaşan hareket açık bir şekilde vergilere, siyasetçilere, bürokrasiye karşı olmuş, 1956'da da genel seçimlerde oyların %11,6'sını alarak 52 temsilci çıkarmıştır. Aynı yıl Poujadizm için adeta zirve olmuş, 1959 yılında Charles de Gaulle'nin başkan olduğu 5. Cumhuriyet'in kurulmasıyla ortadan kalkmıştır (Ignazi, 2003, s. 89). Poujadizm, 1972 yılında kurulan Ulusal Cephe'yi (Front National) hem etkilemiş hem de oraya çıkmasına uygun siyasal zemini hazırlamıştır. Avrupa'da popülist radikal partilerin ilk örneği olan partinin kurucusu Jean-Marie Le Pen de zaten eski bir UDCA milletvekilidir (Mudde & Kaltwasser, 2019, s. 48). Ulusal Cephe çeşitli aşırı sağcı grupların koalisyonu olarak ortaya çıkmıştır. 1984'te nispeten bir başarı yakalayan parti ikinci kez yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde %11 oy alabilmiştir.

Le Pen, siyasi üslubu, otoriterliği ve liderliği ile ön plana çıkmıştır. Zamanla parti içi muhalefet nedeniyle Fransız aşırı sağ içindeki konumu zamanla azalsa da, partisi “flaş parti” olmanın ötesine geçmiş ve 1990'ların sonlarında partisini Fransız siyasetinin temel bir parçası haline getirmiştir. Ulusal Cephe ve Le Pen, popülizmin Avrupa'nın liberal demokrasileri içerisinde potansiyelini açıkça göstermiş ve Avrupa popülizmi açısından bir model olmuştur (Taggart, 2004, s. 99).

Avrupa'da popülizm Latin Amerika'daki ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki örneklerde ayrı bir yol izlemiştir. Soğuk Savaş bitene değin Avrupa'da popülizme yönelim çok daha zayıftır. Ulusal Cephe'nin yakaladığı başarı Soğuk Savaş dönemindeki Avrupa siyaseti açısından istisnai bir başarı olarak nitelendirilebilir. Zira bugün Avrupa'da popülist olarak nitelenen partiler incelendiğinde, bu partilerin genellikle 1990'lardan itibaren kurulduğu görülebilir. Daha önce kurulanlar popülist partiler de siyasi başarılarını yine 1990'lardan sonra yakalamışlardır. Ayrıca bu durum siyasete popülist parti olarak atılmayıp daha sonra popülistleşen partiler için de geçerlidir.

2. 3. 4. Avrupa popülizmi

Avrupa popülizmi, özellikle son otuz senedir kıtanın siyasal sistemlerinde köklü dönüşümlere yol açan, çok katmanlı ve özgün bir siyasal olgu olarak öne çıkmıştır. Ancak Avrupa'da popülizmin ortaya çıkışı ve gelişimi, dünya genelindeki örneklerinden önemli ölçüde ayrışır. Özellikle Latin Amerika'daki popülizm daha çok karizmatik liderler ve devletçi sosyal politikalarla ilişkilendiriliyorken; Avrupa'da popülizm, çok partili

rekabetin, seçimli demokrasinin ve köklü kurumların içinde şekillenmiştir. Başka bir farklılık ise Latin Amerika popülizminde sosyoekonomik faktörler ön plana çıkmaktayken, Avrupa popülizminde sosyokültürel konuların ağırlıkta olması olarak gösterilebilir. Latin Amerika farklı kültürlerden büyük çaplı bir göçmen akını ile karşılaşmamıştır. Bu yönü ile diğer popülizm örneklerinden ayrılır. Bu sebeple, Latin Amerika popülizminde göç ve göçmenlikle ilgili konularda daha “kapsayıcı” bir tutumu olmasına rağmen, Avrupa popülizmi ise daha “dışlayıcı” olarak bir görüşe sahiptir (Mudde & Kaltwasser, 2013, s. 167).

Amerika’da popülizm ile Avrupa’daki popülizm örnekleri yapısal olarak birbirlerine daha çok benzemektedir. Ancak Avrupa popülizmine “elit” tanımının içerisine kurumsal yapılar daha fazla girmektedir. Avrupa’da ister sağ olsun ister sol, popülist partilerde “düzen karşıtı” bir yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşım özellikle Avrupa Birliği konusunda kendini göstermektedir. Avrupa popülizminin bu yönü Amerika’daki popülizmle benzeşse de Avrupa’daki deneyim daha çok Avrupa şüpheciliği üzerinden kendini göstermektedir. Bu bakımdan Avrupa popülizmi daha kendine has ve karmaşık bir deneyim gösterdiği söylenilebilir.

Daha önce vurgulandığı üzere; 1950’lerde Fransa’da ortaya çıkan Poujadistler, Avrupa’da popülizmin ilk örneği olarak gösterilebilir. Bu hareket yine Fransa’da faaliyet gösteren ve 1972’de kurulan Ulusal Cephe partisini etkilemiştir. Öyle ki Ulusal Cephe Partisi’ni kuran Jean-Marie Le Pen de eski bir Poujadizm destekçisidir. Yine de Fransa’da ortaya çıkan bu popülist dalganın Soğuk Savaş dönemi boyunca Avrupa siyasetinde istisnai bir örnek olduğunu söylemek mümkündür. Soğuk Savaş’ın sona ermesi gerek uluslararası siyasette gerekse Avrupa siyasetinde köklü değişimlerin, dönüşümlerin başlangıcı olmuştur. Günümüz Avrupa siyasetinde popülist olduğu iddia edilen partilen birçoğu da 1990’ların ortalarından itibaren kurulmuş ya da bu yıllardan sonra popülist bir çizgiye geçmişlerdir. Bu bakımdan Avrupa popülizmi Kuzey ve Güney Amerika’daki popülist siyasetle karşılaştırıldığında görece yenidir. Üstelik popülizmin Avrupa’daki deneyimi bir çiftçi ya da işçi hareketi gibi daha karakterize bir durum göstermemiş, herhangi bir sosyal ya da siyasal grupla sınırlı kalmamıştır. Üstelik hem sağ hem sol tandanslı siyaset içerisinde konumlanabilmiştir.

Avrupa’da popülizmin yükselişinin sebeplerinden biri, geleneksel ana akım partilere duyulan güven kaybıdır. Popülist siyasetçiler halkın iradesinin siyaset kurumu

tarafından yeterince dikkate alınmadığını savunur ve bu durumun sebebini kurumlara, Avrupa Birliği'ne ve teknokratlara yükler (Cossarini, vd., 2021, s. 3-4). Bunun sonucunda, popülizm yalnızca iç politikanın bir konusu olmaktan ziyade, Avrupa bütünleşmesi ve AB kurumlarıyla ilgili tartışmalarda da kendini göstermektedir. Avrupa'daki popülist partilerin siyasal duruşları genellikle iki temel faktör etrafında tanımlanmaktadır. İlk olarak elitlere ve mevcut kurumsal yapıya karşı güçlü bir eleştiri, ikinci olarak ise “saf halk” algısı ve bu halkın korunması hususudur. İlk boyutta elitler, siyasetçiler ve kurumların yozlaştığı algısı vardır. Popülist yöntem ile tutarlı olacak şekilde popülist partiler elitleri, kurumları ve mevcut siyasetçileri yozlaşmış olarak görmekte, bu sebeple “düzen karşıtı” bir tavır almaktadırlar. Sağ tandanslı partiler bu anti kurumsal tavrı dışarıdan gelen tehditlere yönlendirirken (göç ve çokkültürlülük gibi), sol popülistler ise iç tehditlere yönlendirirler (kapitalist elitler, büyük şirketler gibi) (Docquier & Rapoport, 2025, s. 3). Bu tutum Avrupa Birliği'ne olan yaklaşıma da tamamen yansımaktadır. Avrupa popülist partileri aynı zamanda Avrupa şüphecisi bir durum göstermektedir. Öyle ki, Avrupa'daki hemen hemen tüm popülist partiler az ya da çok Avrupa şüpheciliği unsurları taşımaktadır. İkinci faktörde ise, kurumların kötü yönetimlerinin bir sonucu halk çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu yaklaşımda; kurumlar, hükümetler, sermayeyi elinde bulunduranlar ve kurumsal olarak AB, halkın çıkarlarını gözetmeyen yozlaşmış aktörler halini almaktadır. Popülist siyasetçiler de bu noktada kendi tanımladıkları halkı koruyan kimseler olma iddiasında bulunurlar. Her iki faktörde de diğer aktörlerle birlikte AB kurumsal olarak hedef tahtasına konmaktadır. Sebepleri ve ölçekleri farklı da olsa bu karşıtlık popülist partilerde ortak olarak görünmektedir.

1990'ların ortalarından itibaren Avusturya, Fransa, Danimarka, İsveç gibi ülkelerde popülist partiler önemli kazanımlar elde etmiş ve ulusal parlamentolarda temsil edilmişlerdir. Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ), İtalya'da Lega Nord, Fransa'da Ulusal Cephe, Hollanda'da Özgürlük Partisi aldıkları oylarla kimi zaman doğrudan hükümet ortağı olmuş, kimi zaman da azınlık hükümetlerini dışarıdan destekleyerek politika yapımına aktif olarak katılmışlardır (Akkerman vd., 2016, s. 1). Ancak bu durum popülist partilerin zamanla “ana akım siyasete” daha fazla yakınlaşmasına ya da söylemlerini yumuşatmalarına engel olmamış ve popülist partiler siyasi pozisyonlarını korumuşlardır. Akkerman, de Lange & Rooduijn (2016, s. 268-270)'ın bulguları, özellikle iktidara gelen ya da koalisyonlara dahil olarak politika yapımına aktif olarak katılan sağ popülist

partilerin radikal söylemlerini sürdürdükleri (özellikle göç ve entegrasyon konusunda), yalnızca kurumsallık karşıtı tavırda görece bir ana akımlaşma gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmaya göre, popülist partiler iktidara geldiklerinde ya da koalisyonlara katıldıklarında da daha az radikal ya da popülist olmamaktadır. Bu sebeple ister iktidarda olsun, ister koalisyon ortağı olsunlar, isterse muhalefette kalsınlar, popülist partiler göç ve sosyokültürel konularda pozisyonlarını korumaktadır. Üstelik zaman içerisinde daha merkezde konumlanan diğer seçmenlerin daha fazla radikalleştiği ortaya konmuştur. Bu yönüyle popülist partilerin “marjinal” görülmeleri ile “meşrulaşmaları” arasında belirgin bir politik farklılığın doğmadığı; özellikle göç, kimlik, entegrasyon gibi konularda tutumlarını korudukları gözlemlenmektedir. Lutz (2019, s. 535-537)’un bulguları da bu tespiti desteklemiş, popülist partilerin politika yapımını dahil olduklarında sosyokültürel konularda ulusal politikaları etkiledikleri ve pozisyonlarını değiştirmediklerini göstermiştir. Politika yapımında popülist partilerin özellikle göç karşıtı politikaları etkiledikleri ortaya konulmuştur.

Sağ popülist partiler politikalarını; göç, kimlik, egemenlik, güvenlik, sınır kontrolü, elit karşıtlığı ve Avrupa şüpheciliği gibi temalar etrafında oluşturmuş, özellikle göçmen karşıtlığı ve ulusal kültürlerinin tehdit altında olduğu algısı üzerinden seçmen toplamışlardır. Gerçekten de göçmen krizinin zirve yaptığı 2015 yılından itibaren göçmen karşıtı popülist partilerin hemen hemen tüm Avrupa’da oylarını artırdıkları ortadadır. Ancak bu durumun bir diğer sebebi de, göç meselesinin kendi özgül ağırlığından daha fazla bir şekilde siyasetin gündemin olmasıdır. Bu durum, popülist siyasetin bir başarısı olarak görülebilir. Popülist partiler, iktidarda olmasalar dahi, siyasal gündemi belirleme becerileri sayesinde politikanın merkezinde yer almakta ve zaman zaman mevcut politikaları etkileyebilmektedir. Örneğin, daha kısıtlayıcı göç politikaları gibi (Mudde & Kaltwasser, 2019, s. 120-121). Bu sebeple Avrupa’da popülizmin yükselişinin çok boyutlu bir politik dönüşüme işaret ettiği söylenilebilir. Gösterdikleri seçim başarıları ve politik gündemdeki ağırlıkları ile popülist partiler günümüz Avrupa siyasetinin önemli aktörleridir. Ana akım geleneksel partiler de bu politik dönüşümün etkisiyle zaman zaman popülist retoriğe başvurmaktadır. Bu yönüyle popülizm Avrupa’da politik ve toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmektedir.

Sağ ve aşırı sağ popülist partilere; Fransa’da Ulusal Birlik Partisi (Rassemblement National-RN) ve İtalya’da Lig Partisi (Lega), Almanya için Alternatif (Alternative für

Deutschland-AfD), Avusturya Özgürlük Partisi (Freiheitliche Partei Österreichs-FPÖ), Hollanda Özgürlük Partisi (Partij Voor De Vrijheid-PVV), İsveç Demokratları Partisi (Sverigedemokraterna-SD) ve Danimarka Halk Partisi (Dansk Folkeparti-DF) örnek olarak gösterilebilir. Bu partilere ek olarak birçok başka popülist parti de bulunmaktadır. Avrupa entegrasyonunun lokomotifi olan AB içerisinde bile popülist partilerden ve gruplardan söz etmek mümkündür. Bu durum doğaldır. Çünkü ulusal alanda başarı gösteren partiler, AP seçimleri yoluyla AB içerisinde temsil imkanı bulabilmektedir. Bu sebeple, Avrupa’da yükseliş trendi gösteren popülist partilerin AP içerisinde de temsil imkanı yakalayabilmektedir. Öyle ki, 2019 AP seçimlerinin ardından kurulan Kimlik ve Demokrasi Grubu (Identity and Democracy-ID) AP bünyesinde 9. yasama döneminde faaliyet göstermiş popülist bir gruptur. Zaten yukarıda sözü edilen popülist partilerin çoğu AP içerisinde bu gruba dahildir. ID popülist olmasının yanında Avrupa şüpheci bir duruşa da sahiptir. Daha önce bahsedildiği gibi, Avrupa’daki popülist partiler genellikle AB konusunda şüphecidir.

Sağ ve sol popülist partiler benzer bir Avrupa şüpheciliği gösterebilir de motivasyonları farklıdır. Bu sebeple Avrupa popülizmini ele alırken sağ ve sol popülizm ayrımını yapmak gerekmektedir. Sol popülizm genellikle sosyal adalete, neoliberal politikalara ve ekonomik eşitsizliklere vurgu yaparak halkı “sömürülen kitleler” olarak tanımlar. Sol popülizmin temel eleştirisi budur. Örneğin Yunanistan’daki Syriza ve İspanya’daki Podemos gibi partiler, gelir dağılımındaki adaletsizlik söylemini merkeze taşımış, AB’nin 2008 küresel ekonomik krizi sonrasında ortaya koyduğu “kemer sıkma politikaları” üzerinden bir karşıtlık göstermiştir (Rodrik, 2018, s. 26; De Vries, 2018, s. 129-130). Sağ popülistler ise; kültür, kimlik, medeniyet gibi sosyokültürel konular üzerinden bir karşıtlık sergilemişlerdir. Bu bakımdan sağ popülistlerde nativist (yerlici) tutum çok daha belirgin olarak kendini göstermiştir. Her iki popülist görüş de Avrupa şüphecisidir ancak daha önce vurgulandığı gibi bu eleştirel tutum sosyokültürel ve sosyoekonomik olarak ayrılmaktadır. Ayrıca, Avrupa’daki popülist dönüşümde sağ tandanslı popülizmin ağırlığı ve etkisi çok daha fazladır. Bu bakımdan çalışmada, kapsam gereği sağ tandanslı popülist partilere öncelik verilmektedir.

Avrupa Parlamentosu seçim sonuçları ve The PopuList tarafından hazırlanan popülist partiler listesi incelendiğinde, gerçekten de 1990’ların ortalarına kadar Avrupa’da genel ya da etkili bir popülist siyasetten bahsetmek zordur (Rooduijn vd.,

2023). Ancak bugün Avrupa'nın hemen her ülkesinde popülist partilerden söz etmek mümkündür. Halihazırda 27 üyesi olan AB'nin yasama kanadını oluşturan Avrupa Parlamentosu içerisinde 2024 seçim sonuçlarına göre 25 farklı üye devletten 41 farklı popülist parti Parlamento'ya en az bir vekil sokmayı başarmıştır (Rooduijn vd., 2023). Üstelik bu sayının içerisinde sol ya da aşırı sol olarak ifade edilen sol tandanslı popülist partiler dahil edilmemiştir. Bu açıdan, Avrupa'da sağ tandanslı popülist bir dalganın olduğu ve özellikle son dönemde yükseliş trendini sürdürdüğü ortadadır. Avrupa bir popülist dalga ile karşı karşıyadır. Üstelik bu dalga geçici bir durum gibi görünmemekte, Avrupa siyasetinde birçok popülist parti siyasi gündem üzerinde kalıcı etkiler bırakmaktadır.

Bu noktada şunu belirtmekte yarar vardır; bu çalışmada Avrupa popülizmi olarak ifade ettiğimiz kavramın sınırlarını çizmek zaruridir. Çünkü, “ince merkezli bir ideoloji” olması sebebiyle popülizm birçok farklı siyasal ideolojinin içine eklenilebilmektedir. Bu bazen o kadar karmaşık bir ilişki halini almaktadır ki, kimi araştırmacılar ne sağa ne de sola tam olarak yerleştiremedikleri popülist partiler için ortaya yeni kavramlar atmak durumunda kalmıştır. Örneğin; Zulianello (2020)'nin çalışması bu konuda önemli bir referanstır. Zulianello; Bulgaristan'dan Avrupalı Gelişimi İçin Yurttaşlar (Citizens for European Development of Bulgaria-GERB), İtalya'dan Beş Yıldız Hareketi (Five Star Movement-M5S), Çekya'dan ANO2011 gibi partileri kategorize ederken bu partileri popülist olarak belirlemiş ancak ne sağ ne de sola yerleştirebilmiştir. Bu sebeple bu tip partileri “valence (değer) popülizmi” yapan partiler olarak sınıflandırmıştır. Üstelik bu partileri genel düşüncenin aksine merkezde konumlandırmak yerine popülizmin temel felsefesini taşıyan ancak merkezde de konumlanamayan partiler olarak görmüştür (Zulianello, 2020, s. 329-330).

Biz ise bu karmaşık ilişkiden uzak durmak adına şu sınırı çizmeyi uygun görüyoruz: Bu çalışmada, Avrupa popülizmi ya da Avrupa'daki popülist partiler ifadelerini sağ, aşırı sağ ve valence popülizmini içeren merkez ve sağdaki popülist partileri tanımlamak için kullanıyoruz. Bunu yapmamızın ilk sebebi; bu partilerin (neredeyse tamamının) göçmen karşıtı olmaları ve Avrupa Birliği ile ilgili ister derin isterse daha yüzeysel olsun eleştirel bir ilişkileri olması olarak gösterebiliriz. Ayrıca bir diğer sebebimiz, sol tandanslı popülist siyasetle ilgili genel bir çerçevenin henüz tam olarak oturmamasıdır. Sol ile popülizm arasındaki teorik ilişkinin kusurlu olduğunu

savunan birçok çalışma bulunmaktadır. Yine bir diğer sebep ise, sol tandanslı popülist partiler, motivasyonları farklı olsa da Avrupa konusundaki eleştirel yaklaşımlara katılmaktadır. Bu bağlamda sağ popülist partilerle aralarında bir ilişki kurulabilir. Ancak; göç ve göçmenler konusunda sağ tandanslı popülist partiler ile sol tandanslı popülist partiler arasında daha net bir uzaklık olduğu görülmektedir. Bu sebeple bu çalışmada Avrupa popülist partileri olarak ele aldığımız ve incelediğimiz popülist partiler; sağ tandanslı partiler ile daha merkezde konumlanan partilerdir. Öyle ki, bu partilerin neredeyse tamamı göç karşıtı ve Avrupa Birliği konusunda şüpheli olan partilerdir. Çalışma boyunca sol popülist olduğu vurgulanmadığı sürece popülist partiler merkez ve sağında kalan popülist partileri tanımlamak için kullanılacaktır.

2. 3. 5. Avrupa şüpheliği (Euroscpticism)

Avrupa şüpheliği, en temel haliyle Avrupa bütünleşmesine, AB projesine ve kurumuna yönelik şüphe, eleştiri ya da karşıtlık içeren politik tutumdur. Ölçekleri ve motivasyonları farklı olsa da bu politik tutum Avrupa'daki farklı ideolojilerden çeşitli siyasi partiler tarafından benimsenmiş ve tartışılmıştır. Taggart & Szczerbiak (2002) Avrupa şüpheliğini, ölçeklerine ve nedenlerine göre sınıflandırmış, “soft (yumuşak) Avrupa şüpheliği” ve “hard (katı) Avrupa şüpheliği” olarak kategorize etmiştir. Buna göre; “Katı Avrupa Şüpheliği, AB’ye ve Avrupa bütünleşmesine ilkesel bir karşıtlığın bulunduğu durumlardır; bu nedenle, ülkelerinin AB üyeliğinden çekilmesi gerektiğini düşünen ya da AB’ye yönelik politikaları, mevcut haliyle bütünleşme projesinin tamamına karşı olmak anlamına gelen partilerde görülür.” (Taggart & Szczerbiak, 2002, s. 4). Bu yaklaşımla katı Avrupa şüphelileri, AB’ye üyeliğe tümünden karşı ya da belirli yönlerden karşı olan ve ulusal egemenliği savunan, öncelikleyen partilerdir. Diğer yandan yine Taggart & Szczerbiak (2002, s. 4)’e göre; yumuşak Avrupa Şüpheliği ise, “Avrupa bütünleşmesine veya AB üyeliğine ilkesel bir karşıtlığın bulunmadığı, ancak bir veya birkaç politika alanına ilişkin kaygıların AB’ye yönelik şartlı bir muhalefetin ortaya çıkmasına yol açtığı ya da ‘ulusal çıkar’ın mevcut AB yönelimiyle çeliştiği hissini oluşturduğu durumlardır.”. Yumuşak Avrupa şüphelileri, AB üyeliğine ve bütünleşme politikalarına tümünden bir karşıtlık taşımaktan ziyade belirli politikalara ya da kurumsal unsurlara karşı çıkmaktadır (De Vries, 2018, s. 80). Bu partiler “şartlı bir karşıtlık” içerisindedir. Yani, kimi konularda AB’ye karşı sert bir tutum izlemelerine rağmen diğer alanlarda daha çok uzlaşma içerisinde olabilirler. AB’nin ekonomik iş birliği ve ticari

ilişkiler bağlamında yararlı olduğunu düşünüp, ulusal çıkarları tehdit ettiklerini düşündükleri başka bir alanda (örneğin göç yönetimi gibi) AB'ye sert bir muhalefet gösterebilirler. Bu genellikle sağ tandanslı popülist partilerde görülen bir durumdur. AB'nin giderek daha fazla ulusüstü bir kurum olmasına karşı bir eleştiri getirilerek güvenlik, sınır kontrolü, göç yönetimi gibi konularda üye devletlere daha fazla yetki verilmesi gerektiği savunulmaktadır. Sol popülist partilerde ise Avrupa şüpheciliği daha fazla neoliberal ekonomi politikaları alanında kendini göstermektedir. Taggart & Szczerbiak, AB projesinin doğası gereği sürekli derinleşme eğiliminde olduğunu vurgulayarak Avrupa şüphecilerinin “daha fazla derinleşmeye” karşı çıktıklarını savunmaktadır (Taggart & Szczerbiak, 2002, s. 4).

Avrupa şüpheciliği tarihsel bağlamda Avrupa bütünleşmesiyle eş zamanlı ilerlemiştir. Bu bakımdan 1950'lerden itibaren ortaya konulan birleşik Avrupa fikrine en başından itibaren kuşkuyla yaklaşan kesimler olmuştur. Örneğin; Fransa'da komünistler ve Alman karşıtı hareketler bu projeye kapitalist bir girişim olduğu için karşı çıkmışlardır (Wassenberg, 2020, s. 66).

Avrupa entegrasyonunu derinleştikçe Avrupa şüpheciliği de daha fazla tartışılan bir olgu olarak kendini göstermiştir. 1980'lerden itibaren bu şüpheciler daha yaygın bir şekilde benimsenmiştir. Özellikle İngiltere'de bu tartışmaların merkezinde yer almıştır. Öyle ki, İngiltere halkı üyeliğe katılım için 1975'te yapılan ilk referandumda da seçmenlerin üçte biri ret oyu vererek entegrasyon sürecine şüpheyle yaklaşmıştır (Chopin, 2015, s. 1; Wassenberg, 2020, s. 66). Yine de 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması'na kadar Avrupa genelinde bu tutum görece daha sınırlı kalmıştır.

Hooghe & Marks (2009, s. 5), 1990'lar öncesindeki dönem ile sonrasındaki dönemi Avrupa entegrasyonu açısından ikiye ayırmış “Bu dönem, izole olmuş elitler arasında yapılan anlaşmaların ve ‘izin verici uzlaş’ının (permissive consensus) yıllarıydı. Buna karşılık, 1991'den bu yana olan dönem ise “kısıtlayıcı ayrışma” (constraining dissensus) olarak adlandırılabilir.” ifadelerini kullanmıştır. Ona göre 1990'larda hem Avrupa entegrasyonu hem de entegrasyona karşı gösterilen şüpheler farklı bir döneme girmiştir. Maastricht Antlaşması, Avrupa entegrasyonunu derinleştirmiş, ekonomik iş birliğinden siyasal iş birliğine yönelik bir kayış yaşanmıştır. Parasal birlik, ortak dış politika, vatandaşlık gibi derinleşme göstergesi hamleler, AB'nin bir ekonomik iş birliği

örgütü olmaktan, ulusüstü bir siyasi proje olduğu yaklaşımını ortaya koymuştur (Eichenberg & Dalton, 2007, s. 132).

Antlaşma sonrası sağ popülist partiler genel olarak Avrupa entegrasyonu sürecini ve özellikle AB'yi eleştirmiştir. Bu partiler Avrupa entegrasyonunun ulus-üstü ve siyasi bir kimliğe bürünmesine karşı çıkmıştır. Daha ziyade, AB'nin bir Avrupa iş birliği örgütü olmasını desteklemişlerdir. Bu süreçte çeşitli popülist partiler “Avrupa iş birliği iyi bir şeydir, ancak yeni bir Avrupa süper devletinin kurulması iyi değildir”, “Maastricht’e Hayır, Anavatanların Avrupa’sına Evet!”, “Avrupa’ya Evet, Bu Avrupa Topluluğu’na Hayır”, “Avrupa’ya Evet, Brüksel’e Hayır” gibi sloganlarla karşıtlıklarını açıkça dile getirmiş ve kampanyalar yürütmüştür (Mudde, 2007, s. 165). Bu minvalde Avrupa şüpheciliği de tıpkı popülist siyaset gibi 1990’ların ortalarından itibaren hızlı bir yükseliş göstermiştir. Bu dönemde Avrupa şüpheciliği hem sol hem sağ kanat siyasette kendine karşılık bulmuş ve popülist söylemin merkezine taşınmıştır.

Maastricht Antlaşması’nın entegrasyonu siyasi birliğe taşınması sonrasında ortaya çıkan tepkiler sonraki yıllarda da devam etmiş, 2004’teki AB genişlemesi ve bunun sebep olduğu göç olgusu ile güçlenmiştir. Birçok Doğu Avrupa ülkesinin Birlik’e katılımı sonrasında eleştiriler artmış, 2005 yılında hem Fransa hem de Hollanda’daki referandumların reddedilmesi Avrupa şüpheciliğinin ilk somut çıktısı olmuştur. Ayrıca bu gelişmeler Avrupa şüpheciliğinin ulusal egemenlik ve kimlik tartışmaları üzerinden derinleşmesini sağlamıştır (van Elsas & van der Brug, 2014, s. 4). Seçmenler AB Anayasası’nı reddederek entegrasyonun derinleşmesine karşı bir itiraz göstermişlerdir. Üstelik bu itiraz tek bir ideolojik eksenden gelmemiş, bir yandan neoliberal politikalara itiraz eden sol tandanslı işçi kesimleri diğer yandan egemenlik kaygısı taşıyan sağ tandanslı seçmenleri bünyesinde bulundurmıştır. Böylelikle Avrupa şüpheciliği, “marjinal” bir tutum olmaktan çıkmış ve Avrupa siyasetinin gerçek bir argümanı haline gelmiştir.

Krizlerin tıpkı popülizmde olduğu gibi, Avrupa şüpheciliğini derinleştirdiğine dair çalışmalar bulunmaktadır. Önceki Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker (2016), Avrupa’nın son dönemde karşılaştığı sorunları işaret ederek, içinde bulunulan zamanı “çoklu kriz (polycrisis)” olarak ifade etmiştir. Gerçekten de Avrupa, 2008’den bu yana bir çeşit ‘krizler dönemi’ni yaşamaktadır. İlk olarak, 2008’deki ekonomik kriz Avrupa şüpheciliğini besleyen bir diğer gelişme olmuştur. AB ve Eurozon’un “kemer

sıkma” politikalarına karşı, özellikle krizin derinden etkilediği Yunanistan, İspanya ve İtalya gibi güney ülkelerinde halkın tepkisi artmış ve sol popülizmi beslemiştir. Bu ülkelerde AB’nin neoliberal ekonomi politikalarından kaynaklı tepki Syriza ve Podemos gibi sol popülist olarak ifade edilen partileri güçlendirmiştir. Bu partilerin Avrupa şüphecisi tavırları sosyoekonomik çerçevede kendini göstermiş ve görece yumuşak bir Avrupa şüpheciliği benimsemiştir. Benzer sosyoekonomik temelli şüpheler sağ popülist partiler tarafından da dile getirilmiştir. Bu partilerde ise sürecin AB tarafından kötü yönetildiğine dair eleştiriler artmış ve krizden yoğun etkilenen ülkelere sağlanan kredi paketlerine karşı milliyetçi bir söylem geliştirmişlerdir (Pirro vd., 2018, s. 379-380). Özetle; 2008 küresel ekonomik krizi sürecinde AB’nin ortaya koyduğu neoliberal ekonomi politikaları güneyde sol popülist, kuzeyde ise sağ popülist partileri ve söylemleri güçlendirmiş, Avrupa şüphecisi düşünceleri derinleştirmiştir.

Avrupa’nın bu dönemde karşılaştığı bir diğer kriz de 2010’larda yükselen ve 2015’te zirve yapan göçmen krizidir. Ortadoğu ve Afrika’dan Avrupa’ya doğru gerçekleşen kitlesel göçler karşısında AB’nin politikaları yetersiz kalmış ve üye ülkeler arasındaki koordinasyonsuzluğu ortaya koymuştur. Göç krizi 2008 ekonomik krizi ile sosyoekonomik meselelere ağırlık veren sağ popülist partileri “konfor alanlarına” yani göçmen karşıtlığına döndürerek öne çıkarmıştır (Pirro vd., 2018, s. 381). Bu dönemde AB karşıtı söylemler iyiden iyiye sertleşmiş, ulusal kimlik ve güvenlik gibi konular gündeme taşınarak göç konusu AB’nin en önemli gündemlerinden biri haline gelmiştir. Macaristan, Polonya, Slovakya gibi ülkeler AB’nin göç politikalarına açıkça meydan okumuş (Krastev, 2017, s. 71-72), egemenlik vurgusu ön plana çıkmıştır. 2008 ekonomik krizinde kuzey ve güney olarak bölünen Avrupa, bu kez batı ve doğu olarak ikiye bölünmüştür.

Krizler döneminin üçüncü krizi de 2016 yılında Birleşik Krallık’ta yapılan Brexit referandumudur. Bu referandum, Avrupa şüpheciliğinin önemli bir dönüm noktası olmuştur. İlk kez bir AB üyesi ülke, halk oylaması sonucunda Birlik’ten çıkma kararı almıştır. Brexit kampanyası boyunca bir slogan haline gelen “Kontrolü Geri Alalım” ve “Ülkemizi geri istiyoruz” (Kaya, 2024, s. 168) şeklindeki egemenlik söylemi başarı yakalamış ve Avrupa şüpheciliğinin ilk büyük zaferi olmuştur.

E. B. Haas (2004, s. 300), 1958’te yazdığı eserinde Avrupa bütünleşmesini açıklarken, bir sektörde başlayan bütünleşmenin hızla diğer alanlara da sıçrayarak giderek

daha derinleşen bir bütünleşmeye yol açacağını savunmuş ve bu süreci “spill-over” olarak tanımlamıştır. Diğer yandan P. C. Schmitter (1970, s. 845-846) ise, bütünleşmenin yalnızca ileriye doğru olmayabileceğini, krizler ya da siyasi gerilimlerle geriye doğru işleyebileceğini savunmuş ve bu süreci “spill-back” olarak adlandırmıştır. Schitter’e göre bu durum bir başa dönmeyi ifade eder. Çeşitli krizlerden ve gerilimlerden etkilenmeden derinleşme ve bütünleşme sürecini sürekli olarak ileriye taşıyan AB, bu bakımdan Haas’ın öngördüğü yayılma sürecini yani “spill-over” etkisini sürdürmekteydi. Ancak Brexit ile birlikte Schmitter’in ortaya attığı geri çekilme yani “spill-back” sürecinin pratikteki yansımalarını ortaya çıkarmıştır. Böylelikle Avrupa bütünleşmesinin sürekli ileriye giden süreci sona ermiş, koşullara göre bir geriye gidiş olabileceği de kanıtlanmıştır.

Bununla beraber, Brexit sürecinin AB üyeliğine gösterilen desteği artırdığına yönelik çalışmalar da bulunmaktadır. De Vries (2018, s. 176-178), Brexit sonrasındaki süreçte AB genelinde Avrupa şüpheciliğinin gerilediğini savunmaktadır. Brexit sonrasında İngiltere ekonomisinin çeşitli zorluklar yaşaması da bu yaklaşımı desteklemektedir (Çetinkaya, 2024). Ancak diğer yandan 2024 yılında Avrupa Parlamentosu Seçimlerinde sert Avrupa şüphecisi partilerin oylarını artırdığı da gözlenmiştir. O halde, Brexit’in iki yönlü bir etki yarattığı söylenilebilir. Bir yandan şüpheciler için büyük bir başarı olarak tarihe geçmiş ve örnek teşkil etmiş; diğer yandan İngiltere’nin yaşadığı sorunlar vurgulanarak caydırıcılık oluşturmuştur. Ama sürecin belki de en önemli sonucu, nihayetinde AB üyeliğinin vazgeçilebilecek bir seçenek olduğunu pratikle ortaya koyması olmuştur. Böylelikle AB’nin genişleme süreci sekteye uğramış ve Birlik tarihinde ilk kez “daralmıştır”.

Brexit süreci, Avrupa şüpheciliğinin egemenlik, meşruiyet, halk ve elit ayrımı, kültürel kimlik ya da ekonomik fayda gibi kavramlarla iç içe olduğunu ortaya koymuştur. Avrupa şüphecilerinin demografik yapılarını inceleyen çalışmalar, şüpheciliğin yalnızca ekonomik açıdan dezavantajlı gruplarda bulunmadığı, hatta aksine insanların göç ve ulus devletlerinin egemenliği konusundaki korkularıyla ilişkili olduğu göstermektedir (De Vries, 2018, s. 126). Bu bakımdan Avrupa şüpheciliği, Avrupa popülizminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bugün Avrupa’da popülist olarak tanımlanan hemen hemen tüm partiler az ya da çok Avrupa şüphecisi bir politika sürdürmektedir. Bu birlikteliğin önemli sebeplerinden birisi de hiç kuşkusuz göç olgusudur. Göç, popülizm ve Avrupa şüpheciliği

arasındaki ilişkiyi güçlendirmiş ve derinleştirmiştir. 2015 yılında Suriyeli göçmenlerin kitlesel olarak Avrupa'ya yönelmeleri sonrasında AB'nin göç ve göçmen politikaları birçok üye devletin hükümetleri tarafından sorgulanmış ve eleştirilmiştir. Nitekim daha önceleri radikal ya da popülist olarak görülmeyen birçok parti bu süreçte AB ile arasına daha fazla mesafe koymuş ve giderek popülist bir çizgiye geçmiştir.

2. 3. 6. Popülizm-göç ilişkisi bağlamında Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlerin karşılaştırılması

Göç, çağımızın önemli bir gerçeğidir. Ülkelerin demografik, kültürel, ekonomik yapısını dönüştürme kapasitesi taşır. Bu bağlamda göç, çok boyutlu bir fenomendir. 21. yüzyılda gerçekleşen göç hareketleri Batı toplumunun siyasal ve toplumsal yapısını etkilemiş, liberal demokrasiler içerisinde popülist hareketler güç kazanmışlardır. Büyük göç hareketleri ile Avrupa siyasal toplumu içerisinde popülist söylemin aynı dönemde artış göstermeleri, bu iki kavramı birlikte ele almayı ve aralarındaki bağlantıyı ortaya koymayı gerekli kılmaktadır. Özellikle 2015'te Suriyeli göçmenlerin Avrupa'ya kitlesel göçü gerçekleşmiş, aynı dönemde ve sonrasında hemen hemen tüm Avrupa'da popülist partilerin oylarını ve etkilerini artırmışlardır. Popülizm ile göç arasındaki bu korelasyon günümüz siyasal ve toplumsal gündeminin öne çıkan tartışma konularından biridir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren küresel ölçekte göç hareketliliğinin artması bu iki kavram arasındaki bağlantıyı güçlendirmiştir. Ancak konuya tek boyutlu bakmak yeterli olmayacaktır. Çünkü, 2022 yılında Ukraynalı göçmenlerin AB ülkelerine kitlesel göçü, popülizm-göç ilişkisinin doğrusallığını tartışmaya açmıştır. Bu sebeple, bu iki fenomenin arasındaki ilişkiyi çok boyutlu olarak ele almak yararlı olacaktır.

Popülizm, siyaset bilimi literatüründe hem kuramsal hem de pratik düzeyde en çok tartışılan ve çoğu zaman farklı anlamlara bürünebilen kavramlardan biridir. Kavramın ince merkezli yapısı ve popülist siyasetin birçok farklı ideoloji içerisinde konumlanabilme kapasitesi; popülist siyasetin tarihsel ve kültürel bağlama, siyasal coğrafyaya ve döneme göre farklı biçimlerde ortaya çıkabilmesini sağlar (Taggart, 2000, s. 5). Öyle ki, popülist hareketler Kuzey Amerika'da, Latin Amerika'da, Rusya'da ve Batı Avrupa'da farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır (Taggart, 2000, s. 8). Yine de; "göçmen karşıtlığı", "yabancı karşıtlığı" gibi unsurların popülist siyasetin unsurları olduğu yönünde genel bir kabul vardır. Buna karşın, 2015'te Suriyeli göçmenlerin Avrupa'ya kitlesel göçü ile 2022'de Ukraynalıların kitlesel göçü Avrupa popülistlerinde aynı etkiye

yaratmamıştır. Esasen bu durum popülizm kavramının fırsatçı ve faydacı yapısına uygun görünmektedir. Buna rağmen, birbirlerine görece yakın zamanlarda, aynı coğrafyada gerçekleşen iki benzer hadisenin popülist aktörler tarafından farklı şekillerde ele alınması, bunun sebeplerinin irdelenmesi popülizmin yapısını ve göçle olan ilişkisini anlamlandırmak adına yararlı olacaktır.

Popülizm, toplumu iki homojen ve karşıt kutba, yani “halk” ve “(yozlaşmış) elitler”e ayıran, halkın iradesinin ve çıkarlarının, gücü elinde bulunduran elitler tarafından tehdit edildiği görüşünü temel alır (Mudde, 2016, s. 296). Bu dikey karşıtlık, popülist söylemin yapı taşıdır ve siyasal mobilizasyon stratejilerinin merkezindedir. Bu noktada popülizmin temel mantığı, siyaset alanını ikiye bölmek ve tüm siyasal, ekonomik, kültürel sorunları bu temel karşıtlık içinde anlamlandırmaktır. Burada kastedilen “halk” popülist siyasetin tanımıyla “gerçek halk”tır ve o ulusu oluşturan gerçek yapıtaşdır. Popülizmde homojenlikten, çokkültürlülüğten, çeşitlilikten uzak bir “halk” tanımı yapılır. Popülist aktörler, siyasal ve ekonomik elitlerin toplumun gerçek ihtiyaçlarını göz ardı ettiğini ve halkın çıkarlarının temsil edilmediğini öne sürerler. Topluma, politikaya ve ekonomiye yön veren bu elitler, “yozlaşmıştır” ve (gerçek) halkın sorunlarını görmezden gelirler. Nitekim popülist liderler de, halkı elitlere karşı korudukları motivasyonu ile hareket ederler (Mudde, 2004, s. 546). Bu noktada da popülist liderler kendilerini “halkın sesi” olarak sunarlar (Barber, 2019, s. 130). Bu yaklaşımı birçok popülist liderde görmek mümkündür. Örneğin ABD Başkanı D. Trump, Cumhuriyetçi Parti kongresindeki kabul konuşmasında “I am your voice”, yani “Ben sizin sesinizim” demiştir (Brubaker, 2017a, s. 1192). Bu düşünce; Jean-Jacques Rousseau’nun doğrudan demokrasi ve halkın sesi kavramlarına kadar dayandırılır (Norris & Inglehart, 2019, s. 217). Popülist liderler, halkın sesi oldukları iddiasıyla siyasal meşruiyet kazanma çabası gösterirler.

Popülizmin yükselişi, kriz ve belirsizlik dönemlerinde yakından ilişkilidir. Ekonomik krizler ya da toplumsal krizler gibi belirsizlik dönemleri popülist partilerin güçlenmesine olanak sağlar (Wodak, 2015, s. 5; Canovan, 1999, s. 12; Rodrik, 2018, s. 26). Bu bağlamda; 11 Eylül Saldırıları, 2008 ekonomik krizi ya da 2015’te Suriyelilerin Avrupa’ya kitlesel göçü gibi hadiseler popülist partilerin güçlenmesine olanak sağlamıştır. Popülist liderler, bu krizlerden beslenmiş, mevcut siyasal kurumların gerçek

halkın taleplerini karşılama konusunda yetersiz kaldıklarını savunarak, radikal söylemlerini meşrulaştırmışlardır.

Popülizm-göç ilişkisi, yalnızca klasik halk-elit karşıtlığından ibaret değildir. Göç, özellikle son yıllarda popülist partiler için sembolik ve kültürel bir tehdit biçiminde siyasallaştırılmıştır. Norris ve Inglehart (2019, s. 18), göçmen karşıtlığının ve yabancıların kültürel bir tehdit olarak algılanmasının, özellikle Avrupa’da popülist partilere verilen desteğin en güçlü belirleyicilerinden biri olduğunu vurgular. Ancak göç ile popülizm arasındaki korelasyonun tek boyutlu olduğu fikrine karşı çıkar ve bu ilişkinin kültürel faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Brubaker (2017a, s. 1192), göçmenlerin popülist söylem içerisinde genellikle “tehdit” ve “öteki”nin vücut bulmuş hali olarak temsil edildiğini ifade eder. Çokkültürlülüğe karşı olan popülist siyasete göre göç; toplumsal kültüre, inanışa, geleneğe yani “ulusal kimliğe yönelik bir tehdit” olarak sunulur (Wodak, 2015, s. 2; Massetti, 2021, s. 31).

Popülizmin ikinci önemli boyutu ise, toplumu “biz” ve “onlar” olarak yatay bir karşıtlık içinde bölmektedir. Bu eğilim özellikle sağ popülist söylem içerisinde sıklıkla görülür. Göçmenler, yabancılar, Müslümanlar ve azınlıklar “öteki” olarak sunulur. Kültür, tarihi ve toplumsal bağlar, gelenek, inanç ve değerler “ulusal kimliği” oluşturur. Bu noktada göçmenler sadece ekonomik rakipleri değil, ulusal kimlikleri için de doğrudan bir tehdit haline gelir. Etnik, dini ya da dilsel farklılıklar, sağ popülizm içerisinde “korku siyaseti” olarak kendini gösterir (Wodak, 2015, s. 2). Burada göç meselesi, toplumun bütünlüğünü bozan ve sınırları yeniden çizen bir “kriz” şeklinde inşa edilir. Nitekim göç, popülist aktörler tarafından ulusal kimliğe ve toplumsal bütünlüğe tehdit olarak sunulurken popülist siyasetin en temel gündemi haline gelmiştir (Mudde, 2007, s. 66).

Bu noktada popülizm, hem dikey olarak “halk-elit” karşıtlığında hem de yatay olarak “halk-göçmenler/yabancılar” karşıtlığında tezahür eder. Brubaker, günümüz popülizminin hem dikey hem de yatay karşıtlığı birleştirerek toplumsal kutuplaşmanın derinleştirdiğini savunur. Özellikle Batı Avrupa’da göçmen karşıtlığı ve İslam’a yönelik medeniyetçi söylemler, kimlik siyaseti üzerinden toplumun parçalanmasına zemin hazırlar (Brubaker, 2017a, s. 1192-1193).

Bu çerçevede, popülist liderler göçmen karşıtlığını mevcut kurumların ve elitlerin halkı koruyamaması iddiasıyla birleştirir. Kendi siyasi iddialarını güçlendirmek için, göçü hem ekonomik hem kültürel kriz unsuru olarak işlerler. Popülizmin son yıllardaki gelişimine yönelik etmenlerden biri 2008 ekonomik krizidir. Bu krizin etkileri Batı ekonomilerini etkilemiş, ekonomileri kötüye giden Batı toplumlarında neoliberal dönüşüme karşı bir hayal kırıklığı oluşmuştur. Bu hayal kırıklığı ekonomik olarak görece yoksul kesimler üzerinde daha derin olmuş, aynı dönemde giderek artan göçmen sayıları da kızgınlıklarını artırmıştır. Bu kesim ekonomik krizin sebeplerinden biri olarak, kalabalık göçmen nüfusu görmüştür. Diğer etmen de bu kalabalık göçmen nüfusunun sebep olduğu kültürel değişimler olmuştur. Birinci etmen dolaylı, ikinci etmen ise doğrudan göçmenlerle ilişkilendirilerek göçmen karşıtı siyasetin güçlenmesine olanak sağlamıştır. Nitekim bu durum, popülist liderler için büyük bir siyasi fırsat doğurmuştur. Böylece göç, popülizmin başlıca mobilizasyon aracı haline gelmiştir (Ruzza, 2021, s. 156). 11 Eylül saldırılarının yarattığı korkunun Avrupa toplumunda henüz ortadan kalkmadığı da hatırlandığında, popülistlere göre göç; ekonomik, kültürel ve güvenlik açısından çok boyutlu ve derin bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Bununla beraber, Avrupa toplumunda AB başta olmak üzere kurumlar, hükümetler ve siyasal yöneticiler, kısaca “yozlaşmış elitler”, bu tehdidin diğer müsebbibi olarak görülmüşlerdir. Bu durum, Avrupa şüpheciliği yaklaşımlarını güçlendirmiş ve ulusal egemenlik tartışmalarını alevlendirmiştir. 2015 mülteci kriziyle birlikte göç, Avrupa siyasetinde daha önce hiç olmadığı kadar belirleyici hale gelmiş, popülist partiler göç karşıtlığı üzerinden geniş seçmen kitlelerine ulaşmıştır. Norris ve Inglehart, bu süreçte kamuoyundaki kültürel ve güvenlik kaygılarının artmasının popülist partilere desteği hızla yükselttiği fikrine katılır ve 2015 göçmen krizinin Avrupa toplumunda dramatik bir dönüşüme yol açtığını savunur (Norris & Inglehart, 2019, s. 18, 177). Bununla birlikte Norris ve Inglehart (2019, s. 20), kültürel tehdit algısının özellikle yaşlı, daha az eğitilmiş, kırsal ve geleneksel değerlere sahip topluluklarda çok daha güçlü olduğunu, bu grupların göçmen karşıtı popülist partilere yönelme olasılığının yüksek olduğunu ampirik bulgularla sunmaktadır. Bu seçmenler, göçmenlerin geleneksel aile yapısı, toplumsal normlar, dil ve din gibi temel kimlik unsurlarında “erozyon” yarattığını düşünmektedir. Aynı zamanda, bu gruplarda göçmenlere dair duyulan kültürel kaygı, yalnızca kimliksel değil, toplumsal güvenlik ve refah duygusunu da tehdit eden bir unsur haline gelir.

Popülizm ve göç arasında doğrudan bir ilişki olduğu, bu ilişkinin de tek boyuta indirgenemeyecek kadar derin bir yönü olduğu ortadadır. Popülist partiler için göç, siyasal bir mobilizasyon aracıdır. Kitleleri etkilemek adına belki de en çok başvurdukları konudur. Göçü ve göçmenleri bir “problem” olarak görürler. Dahası bir “tehdit” olarak görürler. Popülist aktörlerin göçmenleri “tehdit” olarak gördükleri fikri genel bir kabul görmektedir. Ayrıca bir diğer genel kabul, bu durumun tek boyutlu olmadığıdır. Popülizm ile göç ilişkisinin nedenlerini inceleyen birçok çalışmada bu çok boyutluluk vurgulanır. Literatürdeki çalışmalar konuya birçok farklı yönden yaklaşmışlardır. Araştırma sorularına yanıt vermek için uyguladığımız kategorik yaklaşımla uyumlu olacak şekilde, popülizm-göç ilişkisini dört kategoriye ayırmak mümkündür: kültürel bağlam; ekonomik bağlam, güvenlik bağlamı ve siyasal bağlam.

Popülizmin retorik açıdan gücü, onun siyasal ideolojiden çok bir siyaset tarzı olarak görülmesine sebep olur. Popülist liderler genellikle güçlü hatiplerdir. Hitap ederlerken karmaşık, ağdalı bir söylem kullanmazlar. Onun yerine daha direkt, basit ve vurgulu konuşurlar. Birçok konuyu bir arada işleyerek derinleştirmek yerine temel bir konu belirler ve o konuyu öne çıkarırlar. Bu retorik tarz içerisinde sorunlara net ve güçlü vurgularla dikkat çekerler; “kriz” ya da “tehdit” gibi. Bu yöntem, seçmen mobilizasyonu açısından kullanışlı görünse de kutuplaştırıcı bir etki yapar (Kaya, 2024, s. 169).

Avrupa siyasetinde göç kavramı, popülist aktörlerin öne çıkan gündemlerinden biridir. Popülist aktörler göçü ve göçmenleri; kültürel değerler, kimlik, medeniyet, inanç gibi faktörlerle ele alma eğilimi gösterirler. Bu bağlamda popülizm ve çokkültürlülük arasında ters bir ilişki vardır. Küreselleşmenin etkisi, siyasal krizler, ekonomik sebepler gibi sebeplerle Avrupa başta olmak üzere birçok coğrafyada kitlesel göç hareketleri yaşanmakta, bu durum da popülist liderlerin seçmen mobilizasyonu potansiyelini artırmaktadır. Nitekim; özellikle 2015 yılından itibaren Avrupa ülkelerine çeşitli Ortadoğu ülkelerinden kitlesel bir göç hareketliliği yaşanmış ve benzer zamanlı olarak Avrupa’nın hemen her yerinde popülist siyaset güç kazanmıştır. Bu örnekte göç olgusu sıklıkla; kültürel ve kimliğe dayalı tartışmaların ana merkezine yerleştirilmiştir. Özellikle çokkültürlülük karşıtı sağ popülist partilerin bu tartışmaların merkezinde konumlanması elbette ki şaşırtıcı değildir. Diğer yandan; 2022 yılında Rusya’nın Ukrayna topraklarına saldırmasını takip eden süreçte milyonlarca Ukraynalının Avrupa ülkelerine göçü ise popülist siyaset içerisinde aynı etkiyi yaşatmamıştır. Bu iki vaka arasındaki tutarsız

göstergeler popülizm ve göç ilişkisinin kültüre, kimliğe ve medeniyetçiliğe dayalı boyutunun önemini ortaya koyar.

Popülizm ile göç ilişkisinde öne çıkan yaklaşımlardan biri “kültürel tehdit” yaklaşımıdır. Norris ve Inglehart (2019), popülizmin yükselişini Batı toplumlarında küreselleşmenin ve göçün hızlanmasıyla ortaya çıkan değer çatışmasına dayandırır. Ona göre; 1960’ların sonlarından itibaren, sanayi sonrası toplumlarda bir takım gelişmeler yaşanmıştır. Toplumun refah ve eğitim düzeylerinin artması, kentleşme süreci, bireysel özgürlükler ve cinsiyet eşitliği konularındaki gelişmeler gibi etmenler kuşaklar boyunca yavaş ve derin bir dönüşüme yol açmıştır. Liberal ve post-materyalist değerlere yönelik bu dönüşüm, “sessiz devrim” olarak tanımlanır (Norris & Inglehart, 2019, s. 15). Ortaya çıkan sosyal liberal “sessiz devrim”, eski ayrıcalıklı gruplarda (beyaz, kırsal, yaşlı, erkek, az eğitilmiş bireyler) hoşnutsuzluk yaratmış ve bir çeşit “kültürel geri tepme” (backlash) doğurmuştur. Bu tepkisel yaklaşım, temelde kültürel ve toplumsal alanda yaşanan liberal dönüşümlere yaşanan bir tepkiyi ifade eder. Temelde çokkültürlülüğe karşıdır ve göç de bu bağlamda kültürel geri tepmeyi güçlendirir. Göçün getirdiği çeşitlilik karşısında, kültürel ve ulusal kimliğin tehdit altında olduğu argümanı ortaya atılmakta; bu da popülist partilere ve popülist liderlere verilen desteği artırmaktadır (Norris & Inglehart, 2019, s. 15-18). Bu bağlamda Norris ve Inglehart, popülizm ile göç ilişkisi arasında bir bağlantı olduğu fikrine katılır ancak bunu daha geniş bir perspektifle kültürel bağlar üzerinden ele alır.

Popülist partiler ve siyasetçiler, göç olgusunu sıklıkla ulusal kimlik, refah devleti, güvenlik gibi kavramlarla beraber ele alma eğilimi gösterirler. Göç kavramının siyasal söylemin merkezine yerleştirilmesi göç olgusunu çok boyutlu sosyolojik bir durum olarak öne çıkarır. Bu yaklaşımla göçmenler, ulusal ya da kültürel kimliği tehdit ettikleri iddiasıyla ötekileştirilir. Son yıllarda Batı dünyasında artan göç hareketleri bu tehdit anlayışını derinleştirir. Popülist liderler sıklıkla; göçmenlerle “gerçek halk” arasındaki kültürel uyumsuzluğu gündemlerinde tutarlar. Bu popülizmin ikili karşıtlık anlayışıyla uyumludur. Popülist siyaset temelde bir etki-tepki meselesidir ve temel yapısında “ikili karşıtlık” bulunmaktadır. “Halk-elitler”, “biz-onlar”, “yerli-yabancı”, “Müslüman-Hristiyan” gibi karşıtlıklar sıklıkla siyasal yönetim araçları olarak kullanılır. Karşılaştıkları problemlerin çözümlerini bu karşıtlıkla açıklayarak siyasetlerini meşrulaştırma gayesi taşırlar. Bu yaklaşımla göçmenler en başat tehdit aktörleri haline

gelirler. Popülist siyaset içerisinde göçmenler sıklıkla; kimlik siyaseti perspektifi ile gündeme gelir. Kültürel farklılıklar, geleneksel yaşam biçimleri arasındaki farklılıklar, milli değerler sıklıkla vurgulanır. Sağ popülist partilere göre göç, “kültürel bir tehdit”tir (Brubaker, 2017b, s. 363). Popülistlere göre göçmenler, özellikle Müslüman göçmenler; ulusal kimliklerine karşı bir tehdit oluşturmakta ve geleneksel yaşam biçimlerini tehdit etmektedir (Brubaker, 2017a, s. 1192-1193).

Brubaker, popülizm ve göç arasındaki kültürel ilişkinin önemini kabul eder ve bu ilişkinin yalnızca bir etnik köken meselesine indirgenemeyeceğini ortaya koyar. Ona göre, popülizmde göçmenler sadece etnik köken bakımından değil, aynı zamanda Batı medeniyetinin geleneklerine ve değerlerine aykırı bir medeniyetçi tehdit olarak görülmektedir. Bu medeniyetçi yaklaşım, Avrupa’da (özellikle Müslüman göçmenlerin ancak daha geniş bir şekilde) göçmenlerin “medeniyet dışı” bir öteki olarak sunarak kimliksel bir kutuplaşma (ikilik) yaratır. Medeniyetler arasındaki bu ikilik, popülist partilerin seçmen mobilizasyonu araçları arasında öne çıkar (Brubaker, 2017a, s. 1192-1193). Bu bağlamda Hristiyanlık inançlarına sıklıkla vurgu yaparlar. Ancak bu durum İslam’a yönelik kaygıların bir tezahürü olarak ortaya çıkar ve medeniyetçi bir “Hristiyanlık” anlayışıyla ilişkilidir. Buna uygun bir örnek, 2015’te Suriyeli göçmenlerin yoğun bir şekilde Avrupa’ya yönlendiği bir dönemde Macaristan Başbakanı V. Orban’ın “Mülteciler Avrupa’nın Hristiyan kökenlerini tehdit ediyor.” çıkışıdır. Orban, “halk durumu kontrol altına almamızı istiyor” diyerek ülkesinin Müslümanlar tarafından “istila” edildiğini savunmuştur (Carrel, 2015). Sağ popülist siyaset içerisinde Hristiyanlık, bir dini inanç olmaktan çok, İslam’ın karşısındaki bir medeniyet kimliği halini almaktadır. Popülizmin İslam karşısında sekülerizme başvurmasının nedeni budur (Brubaker, 2017a, s. 1193-1194).

Medeniyetçi yaklaşım, ulusal kimliğine ötesinde bir kimlik vurgusu yapmaktadır. Bu anlayışla popülist siyasetçiler; “Batı medeniyetinin, Avrupa medeniyetinin ya da Hristiyan medeniyetinin” temsilcileri haline gelirler. Kaya ve Tecmen’in (2019) Avrupa’daki beş sağ popülist parti üzerine yaptığı analiz bu yaklaşımı desteklemektedir. Buna göre, özellikle sağ popülist siyasetçiler İslam korkusunu (İslamofobi) bir katalizör olarak kullanarak din aracılığıyla göçü araçsallaştırırlar. Daha önce de belirtildiği gibi, popülist liderler kendilerini “gerçek halkın beklenti ve taleplerini koruyan kişi” olarak sunar. Bu yaklaşımla da artık “Avrupa medeniyeti”ni koruyan aktörler haline gelirler. Bu

medeniyetçi söylemde Hristiyanlık, Avrupa medeniyetinin kaynağı haline gelir. “Hristiyanlık ve İslam” ikiliği üzerinden bir tehdit algısı oluşturulur ve seçmenler bu sayede mobilize edilir (Kaya & Tecmen, 2019, s. 55, 61-62). Örneğin; Marine Le Pen 2017 yılında seçim kampanyasını “camilerin, sokaklarda namaz kılmanın ve Müslüman kadınların taktığı peçenin Fransa’nın kültürü ve değerleri için bir tehdit olduğunu” söyleyerek başlatmıştır (Farand, 2017). Bu çıkışla Le Pen, hem gerçek halkı temsil ettiği iddiasını taşır hem de o halkı koruyan ve gözetken kişidir. Yine bu konuşmanın diğer bir önemli boyutu, göçmenlerin (özellikle Müslüman göçmenlerin) Hristiyan medeniyeti için bir tehdit olarak sunulmasıdır.

Sağ popülizmin temelinde “yerlilik (nativism)” bulunmaktadır. Bu görüş, devletlerde yalnızca “yerli grupların” ve fikirlerin hakim olması gerektiğini ileri sürer ve yerli olmayan yani “yabancı” unsurlar ulus devlete tehdit oluşturur (Mudde & Kaltwasser, 2019, s. 48). Bu yaklaşım milliyetçilik ile yabancı düşmanlığını birleştirerek göçmenlere karşı bir duruşa yol açar. Nitekim popülist partiler de bu anlayışı benimserler. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren bu yerlici söylem, İslam’ı ve Müslüman göçmenleri hedef alan bir biçim almıştır. 11 Eylül saldırıları sağ popülist partilerin İslam’ı bir tehdit olarak sunması konusunda büyük bir etki yaratmıştır. Bu olaydan sonra hemen hemen tüm sağ popülist partiler ve hareketler İslam’ı siyasi programlarının merkezine taşımıştır (Betz, 2007, s. 48).

Sağ popülist partiler için İslam, Avrupa yaşam tarzını değiştirecek siyasi, kültürel, ekonomik ve güvenlik tehditleri oluşturur (Liang, 2007, s. 21). Avrupa’daki sağ popülist partiler, İslam’ı “yabancı” olarak kodlar ve onun liberal demokratik değerlerle uyuşmadığını savunur. Bu anlayışla İslam, bireysel özgürlüklerle, cinsiyet eşitliği, eşcinsellik ve ifade özgürlüğü gibi değerlerle yapısal olarak bir uyumsuzluk içindedir (Akkerman vd., 2016, s. 5). Sağ popülistler de buna tepki olarak seküler bir tutum alırlar (Andersen, 2007, s. 109). “Özgürlük, eşitlik” gibi değerlerin koruyucusu olarak gösterip Müslüman göçmenleri bu değerlere tehdit olarak sunarlar. Bu onların siyasetlerini meşrulaştırmak ve seçmenleri mobilize etmek için kullandıkları bir yoldur. Böylelikle göç olgusu bir kültürel kimlik mücadelesinin kaynağı olmaktadır (Betz, 2007, s. 48).

Göçmenlerin kültürel ve kimliğe dayalı sebeplerle bir “sorun” olarak görülmeleri yalnızca sağ popülistlerle sınırlı değildir. Gerek AB’nin sahiplendiği liberal demokrat

değerlere yeterince bağlı olmamaları gerekse sağ popülist dalgadan etkilenmeleri sebebiyle ana akım siyasi aktörler de göçmenleri “toplumsal yapısını değiştiren” veya “toplumsal kaynakları kötüye kullanan” gruplar olarak sunabilirler. Örneğin esasen sosyal demokrat olan Slovakya Başbakanı R. Fico: “Garip görünebilir ama üzgünüm... İslam’ın Slovakya’da yeri yok.” (Chadwick, 2016) sözleri ile göçmen karşıtı görüşlere açık destek vermiştir.

Popülist siyasetin göçü kültür, kimlik ve medeniyet gibi kavramlarla ele alarak biz ve onlar arasındaki ikiliği siyasallaştırdığı ortadadır. Bu noktada öne çıkan “Avrupa Kimliği”, “Avrupa Medeniyeti” ya da “Hristiyan Medeniyeti” vurgusudur. Popülist siyaset genel olarak göçmenlerle yerleşik halk arasındaki bu kültürel farklılığı “Hristiyanlık” inancı ekseninde ele almaktadır. Yani popülist siyasetin çerçevesini çizdiği ve göçmenlerle aralarındaki farklılığı vurguladıkları kimlik ya da medeniyet çoğunlukla Hristiyanlık ile ilişkilidir. Bu bağlamda özellikle İslam ve Müslümanlık bu medeniyet kavramının karşıtı olarak sunulur. İslam, Avrupa Medeniyeti’ni doğrudan tehdit eden bir olgudur. Onların sıradan yaşantılarını, bireysel tercihlerini ve bireysel özgürlüklerini doğrudan tehdit etmektedir. Bu noktada popülist aktörler “gerçek halk”ı koruyan figürler olarak kendilerini sunar. Ayrıca bir diğer husus, Brubaker’ın da savunduğu gibi sağ popülistler, İslam’ın kamusal alandaki görünürlüğünü en aza indirmek için sekülerizme başvururlar (Brubaker, 2017a, 1194).

Popülist siyasetin göç ve kimlik eksenli kurgusu, AB’nin siyasal dinamikleri de etkilemiştir. Özellikle AP içerisinde, 2010’ların ortalarından itibaren popülist partilerin ağırlığı hissedilir derecede artmıştır (Chopin vd., 2024, s. 14; Zulianello, 2024, s. 35). 2014 seçimlerinden itibaren Parlamento’daki popülist bloklarda güçlenmiş, bu trend 2019 ve 2024 seçimlerinde de gözlenmiştir. Popülist siyasetçiler Parlamento içerisinde göç, din, Avrupa kimliği ve medeniyeti gibi konuları ön planda tutarak Parlamento’daki gündemin merkezinde yer almaktadır. Özellikle, Hristiyanlık ve Müslümanlık tartışmaları üzerinden din kavramının Parlamento’nun gündeminde her geçen günde daha fazla taşındığı gözlemlenmektedir (Giorgi, 2021, s. 140). Öyle ki, kimi gruplar bu tutum karşısında AB değerlerine ve liberal anlayışlarına daha fazla tutunurken, kimi gruplarda popülistlerin göç karşıtı söylemleri kısmen benimsenmiştir (Lutz, 2019, s. 536). van Spanje (2010, s. 16-17)’nin bulguları; popülist partilerin göç karşıtı söylemlerle güç kazanmaları diğer ana akım partilerin bu söylemleri benimsemelerine sebep olduğunu

göstermekte, üstelik bu durumun hem sağ hem sol kanat siyaset için geçerli olduğunu ortaya koymaktadır.

Popülist göç söyleminin medeniyetçi ve kimlik temelli doğası, farklı göçmen gruplara karşı farklı bir tavrın ortaya konmasını mümkün kılmaktadır. Örneğin, göçmen karşıtı bir popülist parti olan Vlaams Belang Partisi (Belçika), Ukraynalılar için destek açıklamasında bulunmuş ve Ukraynalıları “diğer coğrafyalardan gelen göçmenlerden” ayırmıştır. Bu tutum halk nezdinde de destek görmüş, 2022 yılının Mart ayında Belçika’da yapılan bir ankette halkın %59’u Ukraynalı göçmenlerle alakalı olumlu görüş bildirirken, bu tutum Suriyeli ve Afgan göçmenler özelinde %29’da kalmıştır (Foti, 2024, s. 7). Bu veriler Avrupa toplumunda Ukraynalıların daha “makul ve mazlum” göçmenler olarak görüldüğünü göstermektedir. Diğer yandan Suriyeli göçmenlerin ise dışlandığını gösterir. Polonya’daki bir belediye başkanının “birkaç esmer tenli erkek” gördüğünde endişelenip aklına “2015 yılında televizyonda gördüğü istenmeyen mültecileri” hatırlaması da bu dışlamaya örnektir (Georgiou & Troszyński, 2023, s. 6). Bu örnekler yerel düzeyde dahi göçmenlerin kimlikleri nedeniyle ötekileştirildiklerini çarpıcı şekilde ortaya koymaktadır. Bu çerçevede Ukraynalılar “iyi göçmen”, Suriyeliler ise “kötü göçmen” olarak sınıflandırılmaktadır (Georgiou & Troszyński, 2023, s. 5-6).

“İyi göçmen”, “kötü göçmen” tutumu yalnızca popülist siyasete ve halkın tutumuna yansımamış, kurumsal olarak AB’nin politikalarına da yansımıştır. Örneğin, 2019 yılında “Avrupa Yaşam Tarzımızı Korumak”tan sorumlu Komiserliğe ve Komisyon Başkan Yardımcılığı’na bir Yunan bürokratin atanması sembolik olarak rencide edici görülmüş ve eleştirilmiştir (BBC, 2019; Viagnon, 2019). Ancak şunu belirtmek de yarar var ki, popülist partilerin AB’nin kurumsal politikalarına etkisi sınırlıdır. Bunun sebebi hem ana akım partiler ve kurumsal olarak AB tarafından marjinalleştirilmeleri hem de siyasal ittifaklardan uzak tutularak siyaset diplomasisinden uzak tutulmalarıdır (Cossarini vd., 2021, s. 7). AB, Suriyeli göçmenlerle ilgili koordine olmaktan uzak bir görüntü çizmiş ve bu kötü yönetim göçmenlere karşı olumlu bir tutum içerisinde olan ana akım partilerden dahi eleştiri almasına sebep olmuştur. 2015 yılındaki göçmen krizinde üye ülkeler ardı ardına sınır kontrollerini artırmış, kurumun en önemli entegrasyon göstergelerinden biri olan Schengen Antlaşması dahi tartışmaya açılmıştır (Peter, 2016).

Diğer yandan Rusya'nın Ukrayna'yı işgal ettiği 24 Şubat 2022 tarihini takip eden süreçte daha AB'nin daha bütünleşik bir politika ortaya koyduğu söylenilebilir. Birlik, tarihinde ilk kez 2001 Geçici Koruma Yönergesi'ni derhal yürürlüğe koyma kararı almıştır. Saldırıların başlamasından hemen sonra, 4 Mart 2022 tarihinde AB İçişleri Konseyi tüm üye devletlerin oybirliği ile Ukrayna'dan gelenlerin geçici koruma statülerinin tanınmasını kabul etmiştir (European Parliament, 2022, s. 2). Bu sıra dışı uygulama ile Ukraynalı göçmenler için, başka bir ek prosedüre gerek olmaksızın üç yıla kadar oturma izni, çalışma izni ve sosyal yardımlara ulaşım imkanı sağlanmıştır. Ayrıca bu göçmenlere, herhangi bir üye ülkede yerleşik olmaya mecbur bırakılmadan AB içerisinde serbest dolaşım hakkı verilmiştir (European Parliament, 2022, s. 4).

Aslund (2022, s. 7), AB'nin bu müşterek, hızlı ve cömert tutumunu “olağanüstü” olarak tanımlamıştır. Diğer yandan, 2015 yılındaki krizde bu “olağanüstü” tutum ortaya konamamış, göçmenlere bu imtiyazlar tanınmamış ve Geçici Koruma mekanizması devreye sokulamamıştır. Suriyeliler için önerilen zorunlu kota sistemi uzun tartışmalara ve Birlik'in Doğu-Batı ekseninde ayrışmasına sebep olurken, Ukraynalı göçmenler için bir Dublin kuralı olan “ilk ayak basılan ülke” kuralı askıya alınmıştır. AB, bu örnekte daha önceki krizlerde gösteremediği bir şekilde müşterek bir politika ortaya koymayı başarmıştır. Savaşın başlamasından birkaç gün sonra 1 Mart 2022'de AB kurumlarını Ukrayna'ya aday statüsü vermeye çağırmış (European Parliament, 2022), ivedi bir şekilde 23 Haziran 2022'de de adaylık statüsü resmen kabul edilmiştir (European Council, 2022).

Gönderen ülke ile alan ülke arasındaki kültürel farklılığın boyutları, dil, din, ten rengi gibi unsurların fazla olması, ilgili göçmen grubun “yabancı-öteki” görülmesi olasılığını artırmaktadır (Norris & Inglehart, 2019, s. 18). Özellikle Müslüman göçmen nüfusun yoğun olmasının sağ popülist partilerin oylarını artırdığına dair çalışmalar bulunmaktadır (Shehaj vd., 2019, s. 6). Toplamlar kendilerinden kültürel olarak uzak olan bir başka grubu “tehdit” olarak görme eğilimini daha fazla göstermektedir. Bu iki kitlesel göç örneğinde, kültürel farklılıkların boyutu gerek popülist siyasete, gerek toplumlardaki algılara gerekse AB'nin kurumsal kimliğine fazlasıyla yansımıştır. Ukraynalıların “beyaz, Hristiyan ve Avrupalı (ya da en azından komşu olmaları)” büyük bir fark yaratmıştır. Ukrayna'daki savaş başladıktan sonra Ukraynalılara gösterilen ihtimam Ukrayna'da yaşayan ve savaştan kaçmaya çalışan üçüncü ülke vatandaşlarına dahi

gösterilmemiştir. “Beyaz” olmayan sığınmacılar ayrımcılığa uğramıştır (Georgiou & Troszyński, 2023, s. 3).

Elbette bu noktada önemli bir husus da Avrupa toplumunun ortak düşmanı olan Rusya faktörüdür. Gerek Rusya karşıtlığı gerekse “beyaz”, “mavi gözlü”, “medeni”, “Hristiyan”, “Avrupalı”, “mazlumlar” olmaları Ukraynalı göçmenleri “daha sempatik” hale getirmiştir (Aslund, 2022, s. 3-7; Georgiou & Troszyński, 2023, s. 4). Başlangıçtan on sekiz ay sonra, Ağustos 2023’te bile Avrupalıların %76’sı Ukraynalı göçmenleri kabul etmeye sıcak baktığını ifade etmiştir (Foti, 2024, s. 7).

Böylesi bir siyasal ortamın içerisinde popülist siyaset de konumlanmasını “toplumsal hassasiyetlere” ters olmayacak bir şekilde konumlandırmıştır. Popülizmin fırsatçı doğası gereği Ukraynalı göçmenlerle ilgili tavır elbette ki Suriyeli göçmenlere göre farklı cereyan etmiştir. Popülist siyaset açıkça göç ve göçmen karşıtı olmasına rağmen, bu örnekte süreç farklı işlemiştir. Popülist siyasetçiler tarafından istisnai olarak Ukraynalı göçmenlerle ilgili olumsuz nitelikli soru önergesi verilmesine rağmen, dayanışmayı ve göçmenlere insan hakları perspektifinde muamele edilmesi gerektiğini savunan birçok soru önergesi verilmiştir.

Toparlamak gerekirse, popülizm ve göç arasındaki etkileşim, kültürel kimlik, medeniyet ve inanç ekseninde kendini göstermektedir. Popülist aktörlerin kendi belirledikleri çerçevede bir “halk” tanımı yapmaları ve bu halkın çıkarlarını koruyan kimseler olma iddiasıyla hareket etmeleri belirleyicidir. Çünkü bu halkın kültürü ve kimliği de yine popülist çerçevede belirlenmektedir. Bu durum, popülizmin nativizm (yerlilik) anlayışıyla doğrudan ilişkilidir. Bu yaklaşımla, yerli olmayan şeyler, tehdit olarak görülmektedir. Göç olgusu ise tam olarak bu noktada tehdit haline gelmektedir. Popülist partiler göçmenleri, özellikle Müslüman/Ortadoğu göçmenleri, bu örnekte Suriyeli göçmenleri, Batı medeniyetinin karşısında bir tehdit olarak konumlandırmaktadır. Ancak Ukraynalı göçmenlere gösterilen farklı tutum bu durumun çeşitli şartlara bağlı, “seçici” bir konsepti olduğunu göstermektedir. Bu durum popülist kimlik siyasetinin bir tezahürüdür. Bu yaklaşımla Ukraynalılar “iyi göçmen”, Suriyeliler ise “kötü göçmen” olarak görülmüşlerdir.

3. AVRUPA'YA KİTLESEL GÖÇLER: 2015 VE 2022 MÜLTECİ KRİZLERİ

3. 1. Suriye İç Savaşı ve Göç Krizi

2010 yılının sonlarında birçok Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkesinde bir dizi protesto ve isyan hareketleri gerçekleşmiştir. Arap Baharı olarak adlandırılan bu hareketler Tunus'ta başlamış ve hızla komşu ülkelere yayılmıştır. Arap Baharı'nın fitilini ateşleyen olay, Tunus'ta Muhammed Buazizi adlı seyyar satıcının, polis tarafından tezgahına el konulmasının ardından kendini ateşe vermesi olmuştur. Bu olay, Tunus halkı arasında büyük bir öfkeye neden olmuş ve ülke genelinde geniş çaplı protestoların başlamasına yol açmıştır. Tunus'ta bir seyyar satıcının kendini ateşe vermesiyle patlak veren olaylar hızla büyümüş ve diğer ülkelere de yayılmıştır. Tunus'taki protestolar, 23 yıldır görev yapan Başkan Zeynel Abidin Bin Ali'nin Ocak 2011'de iktidarı terk etmesiyle sonuçlanmıştır. İsyanın Tunus'ta başarılı olması, diğer Arap ülkelerinde de benzer hareketlerin başlamasına ilham olmuştur. Libya, Mısır, Yemen, Bahreyn ve Suriye gibi ülkelerde halklar özgürlük, demokrasi, insan hakları ve ekonomik reform talepleriyle sokaklara dökülmüştür (Kadioğlu, 2020, s. 2183).

Arap Baharı isyanları, bölgedeki birçok ülkede adeta kronikleşen problemlerin halklarda yarattığı rahatsızlığın bir sonucu olarak gelişmiştir. Temel nedenleri; uzun süreli otoriter rejimler, siyasi baskı, yolsuzluk, ekonomik sorunlar, işsizlik ve sosyal adaletsizlikler gösterilebilir. Nihayetinde bu ülkelerin halkları, yıllarca birikmiş olan bu sorunlara karşı seslerini duyurmak ve değişim talep etmek için kitlesel eylemler düzenlemiştir.

Suriye'ye Mart 2011'de sıçrayan protestolar, Beşşar Esad yönetiminin göstericilere sert müdahalesi sebebiyle kısa sürede ülke geneline yayılmıştır. Protestolar, başta reform ve özgürlük talepleriyle başlamış; ancak hükümetin şiddetli baskısı, hareketi radikalleştirerek sistem değişikliği isteyen daha sert bir muhalefetin doğmasına zemin hazırlamıştır (Ataman, 2012, s. 25-26). İlk aşamada barışçıl gösterilerle başlayan protestoların gücü ve boyutu olarak arttıkça, rejim daha ağır bir güçle karşılık vermiş, bu durum karşısında halk da dirençli ve örgütlü bir hale gelmiştir (Çakmak, 2019, s. 267). Bu noktada da rejimin giderek artan bir şiddete başvurusu karşısında muhalefette silahlanmış, süreç önce silahlı çatışmaya, en nihayetinde de bir iç savaşa dönüşmüştür (Britannica, 2025).

Suriye iç savaşının dinamikleri, yalnızca yerel aktörlerle sınırlı kalmamıştır. Bir yanda Batı'nın diğer yanda Rusya, İran ve Çin'in iç savaşa dahil olmaları Suriye'deki durumu daha da karmaşık bir hale getirmiştir (Çakmak & Ustaoglu, 2015, s. 21). Süreç, kısa sürede çok sayıda bölgesel ve uluslararası aktörün müdahil olduğu, karmaşık bir vekalet savaşına dönüşmüştür. Bir yanda Rusya ve İran rejime sağladığı askeri ve mali destek, Esad yönetiminin iktidarda kalmasını sağlarken; diğer yanda ABD, Fransa ve AB ile Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar gibi aktörler muhalif gruplara ve farklı fraksiyonlara destek sunmuştur (Kutluhan, 2018, s. 61). Ancak muhalefet cephesi, dini, siyasi ve ideolojik farklılıklar nedeniyle bir türlü bütünleşememiştir.

Suriye'deki iç savaşın hem ortaya çıkışında hem de bir türlü sona ermemesinde, Suriye'nin yapısal özellikleri de etkili olmuştur. Ülkede; Kürtler, Araplar, Türkmenler ve Ermeniler gibi farklı etnik gruplar ile Müslümanlar, Dürziler ve Hristiyanlar gibi çeşitli dini topluluklar bulunmaktadır. Bu grupların devlet yönetiminde yeterince temsil edilmemesi iç savaşı körükleyen sebeplerden biridir. Ayrıca Müslümanlar bile kendi içlerinde Sünni ve Nusayri olarak bölünmektedir. Dahası, Sünni kesim bile kendi içinde; Müslüman Kardeşler ve Selefi hareketler gibi farklı siyasi İslamcı gruplara bölünmüştür (Çakmak & Ustaoglu, 2015, s. 6). Böylesi bir ortamda siyasal bir birliktelik kurmak güçleşmektedir. Bu durum hem Suriye'de Esad karşıtı muhalif grupların birlikte hareket etmelerini zorlaştırmış hem de bu bölünmüş yapıdaki coğrafyada Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) ve El Nusra gibi radikal İslamcı yapıların sahada hızlıca güçlenmesine olanak sağlamıştır. Bu sayede, 2012 yılından itibaren Suriye'nin kuzeyi ve doğusu geniş alanların cihatçı grupların kontrolüne geçmiştir.

Radikal İslamcı grupların Suriye'de giderek kötüleşen çatışma ortamından yararlanarak güçlenmesi, Avrupa açısından oldukça endişe verici karşılanmış ve iç savaşın en önemli sonuçlarından biri olarak görülmüştür (Issa, 2016). İŞİD ve El Kaide bağlantılı grupların devam eden yıllarda Avrupa'da çeşitli terör saldırıları (örneğin, 13 Kasım Paris saldırıları) düzenlenmesi de bu endişeleri perçinlemiştir (Walker & Doherty, 2015).

Savaşın etkileri Suriye için yıkıcı olmuştur. 2011'de başlayan Suriye İç Savaş kısa sürede krize dönüşmüş, toplumun büyük bölümü şiddetten kaçarak ülke içinde ya da çevre ülkelerde sığınak aramıştır. Savaşın ilk dört yılında (2011-2014) Suriye'de yüzbinlerce kişi yaşamını yitirmiş, ülke altyapısı çökmüş, tarım ve sanayi üretimi felce

uğramıştır. Savaş, aynı zamanda tarihte eşi benzeri görülmemiş bir sivil yerinden etme ve mülteci akınına yol açmıştır. Suriye Savaşı'nın başlamasında 2014 sonuna kadarki dönemde, 7.6 milyon kişi ülke içinde yerinden edilmiş; 3.78 milyon Suriyeli ise Türkiye başta olmak üzere diğer ülkelere sığınmıştır (UNHCR, 2015). Bu süreçte dışarıya yönelen mülteci akınına karşı komşu ülkeler başta olmak üzere uluslararası toplum çeşitli dönemlerde insani yardımlar ve politik tepkiler geliştirmiştir, ancak 2015 yılına gelindiğinde süreç büyük bir insani felakete dönüşmüştür.

3. 1. 1. Suriyeli mülteci krizi (2011-2014)

Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (European Asylum Support Office - EASO)'nın sağladığı verilerine göre, Mayıs 2012'den 2013 yılının ocak ayına gelindiğinde komşu ülkelere sığınan Suriyeli sayısı yaklaşık on kat artış göstermiş, Türkiye, Lübnan, Ürdün ve diğer komşu ülkelere sığınanların sayısı 638.286 ulaşmıştır (EASO, 2013, s. 14). (Dönemin) BM Mülteciler Yüksek Komiseri A. Guterres, savaşın başlamasından iki yıl sonra Mart 2013'te Suriye'den kaçan mültecilerin sayısı 1 milyona ulaştığını açıklamıştır (Edwards, 2013).

2013 yılının Eylül ayına gelindiğinde ise bu rakam 2 milyonu aşmış, “giderek artan sayıda Suriyelinin deniz yoluyla Avrupa'ya ulaşmaya çalıştığı” kaydedilmiştir (UNHCR, 2013). Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine göre, AB içerisinde 2011 sonunda 8.145 olan Suriyeli mülteci sayısı, 2012 yılında %206'lık bir artışla 24.105'e çıkmıştır. Yine de bu rakam toplam mültecilerin çok küçük bir kısmını ifade etmektedir. 2013 yılında ise 49.980'e ulaşmıştır (Eurostat, 2025).

UNHCR verilerine göre, Aralık 2014 itibarıyla dünya genelinde kayıtlı 3.887.490 milyon Suriyeli mülteci bulunmaktadır (UNHCR, 2025). Bu rakamın yaklaşık 1,5 milyonluk kısmı 2014'te yurtdışına çıkan mültecilerden oluşmuştur. Aynı dönemde Suriyeli mültecilerin yaklaşık 1.557.899'u Türkiye'de, 1.147.494'ü ise Lübnan'da bulunmaktadır. 2014 sonunda ülke içinde yerinden edilenlerin sayısı 7.6 milyona, diğer ülkelere sığınanları ise 3.88 milyona ulaşmıştır. Bu rakamın yaklaşık %95'ini komşu ülkelerdeki mülteciler oluşturmuştur. Toplamda 11.5 milyon Suriyeli savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalmış bu rakam Suriyelileri dünya çapında en büyük yerinden edilmiş nüfus haline getirmiştir. Böylelikle 2014'te, dünyadaki ortalama her dört mültecinin neredeyse birini Suriyeli mülteciler oluşturmuştur (UNHCR, 2025). Bu dönemde Avrupa'ya yönelen Suriyeli mülteci akını ivme kazanmıştır. 2014'te AB'ye yapılan

toplam 626.065 sığınma başvurusunun yaklaşık %20'sini Suriyeliler (122.790) oluşturmuştur; bu rakam, 2013'e göre neredeyse dört kat artış anlamına gelmektedir (Bitoulas, 2015, s. 7).

UNHCR verilerine göre oluşturulan, 2011-2014 arası dönemdeki Suriyeli mülteci sayıları ve bulundukları ülkelerle ilgili Tablo 3.1 aşağıdadır. Ayrıca, ilgili dönemde AB ülkelerine yapılan sığınma başvuru bilgileri için Eurostat verileri kullanılmıştır. Suriye içindeki zorunlu göçler (yer değiştirmeler) için Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi (The Internal Displacement Monitoring Centre-IDMC) verilerinden yararlanılmıştır. Tüm bu veriler yazar tarafından bir araya getirilerek tablolastırılmıştır. Tüm rakamlar UNHCR tarafından kayıt altına alınan mültecileri kapsamakta, kayıtlı olmayan ve vatansız olan mültecileri kapsamamaktadır. Bu sebeple pratikteki sayıların aşağıda yazan resmi rakamlardan daha fazla olması muhtemeldir. Ayrıca veriler, yıl sonu itibarıyla ulaşılan rakamı göstermektedir. AB sütununda yazan Eurostat verileri ise yalnızca başvuru sayılarını göstermektedir. 2011-2014 arası dönemde AB içerisindeki toplam Suriyeli mülteci çok sınırlı kalmıştır. Bu sebeple AB sütununda yalnızca sığınma başvuru sayıları paylaşılmıştır. Zaten tablo incelendiğinde görüleceği üzere bu dönemde (ve sonraki dönemlerde) Suriyeli mülteciler hemen hemen tamamen komşu ülkelere sığınmıştır. Sadece Türkiye, Lübnan ve Ürdün toplam Suriyeli mültecilerin; 2011'de %83.92, 2012'de %84.25, 2013'te %81.92, 2014'te %85.62 muhafaza etmiştir. Irak ve Mısır'ın da eklenmesi ile bu sayılar %90'lara çıkmaktadır.

Tablo 3. 1*2011-2014 Yıllarında Kayıtlı Suriyeli Mülteci Sayısı*

Yıl	Toplam Mülteci	Türkiye	Lübnan	Ürdün	AB (Başvurular)	Zorunlu İç Göçler
2011	19.931	9.270	4.840	2.618	8.145	600.000
2012	729.011	248.466	126.939	238.798	24.105	3.000.000
2013	2.468.323	585.601	851.284	585.304	49.980	6.500.000
2014	3.887.490	1.557.899	1.147.494	623.112	122.065	7.600.000

Kaynak: ODP, 2025; Eurostat, 2025; IDMC, 2025

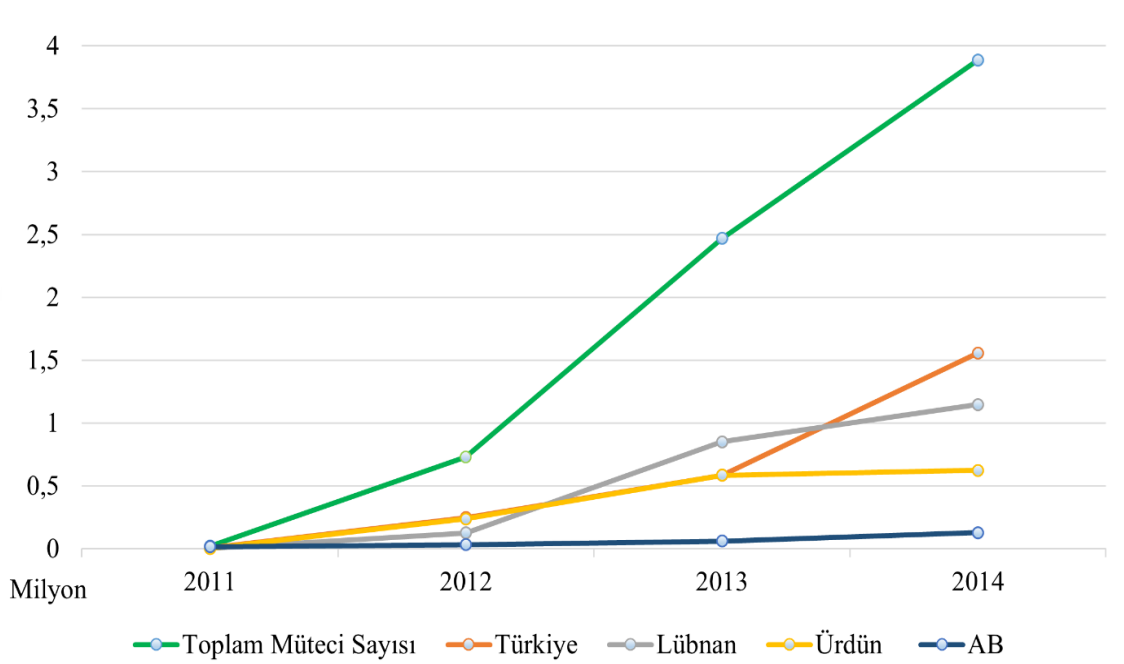
Tablo 3.1 incelendiğinde, mülteci yükünün çoğunlukla komşu ülkeler tarafından karşılandığı ortadadır. Tabloda olmamakla birlikte Irak ve Mısır gibi ülkelere çok sayıda mülteci bulunmaktadır. 2014 yıl sonu itibarıyla toplam mültecilerin yaklaşık %40'ı sadece Türkiye'dedir. Yine aynı yıl itibarıyla Türkiye, Lübnan ve Ürdün'deki mülteci sayısı toplam rakamın %85.62'sini oluşturmuştur. 2014 yıl sonu itibarıyla Irak'ta 234.196, Mısır'da ise 138.381 Suriyeli mülteci bulunmaktadır (UNHCR, 2025). Bu sayı diğer üç komşu ülke ile birleştirildiğinde, beş komşu ülkedeki Suriyeli mülteci sayısı toplamın %95.20'sini oluşturmuştur. Bu bakımdan 2011-2014 döneminde Suriyeli mültecilerin neredeyse tüm yükünün komşu ülkeler tarafından karşılandığı, uluslararası toplum meseleye uzak kaldığı söylenilebilir.

2014 yılında AB ülkelerine sığınma başvuru sayıları bir önceki yıla oranla %144.22 artış göstermiş ve 28 AB üye ülkesinin tamamında (o dönem üye olduğu için Birleşik Krallık dahil) 128.280 Suriyeli mülteci bulunmuştur (UNHCR, 2025). Yine de, AB içerisindeki Suriyeli mültecilerin sayısı ise toplam Suriyeli mülteci sayısının %3.3'ünü oluşturmuştur. Bu bağlamda, 2011-2014 yıllarını kapsayan dönemde Avrupa'daki Suriyeli mülteci sayısının görece düşük kaldığı söylenilebilir. Bu dönemde AB'nin Suriyeli mültecilerle ilgili politikaları daha ziyade, bölgeye ve mülteci kamplarına sağlanan yardım fonları üzerinden ilerlemiştir.

Aşağıdaki Şekil 3.1 ise Suriyeli mültecilerin 2011-2014 yıllarında sayılarındaki artış trendini göstermektedir. 2014 sonuna gelindiğinde savaş sebebiyle Suriye’den kaçan mültecilerin sayısı 3.887.490’a ulaşmıştır (UNHCR, 2025; Eurostat, 2025).

Şekil 3.1

2011-2014 Yıllarında Suriyeli Mültecilerin Sayısındaki Artış Trendi

Kaynak: UNHCR, 2025; Eurostat, 2025

3. 1. 2. Suriyeli mülteci krizi (2015-2024)

2015 yılı sıklıkla “mülteci krizi” olarak adlandırılır ve Suriyeli mültecilerle ilişkilendirilir. Gerçekten de 2015, hem AB’ye sığınma başvurularında hem de Avrupa’daki Suriyeli mültecilerin sayısında zirvenin görüldüğü yıldır. 2015’te AB ülkelerine sığınma başvurusunda bulunan göçmenlerin sayısı 1.256.580’e ulaşmış, bu sayının 362.720’sini yani %28,86’sını ise Suriyeli mülteciler oluşturmuştur (Eurostat, 2025). Bu noktada asimetrik bir yanılğı olduğu ortadadır. Ancak yine de bir krizden söz etmek mümkündür. Hem gerçekten bir mülteci krizinden hem de bir yönetim krizinden.

2015 yılında Suriyeli göçmenlerin Avrupa’ya doğru yoğun bir kitlesel hareketi başlamıştır. Yaz aylarında Balkan rotası üzerinden Yunanistan’a ulaşan mülteci sayısı artmış, Bulgaristan, Sırbistan, Makedonya ve Hırvatistan üzerinden karadan ulaşanların sayılarında ciddi artışlar görülmüştür. 2015’in ikinci yarısında Avrupa’ya deniz yoluyla gelenlerin sayılarında da ciddi artışlar görülmüştür. Yüz binlerce kişi, Akdeniz üzerinden

Avrupa'ya ulaşmak üzere tehlikeli bir yolculuğa çıkmış, 2015 yılının tamamında yaklaşık yarısını Suriyelilerin oluşturduğu 1 milyonun üzerinde göçmen deniz yoluyla Avrupa'ya ulaşmıştır (UNHCR, 2016, s. 7). Akdeniz rotası üzerinden geçişler, hem insan kaçakçılığı ağlarının büyümesine hem de çok sayıda mülteci faciasına yol açmış; 2 Eylül 2015'te 3 yaşındaki Alan Kurdi'nin cansız bedeninin Bodrum kıyılarına vurması, Suriyeli mülteci krizinin küresel simgesi haline gelmiştir. Bu olay, Avrupa kamuoyunda büyük bir hassasiyet yaratmış ve kamuoyunun dikkatini krize çevirmiştir (Triandafyllidou, 2017, s. 202). Aynı dönemde UNHCR, 300 binden fazla Suriyeli mültecinin Avrupa'ya ulaşmaya çalıştığını ve bu kişilerden 2.600'ü aşkın göçmenin deniz rotaları üzerinde can verdiğini açıklamıştır (Clayton, 2015). 13 Kasım'da Paris'te düzenlenen saldırılar ise kamuoyundaki "sempatik" yaklaşımı dağıtmıştır. IŞİD militanları tarafından düzenlenen saldırılarda 130 kişi hayatını kaybetmiş ve bu olay 2004'ten bu yana Avrupa'da gerçekleşen en ölümcül terör saldırı olmuştur (Lynch, 2015). Saldırganlardan birinin Suriye pasaportu taşıyor olması ise Suriyeli göçmenlerle ilgili algıyı değiştirmiştir. Bu kişinin Suriyeli olduğuna dair hiçbir kanıt olmasa da Balkan rotası üzerinden Suriyeli mülteci gibi davranarak Avrupa'ya girdiği düşünülmüştür (BBC News, 2016a). Çoğunluğunu Avrupa doğumlu ve Avrupa vatandaşı kişilerin gerçekleştirdiği bu terörist saldırı kamuoyundaki algıyı kökten değiştirmiştir. Alan bebek trajedisi ardından oluşan dikkat, empati ve dayanışma havası kısa sürmüş, mültecilere gösterilen insani yaklaşım yerini güvenlikçi yaklaşıma bırakmıştır. Eylül ayında mültecilerle ilgili haberlerin %72'si insani hassasiyetlerle ele alınırken, Kasım ayında güvenlik perspektifi ile yazılan haberlerin oranı %61'e yükselmiştir (Zaborowski & Georgiou, 2017, s. 1-2). 31 Aralık 2015 gecesi Almanya'nın Köln kentindeki yılbaşı kutlamaları sırasında birçok kadına yönelik taciz, hırsızlık ve tecavüz eylemlerinin gerçekleştirildiği iddiası da gerginliği yükseltmiştir. Resmî kurumlara şikâyetle bulunan mağdurlar, failleri "Kuzey Afrikalı ya da Arap görünümlü" bir grup erkek olarak tanımlamış, olaya tepki vermek için 2016'yılının ilk günlerinde çeşitli gösteriler düzenlenmiştir (Coleman, 2016).

Politik düzlemde ise Alman şansölyesi A. Merkel'in 31 Ağustos 2015'te yaptığı, "Wir schaffen das" (Bunu başarabiliriz) açıklaması öne çıkmıştır (Alkan, 2019, s. 7; Triandafyllidou, 2017, s. 202). Merkel'in bu çıkışı karşısında yoğun eleştiriler olmuşsa da Merkel aynı yıl 7 Ekim'de Avrupa Parlamentosu'nda yaptığı açıklamada da mültecilere desteğini yinelemiş, Avrupa topluluğunu mültecileri kabul etmeye çağırmıştır:

“...Avrupa’nın bir kez daha büyük bir zorlukla karşı karşıya olduğu bir zamanda konuşuyoruz. Bu, tarihi boyutlarda bir sınav. Ve bunlar, burada sığınak bulmak için son derece tehlikeli yollarla Avrupa’ya gelen çok, ama çok sayıda insan. Akdeniz üzerinden İtalya’ya ya da Türkiye’den Ege Denizi yoluyla Yunanistan’a gelen insanlar. Özellikle Suriye’deki, şu ana kadar 250.000’den fazla can kaybına yol açan ve on milyondan fazla insanı mülteci durumuna düşüren korkunç iç savaştan kaçan insanlar. Irak’tan gelen mülteciler ve istikrarsız Libya üzerinden Afrika’dan bize ulaşan mülteciler. Tüm bu insanlar, bizim ve transatlantik müttefiklerimizin diplomatik ve siyasi çabalarının şimdiye kadar Suriye’de barış getirmediğini bizzat yaşadılar. Irak ve Suriye’de terör örgütü IŞİD’in güçlenmesi engellenemedi. Libya’daki güç boşluğu ise hâlâ doldurulmuş değil. Bu insanlara kendi vatanlarında, bombalardan ve terörden korkmadan, insan onuruna yaraşır bir yaşam olanağı sağlamak. İşte bu, Avrupalıların ve nihayetinde tüm dünyanın ortak görevidir.” (Bundesregierung, 2015, Ekim 7)

Merkel’in bu tarihi açıklamalarına ve mültecilere kapıları açma politikalarına liberal kesimden destek gelmiş, Time dergisi Merkel’i “Yılın Kişisi” seçerek onu, “Özgür Dünyanın Şansölyesi” ilan edilmiştir (Vick, 2015). Diğer yandan, bu politikalar Avrupa topluluğunda derin bir etki yaratmamış, Merkel’in politikalarına hem kendi partisinden hem kardeş partileri olan CSU (Hristiyan Sosyal Birlik)’ten çeşitli tepkiler de gelmiştir (Alexander, 2015; Paterson, 2015; Delcker, 2016).

Benzer bir şekilde, V. Orban gibi popülist figürler de, Merkel’in söylemlerini ve mültecilere kapıları açma politikalarını eleştirmiş, bu politikaların daha az güçlü üye ülkelere dayatıldığını savunmuşlardır (Holzberg, 2021, s. 745). Merkel’in göçmenleri destekleyerek “özgür dünyanın lideri” haline geldiği süreçte (Ash, 2016); Orban ise, Merkel’in görüşlerine karşı göçmen karşıtı politikaların Avrupa’daki liderliğine soyunmuş ve en güçlü muhalefeti göstermiştir (Soos & Voigt, 2022).

Merkel’in açıklamalarından kısa bir süre önce, Macaristan Budapeşte’de göçmenlerin trenlere binmesini yasaklamaya başlamış, bunun yerine onları zorla mülteci kamplarına yerleştirmiştir. Budapeşte’de bir tren istasyonunda mahsur kalan göçmenler, Merkel’in “Bunu başarabiliriz” çıkışı sonrasında cesaretlenmiş Almanya ve Avusturya’ya yürüyerek gitmeye başlamışlardır. Bu yürüyüş, “umut yürüyüşü” olarak adlandırılmıştır (Holzberg, 2021, s. 750). Macaristan, Polonya, Slovakya gibi Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri sınırlarını kapatmış ve mülteci kabulüne karşı sert direnç göstermiştir. Macaristan, Sırbistan ve Hırvatistan ile olan sınırlarına tel örgü çekmeye başlamış ve sınır kontrollerini artırmıştır (Sicurella, 2017, s. 57-58). Böylelikle,

Merkel'in Avrupa değerlerine ve Avrupa dayanışmasına yönelik ortaya koyduğu göçmen dostu hava, Balkan rotasının kapatılmasıyla birlikte yerini göçmen karşıtı, göçmenlerin giderek komşu ülkelere "dışsallaştırdığı" ve güvenliği öncelikleyen "Kale Avrupası" fikrine bırakmıştır (Sicurella, 2017, s. 70).

Mülteci krizi sürecinde AB düzeyindeki ilk uygulama Mayıs 2015'te AB Göç Gündemi'ni belirlemesi olmuştur. Buna göre Komisyon, göç yönetiminin iyileştirilmesi amacıyla, ilk kayıt ve sına ma merkezleri (hotspotlar) kurmayı, sınır korumasını güçlendirmeyi ve düzensiz geçişleri engelleyecek ilk tedbirleri belirlemiştir (European Commission, 2015 Mayıs 27). Ancak bu tedbirler göç akınını yönetmek adına yetersiz kalmış ve Eylül 2015'e gelindiğinde, göçmen akınını zirveye ulaşmıştır. Eylül ayı, AB göç politikalarının önemli bir sınavdan geçtiği bir dönem olmuştur. 2 Eylül'deki Alan bebek trajedisi ve 5 Eylül'de başlayan "umut yürüyüşü" kamuoyunda bir hassasiyet yaratmıştır. Buna karşın; Macaristan, Sırbistan sınırına dikenli tel örgüyü çekmiş, Almanya, Avusturya ve Slovakya, sınırlarında kontrolleri geçici olarak yeniden başlatmış, yirmi yıldır açık olan Schengen Bölgesi sınırları askıya alınmıştır (Spindler, 2015 Mayıs 27). UNHCR, bu gelişmelerle mültecilerin yasal belirsizlik içinde kalabileceğine dikkat çekmiş ve AB'de koordineli bir yanıt çağrısı yapmıştır (Bergman, 2015).

22 Eylül 2015'te Adalet ve İçişleri Konseyi, Yunanistan ve İtalya gibi transit ülkelerde biriken toplam 120.000 sığınmacının diğer üye ülkelere yeniden yerleştirilmesini (relocation) içeren "kota planı" konusunda anlaşma sağlamıştır (European Commission, 2015 Eylül 22). Kota planına göre, 160.000 sığınmacının yeniden yerleştirme programı dahilinde üye ülkelere paylaştırılması planlanmıştır. Ancak bu plan kimi üye ülkelerin uygulamaları ve politikaları nedeniyle tam olarak uygulanamamış, bir iş birliği krizine dönüşmüştür. Macaristan, Slovakya, Çekya ve Romanya'nın ret oyu verdiği bu plana göre, Macaristan'ın 1.294, Slovakya'nın ise 802 mülteciyi kabul etmesi beklenmiştir. Ancak kota planı çeşitli üye ülkelerin muhalefeti nedeniyle tam olarak işleyememiştir. Öyle ki; Slovakya kabul etmesi gereken rakamın yalnızca bir düzine kadarını kabul etmiş, Çekya bir noktadan sonra kabulleri durdurmuş ve Macaristan ile Polonya ise bu plan kapsamındaki hiçbir sığınmacı kabul etmemiştir. Macaristan ve Slovakya'nın kota planına karşı hukuki süreç başlatmış ancak 6 Eylül

2017’de Avrupa Adalet Divanı, Macaristan ve Slovakya’nın zorunlu kota sistemine ilişkin itirazını reddetmiş, böylece karar yasallaşmıştır (BBC, 2017).

2019 yılına gelindiğinde Danimarka, Suriye’deki durumun iyiye gittiğini öne sürerek ülkedeki bazı Suriyeli mültecilerin geçici koruma statüleri oturma izinlerini iptal etmeye başlamış ve gönüllü geri dönüşler için teşvik programı oluşturmuştur. Bu uygulamaya karşı çeşitli eleştiriler olmuş, Avrupa Parlamentosu’nda Renew grubundan Hollandalı vekil Sophie in’t Veld, Danimarka Göç ve Entegrasyon Bakanı Mattias Tesfaye’ye “Geri gönderilme tehdidi altındayken onların (mültecilerin) Danimarka’ya nasıl entegre olmalarını bekliyorsunuz?” sorusunu yöneltmiştir (The Lokal, 2022). Tepkilere rağmen süreci devam ettirmiş ve çok sayıda Suriyeli sığınmacının izinlerini iptal etmiştir. Danimarka’nın göçmenlerle ilgili bir diğer uygulaması da 2021 yılında kabul edilen bir yasa ile, sığınma başvurularının Avrupa dışındaki üçüncü bir ülkede işleme alınmasını mümkün kılan bir düzenlemesi olmuştur. Buna göre, sığınmacıların başvurularının Ruanda’da değerlendirilmesi ve kabul edilenlerin oraya yerleştirilmesi planlanmıştır. Ancak, ‘Ruanda planı’ uluslararası toplumdan gelen eleştiriler ve hukuki endişeler nedeniyle 2023 yılında askıya alınmıştır (Global Detention Project, 2023).

Mülteci krizi, sınır güvenliği konusunda birçok tartışmayı beraberinde getirmiş ve bu alanda çeşitli düzenlemeler yapma ihtiyacı doğurmuştur. Avrupa sınırlarında yaşanan koordinasyonsuzluk sınır yönetiminden sorumlu olan “Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İş Birliği Ajansı” yani Frontex’in yetersizliğini ortaya koymuş, Eylül 2016’da 2016/1624 sayılı tüzük yürürlüğe girerek Frontex’in görev ve yetki alanları genişletilmiştir. Bu değişiklik ile Frontex, “Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı” adını almıştır. Üç yıl sonra 2019’da yine bir düzenlemeye gidilmiş, 2019/1896 sayılı yeni tüzüğün devreye girmiştir. Her iki düzenlemede de Frontex’in yetkileri ve bütçesi artırılmıştır (Loschi, 2022). Ayrıca, 2017 yılında Avrupa Komisyonu, Akdeniz üzerinden gerçekleşen göç akışlarını yönetmek amacıyla İtalya ile Libya arasındaki iş birliğini artırmış ve Malta Deklarasyonu’nu açıklamıştır (European Council, 2017).

Devam eden yıllarda da AB, çeşitli düzenlemelerle göç yönetimini koordine etmeye çalışmış ve sınırların korunması hususunda hareket etmiştir. Bu bakımdan, “Kale Avrupası” fikrinin güçlendiği söylenilebilir. Ancak sınır kontrolleri artsa da AB içerisinde krizin yarattığı etki sağ popülist partilere güç kazandırmıştır. 2015’ten bu yana

Avrupa içerisinde hemen hemen tüm üye ülkelerde sağ popülist partiler oylarını ciddi şekilde artırmış ve göçmen karşıtlığı üzerinden seçmenlerini mobilize etmiştir. Son yıllarda bu partilerin hem ulusal düzeyde hem de AB düzeyindeki etkilerinin artması, belki de AB'nin giderek "Kale Avrupa"sı fikrine yakınlaşmasının sebebidir. Hatırlandığında, Almanya'da dahi Merkel'in politikalarının yıllar içerisinde değişimi ve göçmenlerle ilgili hassasiyetlerinin giderek azalması Almanya'daki sağ popülizmin yükselişi ile paralellik göstermişti (Alkan, 2019). O halde, benzer bir durum Avrupa düzeyinde yaşanması da mümkündür.

AB - Türkiye Geri Kabul Antlaşması

Mülteci krizinin Eylül 2015'te zirveye ulaşmasının ardından AB'nin krizi yönetmek adına ortaya koyduğu diğer bir strateji ise göç yönetimini AB sınırlarının dışına taşımak olmuştur. Buna göre AB, Suriye'deki zorunlu göçmenlere ve Türkiye, Lübnan, Ürdün gibi yüksek sayıda sığınmacı ağırlayan komşu ülkelere çeşitli mülteci yardım paketleri hazırlayarak mülteci krizini "yerinde" yönetmek adına bir politika belirlemiştir. Bu doğrultuda 18 Mart 2016'da Türkiye ile "Geri Kabul Anlaşması" hususunda anlaşılmıştır (European Council, 2016). Esasen 16 Aralık 2013'te imzalanan antlaşma 1 Ekim 2014'te yürürlüğe girse de üçüncü ülke vatandaşları kabulüne 1 Ekim 2017'de başlanması planlandı. Ancak Avrupa'da yaşanan mülteci krizi neticesinde 29 Kasım 2015'te Antlaşma'nın kapsamı gözden geçirilmiştir (Ekinci, 2016, s. 18-19). Buna göre, Ekim 2017'de başlaması öngörülen üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulüne 20 Mart 2016 itibarıyla derhal başlanması hususunda anlaşılmıştır. Ayrıca bu Antlaşma ile Türkiye'ye göçmenler için kullanılmak üzere 3 milyar Euro tahsis edilmesi planlanmıştır. Antlaşma'nın bir diğer vaadi de Türk vatandaşları için vize serbestisi sağlanması olmuştur (European Council, 2016).

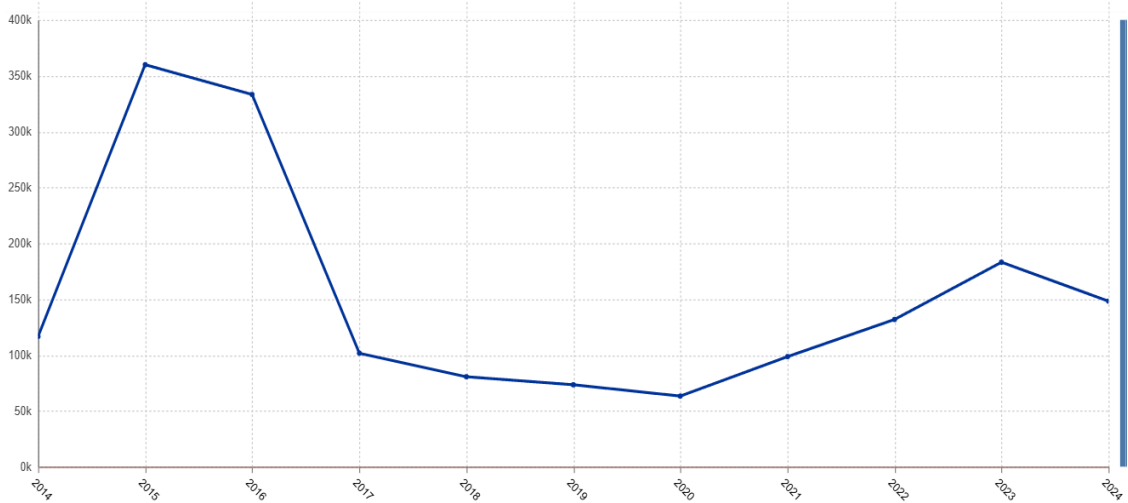
Smeets & Beach (2020, s. 147-148), Antlaşma'yı AB açısından "eşsiz" ve çok başarılı bir plan olarak yorumlamış, ancak kimse tarafından sahiplenilmeyen "yetim (orphan)" bir anlaşma olduğunu vurgulamıştır. Bunun bir nedeni AB kurumlarında bu anlaşmaya duyulan inancın zayıf olması sebebiyle anlaşmanın yeterince sahiplenilmemesi, diğer nedeni ise Türkiye ile ilişkiler üzerinden oluşturulan olumsuz görüşlerdir. Nitekim ilerleyen süreçte zaman zaman beliren Türkiye ve AB arasındaki gerilimler nedeniyle Antlaşma'nın işleyişi sekteye uğramıştır (Bozkurt, 2018, s. 62). Kasım 2016'da Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'nin üyelik müzakerelerini askıya

alma kararı (tavsiye niteliğinde olsa da) ikili ilişkileri olumsuz etkileyen gelişmelerden biri olmuştur (BBC News, 2016b). Bu süreçte Türkiye zaman zaman, vaat edilen vize serbestisinin başlamaması ve göçmenler için verilmesi planlanan tutarların tamamen verilmediğine yönelik eleştirilerde bulunmuş, AB cephesinde ise Türkiye'nin Antlaşma'ya sadık kalmaması ve zaman zaman sınırlarını gevşetmesi yönünden bir eleştiri geliştirmiştir. Ancak yine de Geri Kabul Antlaşması Avrupa'daki mülteci sayılarında sert bir etki yaratmış, 2015'ten bu yana Avrupa'daki sığınmacıların (özellikle Suriyeli sığınmacıların) başvuru sayıları ciddi şekilde azalmıştır.

Aşağıdaki Grafik 3.2, Avrupa'da 2014'ten 2024 yıl sonuna kadar olan dönemdeki Suriyeli sığınmacıların başvuru sayılarının trendini göstermektedir. Şekil 3.2 incelendiğinde, 2014'te 122.065 olan Suriyelilerin başvuru sayısı, 2015'te 368.350'ye çıkmış ve tarihi zirveye ulaşmıştır. Bununla birlikte Türkiye ile imzalanan Geri Kabul Antlaşması'nın ardından 2016 yılında gerçekleşen düşüş grafikte açıkça görülmektedir. Buna göre, 2015 sonunda 339.245 olan Suriyelilerin başvuru sayısı 2016'nın sonunda 105.035'e düşmüştür. Bu da %69,03'lük bir düşüş anlamına gelmektedir. Bu rakamlara göre, Antlaşma'nın son derece etkili olduğu ortadadır:

Şekil 3. 2

2014-2024 Yıllarında Avrupa'daki Suriyelilerin Sığınma Başvurularının Trendi

Kaynak: Eurostat, 2025

3. 1. 3. Sayılarla Suriyeli mülteciler

2025 yılının başı itibarıyla, AB içerisinde hem mülteci hem de sığınmacı statüsünde olan toplamda 1.2 ila 1.3 milyon arasında Suriyeli bulunmaktadır (Pinna,

2025). UNHCR 2024 yılı verilerine göre, Suriyeli mültecilerin en fazla bulunduğu 10 AB üyesindeki mülteci sayıları aşağıdaki Tablo 3.2’de sunulmuştur. Bu listede yer almayan diğer üye devletlerdeki Suriyeli mülteci sayıları ise genellikle birkaç yüz ya da birkaç bin civarındadır. Tek istisna 14.830 kişiyi ağırlayan 11. sıradaki ile Güney Kıbrıs’tır. 12. sıradaki İtalya’da ise 3.464 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Kimi ülkelerde ise iki haneli sayılarda Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Çekya’da 46, Estonya’da 78, Slovakya’da ise 34 Suriyeli mülteci bulunmaktadır (UNHCR, 2025):

Tablo 3.2

Suriyeli Mültecilerin En Fazla Bulunduğu AB Ülkeleri

	Almanya	Avusturya	Belçika	Bulgaristan	Danimarka	Fransa	Hollanda	İspanya	İsveç	Yunanistan
2014	40.994	6.653	2.620	8.501	7.253	2.882	8.692	1.336	34.285	3.913
2015	115.604	14.894	4.239	13.819	12.988	5.179	16.184	1.992	52.707	9.101
2016	375.122	30.958	9.080	15.027	18.215	8.991	28.394	8.205	96.914	14.420
2017	496.674	43.888	9.080	16.549	19.221	12.520	30.851	11.752	103.614	13.714
2018	532.065	49.179	9.080	17.161	19.698	15.822	32.092	13.765	109.343	23.931
2019	572.818	51.955	16.604	17.551	20.046	18.244	31.694	14.133	113.418	26.696
2020	605.338	54.903	17.693	18.310	19.878	21.849	35.810	14.660	114.609	36.448
2021	621.740	62.408	19.188	20.067	19.706	37.375	39.388	14.987	115.233	39.372
2022	522.575	73.923	17.808	23.726	19.153	40.339	56.580	16.670	111.199	42.827
2023	705.812	87.167	18.909	27.366	18.039	43.589	58.378	17.258	94.873	45.878
2024	716.728	97.939	18.669	31.004	16.219	44.757	65.622	16.807	86.956	50.759

Kaynak: UNHCR, 2025

Tablo 3.2 incelendiğinde Almanya’nın Suriyeli göçmenlerin büyük kısmını tek başına karşıladığı görülmektedir. 2024’te Avrupa’da bulunan kayıtlı mültecilerin %60.77’si Almanya’dadır. Mülteci krizinin başlarında yüksek sayıda mülteciyi bulunduran ve misafirperver tutumuyla dikkat çeken İsveç’te (Triandafyllidou, 2017, s. 201-202), son yıllarda rakamlar azalmıştır. Son yıllarda popülist aşırı sağın büyük bir atak yaptığı Fransa 44.757 Suriyeli mülteciyi ağırlamaktadır. Nüfusu göz önüne alındığında bu rakamın görece düşük olduğu söylenilebilir. Bu rakamlar Suriyeli göçmenler özelinde

AB genelinde bir dayanışmanın olduğunu söylemeyi zorlaştırmaktadır. Yükün neredeyse üçte ikisini tek bir üye devlet karşılamakta, birçok üye devlet bu konudaki katı tutumunu sürdürmektedir. Son yıllarda popülist siyasetin iyiden iyiye güçlendiği bazı üye devletlerle ilgili Tablo 3.3 aşağıda sunulmuştur. Tablo 3.3; İtalya, Macaristan, Polonya, Slovakya'daki mülteci olarak kabul edilen Suriyeli göçmenlerin sayılarını göstermektedir (UNHCR, 2025):

Tablo 3.3

İtalya, Macaristan, Polonya ve Slovakya'daki Suriyeli Mülteci Sayıları

	İtalya	Macaristan	Polonya	Slovakya
2014	1.144	334	240	40
2015	1.460	476	445	47
2016	2.613	584	483	54
2017	3.618	925	512	17
2018	4.652	971	531	14
2019	4.781	934	542	14
2020	3.508	923	237	21
2021	3.527	869	254	25
2022	3.578	819	280	55
2023	3.603	805	298	60
2024	3.464	801	178	34

Kaynak: UNHCR, 2025

İtalya önde gelen bir AB üyesi olmasına ve göç rotasından bulunmasına rağmen görece düşük sayıda Suriyeli mülteci ağırlamaktadır. Son yıllarda popülist siyasetin güçlendiği Macaristan, Polonya ve Slovakya'nın ise kabul ettikleri Suriyeli mülteci sayıları oldukça düşüktür. Göçmen karşıtı politikaları ile kamuoyunda sıklıkla tartışılan bu ülkelerde halihazırda Suriyeli göçmenlerle ilgili gerçek bir krizin olmadığı ortadadır. BMYK verilerine göre dünyadaki tüm Suriyeli zorunlu göçmenlerin sayısı 2024 sonu itibarıyla 6.251.459'dur. (UNHCR, 2025). Dünyadaki tüm zorunlu göçmenler menşei ülkesine göre sıralandığında, Suriyeliler 2014'ten bu yana hep ilk sıradadır. Bu göçmenlerin yükü büyük oranda beş devlet tarafından karşılanmaktadır. Üstelik Türkiye tek başına Suriyeli mültecilerin neredeyse yarısını bulundurmaktadır. Tablo 3.4'te Suriyeli göçmenlerin en fazla bulundukları beş ülke verilmiştir:

Tablo 3.4*Dünyada En Fazla Suriyeli Mülteci Bulunduran Ülkeler*

2024	Mülteci Sayısı	Tamamına Oranı
Türkiye	3.112.683	49,79%
Lübnan	774.697	12,39%
Almanya	716.728	11,46%
Ürdün	628.135	10,04%
Irak	286.099	4,57%
İlk 5 Toplam	5.518.342	88,25%
AB	1.179.255	18,86%
Tamamı	6.251.459	100,00%

Kaynak: UNHCR, 2025

Tabloda görüldüğü üzere, Suriyeli mülteciler ağırlıklı olarak başta Türkiye olmak üzere Lübnan, Ürdün ve Irak gibi komşu ülkelerde bulunmaktadır. Komşu ülkeler haricinde yalnızca Almanya önemli sayıda Suriyeli mülteciye kapılarını açmıştır. Bu durum belki de “Willkommen (Hoş geldin)” geleneğinin bir sonucudur. AB, toplamda yaklaşık 1.2 milyon Suriyeli göçmeni ağırlamaktadır. Almanya haricindeki 26 AB üyesi toplamda 462,527 Suriyeli mülteciyi ağırlamakta, bu oran dünyadaki tüm Suriyeli mültecilerin %7.39’una denk gelmektedir. AB içindeki toplam Suriyeli mültecinin toplam AB nüfusuna (449.2 milyon) oranı ise %0.26’dır. Ancak bu oran kendi özgül ağırlığının çok üzerinde bir etki yaratarak Avrupa toplumunda popülist siyasetin güçlenmesine olanak sağlamıştır. Göçmen karşıtı popülist partiler, Avrupa’nın hemen her yerinde oylarını artırmış ve mülteciler üzerinden kültür / kimlik eksenli bir tehdit algısı oluşturmaya başlamış gibi görünmektedirler.

Aralık 2024’te Beşşar Esad’ın devrilmesiyle Suriye yeni bir döneme girmiştir. Bu durumun Suriyeli mültecilerin sayılarında ne gibi bir değişiklik yaratacağını zaman gösterecektir. UNHCR’ye bağlı bir kuruluş olan Operasyonel Veri Portalı (The Operational Data Portal - ODP) verilerine göre, 2025’in ilk beş ayında Suriye’ye geri dönen kişi sayısı 284.216 olmuştur (ODP, 2025). Ancak bu sayının büyük bir bölümünü (neredeyse tamamını) komşu ülkelerden geri dönüşler oluşturmuştur. Avrupa için henüz önemli sayılarla bir geri dönüş göstergesi yoktur. Bu sebeple, Esad’ın devrilmesinin Suriyeli mültecilerin geleceği ile ilgili nasıl sonuç vereceğini zaman gösterecektir.

Hiç şüphesiz burada önemli olan bir husus da neredeyse on dört yıl süren bir savaşın ardından harap olan Suriye’de barış, istikrar, huzur ve refah ortamının ‘ne ölçüde’ ve ‘ne zaman’ sağlanacağıdır. Uzun süren savaşın sonunda harap bir durumda olan Suriye’de ulus inşa sürecinin nasıl gerçekleşeceği çok önemlidir. Ekonomik tahribatın büyüklüğü, Suriye’nin coğrafi kısıtları ve zengin kaynaklara sahip olmaması, dış yardımlara olan ihtiyacı, ulus inşa sürecinin sancıları ve çok aktörlü siyasal yapısı düşünüldüğünde Suriye’yi sancılı günlerin beklediği ortadadır (Çakmak & Ustaoglu, 2015, 99-103). Bu sebeple, Esad’ın devrilmesiyle Suriye’deki problemler sona ermemiştir. Suriye, uluslararası toplumun desteğine ihtiyaç duymaya belki de daha fazla şekilde devam etmektedir.

3. 2. Rusya-Ukrayna Savaşı ve Göç Krizi

Ukrayna, yüzyıllar boyunca Avrupa ile Rusya arasında jeopolitik bir sınır bölgesi olagelmıştır. 20. yüzyılın başlarından itibaren Ukrayna toprakları hem iç savaflara hem de dış müdahalelere sahne olmuş; Sovyet döneminde yaşanan “Holodomor” yani “büyük kıtlık” (1932-1933), Ukrayna halkının kolektif belleğinde derin izler bırakan bir unsur olmuştur. Öyle ki, 2006 yılında Ukrayna Parlamentosu Holodomor’u “soykırım” olarak tanımıştır (Maksymiuk, 2006; Ploky, 2015, s. 254).

1939 yılında Sovyetler Birliği’nin kontrolüne giren Batı Ukrayna, daha çok Orta Avrupa ile tarihi ve kültürel bağlara sahipken (özellikle Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile); Doğu ve Güney Ukrayna ise uzun süre Rusya İmparatorluğu ve Sovyetler Birliği’nin kontrolü altında olmuştur. Bu ayrışma hem tarihsel miras hem de siyasi ve toplumsal pratiklerle günümüze kadar taşınmış, Ukrayna siyasal geçmişinde etkin bir rol oynamıştır. Sovyetler Birliği’nin, Batı Ukrayna’yı topraklarına katması, bölgede güçlü bir milliyetçi direnişin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Sovyet rejimi, bölgeyi tam anlamıyla Sovyetleştirmek için hem politik hem kültürel olarak çeşitli adımlar atsa da Batı Ukrayna, özellikle Galiçya, Sovyet dönemi boyunca Ukrayna’nın ulusal kimlik ve siyasal aktivizminin merkezi haline gelmiştir (Ploky, 2015, s. 288).

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından önceki son lideri M. Gorbaçov’un 1985’te göreve başlamasından sonra ortaya koyduğu “perestroyka” yani “yeniden yapılanma” ve “glasnost” yani “açıklık” olarak adlandırılan bir dizi reform hareketi, hem merkezi otoritenin Ukrayna’da zayıflamasına ve toplumsala hareketliliğin artmasına yol açmıştır.

Önce insan hakları ve ulusal kimlik savunusu zemininde sivil toplum güçlenmiş, muhalif hareketler açıkça dile getirilmeye başlanmıştır. Ukrayna dili ve tarihi gibi kültür ve kimliği temelli söylem gelişmiş, bu durum geniş tabanlı örgütlenmeler oluşmasına yol açmıştır (Ploky, 2015, s. 312-313).

Bu doğrultuda, 1990 yılında Kiev ve Lviv başta olmak üzere çeşitli şehirlerde başlayan geniş katılımlı gösteriler ve grevler etkili olmuş, siyasal çalkantılarla geçen sürecin sonunda 24 Ağustos 1991’de Ukrayna parlamentosu ülkenin bağımsızlığını ilan etmiştir. 1 Aralık 1991’de yapılan referandumda seçmenlerin büyük çoğunluğu da bağımsızlığa destek vermiş ve Leonid Kravçuk ilk devlet başkanı seçilmiştir. Böylelikle Ukrayna artık bağımsız bir devlet olmuştur (Ploky, 2015, s. 317-320).

Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla 1991’de bağımsızlığını kazanan Ukrayna’da, Batı yanlısı ve Rusya yanlısı aktörler rekabete girmiş, Ukrayna Doğu ile Batı ya da eski ile yeni arasındaki çekişmenin sancılarını yaşamıştır (Kuzio, 2015, s. 25). Bu sancılar; ekonomik krizler, hiperenflasyon, siyasi istikrarsızlık gibi diğer faktörlerle birleşerek Ukrayna’nın 1990’ları boyunca sürmüştür. Bununla beraber Rusya, Ukrayna’da tarihsel ve kültürel bağlarla sahip olduğu nüfusunu ve etkinliğini kaybetmek istememiş, bu dönemde Ukrayna dış politikada ve toplumsal dokuda derin gerilimler yaşamıştır.

2004 yılında gerçekleşen Turuncu Devrim, Ukrayna’da kitlesel protestolar ve sivil seferberlik yoluyla, hileli başkanlık seçimlerine karşı demokratik değerlerin güçlü biçimde savunulduğu bir dönüm noktası olmuştur. Yüz binlerce insanın meydanlara inmiş, Batı yanlısı aday Viktor Yuşçenko seçim kampanyasında kullandığı “turuncu” renk devrime adını vermiştir. Turuncu Devrim, Ukrayna’da batı yanlısı ya da Rusya karşıtı vizyonu ortaya koymuştur. Devrimin yarattığı yüksek beklentilere rağmen sonrası dönem, ülke içinde süregelen siyasi bölünmeler, kurumsal zayıflık ve yaygın yolsuzluk gibi meselelerle istikrarsız bir görüntü vermiş, bu durum Batı ile olan ilişkilerin ve demokratikleşme süreçlerinin de istikrarsızlaşmasına yol açmıştır. Turuncu Devrim, Ukrayna siyasetinde kalıcı bir dönüşüm başlatmaktan ziyade, ülkenin geleceği üzerindeki rekabetin yeni bir evresini tetiklemiş, Batı yanlısı muhalefetin gücünü ortaya koymuştur (Sakwa, 2016, s. 52-53; Kuzio, 2015, s. 33; Hajda & Makuch, 2024).

Turuncu Devrim’in ardından Ukrayna, jeopolitik konumunun getirdiği baskı ve Batı ile Rusya arasındaki rekabetin gölgesinde istikrarsız siyasal gidişatını sürdürmüştür.

2013 yılına gelindiğinde, Maidan protestoları Ukrayna’da Turuncu Devrim’den bu yana gerçekleşen en büyük kitlesel protestolara sebep olmuştur. Protestoların katalizörü, Ukrayna hükümetinin Avrupa Birliği ile Ortaklık Anlaşması’nı askıya alma kararıyla olmuştur (Sakwa, 2016, s. 80). AB ile siyasi, ekonomik ve yasal alanlarda kapsamlı iş birliği öngören bu anlaşma, Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç’in son anda vazgeçmesi ile imzalanamamıştır. Bu durum, ülkede büyük bir hayal kırıklığı ve öfkeye yol açmıştır. Rusya’nın bu anlaşmaya karşı uyguladığı siyasi ve ekonomik baskılar, Yanukoviç yönetiminin geri adım atmasında belirleyici olmuştur. Söz konusu karar, Maidan protestolarının başlamasını tetiklemiş, süreç kısa sürede ülke çapında kitlesel bir ayaklanmaya dönüşmüştür (Hajda & Makuch, 2024). Sürecin sonunda, Yanukoviç görevini bırakmak durumunda kalmıştır. Protestolar sırasında Batı yanlısı aktörler ile Rusya ile yakınlaşmayı savunan gruplar arasındaki tarihsel ve bölgesel ayrışmalar yeniden belirginleşmiş, ülkenin siyasal ve kimliksel kutuplaşması daha da derinleşmiştir (Sakwa, 2016, s. 93). Ülkenin batısında Batı yanlılığı günden güne artması, doğuda ve güneyde de tepkisel olarak Rus yanlısı tutumu perçinlemiştir.

Ukrayna, Rusya için diğer tüm ülkelerden daha önemli bir yere sahip olmuştur. Ancak Maidan protestoları hatta Turuncu Devrim’den bu yana Ukrayna halkının AB ile entegrasyon konusundaki tutumu, Rusya için Ukrayna konusunda bir yabancılaşma riski oluşturmuştur. Putin yaşananları hem jeopolitik bir meydan okuma hem de Rusya’ya sıçrayabilecek bir siyasi değişim modeli olarak görmüştür (Sakwa, 2016, s. 79). Sonuç olarak, Maidan protestoları ile başlayan bu süreç, Ukrayna’nın bağımsızlığını ilan ettiği günden bu yana yüksek jeopolitik önemi nedeniyle Batı ile Rusya arasındaki rekabetin ve gerilimin belirleyici olduğu bir “sınır ülkesi” kimliğinin dışavurumu olmuştur.

Nitekim Rusya, Ukrayna’daki durumdan, Ukrayna’nın Batı ile her geçen gün yaklaşmasından duyduğu rahatsızlığın tepkisini 2014 yılında stratejik önemi kendisi için çok önemli olan Kırım’ı ilhak ederek vermiştir (Sakwa, 2016, s. 102). Rusya, Kırım’daki nüfusun kendi kaderini tayin hakkını ve bölgede yaşayan Rusça konuşanların korunması gerekliliğini öne sürerek 2014 yılının Mart ayında Kırım’ı ilhak etmiştir. Ayrıca Rusya, Ukrayna’da yaşanan hükümet değişikliğini “darbe” olarak nitelendirmiş, Kırım’daki Rusların yeni yönetim tarafından tehdit altında olduğunu iddia etmiştir. Nitekim, 16 Mart 2014’te yapılan referandum sonucunda Kırım halkının büyük çoğunluğu (%97’si) Rusya’ya katılma yönünde görüş bildirmiş (Hajda & Makuch, 2024)

ve Rusya açısından ilhak “meşruiyet” kazanmıştır. Ancak uluslararası toplum ise bu gerekçeleri reddetmiş ve ilhakı uluslararası hukuka aykırı bulmuştur (Sayapin & Tsybulenko, 2018, s. vii).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 27 Mart 2014’te aldığı 68/262 sayılı kararla, Kırım’daki referandumun hukuki geçerliliği olmadığını ve Ukrayna’nın toprak bütünlüğünün korunması gerektiğini teyit etmiştir (Sayapin, 2015). AB cephesi ise, 23 Haziran 2014 tarihli Konsey Kararı 2014/386/CFSP ile Kırım’ın ilhakını hiçbir şekilde tanımadığını beyan etmiş ve Rusya’ya karşı bir dizi yaptırımını devreye sokmuştur (European Council, 2014). AB, 2014’ten itibaren Rusya’ya karşı kademeli olarak diplomatik, ekonomik ve bireysel yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Yaptırımlar kapsamında Rusya ile siyasi ilişkilerin bir kısmı dondurulmuş, belirli sektörlerde ekonomik kısıtlamalar getirilmiş, ayrıca Kırım ve Sivastopol’dan yapılan ithalat ve yatırımlar yasaklanmıştır (European Council, 2025). AB, Kırım’ın Rusya tarafından ilhakını hiçbir zaman tanımayacağını ve Ukrayna’nın toprak bütünlüğüne olan desteğini sürdüreceğini birçok kez yinelemiştir. Bununla beraber, ilhakın uluslararası hukukun açık ihlali olduğunu da resmi açıklamalarla ifade edilmiştir (Mogherini, 2016).

Kırım’ın ardından, Nisan 2014’ten itibaren Ukrayna’nın doğusundaki Donetsk, Luhansk, Horlivka ve Kramatorsk gibi şehirlerde Rusya destekli ayrılıkçılar silahlı isyan başlatmıştır. Bu bölgelerde fiili kontrol büyük oranda Rusya’nın dolaylı askeri ve siyasi desteğiyle ayrılıkçı güçlerin eline geçmiş, Donetsk Halk Cumhuriyeti ile Luhansk Halk Cumhuriyeti’ni kurulduğu ilan edilmiştir (Hajda & Makuch, 2024). Çatışmaların çözümüne yönelik olarak Minsk Anlaşmaları (2014 ve 2015’te) imzalanmış olsa da pratikte büyük ölçüde başarısız kalmıştır (Hajda & Makuch, 2024). Donbas ve Mariupol gibi bölgelerde yaşanan saldırılar Minsk Antlaşması’nın uygulanmasını güçleştirmiş, AB saldırıları açıkça kınamış ve sıklıkla Ukrayna’nın toprak bütünlüğüne vurgu yapmıştır (EEAS, 2015).

2014 ve 2015’te imzalanan Minsk Anlaşmaları’na rağmen, 2014 ile 2022 arasındaki dönemde Ukrayna’nın doğusundaki Donbas bölgesinde Rusya destekli ayrılıkçılar ile Ukrayna ordusu arasında çatışmalar devam etmiş; ateşkesler sürekli ihlal edilmiş ve siyasi çözüm bir türlü sağlanamamıştır. Bu durum aynı zamanda, Ukrayna Batı ile ilişkilerinin daha da ileriye taşınmasına yol açmıştır. Bu süreçte, NATO ile askeri iş

birliği ve teknik yardım derinleşmiş; ABD ve Avrupa'dan Ukrayna ordusuna askeri malzeme ve eğitim desteği sağlanmış (NATO, 2025; EUAM Ukraine, 2020). Ayrıca Ukrayna ekonomisinin iyileşmesine yönelik kredi imkanları tanınmıştır (Voa, 2015). 2019'da Volodimir Zelenskiy'in devlet başkanı seçilmesiyle birlikte reform ve Batı ile yakınlaşma politikaları güçlenmiş; fakat Rusya ile ilişkilerdeki gerilim daha da tırmanmıştır. Bir taraftan Rusya müdahaleleri ve çatışma ortamına sürüklenen Ukrayna giderek Batı'ya daha fazla yaklaşmış, diğer taraftan Ukrayna'nın Batı ile yakınlaşmasını kendi mevcudiyetine tehdit olarak gören Rusya'nın hassasiyetleri artmıştır. Bu kısır döngü içerisindeki gerilim ve kronik problemler Rusya-Ukrayna Savaşı'na (ve dolayısıyla kitlesel bir göç akınına) giden süreci hazırlamıştır.

3. 2. 1. Rusya-Ukrayna savaşı

2022'de başlayan Rusya-Ukrayna savaşı, yalnızca iki ülkeyi etkileyen bölgesel bir hadise olmakla kalmamış, küresel sistemi sarsan çok boyutlu bir krize dönüşmüştür. Esasen Ukrayna'nın bağımsızlığından itibaren süren otuz yıllık (tarihsel bağlamda çok daha eskilere dayandırılabilir) kronik problemler bu meselede kendini göstermiş, Rus dış politikasının temel eğilimleri ile Ukrayna'daki son yıllardaki dönüşüm, bu süreci hazırlamıştır.

2013 yılının Kasım ayında, Ukrayna'da dönemin Rusya yanlısı Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in AB ile ortaklık anlaşmasını son anda imzalamama kararı, ülke genelinde "Maidan" protestolarının başlamasına sebep olmuştur. Bu protestolar kısa sürede toplumsal bir harekete dönüşmüş ve Yanukoviç'in iktidarını sonlandırmıştır. Ancak bu gelişmeler, aynı zamanda Rusya'da rahatsızlık yaratmış; bu durum, Kırım'ın 2014'te ilhakına ve Doğu Ukrayna'da savaşın patlak vermesine uzanan bir zincirleme reaksiyonu başlatmıştır (Sayapin & Tsybulenko, 2018, s. v).

Rusya, Batı tarafından çevrelenmeye asla taviz vermeyeceğini 2014 Kırım ilhakıyla açıkça göstermiştir (Alkan, 2015, s. 89). Nitekim 2022'ye gelindiğinde, Ukrayna'nın Batı'ya yönelimi, özellikle de AB ve NATO üyeliği hedefi, Rusya tarafından hem bölgesel bir meydan okuma hem de güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır. Ukrayna'nın AB ve NATO üyeliği arzusu, Moskova açısından tarihsel ve stratejik bir kırılma noktası yaratmıştır (Nena vd., 2023, s. 381). Bu süreçte, Rusya'nın "yakın çevresinde" Batı'nın nüfuzunu sınırlama politikası tarihsel olarak süregelen bir politika. Rusya

hem AB hem de NATO'nun bölgedeki etkinliğini azaltmak amacıyla gerektiğinde askeri güç kullanmaktan çekinmeyeceğini yeniden göstermiştir (2014'te olduğu gibi). Ukrayna'ya yönelik tutumu da bu genel stratejinin bir parçası olmuştur.

Bu bağlamda, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in söylemlerinde tarihsel, kültürel ve kimliksel vurgular belirginleşmiştir. 2014'teki "Kırım konuşmasında" Putin, Ukrayna ile Rusya arasındaki birlikteliğe, ortak tarihe ve Kiev'in "Rus şehirlerinin anası" olduğuna işaret etmiştir. 2022'de ise Putin, Ukrayna'nın "Rusya tarafından yaratıldığı ve ayrılmaz bir parçası olduğu" iddiasını öne sürmüş, Sovyetler Birliği döneminde Lenin'in ulusların kendi kaderini tayin hakkını teşvik etmesini bir hata olarak nitelendirmiştir (Nena vd., 2023, s. 380). Ayrıca, Ukrayna'da milyonlarca Rus etnik kökenli ve Rusça konuşan insanın yaşıyor olması Rusya açısından önem atfedilen bir diğer husustur (Nena vd., 2023, s. 380). Bu gerekçelerle Putin, hem Ukrayna'ya verilen önemi vurgulamakta hem de Ukrayna üzerindeki tarihsel hak iddia ederek Ukrayna'ya olan hassasiyetine "meşru bir zemin" hazırlamıştır.

24 Şubat 2022 tarihinde ise savaşın yeni, son ve en büyük evresine girilmiştir. Rusya, 21 Şubat 2022'de Donetsk ve Luhansk bölgelerinin bağımsızlığını tanıdıktan üç gün sonra, temelinde Ukrayna'nın AB'ye ve NATO'ya yaklaşması sebebiyle bu savaşı başlatmıştır. Putin, Duma'dan yurtdışında silah kullanma yetkisi almış, Donbas'a girerek birkaç gün sonra Kiev'i hedef almıştır. Nitekim savaş, Ukrayna'nın büyük bölümüne yayılmış, şehirler, altyapı ve kurumlar ciddi şekilde tahrip edilmiştir. Milyonlarca insan evini ve geçimini kaybetmiş, binlerce sivil yaşamını yitirmiştir (Nena vd., 2023, s. 380-381).

Savaşın seyri sırasında, Rusya hızlı bir sonuç alacağını öngörmüştür. Bunun bir sebebi de 2014'te Kırım'ı ilhakı sonrasındaki sürecin verdiği özgüven yatmış, ancak süreç Rusya'nın umduğu şekilde gelişmemiş, NATO'nun Ukrayna'ya verdiği destek ile birlikte Rusya karşısında bir direnç oluşmuştur. Rusya, savaş boyunca kamuoyuna savaşı kazanacakları yönünde görüş bildirirken, Batı ise Ukrayna'ya olan desteğini aşamalı olarak artırmış, bu da savaşın daha da uzamasına neden olmuştur. Bunun sonucunda, her iki tarafta da hem askeri hem de sivil kayıpların sayısı artmıştır. Buna rağmen, taraflar tırmandırıcı adımlardan kaçınmış, Rusya, NATO'nun askeri müdahalesi ihtimaliyle temkinli davranmış, Batı ise Ukrayna'ya desteğinin aşamalı şekilde artırarak Ukrayna'ya destek sağlamıştır (Frederick vd., 2023).

Savaşın hukuki boyutuna bakıldığında, Rusya, uluslararası hukukun genel kabul görmüş normlarını açıkça ihlal etmiştir. Ancak Moskova yönetimi 2014'te Kırım'ın ilhakı sonrasındaki tutumuna benzer bir şekilde, Batı'nın sorumluluğuna ve güvenlik gerekçelerine atıf yaparak eylemlerini meşrulaştırmaya çalışmıştır. Lavrov, Batılı devletleri, Ukrayna hükümetinin “kendi halkına karşı savaşmasını” önlememekle itham etmiş, ülkeleri adına başka bir seçenekleri kalmadığını ifade etmiş ve süreci “özel askeri operasyon” olarak tanımlamıştır (Hajda & Makuch, 2024). Bu yaklaşımla Rusya, güvenliğine yönelik tehditlerin ortadan kaldırılmasını meşrulaştırıcı unsur olarak sunmuştur. Buna karşın, bu tür söylemler, uluslararası hukukun normlarını ihlal etme gerçeğini değiştirmemiştir (Çakmak, 2024, s. 156).

En nihayetinde, Rusya'nın güvenlik kaygıları, tarihsel ve kültürel iddiaları, Batı ile ilişkilerindeki gerilim, Ukrayna'nın Batı'yla bütünleşme arzusu ve stratejik hesaplar bir araya gelerek bu büyük çatışmanın fitilini ateşlemiştir. Rusya'nın tarihsel ve kültürel bağları vurgulayarak ortaya koyduğu söylemler güvenlik gerekçesiyle derinleştirilmiş ve bu yolla savaşa meşruiyet kazandırılmak istenmiştir. Ancak uluslararası toplum bu gerekçeleri meşru olarak kabul etmemiştir. Tüm bu gelişmeler ışığında, savaşın yarattığı tahribat insani açıdan büyük bir kriz yaratmış, ortaya çıkan çatışma sebebiyle Ukrayna halkı gerek ülkesinin batısına gerekse komşu ülkelere doğru “zorunlu” bir göç dalgası başlamıştır. Bu durum yeni bir mülteci krizinin doğmasına yol açmıştır. Milyonlarca insan ülke içinde yerinden edilmiş, milyonlarcası ise Polonya başta olmak üzere komşu ülkelere sığınmıştır.

AB'nin Tutumu

Rusya'nın 2022'de Ukrayna'ya yönelik saldırısı, AB ve Batı için hem bir güvenlik sorunu olarak görülmüş hem de ekonomiyi, enerji güvenliğini ve dış politikayı önemli şekilde etkilemiştir. Savaşın ilk günlerinden itibaren AB ve Batılı devletler, Ukrayna'nın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü ihlal eden Rusya'ya karşı ortak bir tepki geliştirmiştir. Avrupa Komisyonu Başkanı U. von Der Leyen, 27 Haziran 2022'de verdiği demeçte, “Ukrayna bizden biri ve onları Avrupa Birliği'nde istiyoruz.” (Mc Mahon, 2022) ifadeleri ile Ukrayna'nın yanında oldukları mesajını en güçlü şekilde vermiştir.

Bu süreçte AB, siyasi ve ekonomik yaptırımlar yoluyla Rusya'nın ekonomik temelini zayıflatmak ve savaş açma yeteneğini önemli ölçüde kısıtlamayı amaçlamıştır

(European Council, 2025). Leyen, 1 Mart 2022’de yaptığı konuşmasında da saldırılara karşı Ukrayna’nın yanında olduklarını en güçlü şekilde ifade etmiş, “Bu bizim güç gösterimiz.” ifadelerini kullanarak Rusya’ya karşı tasarlanan yaptırımları “Birliğimizin tarihinde en güçlü yaptırım paketi” olarak nitelendirmiştir (Leyen, 2022). Söz konusu yaptırımlarla, önceki yıllarda Kırım’ın ilhakı sonrasında başlatılmış olan yaptırımlar daha da genişletilerek yürürlüğe girmiştir. Bu yaptırımlara göre:

AB ve Batılı müttefikler, işgalin ardından ilk döneminde Moskova’nın uluslararası finans sistemine erişimini kısıtlayarak Rusya Merkez Bankası’nın rezervlerini dondurmuş, belirli Rus bankalarını SWIFT sisteminden çıkarmış ve kamu finansmanı ile yatırımlara yasak getirmiştir. Bunun yanı sıra, AB ülkeleri, Rusya’nın kamu kurumları ve şirketlerine sağlanan finansal ve teknik desteği de kesmiş, Rusya’dan demir-çelik, enerji ürünleri ve kritik teknoloji ithalatına yönelik ciddi sınırlamalar getirmiştir (European Commission, 2023).

Finansal yaptırımlar kapsamında, Rusya Merkez Bankası’nın rezervleri ve varlıkları dondurulmuş, Rus hükümeti ve Merkez Bankası’nın finansmanına doğrudan veya dolaylı şekilde katkı sağlanması yasaklanmıştır. Rusya’nın uluslararası finans sisteminden dışlanması, ülke ekonomisinin dış kaynaklara erişimini büyük oranda sınırlandırmıştır. Ayrıca, Rusya’ya yönelik yatırım, finansal hizmet ve kripto hizmetleri de yasaklanmıştır (European Commission, 2023).

AB’nin uyguladığı yaptırımlar yalnızca finans sektörüyle sınırlı kalmamıştır. Silah ambargosuna ek olarak, Rusya’nın savunma, güvenlik ve endüstriyel kapasitesini artıracak her türlü ihracatına ciddi kısıtlamalar getirilmiştir. Ayrıca, demir-çelik, altın, elmas, lüks mallar, alkol, deniz ürünleri gibi gelir kaynağı oluşturan ürünlerin ithalatı yasaklanmış; Rusya’ya ait gemilerin ve hava araçlarının AB limanlarına ve hava sahasına erişimi engellenmiştir (European Commission, 2023).

Enerji sektöründe ise, Rusya’ya yeni yatırımlar durdurulmuş, petrol ve doğal gaz ithalatına yönelik kademeli yasaklar getirilmiş, deniz yoluyla taşınan Rus petrolü ve kömürünün AB’ye ithalatı yasaklanmıştır. Bununla birlikte, Rus petrolü için “fiyat tavanı” mekanizması uygulanmaya başlanmış; böylece Rusya’nın enerji gelirlerinin azaltılması hedeflenmiştir (European Commission, 2023).

Bu çok katmanlı yaptırımlar, 23 Şubat 2022’de başlayan ilk yaptırım paketinden 20 Mayıs 2025’te açıklanan 17. pakete kadar aşamalı olarak genişletilmiş, her yeni pakette hem yaptırımların kapsamı hem de uygulama mekanizmaları güçlendirilmiştir.

Nihayetinde, Ukrayna savaşı sonrasında Avrupa toplumunda gösterilen kolektif tepki, bir “jeopolitik uyanışı” simgelemiş, AB’nin normatif gücünü ve dayanışma potansiyelini ortaya koyduğu şeklinde yorumlanmıştır (Bosse, 2022, s. 531-532; Leigh, 2022). Ayrıca AB, ekonomik yaptırımlarda olduğu gibi güvenlik ve savunma alanında da tarihi bir adım atmış, Avrupa Barış Fonu (EPF) kapsamında savaş halindeki üçüncü bir ülkeye ilk kez askeri destek sağlamıştır. Bu kapsamda, savaşın başlamasından kısa bir süre sonra Ukrayna ordusuna 1 milyar avro değerinde silah ve askeri ekipman desteği verilmiştir (Bosse, 2022, s. 532).

AB tarihinde ilk niteliği taşıyan bir diğer husus da 4 Mart 2022’de, savaşın etkisi ile Avrupa ülkelerine sığınan Ukraynalı mültecilere yönelik olarak, Geçici Koruma Direktifi’ni uygulamaya koyması olmuştur. Bu sayede Ukraynalı mültecilere, (uzun ve zahmetli sığınma prosedürlerine tabi tutulmadan) üç yıl boyunca AB’de yaşama, çalışma, sağlık hizmetlerinden, barınma ve eğitim imkanlarından yararlanma hakkı tanınmıştır. Göç konusunda daha önceki tartışmaların ve anlaşmazlıkların aksine üye devletler bu konuda hızlı ve oybirliğiyle karar almıştır (Bosse, 2022, s. 532). Ukraynalı mültecilere yönelik bu destekleyici tutum ilerleyen dönemde de devam etmiş, geçici koruma statüsü, sona ereceği 4 Mart 2025’ten yaklaşık dokuz ay önce, Haziran 2024’te yapılan düzenleme ile Mart 2026’ya uzatılmıştır (European Council, 2024 Haziran 25b).

Yine bu süreçteki bir diğer dayanışma göstergesi de, Fransa Cumhurbaşkanı E. Macron’un önerisiyle kurulan Avrupa Siyasi Topluluğu (AST), Rusya’nın Ukrayna’ya yönelik saldırısının ardından Avrupa kıtasında bir birlik ve dayanışma gösterisi ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Topluluğun amacı ilk olarak (AB üyesi olan ve olmayan) Avrupa ülkeleri arasında ‘stratejik yakınlık’ oluşturmaktır (Vetrini & de Silva, 2023, s. 1). Bu doğrultuda, Avrupa kıtasının karşı karşıya kaldığı jeopolitik tehditlere kolektif bir yanıt üretmek, enerji, güvenlik, ulaşım ve siyasal diyalog gibi alanlarda iş birliğini güçlendirmek hedeflenmiş, Rusya ve Belarus ise dışarıda bırakılmıştır. AST, özellikle Ukrayna Savaşı bağlamında Avrupa ülkelerinin ortak hareket etmesini teşvik ederek, AB’nin ve genel olarak Avrupa’nın jeopolitik kapasitesini güçlendirme beklentisiyle şekillenmiştir (Vetrini & de Silva, 2023, s. 3-5). Ancak, 2022 yılının Ekim ayından bu

yana düzenli olarak bir araya gelen Topluluk, henüz derin bir etki yaratmamış ve halihazırda AB'nin uyguladığı politikalara önemli bir alternatif sunamamıştır. Ancak, Avrupa'da Rusya karşıtı dayanışmayı vurgulayan bir oluşum olarak (en azından şimdilik) sembolik bir değer taşımıştır.

Nitekim Avrupa'daki dayanışma hisleri Ukrayna'nın AB üyeliği sürecine de yansımıştır. Bu bağlamda, Ukrayna'nın AB'ye üyelik süreci, Rusya ile devam eden savaş nedeniyle olağanüstü bir hız ve öncelik kazanmıştır. Ukrayna, savaşın başlamasından dört gün sonra 28 Şubat 2022'de, AB'ye resmi üyelik başvurusunda bulunmuş; kısa süre içinde, 23 Haziran 2022'de oybirliği ile aday ülke statüsünü elde etmiştir (European Council, 2022). Komisyon, ülkenin AB müktesebatına uyumuna ilişkin hazırladığı raporu Şubat 2023'te sunmuş, ancak Ukrayna'da demokratik kurumların güçlendirilmesi, yargı reformu ve yolsuzlukla mücadele gibi konularda çeşitli endişeler belirtilmiştir (Cook, 2023a). 8 Kasım 2023'te sunulan raporda da belirli eksikliklerin giderilmesi durumunda üyelik müzakerelerine başlanacağı hususunda görüş bildirilmiş ve nitekim 14 Aralık 2023'teki Konsey kararı ile müzakereler başlatılmıştır (European Council, 2023; Cook, 2023b). Ayrıca müzakerelerin başlatılmasına onay veren Aralık 2023'teki zirvede, Ukrayna'ya yapılması planlanan 50 milyar Euro'luk yardım paketi de gündeme alınmış ancak Orban'ın vetosu sebebiyle reddedilmiştir (Casert & Petrequin, 2023). Buna karşın, AB içindeki eleştiriler karşısında Orban kısa sürede bu tutumundan vazgeçerek, yardım paketini onaylamıştır (Kakissis, 2024).

25 Haziran 2024 tarihinde Lüksemburg'da düzenlenen ilk hükümetler arası konferans ile Ukrayna'nın katılım müzakereleri resmen başlatılmıştır (European Council, 2024 Haziran 25). Böylelikle, AB tarihinde ilk kez, savaş halindeki bir ülke ile katılım müzakerelerinin başlatılması söz konusu olmuştur (Kaiser, 2024). Sonraki süreçte, Komisyon tarafından 30 Ekim 2024'te yayımlanan Ukrayna raporuna göre, Ukrayna'nın gösterdiği ilerlemeler kabul edilmekle birlikte; yolsuzluk, yargı bağımsızlığı, demokratik şeffaflık ve basın özgürlüğü gibi konulardaki eksikliklerin devam ettiği belirtilmiştir (Bosse & Fedoriv, 2025).

Ukrayna'ya benzer bir kronoloji ile Moldova ile de üyelik süreci yürütülmektedir. Moldova, savaşın başlamasından itibaren hem Ukrayna hem de AB ile dayanışma içerisinde olmuş, önemli sayıda Ukraynalı sığınmacıya kapılarını açmıştır. BM'ye bağlı Operational Data Portal (ODP) verilerine göre, 31 Mayıs 2025 itibarıyla Moldova'daki

Ukraynalı sığınmacı sayısı 131.491'dir (ODP, 2025b). Moldova'nın Ukraynalı sığınmacılara sağladığı destek AB tarafından olumlu karşılanmaktadır. Bu yaklaşımla, hem Ukrayna'nın hem de Moldova'nın üyelik süreçlerinin, AB'nin genişleme politikalarında önemli bir dönüşümü gösterdiği düşünülebilir.

Hatırlatmak gerekir ki Orban, 2015 yılındaki mülteci krizinin ardından gelişen süreçte AB'ye karşı muhalefetin önde gelen ismi olmuştur. Ukrayna meselesinde ise AB ülkeleri ile uyumlu olarak dayanışma göstermiştir. Ancak zaman zaman yaptığı çıkışlarla, Ukrayna'ya yapılması planlanan yardımları veto etmesiyle ayrılmış ve Ukrayna konusundaki cılız muhalefetin sesi olmuştur. Bu durum AB içerisinde sert bir şekilde eleştirilmiştir. Örneğin, Mayıs 2024'te Macaristan'ın Ukrayna'ya 6,5 milyar Euro'luk askeri yardımı veto etmesi, Litvanya Dışişleri Bakanı G. Landsbergis tarafından "Çok, çok ileri gidildi." ifadeleriyle eleştirilmiştir (Liboreiro, 2024). Benzer başka örnekler de mevcuttur. Ancak Orban'ın 2015'teki sürecin aksine Ukrayna meselesinde genel olarak daha uyumlu bir görüntü çizdiği söylenilebilir.

Sonuç olarak, AB'nin Ukrayna meselesine en baştan itibaren hassasiyet ve dayanışma temelinde yaklaştığı, bir yandan Ukraynalı mültecilere kapılarını açarken diğer yandan politik ve askeri konularda Ukrayna'ya destek verdiği ortadadır. Bu açıdan süreç, 2015'tekinden farklı bir şekilde ilerlemiştir.

AB-Rusya'nın Ekonomik İlişkileri

Savaş öncesi dönemde ve hatta sonrasında da AB ile Rusya arasındaki ekonomik ve enerji güvenliği bağlamında ilişkiler bir çeşit 'karşılıklı bağımlılık' içermektedir. AB açısından özellikle enerji alanında, Rusya'nın petrol ve doğalgazına yüksek derecede bir bağımlılık bulunmaktadır. Bu durumun nedenlerinden biri hiç kuşkusuz coğrafi yakınlıktır. Bu sayede Rusya'dan AB'ye enerji akışını diğer tedarikçilere göre daha düşük maliyetle gerçekleştirmektedir. Bir diğer neden, AB'nin son yıllarda uyguladığı enerji dönüşüm politikalarının, kömür gibi geleneksel enerji kaynaklarından hızlıca çekilmesinin enerji arzında yarattığı dalgalanmalardır. Buna ek olarak diğer neden, yenilenebilir enerjinin beklenenden daha yavaş gelişmesidir (Chen vd., 2023, s. 3085). Bütün bu sebepler AB'yi, enerji arz ve güvenliğini sağlamak amacıyla Rusya'ya bağımlı hale getirmektedir.

Rusya açısından bakıldığında da, enerji ihracatı ekonomisinin bel kemiğini oluşturmaktadır. Rusya, petrol, doğalgaz ve kömür başta olmak üzere enerji ürünlerinin ticaretinde Avrupa pazarına bağımlı bir haldedir. 2022 öncesinde Rusya'nın petrol gazı ihracatının %70'ten fazlasını Avrupa'ya gerçekleştirmesi buna örnektir (Chen vd., 2023, s. 3084-3085).

Enerji arz ve güvenliğindeki bu çift yönlü bağımlılık, AB ile Rusya arasındaki karşılıklı kırılganlığın sebeplerinden biridir. Bir yandan Avrupa, Rusya'nın en büyük enerji müşterisi olurken, Rusya da Avrupa'nın temel enerji tedarikçisi konumundadır. Dolayısıyla, savaşın patlak vermesi ve uygulanan enerji yaptırımları, iki tarafı da etkileyen ekonomik sonuçlar doğurmuştur.

2022'de patlak veren savaşın ardından Rusya'ya uygulanan enerji yaptırımlarının hem bu iki aktör hem de küresel piyasalardaki etkilerini inceleyen Chen, Jiang, Wang ve Wang (2023, s. 3093-3094)'a göre; yaptırımlar hem Rusya hem de AB üzerinde ciddi refah kayıplarına ve ekonomik şoklara yol açmıştır. Yaptırımların kısa ve orta vadeli sonuçları, iki tarafın ekonomik yapısındaki farklılıklar nedeniyle değişkenlik göstermiş, Rus ekonomisinde makro düzeyde %4.8'lik; AB ekonomisinde de %1.5'lik bir küçülmeye sebep olmuştur. Savaşın ve yaptırımların küresel ölçekte maliyeti ise, dünya ekonomisinin yaklaşık %2.9 daralması olmuştur.

Yaptırımların en doğrudan etkisi, enerji ve hammadde fiyatlarının hızla artması olmuştur. AB ülkelerinde, enerjiye olan yüksek bağımlılık sebebiyle elektrik fiyatları %10'a kadar yükselmiş (Chen vd., 2023, s. 3094), bu da özellikle düşük gelir grupları üzerinde ciddi bir baskı yaratmıştır. Temmuz 2022'de AB genelinde enflasyon oranı %9.6'ya ulaşmış, enerji yoğun sektörlerde üretim hızla düşerken, hane halkı refahı ciddi şekilde azalmış ve küresel ölçekteki refah kaybı 40.86 milyar dolara ulaşmıştır (Chen vd., 2023, 3088). AB ülkelerinde yaklaşık 14 milyar dolara varan refah kaybına ek olarak Rusya da benzer bir şekilde, dış ticaret koşullarındaki bu değişimlerden etkilenmiş ve refah düzeyinde önemli kayıplar yaşamıştır.

Yaptırımların ve savaşın ekonomik sonuçları gıda piyasasında da kendini göstermiştir. Küresel buğday ihracatının yaklaşık %10'unu sağlayan Ukrayna'nın, Karadeniz'deki limanlarının kapanması, ülkenin buğday ve diğer tarım ürünleri ihracatının kesilmesine neden olmuştur. Alternatif karayolu taşımacılığı ise hem daha

maliyetli hem de yetersiz kalmış, bunun sonucunda, dünya genelinde temel gıda maddelerinin fiyatları hızla yükselmiştir (Izzeldin vd., 2023, s. 12). Tüm bunlar ışığında, AB ile Rusya arasındaki ekonomik ve enerjiye dayalı ilişkilerin karşılıklı bir bağımlılık içerdiği görülmektedir. Bu yaklaşımla, gerek Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş gerekse AB'nin bu savaşın doğrudan bir tarafı olarak Rusya'ya karşı uyguladığı yaptırımlar hem doğrudan bu iki aktörün ekonomilerini hem de küresel ölçekte dünya ekonomisini derinden etkilemektedir.

3. 2. 2. Ukraynalı mülteci krizi

2022 yılında patlak veren Rusya-Ukrayna savaşının en önemli sonuçlarından biri de hiç kuşkusuz sebep olduğu kitlesel göçtür. Savaşın başından itibaren milyonlarca Ukraynalı, hayatta kalmak ve temel güvenliğe erişmek amacıyla ülkesini terk ederek komşu ülkelere bir “zorunlu göç” dalgası başlatmıştır. UNHCR verilerine göre, savaşın başlamasından kısa süre sonra, yani 24 Şubat 2022'den 22 Haziran 2022'ye kadarki iki aylık süreçte yaklaşık 7.7 milyon Ukraynalı, ülke sınırlarını aşarak başta Polonya olmak üzere çevre ülkelere sığınmıştır. Bu süreçte Polonya 4 milyondan fazla mülteciyi kabul etmiştir. Diğer mültecilerin 1.2 milyonu Rusya'ya, 782 bini Macaristan'a, 659 bini Romanya'ya, 502 bini Moldova'ya, 510 bini Slovakya'ya ve 16 bini ise Belarus'a geçmiştir (Domaradzki vd., 2022, s. 1).

2014'te Rusya'nın Kırım'ı ilhakından sonra özellikle işgücü piyasasında çalışmak üzere bir milyondan fazla Ukraynalı göçmeni kabul eden Polonya, 2022 yılında da Ukraynalı mültecilere kapılarını açmış, iki ay gibi bir sürede 4 milyon mülteciyi kabul etmiştir. Aynı süre zarfında Polonya dışında diğer Avrupa ülkeleri ise toplam 2.3 milyon Ukraynalı mülteci kaydetmiştir (Domaradzki vd., 2022, s. 1). Haziran 2022 itibarıyla Ukraynalılar Polonya nüfusunun %8'ini, yani her 10 kişiden birini oluşturur hale gelmiştir (Domaradzki vd., 2022, s. 1).

AB ve üye devletlerin Ukraynalı mültecilere yaklaşımı, önceki göç krizlerinden (özellikle 2015'teki mülteci krizinden) çok farklı bir seyir izlemiştir. Özellikle Polonya'da, savaşın ilk gününden itibaren hem merkezi hükümet hem yerel yönetimler hem de sivil toplum aktörleri, daha önce Avrupa'da görülmemiş bir kapsayıcı destek modeli benimsemiştir. Her Ukraynalı sığınmacının ülkeye kabul edileceği açıkça ilan edilmiş, devlet ile toplum arasında iş birliği sağlanmış, mültecilerin topluma ve

ekonomiye katılımı kolaylaştırılmış ve zorunlu yeniden yerleştirme veya kota uygulamalarından kaçınılmıştır (Domaradzki vd., 2022, s. 2).

Sivil toplumun rolü bu süreçte belirleyici olmuştur. Polonyalı vatandaşlar, daha önce görülmemiş bir gönüllü seferberlik örneği göstermiştir. Sınır boyunca otel ve pansiyon sahipleri ücretsiz konaklama imkanı sunmuş, binlerce gönüllü özel araçlarıyla sınırı geçerek insani yardım taşımış, tren istasyonlarında, mülteci merkezlerinde, idari birimlerde, çeviri hizmetlerinde, psikolojik destekte ve ulaştırmada gönüllü olarak çalışmıştır. Bu ad hoc (geçici) kriz yönetimi, ulusal hükümetin kapasitesinin aşılması durumunda gönüllülerin sistem üzerindeki baskıyı hafifletmesini sağlamıştır (Domaradzki vd., 2022, s. 2).

Benzer biçimde birçok Batı Avrupa ülkesinde de, resmi kurumların yanı sıra toplumsal dayanışma grupları, sosyal medya üzerinden örgütlenmiş, Ukraynalı mültecilerin acil ihtiyaçlarına hızlı yanıt verebilmek için geniş tabanlı destek hareketleri başlatılmıştır. Örneğin Danimarka’da, savaş başladıktan hemen sonra ülke genelinde yüzlerce Facebook dayanışma grubu kurulmuş, toplamda 135 bini aşkın üyeye ulaşılmıştır. Bu gruplar, doğrudan insani yardım, konaklama, ulaşım, idari destek ve toplumsal dayanışma sunmuş; yerel düzeyde krize duyarlı ve hızlı hareket eden bir sivil toplumun varlığını göstermiştir (Carlsen vd., 2024, s. 378, 382-383).

Burada dikkat çeken önemli bir husus, Ukraynalı mültecilere yönelik bu “cömert” ve kapsayıcı yaklaşımın, AB’nin 2015’teki Suriyeli göçmen krizi sırasında uyguladığı politikalardan çok farklı olmasıdır. Traub’a (2022) göre, 1951 Mülteci Sözleşmesi evrensel koruma hakkı öngörse de, AB üye devletleri fiiliyatta “kime kapı açacaklarına” kendileri karar vermiştir. 2015’te başta Almanya olmak üzere bazı Batı ülkeleri Suriyelilere yönelik başlangıçta kapsayıcı bir politika benimsemiş; fakat çok kısa sürede kamuoyu baskısı, toplumsal tepkiler ve siyasal maliyetlerin artmasıyla bu politikalardan geri adım atılmıştır. Almanya, birkaç ay içerisinde Türkiye ile göç anlaşması yapmak ve Suriyelilerin akışını durdurmak için yoğun diplomatik çaba sarf etmiştir. Buna karşılık, 2022’de Polonya gibi ülkelerde, ekonomik olarak yoksul ya da terk edilmiş bölgeler dahi Ukraynalı mülteci akınını görece daha az çekinceyle karşılamıştır. Bunda, “yakınlık”, “aidiyet” hatta “kan bağı” hissi, yani göçmenlerin Avrupalı, beyaz, Hristiyan olmalarının belirleyici bir rol oynadığı sıklıkla vurgulanmıştır (Traub, 2022).

Avrupa ülkelerine sığınma süreçlerinde kültürel, dini ve tarihsel yakınlık Ukraynalı mültecilere yönelik uygulama ve toplumsal kabulde kritik bir değer yaratmıştır. Pepinsky, Reiff ve Szabó (2024, s. 991)'ya göre, 2015'te Avrupa'ya gelenlerin “Avrupalı olmayan, çoğunlukla Hristiyan olmayan ve beyaz olarak kodlanmayan” gruplar olduğunu, buna karşın Ukrayna'dan kaçanların çoğunlukla beyaz, Hristiyan ve Avrupalı kimliğiyle özdeşleştiğini belirtmiştir. Bu kimliksel fark, yalnızca kamuoyunda değil, siyasal aktörlerin söylemlerinde de belirginleşmiştir. Bu açıdan Macaristan örneği çarpıcıdır. Öyle ki, 2015'te mültecileri “tehdit” olarak kodlayan ve Hristiyan Avrupa kimliğini öne çıkaran Orban yönetimi, 2022'de Ukraynalı mültecilere karşı kapsayıcı, korumacı ve destekleyici bir söylem geliştirmiştir (Pepinsky vd., 2024, s. 992). Orban, Ukraynalı mültecileri “insani ve Hristiyan bir refleksle” karşılamının gerekliliğini vurgulamış, onları “Avrupa içi nüfus hareketinin doğal bir unsuru” olarak tanımlamıştır. 28 Şubat 2022'deki konuşmasında Orban, “Macaristan'da dostlar tarafından memnuniyetle karşılanacaklarından emin olabilirler.” (About Hungary, 2022) ifadeleri ile Ukraynalı mültecilere en baştan desteğini açıkça dile getirmiştir. Ancak hatırlandığında aynı Orban, 2015 yılındaki mülteci krizi esnasında “Müslüman bölgelerden gelen kitlesel göçmenlerin” Avrupa kültürüne tehdit olduğunu iddia ederek Avrupa'da göç karşıtlığının önde gelen savunucu olmuştu (Pepinsky vd., 2024, s. 992-993).

Bu kimliksel ve kültürel “uyum” vurgusu, sadece söylemsel düzeyde değil, toplumsal ve siyasal davranışta da kendini göstermiştir. Örneğin, Macaristan'da 2015 mülteci krizinin en başında Suriyeli mültecilere yönelik görece olumlu tutum, Orban'ın (ve diğer sağ popülist aktörlerin) tutumu sonrasında toplumsal algıda değişiklik yaratmış ve kamuoyu araştırmalarında mültecilere karşı giderek daha olumsuz tutumlar gelişmiştir. Ancak 2022'de Ukrayna savaşıyla birlikte, kamuoyunda mülteci kabulüne yönelik destek neredeyse %90'a çıkmıştır. Fidesz seçmenleri dahi, geçmişteki karşıt tutumlarından büyük ölçüde uzaklaşarak Ukraynalı mültecilerin kabulünü destekler hale gelmiştir (Pepinsky, 2024, s. 994). Aynı şekilde Polonya'da da, 2015 yılında Suriyelileri kabul etmeye büyük oranda karşı çıkılmasına rağmen; Ukraynalı mültecilere yönelik politikalar şu dört temel üzerinde belirlemiştir:

“• Savaştan kaçan tüm Ukraynalılar kabul edilecektir (varış veya transit ülke olarak),

- Polonya ulusu ve devleti arasındaki iş birliği yoluyla Ukraynalı mültecilere yönelik yardım müsterek organize edilecektir,
- Mültecilerin Polonya toplumuna ve ekonomisine entegrasyonu sağlanacaktır,
- Zorunlu yer değıştirme ve yeniden yerleştirme politikası uygulanmayacaktır.” (Fesnak, 2022’den aktaran Domaradzki vd., 2022, s. 2)

Bununla birlikte, “farklı göçmene farklı muamele” yeni bir fenomen değildir. Ukraynalı ve Suriyeli mültecilere yönelik bu çifte standart, sadece Polonya ve Macaristan’da değil, AB genelinde belirgin bir biçimde gözlemlenmiştir. Ford (2011, s. 1033) ve Fox (2013, s. 1182)’un çalışmaları, kültür ve ırk temelli ayrışmanın göçmenlere yaklaşımların değıştiğini tespit etmiştir. Ayrıca Hellwig ve Sinno (2016, s. 14)’nın çalışmaları da, Doğu Avrupalı mültecilerin daha çok ekonomik tehditle, Müslüman mültecilerin ise güvenlik tehdidiyle özdeşleştirildiğini ortaya koymuştur. O halde; tarihsel bağlara, etnik kökene, dini ve kültürel yakınlığa göre göçmenlere farklı tutumlar sergilendiği söylenilebilir.

Welfens (2023, s. 1103)’in, “hak etme” kavramsallaştırmasına göre, bir mültecinin toplumsal algıda kabul edilip edilmeyeceği; güvenlik, ekonomik performans ve kültürel uyum başta olmak üzere üç ana ekseninde değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımla, Ukraynalıların beyaz, Hristiyan, kadın ve çocuk ağırlıklı profili, “korunmaya en çok ihtiyaç duyan ve en az tehdit oluşturan” mülteci tipi olarak konumlandırılmasına neden olmuş, böylelikle Ukraynalılar “hak eden” mülteci haline gelmişlerdir (Mickelsson, 2024, s. 10).

Traub (2022), Suriyeli mültecilerle Ukraynalı mültecilere karşı yaklaşımlarda bir zıtlık olduğunu vurgular. 2015’teki krizden itibaren, İsveç gibi en ilerici devletlerin bile, mültecileri memnuniyetle karşılayan liberaller ile onları kültürel bütünlüğe bir tehdit olarak gören, çoğunlukla milliyetçiler arasında bölündüklerini ifade eder. Benzer bir şekilde Merkel’in politikalarındaki değışimlerin de mültecilerden rahatsızlık duyan kitleler sebebiyle değışmesi de bu yaklaşımla açıklanabilir. Ancak Ukrayna örneğinde böyle olmamıştır. Bu durum Traub’a göre, Ukrayna ile Avrupa arasındaki tarihsel ve kültürel bağların yarattığı özdeşlik hissi yani “kan bağı” ile ilgilidir. Ayrıca Traub (2022)’a göre, “Mülteciler genellikle binlerce kilometre yol kat ederek sığınak aramazlar; tıpkı Ukraynalıların yaptığı gibi, komşu bir ülkeye kaçarlar ve orada kalırlar. Göçmenlerin aksine, mülteciler evlerine dönmek ister ve mümkün olduğunca yakın

yerlerde kalırlar.”. Bu yaklaşımla sığınma hakkı evrensel olsa da Suriyelilerin sığınma ülkelerini tercih etmesi, yani başka bir Arap ya da Müslüman ülkede kalmayıp Avrupa’ya yönelmeleri hem hukuka aykırıdır hem de kısıtlanmalıdır. Ayrıca ona göre, Suriyeli mülteciler örneğinde Avrupalı devletler daha az doktrinel olmalı ve Suriyelilere yerinde yardım yapılmalıdır (Türkiye, Lübnan, Ürdün gibi ülkelere sığınan mültecilere).

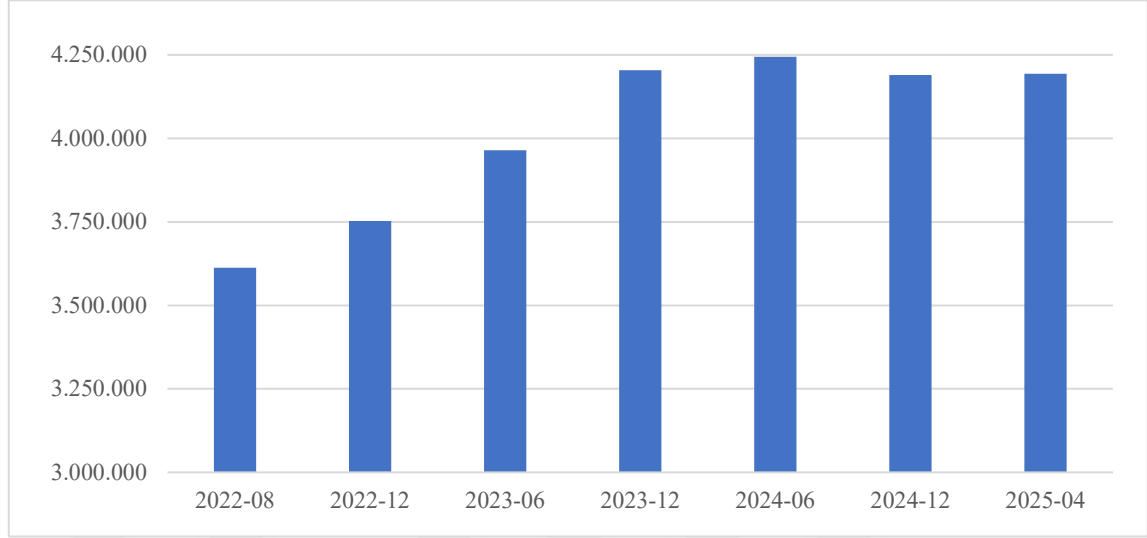
Traub’un yaklaşımı “hak etme” meselesinin özeti gibidir. Suriyeliler sığınma ülkelerini tercih ettiği için, kültürel ve tarihi ilişkilerle Avrupa’ya (“kan bağıyla”) bağlı olmadıkları için, Ortadoğulu / Arap / Müslüman oldukları için Avrupa ülkelerine sığınmayı “hak etmemektedirler”.

3. 2. 3. Sayılarla Ukraynalı mülteciler

Rusya – Ukrayna Savaşı’nın en önemli sonuçlarından biri de hiç kuşkusuz sebep olduğu kitlesel göç akınıdır. Savaşın başlamasından itibaren yaklaşık 6 milyon Ukraynalı komşu ülkelere sığınmış, Mayıs 2022’de Ukrayna içindeki zorla yerinden edilenlerin rakamı 8 milyona ulaşmıştır (IOM, 2025). 31 Mayıs 2025 verilerine göre halihazırda, 5.619.670 Ukraynalı mülteci başka ülkelerde bulunmaktadır. Bu sayının 5.059.110’u Avrupa’da (tüm Avrupa), 560.560’ı Avrupa dışında ve 4.193.545’i de AB ülkeleri içerisinde (ODP, 2025a). Ukraynalı göçmenler, büyük oranda AB ülkelerine sığınmıştır. Özellikle Polonya ve Almanya önemli sayıda Ukraynalı’yı kabul etmiştir. Yine de diğer üye devletlerde ciddi sayılarda Ukraynalı mülteci bulunmaktadır. AB, tüm Ukraynalı mültecilerin %74.62’sini ağırlamakta ve bu süreçte Ukrayna halkının en önemli destekleyicisi olmaktadır.

Şekil 3.3

Yıllara Göre AB İçerisindeki Ukraynalı Mülteci Sayıları

Kaynak: Eurostat

Hatırlanacağı üzere, 2015 mülteci krizinde Suriyeli sığınmacılar ağırlıklı olarak Almanya’da ve İsveç’te toplanmıştır. Kota sistemi gibi usullerle adil bir dağılım hedeflense de halihazırda Suriyeli mültecilerin %60’tan fazlası Almanya’dadır. Ukraynalı mültecilerin dağılımı ise görece daha fazla üye devletçe paylaşılmıştır. Yine Almanya en fazla mülteciyi ağırlamakta, Polonya’da bu süreçte öne çıkan bir diğer devlet olmaktadır. Almanya Ukraynalı mültecilerin %27.51’ini, Polonya ise %23.44’ünü ağırlamaktadır. Bu iki üye devlet toplamda Ukraynalı mültecilerin yarısından fazlasına (%50.96) ev sahipliği yapmaktadır. Aşağıdaki Tablo 3.5’te 2025 itibarıyla Ukraynalı mültecilerin en fazla bulundukları on üye devlete ilişkin sayılar paylaşılmaktadır.

Tablo 3.5

Ukraynalı Mültecilerin En Fazla Bulunduğu AB Ülkeleri

	Almanya	Polonya	Çekya	İspanya	Romanya	İtalya	Slovakya	Hollanda	İrlanda	Belçika
2022	1.002.999	958.147	433.501	159.194	100.086	149.872	94.858	102.643	70.578	61.975
2023	1.097.503	955.891	374.247	191.327	81.493	164.667	124.962	105.338	100.545	75.260
2024	1.205.729	991.223	388.388	222.544	177.996	167.780	142.172	118.974	109.081	85.635

Kaynak: UNHCR, 2025

Görüldüğü üzere daha fazla devletin sorumluluk aldığı ortadadır. Burada ilginç olan noktalardan biri Ukrayna’ya en uzak üye devletlerden biri olan İspanya’nın

ağırladığı mülteci sayılarıdır. Suriyeli göçmenlere kapılarını tamamen kapatan Slovakya ise 142 binden fazla mülteciyi ağırlamaktadır. Almanya, Hollanda ve Belçika haricindeki devletler, Suriyeli mültecilerle ilgili yaptığımız Tablo 3.2’de ilk onda bulunmamıştı. Yani Ukraynalı mültecilerin dağılımında farklı devletlerin daha fazla öne çıktığı görülmektedir.

2015’te yaşanan sürecin aksine AB ülkeleri 2022’de daha fazla uyum ve dayanışma göstermiş, sorumluluk almıştır. Bu çerçevede, Ukraynalılar genel olarak bir güvenlik tehdidi veya ekonomik tehdit olarak görülmemiştir (Mickelsson, 2024, s. 2). Orban dahi mülteci karşıtı söylem kullanmamış; insani yardım ve destek vurgusu yapmıştır (Pepinsky, 2024, s. 992). Bütün bu tablo, 2015’teki Suriyeli mülteci krizinden önemli biçimde ayrılan bir politikanın ve toplumsal kabulün varlığına işaret etmektedir. Toplumsal tepkiler, güvenlik kaygıları ve kültürel farklılıklar ve dışlayıcı hale gelen politikalar yerini, 2022’de Ukraynalılar için “açık kapı” ve geçici koruma modeline bırakmıştır (Traub, 2022). Bu dönüşümde güvenlik, kimlik, kültürel uyum gibi unsurlar belirleyici olmuştur.

Eurobarometer Verilerine Göre 2015 Mülteci Krizi ile 2022 Ukraynalı Göçmenler Krizinin Karşılaştırılması

Suriyeli ve Ukraynalı göçmenleri karşılaştırırken dikkate aldığımız bir diğer veri de kamuoyu yoklamalarıdır. AB’nin bu alanda faaliyet gösteren Eurobarometer kurumu AB vatandaşlarına çeşitli konularda sorular yöneltmekte ve yılda iki kez bu kamuoyu araştırmalarını raporlaştırmaktadır. Bu bakımdan AB vatandaşlarının gündemini ve dönemselsel olarak kaygılarını belirlemede kullanışlı bir araçtır. Eurobarometer verilerine göre:¹

¹ Bu bölümde sunulan tüm veriler Eurobarometer tarafından hazırlanan dönemlik raporlara dayanmaktadır. Bu raporlar: Standard Eurobarometer 82 (Autumn 2014), Standard Eurobarometer 83 (Spring 2015), Standard Eurobarometer 84 (Autumn 2015), Standard Eurobarometer 85 (Spring 2016), Standard Eurobarometer 86 (Autumn 2016), Standard Eurobarometer 87 (Spring 2017), Standard Eurobarometer 88 (Autumn 2017), Standard Eurobarometer 89 (Spring 2018), Standard Eurobarometer 90 (Autumn 2018), Standard Eurobarometer 91 (Spring 2019), Standard Eurobarometer 92 (Autumn 2019), Standard Eurobarometer 93 (Summer 2020), Standard Eurobarometer 94 (Winter 2020-2021), Standard Eurobarometer 95 (Spring 2021), Standard Eurobarometer 96 (Winter 2021-2022), Standard Eurobarometer 97 (Summer 2022), Standard Eurobarometer 98 (Winter 2022-2023), Standard Eurobarometer 99 (Spring 2023), Standard Eurobarometer 100 (Autumn 2023), Standard Eurobarometer 101 (Spring 2024), Standard Eurobarometer 102 (Autumn 2024), Standard Eurobarometer 103 (Spring 2025).

“Avrupalıların Başlıca Endişeleri” konulu bölümde incelenen ve “Şu anda AB’nin yüzleştiği en önemli iki sorun nedir?” sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda hazırlanan veriler, AB vatandaşları için AB’nin gündemini ve ‘sorunlarını’ ortaya koymaktadır. Bu verilere göre, göçü en önemli sorun olarak görenlerin 2014 sonbaharındaki oranı %18’dir ve üçüncü en fazla yanıttır. 2015 sonbaharında ise bu oran %58’e çıkmıştır. Böylelikle göç, AB kamuoyunun gündeminde birincil sorun haline gelmiştir. Bununla beraber terörizm de %25 oranıyla ikinci sıraya yükselmiştir. Bu rakamlar 2015 mülteci krizi sürecinde AB vatandaşlarının kitlesel göçlere karşı rahatsızlıklarının arttığını göstermektedir. Bu dönemde, göçü ülkesi için temel bir sorun olarak gören kişilerin oranı ise Almanya’da %76 (tüm üyeler arasında en yüksek), Danimarka’da %60, Avusturya’da %56, İsveç %53, Macaristan %34, Polonya’da da %17 olmuştur. Portekiz (%5), Romanya (%6), İspanya (%9) gibi ülkelerde ise göç, en düşük oranlarda sorun olarak görülmüştür.

Sonraki süreçte, Türkiye ile imzalanan Geri Kabul Antlaşması’nın görece bu algıyı biraz düşürmüş ve oran %45’lere inmiştir. Yine de, 2015 yılından 2020 yılına kadar göç (bir istisna dışında), AB vatandaşları için hep en önemli sorun olarak görülmüştür. Tek istisna, 2015’te Paris ve 2016’da Brüksel’de yaşanan terör saldırıları, kamuoyunda güvenlik kaygılarını derinleştirmiş, 2017 yılının ilkbaharında Terörizm %44 ile ilk sıraya yükselmiştir. Terörizme ek olarak göç cevabı verenler de %38 ile ikinci sıradadır. Bu açıdan, göç ile terörün ilişkilendirildiği düşünülebilir.

Göç akışının yavaşlaması ile birlikte 2018 ve sonrasında göç gündemi kademeli olarak zayıflamış; 2020 yılından sonra en önemli sorun olarak görülmekten çıkmıştır. Bu dönemde, COVID-19 salgını ile ilgili kaygılar ön plana çıkmış, ayrıca ekonomi alanındaki endişeler yükselmiştir. Böylelikle göç gündemi görece arka planda kalmış, ortalama olarak %20 ila %25 bandında seyretmiştir.

Rusya-Ukrayna Savaşı’nın başladığı ve Ukraynalı göçmenlerin Avrupa ülkelerine kitleler halinde sığındıkları dönemde ise göç “en önemli sorun” sıralamasında ilk kez yedinci sıraya gerilemiş ve %13’lere kadar düşmüştür. 2022 yılı boyunca göç, AB için en önemli beş sorun arasında görülmemiştir. Bu durum, milyonlarca Ukraynalının AB ülkelerine sığındıkları bu dönemde göçle ilgili endişelerin en aza indiğini işaret etmektedir.

2022’de Rusya’nın Ukrayna’yı işgali yeni bir göç krizini tetiklemiş, ancak bu kez kamuoyunun tepkisi 2015’tekinden çok farklı seyretmiştir. Mayıs 2022’de Ukrayna Savaşı ile ilgili yapılan kamuoyu araştırmasında AB vatandaşları, Ukrayna ve halkına verilen desteği büyük ölçüde olumlu bulmuşlardır. Buna göre, katılımcıların %93’ü, savaştan etkilenen Ukraynalılara insani destek sağlanmasını olumlu karşılamış, savaştan kaçan Ukraynalıların AB’ye kabul edilmesi fikri ise %88’lik bir destek görmüştür. Bununla beraber, vatandaşların %71’i Ukrayna’nın Avrupa ailesinin bir parçası olduğunu belirtmiş ve %89’u da Ukraynalılara sempati duyduğu belirtmiştir (Eurobarometer, 2022).

2023’ün sonbaharına kadar AB vatandaşları için göç büyük bir gündem yaratmamıştır. Bu dönemdeki gündem daha ziyade, enflasyon ve hayat pahalılığı, enerji arzı ve uluslararası durum gibi konulara taşınmıştır. Rusya’ya uygulanan yaptırımların maliyeti AB vatandaşlarına da yansımış, ayrıca kronik bir sorun olan enerji arzı meselesi de bu süreçte kendini tekrar göstermiştir.

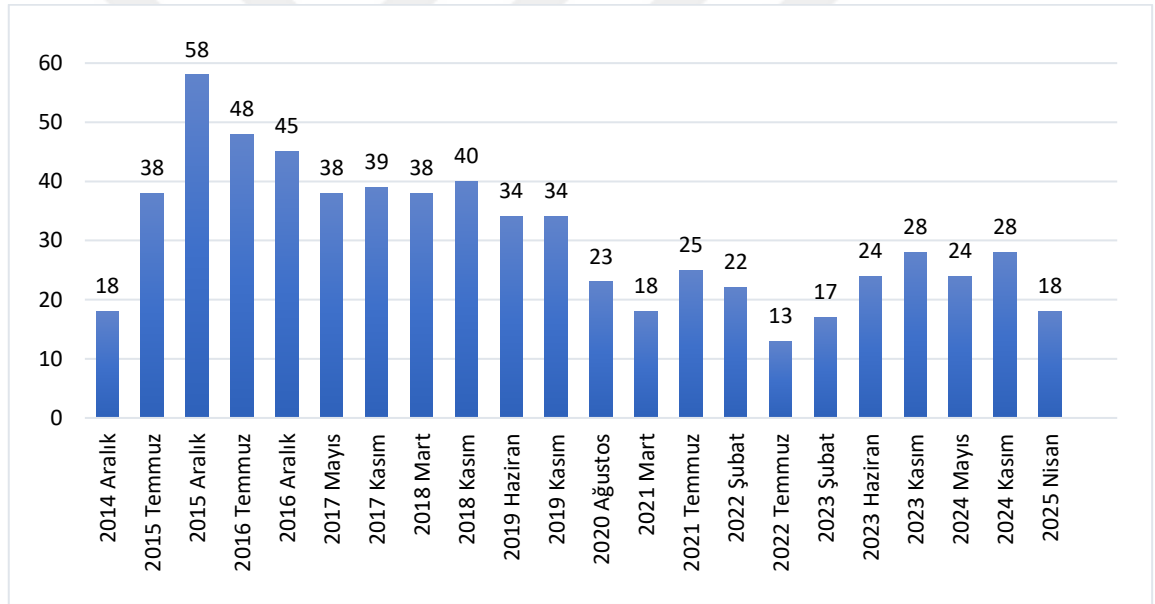
Savaşın uzaması bu kaygıları perçinlemiş, Ukrayna’daki savaş ve uluslararası durumdan kaynaklı endişeler 2023 yılının ilk baharından 2025 yılının ilkbaharına kadar olan süreçte öne çıkmıştır. Ayrıca bu süreçte dikkat çekici bir husus da göç ile ilgili gündeme geri dönüş olmuştur. 2023 yılının başlarından itibaren göç yeniden (bir yıllık aradan sonra) en önemli sorunlardan biri haline gelmiş ve %28’lere çıkmıştır. Bununla birlikte, hem uluslararası durumdaki endişeler öne çıkmakta hem de bağlantılı olarak enerji arzı ile ilgili endişeler sürdürülmektedir. Bu durumun bir nedeni, savaşın uzamasıdır. Nitekim son raporlarda Ukrayna’daki savaş ile ilgili endişeler en başa yerleşmektedir. Halbuki, savaşın ilk bir yılında dayanışma vurgusu ön plana çıkmış ve göç bir sorun olarak görülmemiştir.

Bir diğer neden de, 2023’ün sonları ile 2024 yılının ilk yarısında hem AP seçimlerinin hem de birçok üye ülkedeki ulusal seçimlerin düzenlenmesidir. Seçimler, Avrupa’yı bir seçim atmosferine sokmuştur. Bu yaklaşımla, sağ popülist partiler göç konusunu tekrar siyasi gündemin merkezine getirmiştir (her ne kadar doğrudan Ukraynalı göçmenleri hedef almasalar da). 2025’te göçün tekrar %18’e düşmesi de bu argümanı güçlendirmektedir. Ayrıca Ukrayna’daki savaşın son dört rapor boyunca (2023-2025 arası) öne çıkması da bu yaklaşımla açıklanabilir. Bütün bunlar bir araya geldiğinde göç tekrar bir endişe olarak görülmekte ve gündemin üst sıralarına taşınmaktadır.

Sonuç olarak, 2015 mülteci krizinde göç ve terör, AB kamuoyunun en önemli sorunları olarak görülürken; güvenlik korkusu ve göçmen endişesi ciddi şekilde yükselmiştir. 2022'deki süreçte ise göç rekor derecede gerilemiş, AB kamuoyunda insani yardım ve dayanışma gibi konular öne çıkmış, AB'ye duyulan güven artmıştır. Ancak Ukrayna'daki savaşın uzaması halinde bu durumun devam edip etmeyeceği ise bir muammadır. Aşağıdaki Tablo 3.6, göç gündeminin AB içindeki seyrini göstermektedir. Sayılar yüzdelik karşılıkları göstermektedir. Yani 2015 Aralık sonuçlarına göre katılımcılar AB'nin en önemli sorunu olarak rekor bir oranla (%58) ile göçü göstermiştir. 2022 Temmuz'da ise göç en düşük seviyeye inmiş (%13), gündemdeki yeri gerilemiş ve bir endişe yaratmamıştır.

Tablo 3.6

Vatandaşlarına Göre AB'nin Yüzleştiği En Önemli Sorun Olarak Göç Gündemi

Kaynak: Eurobarometer

Tablo 3.6'da görüldüğü üzere AB'nin göç gündeminin bir 'sorun' olarak seyri 2015 ve 2016'ta zirve yapmış, gerek göç akışındaki yavaşlama gerek de COVID-19 gibi sebeplerle göre azalma trendi gösterse de 2020 yılına kadar gündemin en tepesinde yer almıştır. 2022 yılında Ukraynalılar kitlesel olarak AB'ye göçü ise bir dayanışma çatısı altında gerçekleşmiş bu sebeple göç gündemde yedinci sıraya kadar gerilemiştir. Ancak genel olarak göç meselesinin AB'nin gündeminde hep en ön sıralarda olduğu ortadadır.

2022'de patlak veren Rusya-Ukrayna savaşı, Avrupa için hem bir jeopolitik dönüşümü hem de göçün siyasi, toplumsal ve idari yönündeki değişimi işaret etmektedir.

Bu açıdan tarihsel bir süreci beraberinde getirdiği söylenilebilir. Bu yaklaşımla AB'nin göç ve iltica rejiminde önemli bir politik dönüşüm yaşanmıştır. Bu durum (daha önce ifade edildiği gibi), göçün bir “hak etme” meselesi üzerinden ele alınması ile açıklanabilir. O halde, kültürel veya kimliğe dayalı farklılıklar, dayanışmayı ya da karşıtlığı belirleyen faktörlere dönüşmüş olacaktır.

4. YÖNTEM

Bu bölümde, çalışmanın bilimsel niteliği ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla kullanılan yöntemsel yaklaşım ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Yöntemsel tercihler, araştırmanın sorularına yanıt almak için ve çalışmanın kapsamına uygun olarak belirlenmiştir. Bu bölümde de; araştırma modeli, evren ve örneklem seçimi, veri toplama tekniği ve analiz süreci sistematik biçimde ele alınmaktadır. Bu konunun neden tercih edildiği, sorun ve araştırma soruları ile çalışmanın amacı, önemi, hipotezleri ve sınırlılıkları 1. bölümde açıklanmış olup², bu bölümde doğrudan yöntem ve bilimsel yaklaşım ele alınmaktadır.

4. 1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, Avrupa Parlamentosu'nda Suriyeli ve Ukraynalı göçmenlere ilişkin sunulan yazılı soru önermeleri sistematik biçimde incelenmektedir. Bu doğrultuda çalışma, nitel araştırma modeli çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bununla beraber; veri toplama, verinin kategorize edilmesi ve bulguların yorumlanması olarak üç aşama belirlenmiş, her bir aşamada üç bilimsel yaklaşımdan destek alınmıştır. Buna göre; araştırma verisinin kaynağı olan belgeler (soru önermeleri) doküman analizi yaklaşımı ile belirlenmiş (Bowen, 2009), veriler nitel içerik analizi yöntemiyle kategorize edilerek kodlanmış (Schreier, 2012), bulgular çerçeveleme yaklaşımı ile analiz edilmiştir (Entman, 1993). Nitel araştırma yöntemlerinde farklı yöntemlerin birleştirilerek ele alınması tercih edilen bir husustur. Bu yolla çalışmanın güvenilirliğini artırmak hedeflenmektedir (Patton, 2002, s. 248; Bowen, 2009, s. 28; Saruhan & Özdemirci, 2018, s. 368).

Atkinson ve Coffey (2004, s. 58), belgeleri toplumsal olarak üretilen, paylaşılan ve kullanılan “toplumsal olgular” olarak tanımlar. Avrupa Parlamentosu da kıtanın hemen

² Ayrıntılı bilgi için bkz. 1. 1. Sorun ve Araştırma Soruları, 1. 2. Amaç, 1. 3. Önem, 1. 4. Hipotezler, 1. 5. Sınırlılıklar

her yerinden ve çeşitli ideolojilerden vekilleri bir araya getiren çok sesli bir kurumdur. Bu yaklaşımla Parlamento'da sunulan soru önergeleri Avrupa'daki toplumsal duruma ilişkin bir gösterge olarak düşünülebilir. Böylelikle soru önergeleri, değerli birer veri kaynağına dönüşmektedir. Çalışmada, Avrupa Parlamentosu'nun ve burada sunulan yazılı soru önergelerinin tercih edilme nedeni budur.

Çalışmada yöntemin ilk aşaması, verinin toplanması ve hazırlamasıdır. Veri kaynağını oluşturan soru önergeleri kamuya açıktır. Bu sayede veri kaynağına kolaylıkla ulaşılmış, ilgili önergelerin incelenmesi doküman analizi yöntemi ile gerçekleşmiştir. Doküman analizi genellikle diğer yöntemlerle birlikte kullanılmakta; belgelerin sistematik bir biçimde taranmasına, hazırlanmasına ve veri kaynağının oluşturulmasına yardımcı olmaktadır (Bowen, 2009, s. 28, 32). Bu yaklaşımla; ilgili dönemlerde Parlamento'ya sunulan ve doğrudan (açık referansla) Suriyeli ya da Ukraynalı göçmenlerle ilgili soru önergeleri toplanmış, çalışmanın konusu ile uyumluluk bakımından incelenerek kodlanmaya hazır hale getirilmiştir.

Doküman analizi ile hazırlanan soru önergelerinin detaylı analizi ve kodlanması aşamasında nitel içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Nitel içerik analizinin amacı, verinin anlamını sistematik olarak betimlemektir (Schreier, 2012, s. 3). Bu analiz, esnek ve döngüsel bir yaklaşım içerir (Schreier, 2012, s. 4). Buna göre, analiz sırasında başka önemli hususların kodlama çerçevesine eklenmesine olanak tanır. Ayrıca bu yöntem, verilerin araştırmanın konusuna göre belirlenen başlıklara (odak temalara) ayrıştırılmasına olanak sağlamaktadır (Schreier, 2012, s. 5-7). Nitekim bu çalışmada, önergeler (yazar tarafından belirlenen) on farklı odak temaya atanmıştır.

Çalışmada, kodlama süreci üç başlıkta gerçekleşmiştir. İlgi ölçeği, tutum ölçeği ve odak tema. Bu şekilde kodlama çerçevesi oluşturulmuş; her bir önerge ilgi, tutum ve odak tema bakımından kodlanmıştır. Nitel içerik analizine göre, her bir odak tema diğerini dışlamalı ve veriler yalnızca bir başlığa atanmalıdır (Schreier, 2012, s. 54). Böylece çifte sayım probleminin de önüne geçilmektedir. Bu sebeple çalışmada, her bir önerge tek bir odak temaya atanmıştır. Ancak, önergede birden fazla soru sorulması nedeniyle aynı anda birden fazla odak temaya uyum sağlayan önergeler de bulunmaktadır. Bu gibi durumlardaki önergeler, öne çıkan vurgu bakımından en uygun başlığa atanmıştır. En nihayetinde, oluşturulan kodlama çerçevesi sayesinde veriler analize hazır hale getirilmiştir.

Tüm verilerin (soru önergelerinin) sistematik bir şekilde kodlanmasının ardından ortaya çıkan bulguların yorumlanması aşamasında ise, çerçeveleme analizi yaklaşımından yararlanılmıştır (Entman, 1993). Çerçeveleme analizi hem odak temalara hem de soru önergelerinde kullanılan dile ve tutuma odaklanmayı sağlamaktadır. Entman (1993, s. 51-52)'a göre çerçeveleme, bir metindeki belirli gerçeklik unsurlarını seçip öne çıkararak, olayların veya sorunların nasıl tanımlanacağına, nedenlerine, ahlaki anlamına ve olası çözümlerine dair belirli bir bakış açısı sunma sürecidir. Bu tanıma göre çerçeveleme yaklaşımı dört aşamada gerçekleşir:

1. Sorunu tanımlar: Neden-sonuç ilişkisi kurar, etkileri gösterir, toplumsal değerlerle bağlantı kurar.
2. Nedenlerini açıklar: Sorunun kaynağını gösterir.
3. Ahlaki değerlendirme yapar: Failleri değerlendirir.
4. Çözüm önerir: Tedavi önerileri sunar, sonuçları öngörür (Entman, 1993, s. 52).

Bu çalışmada ise çerçeveleme, Avrupa Parlamentosu'ndaki soru önergelerinde göçmenlere ilişkin konuların hangi yönleriyle öne çıkarıldığını, göçmenlerin nasıl “tehdit unsuru” olarak sunulduğu ve hangi çözüm yollarının önerildiğini analiz etmek için kullanılmıştır. Bu sayede, göçmenlerin Avrupa Parlamentosu'nda nasıl bir siyasal “sorun” ya da “kazanım” olarak inşa edildiği ve bu çerçevelerin popülizmle nasıl ilişkilendiği ortaya konulmaktadır. Ayrıca, içerik analizi ile çerçeveleme yaklaşımını bir arada kullanmak, metinlerdeki (soru önergelerindeki) gerçek anlamın yorumlanması bakımından gerekli görülmektedir (Entman, 1993, s. 57).

4. 2. Araştırma Evreni

Bu çalışmada veri kaynağı, 2014-2019 ve 2019-2024 dönemlerinde Avrupa Parlamentosu'na sunulan soru önergeleridir. Bu kapsamda, Parlamento'da sunulan toplam 3662 adet soru önergesi incelenmiştir. Kamuya açık olan bu soru önergeleri, çalışmanın konusuna uygun olacak biçimde filtrelenmiştir. Filtreleme anahtar kavramlar aracılığıyla yapılmıştır: “Suriye (Syria)”, “Suriyeli (Syrian)”, “Ukrayna (Ukraine)”, “Ukraynalı (Ukrainian)”. Anahtar kavramların belirlenmesindeki ilk gerekçe çalışmanın veri evrenini daraltmaktır. Buna ek olarak, soru önergelerinde çıkarım yapma amacı tanışmadığı için bu anahtar kavramlar aracılığıyla açık referans bulunması gerekli görülmüştür. Bu yolla, esasen çalışmanın kapsamına girebilecek bazı önergeler göz ardı edilmiş olabilir. Örneğin; soru önergesi Ortadoğulu göçmenlerle ilgili ya da daha geniş bir anlatımla Avrupa'daki mülteciler gibi bir referans aracılığı ile Suriyeli ya da Ukraynalı

göçmenleri kastediyor olabilir. Ancak bu yaklaşımın zayıf noktası çıkarım içermesidir. Çalışmada bu sebeple açık referans içeren soru önergeleri kullanılmıştır.

“Suriye” ve “Ukrayna” kavramlarının anahtar kelime olarak belirlenmesindeki sebep de aitlik bildirmesi ve göçmenlerle ilgili olmasa bile “kriz” ile ilgisi olmasıdır. Bu yaklaşımla bütün bu anahtar kelimeler ilgili göçmenlere ve ilgili krizlere açık referans taşımaktadır. Öyle ki, çalışmada veri analizine dahil edilen tüm soru önergelerinin; sorusunda, gerekçesinde ya da başlığında en az bir kez bu anahtar kavramlardan (en az) biri geçmektedir. Tüm bunlar ışığında, çalışmada örneklem tercih edilmemiş, araştırmanın konusu ile ilişkili olan tüm soru önergeleri analize dahil edilmiştir. Bu açıdan veri kaynağı, araştırma evreni olarak belirlenmiştir.

Anahtar kavramlara göre soru önergesi sayıları:

Tablo 4.1

Anahtar Kavramlarla İlgili Soru Önergesi Sayıları

Soru Önergeleri	2014-2019	2019-2024	Toplam
Syria	687	217	904
Syrian	418	121	539
Ukraine	751	891	1642
Ukrainian	304	273	577
Toplam	2160	1502	3662

Kaynak: European Parliament

Tablo 4.1’deki soru önerge sayıları anahtar kavram içeren tüm önergeleri kapsamaktadır ve tamamı incelenmiştir. Ancak bu inceleme bir ön analiz sürecidir. Ön analizin sonunda çalışmanın konusu, kapsamı veya tarihi açısından konu ile ilgisi olmayan önergeler ayıklandığında toplam önerge sayısı **2247**’ye düşmüştür. Bu sayı araştırma evrenini oluşturan soru önergelerinin tümünü yani araştırma evrenini ifade etmektedir. Araştırma evrenini oluşturan soru önergeleri de veri analizi aşamasında tekrar gözden geçirilerek ilgi düzeylerine göre kodlanmış, ilgi düzeyi düşük olan ve mükerrer olan önergeler ayıklandığında bu sayı daha aşağı inmiştir (Ayrıntılı bilgi için bkz. 4. 4. Veri Analizi).

4. 3. Veri Toplama Tekniği ve Aracı

Bu çalışmada, veri toplama süreci doküman analizi (Bowen, 2009) yöntemi esas alınarak yürütülmüştür. Veri kaynağı, Avrupa Parlamentosu’nun 8. ve 9. yasama

dönemlerinde sunulan (araştırma konusu ile ilgili) tüm yazılı soru önergeleridir. Kamuya açık olan bu soru önergelerine, sistematik arşiv tarama yoluyla Avrupa Parlamentosu'nun resmi sitesi³ üzerinden ulaşılmıştır (Saruhan & Özdemirci, 2018, s. 209).

Veri toplama süreci üç adımda gerçekleşmiştir. Bu adımlar:

1. Anahtar Kelime: Araştırmanın konusu ile ilgili önergelerin belirlenmesi için anahtar kelimeler kullanılmıştır. Bu kapsamda, “Suriye (Syria)”, “Suriyeli (Syrian)”, “Ukrayna (Ukraine)”, “Ukraynalı (Ukrainian)” anahtar kelimeler olarak belirlenmiştir.
2. Ön Analiz: Anahtar kelimeleri içeren tüm soru önergeleri incelenerek (3662 soru önergesi), konunun kapsamına girmeyen önergeler ayıklanmış, kapsama dahil olan önergeler kodlama çerçevesine eklenmiştir (2247 soru önergesi).
3. Kodlama Çerçevesinin Oluşturulması: İkinci adımın ardından toplanan tüm soru önergeleri sistematik kodlama ve analiz için dijital tabloya (Excel) aktarılmıştır.

İlk iki aşamada toplanan veriler, üçüncü aşamada oluşturulan dijital tabloya aktarılmıştır. Çalışmada veriler bu aşamalarla toplanmış, bir sonraki aşama olan veri analizine hazır hale getirilmiştir.

4. 4. Veri Analizi

Çalışmada, veri toplama sürecinin ardından, verilerin analizi için geliştirilen kodlama çerçevesi kullanılmıştır. Bu çerçeve üç başlıktan oluşmaktadır: İlgi Ölçeği, Tutum Ölçeği, Odak Tema.

İlgi Ölçeği

Her önerge, bu çalışmanın konusu ve kapsamı ile ilişkisi bakımından 0 ile 3 arasında puanlanmıştır. Önergelere ilgi ölçeği bakımından puanlanması aşağıdaki Tablo 4.2'ye göre yürütülmüştür:

³ Avrupa Parlamentosu'nun resmi sitesi üzerinden soru önergelerine ulaşım linki: <https://www.europarl.europa.eu/plenary/en/parliamentary-questions.html>

Tablo 4.2.

İlgi Ölçeği Puan Tablosu

Puan	Tanım
0	Anahtar kavram kullanılmasına rağmen konu ile ilgili değil.
1	Suriye'deki ya da Ukrayna'daki kriz ile ilgili ancak göçmenlerle ilgili değil.
2	Krizlerle ve/veya göçmenlerle ilgili ancak Avrupa'ya sığınan göçmenler odaklı değil.
3	Avrupa'ya sığınan göçmenlerle doğrudan ilgili.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tutum Ölçeği

Tüm soru önergelerine göçmenlere karşı ortaya koyduğu tutum bakımından 0 ile 4 arasında puan verilmiştir. Tutum ölçeği puanları aşağıdaki Tablo 4.3'e göre yürütülmüştür:

Tablo 4.3

Tutum Ölçeği Puan Tablosu

Puan	Tanım
0	Göçmenlerle ve krizlerle ilgili olmayan (genellikle spesifik konulardaki) önergeler.
1	Olumsuz tutum: Göçmen grubunu tehdit, yük, sorun veya uyumsuzluk olarak çerçeveleyen önergeler.
2	Eleştirel tutum: Göçmenlerle ilgili doğrudan yargı taşımamasına rağmen AB'nin bu husustaki politikalarını eleştiren önergeler.
3	Tarafsız/Nötr tutum: Göçmenlerle ilgili yargı içermeyen ve genellikle bilgi talebi şeklindeki önergeler.
4	Olumlu tutum: Göçmenlere karşı; dayanışma, insan hakları, entegrasyon vurgusu taşıyan önergeler.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Odak Tema

Çalışmada, her bir önerge literatür incelemesinin ardından (Mudde, 2007; Taggart, 2000; Wodak, 2015; Canovan, 1999; Brubaker 2017a) yazar tarafından belirlenen kategorilere yani odak temalara atanmıştır. Bu odak temalar, hem soru önergelerini genel olarak kapsayacak şekilde hem de birbirlerini dışlayacak biçimde belirlenmiş ve sınırlandırılmıştır. Nitel içerik analizine göre, tüm bu kategoriler birbirlerini dışlayacak biçimde belirlenmeli ve her veri bir odak temada incelenmelidir

(Schreier, 2012, s. 54). Ancak birden fazla soru sorulduğu için aynı anda birden fazla odak temaya uyum sağlayan önergeler de bulunmaktadır. Bu durumda, çerçeveleme yaklaşımı esas alınarak (Entman, 1993), önergeler odaklandıkları konu ve tutum bakımından en uygun olan kategoriye atanmıştır. Çalışmada belirlenen odak temalar şu şekildedir:

1. AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar Kategorisi
2. Hukuki Statüler & Geri Kabul Antlaşması & Sınır Dışı Etme Kategorisi
3. İnsan Hakları & İnsani Yardım
4. Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler
5. Kültürel Kimlik & Avrupa Kimliği & Toplumsal Uyum Kategorisi
6. Güvenlik & Kamu Düzeni
7. Terör & Radikalizm
8. Ekonomik Yük & Refah Devleti
9. Sosyal Politikalar & Sosyal Koruma & İşçi Hakları
10. Diğer

Dokuz odak tema içerisine doğrudan sokulamayan önergeler “Diğer” kategorisinde ele alınmıştır. Bu odak konulara ek olarak Ukrayna ile ilgili kodlama yapılırken ihtiyaç görülmesi ve analize katkı sağlayacağı düşüncesiyle sebebiyle “Diğer” kategorisine iki alt başlık daha eklenmiştir. “Diğer (Enerji Arz ve Güvenliği)”, “Diğer (Ticaret ve Ekonomi)”. Bu iki alt başlığın oluşturulması, göçmenlerle ilgili analizi etkilememekle birlikte, Parlamento’da Ukrayna meselesi ile ilgili gündemin anlaşılmasına yardımcı olacağı için belirlenmiştir. Bu durum nitel içerik analizi bakımından da herhangi bir problem yaratmamaktadır (Schreier, 2012, s. 4).

Bu on odak tema, kodlama çerçevesi sayesinde birbirlerini dışlamaktadır. Ancak yine de bazı hatırlatmaları yapmakta gereklidir.

1. AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar: AB kurumlarının mülteci krizine karşı ortak politika geliştirme çabalarını, üye devletler arası dayanışma ya da yük paylaşımı tartışmalarını, AB bütçesinden mültecilere yönelik tahsis edilen fonları kapsar.

Avrupa içerisindeki ya da sınırlarındaki mültecilerle ilgili fonlar da bu başlıkta değerlendirilmiştir.

2. *Hukuki Statüler & Geri Kabul & Sınır Dışı Etme*: Mültecilerin Avrupa'daki hukuki durumlarını, iltica statülerini, geri kabul anlaşmalarını, kabul ya da sınır dışı (deportation) süreçlerini ve AB içinde veya dışında uygulanacak hukuki normlar ile ilgili soru önergelerini kapsar.

3. *İnsan Hakları & İnsani Yardım*: Suriyeli veya Ukraynalı mültecilerin temel insan haklarının korunması, yaşam koşulları, insani yardıma erişimleri ve insani krizlere yönelik AB müdahalelerini kapsar. Genellikle Avrupa dışındaki mültecilerle (örneğin Lübnan'daki mülteci kamplarındaki) ilgili olarak verilen soru önergelerini kapsar. Bu sebeple kaynak ülkelerde ve üçüncü ülkelerdeki mültecilerle ilgili oluşturulan yardım fonları bu başlıkta değerlendirilmiştir.

4. *Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler*: Mülteci grupların kaynak ülkeleri (örneğin: Suriye, Ukrayna) veya transit ülkelerle (örneğin: Türkiye, Libya) olan AB ilişkilerini ve bu ilişkiler bağlamında göç konusunun ele alınışını kapsar. Ayrıca, Esad'la ilişkiler ya da AB'nin Rusya politikaları da bu kategoride ele alınmıştır.

5. *Kültürel Kimlik & Avrupa Kimliği & Toplumsal Uyum*: Mültecileri; Avrupa toplumlarının kültürel kimliği, ulusal değerleri ve toplumsal uyum süreci üzerindeki etkileriyle sunan önergeleri kapsar.

6. *Güvenlik & Kamu Düzeni*: AB sınırları içerisindeki kamu düzeni, iç güvenlik, sınır güvenliği ve AB vatandaşlarının güvenliği ile doğrudan ilgili konuları kapsar. Avrupa'daki mültecilerin güvenlik tehdidi olarak sunulmaları veya Avrupa vatandaşı olan kişilerin radikalleşmesi sonucu oluşan güvenlik tehditleri bu başlık altında değerlendirilir. Ayrıca, Frontex operasyonları (sınır güvenliği bağlamında), sınır kontrolleri, Schengen bölgesi güvenliği gibi konular da bu kategoriye dahildir.

7. *Terör & Radikalizm*: Kaynak ülkelerde (Suriye) veya Avrupa dışındaki üçüncü ülkelerde gerçekleşen terörist faaliyetler ve radikalizm hareketlerini kapsamaktadır. Kaynak ülkedeki terörist grupların faaliyetleri, finansman yolları, ideolojik yayılımları ve bunlara karşı alınan AB dış politika önlemleri bu başlık altında değerlendirilir.

8. *Ekonomik Yük & Refah Devleti*: Mültecileri, ekonomik yük olarak çerçeveleyen ya da mültecilerden kaynaklı refah devleti eleştirisi yapan önergeleri kapsar.

9. *Sosyal Politikalar & Sosyal Koruma & İşçi Hakları*: Mültecilerin, Avrupa'daki sosyal hakları konusundaki (çalışma, eğitim, sağlık gibi) önergeleri kapsar.

10. *Diğer*: Önceki kategorilere uymayan önergeler bu başlıkta değerlendirilmiştir. Genellikle spesifik konulardaki önergelerdir. Ukrayna ile ilgili kodlama çerçevesi yürütülürken ihtiyaç üzerine iki alt kategori daha belirlenmiştir: Enerji Arz ve Güvenliği, Ticaret ve Ekonomi. Bu iki alt başlık göçmenlerle ilgili analizi etkilememekle birlikte, Rusya-Ukrayna Savaşı sebebiyle oluşan kaygıları yansıtmaktadır. Bu sebeple kodlamaya çerçevesine eklenmiştir.

Bu üç ölçek, nitel içerik analizi ve çerçeveleme yaklaşımı sayesinde kodlanmıştır. Tüm verilerin kodlanması sonrasında veri seti tamamlanmıştır. Çalışmada tercih edilen model nitel araştırma olmakla birlikte, analiz sürecinde çeşitli istatistiki sonuçlar sunularak veriler sayısallaştırılmıştır (Saruhan & Özdemirci, 2018, s. 336; Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 200). Bu yaklaşımla analizde; soru önerge sayıları, ortalama tutum puanı ve odaklanılan konuların sayısal dağılımı gibi tamamlayıcı istatistikler de kullanılmıştır. Tamamlayıcı istatistikler; veri analizi aşamasında iki göçmen gruba yaklaşımları karşılaştırmak adına yararlı görülmüştür.

Nitekim, bu çok katmanlı analiz yaklaşımı sayesinde, Avrupa Parlamentosu'ndaki Suriyeli ve Ukraynalı mültecilerle ilgili siyasal gündem ve tutumların kapsamlı ve karşılaştırmalı olarak incelenmesi sağlanmıştır.

5. BULGULAR: AVRUPA PARLAMENTOSU'NDA GÖÇ GÜNDEMİ

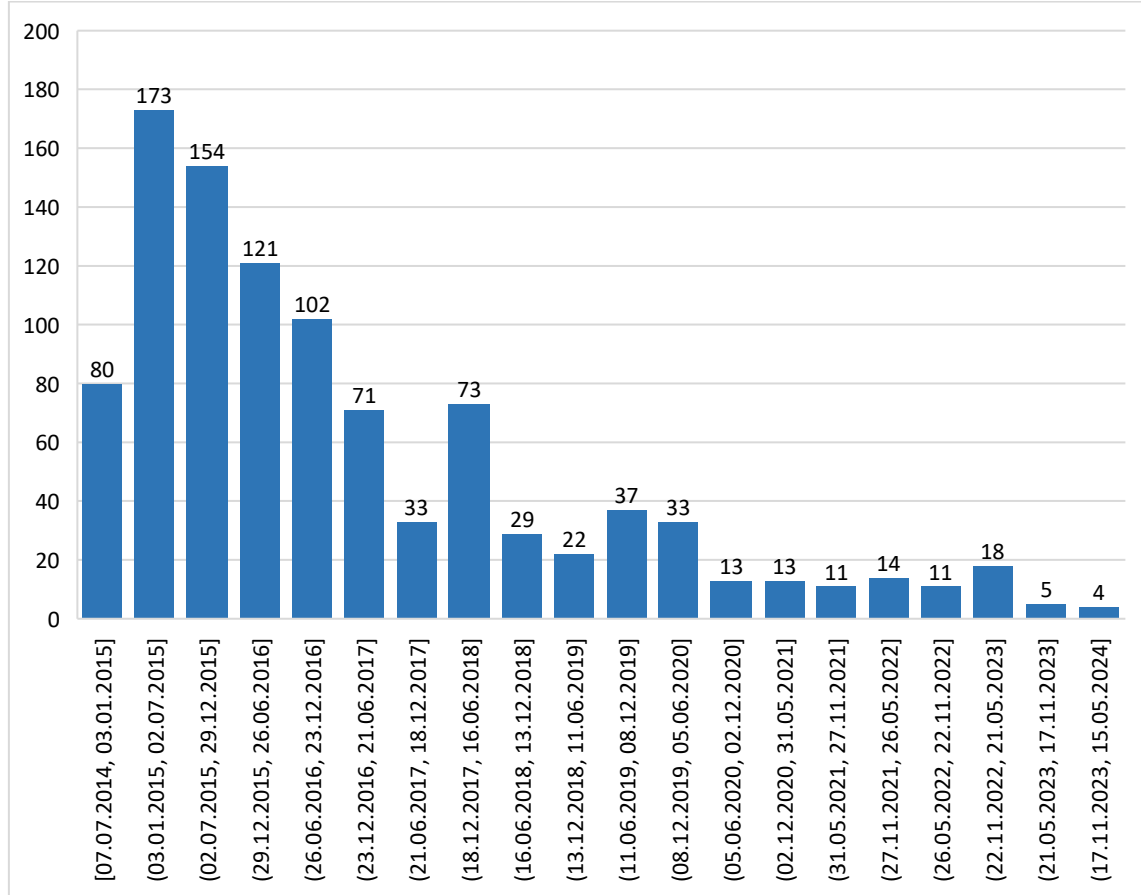
AP'de 2014-2019 ve 2019-2024 yasama dönemlerinde Suriyeli ve Ukraynalı zorunlu göçmenlerle ilgili sunulan yazılı soru önergelerinin analizinden elde edilen bulgular bu bölümde sunulmaktadır. Analiz kapsamında, önergeler ilgi düzeyi, tutum düzeyi ve odak tema başlıkları altında sistematik olarak kodlanmış ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, öne çıkan temalar ve çerçeveleme türleri incelenerek, siyasal gruplara ve dönemlere göre farklılıklar ortaya konmuştur. Bulgular, tablo ve grafiklerle desteklenerek, araştırma soruları doğrultusunda açıklanmıştır.

5. 1. Suriye İç Savaşı ve Suriyeli Mültecilerle İlgili Gündem

Suriye’deki iç savaş ve Suriyeli göçmenlerle ilgili verilen soru önergelerinin toplam sayısı 2014-2019 döneminde 858, 2019-2024 döneminde 260’tır. Toplamda on yıllık dönemde bu sayı 1118’dir. Bu önergelerin tamamı göçmenlerle ilgili değildir. Suriye İç Savaşı, Suriye politikası, Suriyeli mülteciler, kaynak ve 3. ülkelerle (transit ülkelerle) ilişkiler gibi konuların tümünü kapsamaktadır. Bu bağlamda verilen soru önergelerinin zaman çizelgesi (histogram grafiği) aşağıda Şekil 5.1’de sunulmaktadır. Her bir dilim altı aylık periyotlarda sunulan önerge sayılarını yansıtmaktadır.

Şekil 5.1

Suriye’deki İç Savaş ve Suriyeli Mültecileri Konu Alan Soru Önergelerinin Zaman Çizelgesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.1’de görüldüğü üzere Suriye’deki durum ve Suriyeli mülteciler ile ilgili sunulan soru önergelerinin sayısı, Avrupa’ya göçlerin yoğunlaştığı 2015 yılında zirve yapmıştır. Bir önceki altı aylık dönemde 80 olan önerge sayısı %116’lık artışla 173’e ulaşmış, 2015 yılının tamamında 327 soru önergesi sunulmuştur. Türkiye ile imzalanan Geri Kabul Antlaşması’nın yürürlüğe girmesinden önce, yani Ocak 2015 ile Nisan 2016

arasında ise toplamda 394 soru önergesi sunulmuştur. Bu rakam on yıl boyunca sunulan (Suriye ve Suriyeliler konusundaki) tüm soru önergelerinin %35'inden fazlasını oluşturmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise kademeli bir yavaşlama görülmüştür. Bu durumda, Geri Kabul Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinin de etkisi olduğu gözlemlenmektedir. Ancak yine de, 2017'nin ortalarına kadar Suriye konusu Parlamento içerisindeki gündemde ağırlığını korumuştur. Bu tarihten sonra genel olarak Suriye veya Suriyeli mültecilerle ilgili soru önergelerinin sayıları görece düşük kalmıştır.

Her ne kadar 2017 ortalarından sonra soru önergelerinin sayısı önemli ölçüde azalsa da, çeşitli gelişmelere bağlı olarak dönemsel artışlar da yaşanmıştır. Önerge sayılarındaki ilk önemli artış 2018 yılının ilk yarısında yaşanmıştır. Bu dönemde önerge sayılarının artışına sebep olan birkaç hadise gerçekleşmiştir. Türkiye'nin Afrin Harekatı (Zeytin Dalı Harekatı) (Shaheen, 2018), Esad rejiminin Doğu Guta'da muhalif güçlere karşı başlattığı saldırıları (Qiblawi & Sirgany, 2018) ve bu saldırılarda kimyasal silah kullanımı iddiaları ile ilgili gelişmeler (BBC, 2018), Parlamento'nun gündemine taşınmış ve ilgili dönemde çok sayıda önergeye konu olmuştur. Örneğin; 23 Şubat 2018'de Avrupa Birleşik Solu/Nordik Yeşil Sol (GUE/NGL) üyesi Martina Anderson tarafından sunulan "E-001132-18" numaralı önerge şöyledir:

2018 yılı 25 Şubat Pazar gününden bu yana Doğu Guta'da 300'den fazla masum sivil öldürüldü. Doğu Guta'daki amansız bombardıman, Suriye'deki acımasız ve vahşi çatışmanın, korkunç can kayıpları ve sivil acılarıyla sonuçlanan bir insani krize dönüştüğünün göstergesidir. Bölgede savaş suçları işlendiği açıktır. Suriye'de devam eden çatışma, nesillerin gördüğü en büyük insani kriz olup, acımasızlık ve insanlıktan uzaklıkla karakterize edilmiştir. Siviller ve sivil altyapı, hastaneler, okullar ve aile evleri dahil olmak üzere, silahlı aktörlerin hedefi olmaya devam etmektedir. Sürekli bombardımanda kadınlar, erkekler ve çocuklar acımasızca öldürülmekte ve sakat bırakılmaktadır. Avrupa'dan dışlanan mülteciler, sözde güvenli bölgelerde her gün katledilmektedir. AB, bu insani krize çözüm bulma sorumluluğunu kabul etmelidir.

1. Doğu Guta'da yaşayan insanlara yardım etmek için acil olarak hangi önlemler alınmıştır?
2. Komisyon, sığınma arayan insanlara yönelik "Kale Avrupa" yaklaşımının bu insani felakete katkıda bulunduğunu kabul ediyor mu?
3. Suriye'de tüm taraflarla acilen diyalog başlatılarak sürdürülebilir ve kalıcı bir barış sağlamak amacıyla etkileşim artırmak için hangi adımlar atılmıştır?

Artışın yaşandığı ikinci dönem ise, 2019'un ortalarından ile 2020'nin ortalarına kadar olan bir yıllık dönemde yaşanmıştır. Bu dönemde önerge sayılarının artmasının birkaç nedeni vardır. Bunlardan ilki, Temmuz 2019'dan itibaren (9. yasama dönemi) Parlamento'da yeni vekillerin göreve başlamasıdır. 2019 AP seçimlerinde popülist partiler oylarını artırmış, Parlamento'ya daha fazla popülist vekil girmiştir. Nitekim bu dönemde sunulan soru önergelerinin yaklaşık %35'ini popülist vekiller sunmuştur. İkinci sebep, Türkiye ile AB arasındaki dönemsel siyasi gerilimlerdir. Aynı dönemde (Temmuz 2019 ile Haziran 2020 arasındaki dönem) sunulan tüm soru önergelerinin 98'i Türkiye ile de ilgilidir, yani bu dönemdeki önergelerin %69.5'i. Bu önergelerde; Türkiye'nin Suriye'deki askeri operasyonlarını artırması, Türkiye ile Rusya arasındaki gerilimler (İdlib Saldırısı) ve Türkiye ile AB arasındaki gerilimler gibi konular öne çıkmıştır. Örnek vermek gerekirse; 11 Ekim 2019'da Avrupa Halk Partisi'nden (EPP) Elissavet Vozemberg-Vrionidi'nin sunduğu "E-003213/2019" numaralı önerge şöyledir:

Son açıklamalarında Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Avrupa Birliği'ne yeniden tehditlerde bulunarak, 3,6 milyon mültecinin Avrupa'ya akın etmesinin yolunu açacağını söyledi. AB yetkililerinin Türkiye'nin kuzeydoğu Suriye'ye yönelik işgalini eleştirmesi vesilesiyle konuşan Cumhurbaşkanı, Türkiye topraklarında bulunan mülteciler için AB'den hiçbir mali yardım almadığını iddia ederken, bu amaçla 40 milyar ABD dolarından fazla harcama yaptığını öne sürdü. Aynı zamanda, Türkiye kıyılarından Yunan adalarına yönelik düzensiz göç akışları hız kesmeden devam ediyor; bu da Türk tehditlerinin ciddiye alınması gerektiğini gösteriyor ve bu tehditlerin gerçekleştirileceğine dair haklı endişelere yol açıyor. AB ile Türkiye arasında, Türkiye'den ayrılan düzensiz göçmenlerin tespiti ve engellenmesi ile bu konuda Yunanistan'la iş birliğini de kapsayan Mültecilerle İlgili Ortak Bildiri'nin güçlendirilmesi amacıyla kurumsal düzeyde temaslar devam ederken, Komisyon'a şu sorular yöneltilmektedir:

1. Yukarıda belirtilen tehditkâr açıklamaların ardından, Komisyon hala Türkiye'yi mülteci sorununun yönetimi konusunda güvenilir bir ortak olarak görmekte midir?
2. Türkiye'nin bu tutumuna karşılık nasıl bir yanıt verecektir?
3. Türkiye iş birliği yapmaz ve tehditlerini hayata geçirirse, Komisyon'un bir alternatif planı var mıdır?

Benzer şekilde bir şekilde, Kimlik ve Demokrasi Grubu (ID) üyesi çok sayıda vekil tarafından 25 Ekim 2019'da sunulan "E-003460/2019" numaralı önerge şöyledir:

Suriye krizi giderek kötüleşirken ve yeni çatışmalar başlarken, sözde Balkan rotası yeni göç akınlarının yaşanacağı bir güzergâh haline gelebilir. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Mart 2016'da AB ile Türkiye arasında varılan anlaşmayı feshetmekle tehdit etmiş

ve bu durum, Avrupa'nın kapılarının 3,6 milyon mülteci ve sığınmacıya açılması sonucunu doğurabilir. Böyle bir senaryoda, Yunanistan ve AB üyesi olmayan, Schengen üyesi olmayan ülkeler üzerinden geçecek mülteciler, Sırbistan ve Bosna-Hersek üzerinden Hırvatistan sınırını kullanarak AB topraklarına erişecek, ardından Macaristan, Slovenya ve İtalya'ya yöneleceklerdir. Bunlar ışığında:

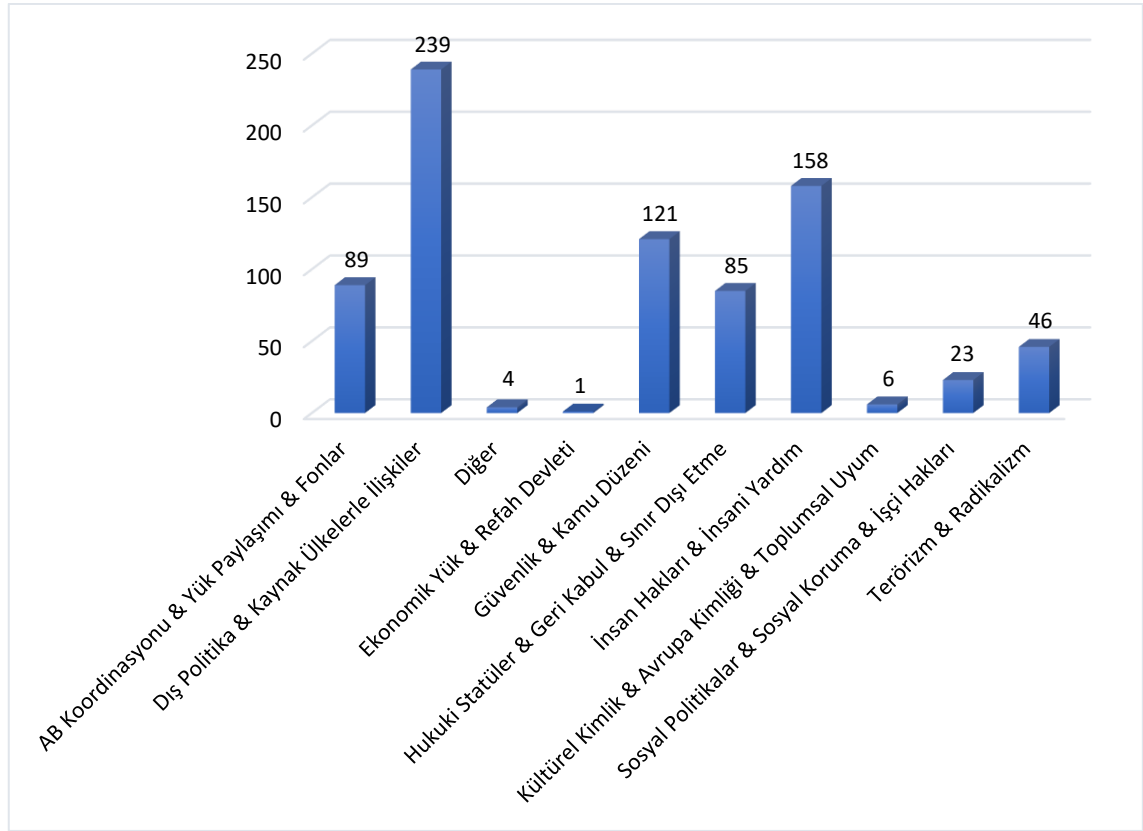
1. Komisyon, Balkan rotası üzerinden yeni bir mülteci krizinin ortaya çıkmasını önlemek amacıyla dış sınırların korunması için somut adımlar atmayı planlamakta mıdır?
2. Ortak sınır kontrolleri konusunda çabaları koordine etmek amacıyla AB üyesi olmayan ülkelerle (özellikle Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Bosna-Hersek) iş birliğini yoğunlaştırmayı düşünüyor mu?
3. Üye devletlerin, göç akışlarını izleme ve kontrol etme amacıyla AB Sivil Koruma Mekanizması kapsamında mevcut olan teknolojik araçlarla donatılmasını planlamakta mıdır?

Örnek olarak sunulan iki önergede görüldüğü üzere, ilgili dönemdeki önergelerde genellikle Türkiye ile ilişkilerin ya da Türkiye'nin Suriye'deki politikalarının etkisiyle dönemsel bir artış yaşanmıştır. Nitekim, 2020 yılının ikinci yarısından itibaren bu yoğunlaşma tekrar azalmış, COVID-19 salgını ve daha sonrasındaki Rusya-Ukrayna Savaşı sebebiyle gündem başka meselelere kaymıştır. Ancak daha önce vurgulandığı gibi, bu bölümde sunulan veriler göçmenlere ilişkin tutumu değil, genel olarak gündem trendini açıklamaktadır.

Yukarıda sayıları sunulan önergelerin konu dağılımları ise Şekil 5.2'de sunulmaktadır.

Şekil 5.2

Suriye’deki İç Savaş ve Suriyeli Mültecilerle İlgili Önergelerin Konu Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.2 incelendiğinde, Suriye’deki iç savaş ve Suriyeli mültecilerle ilgili olan önergelerin konu dağılımları görülmektedir. Buna göre, önergeler en çok Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler konusunda verilmiştir. Bu konudaki önergeleri toplamın yaklaşık %31’ini oluşturmaktadır. İkinci konu ise, 158 önerge ile İnsan Hakları & İnsani Yardım konularındaki gerçekleşmiştir. İki temanın toplam sayısı 397 olarak ortaya çıkmıştır, yani tüm önergelerin %51.42’si. Öne çıkan bir diğer konu da güvenlik olmuştur. Bu konudaki iki kategori (Güvenlik & Kamu Düzeni, Terörizm & Radikalizm) toplamda 167 önergeye konu olmuştur. Bu da tüm önergelerin %21.63’ünün güvenlik temelli olduğunu göstermektedir.

Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler ile İnsan Hakları & İnsani Yardım kategorilerinin tüm önergelerin yaklaşık yarısının oluşturması, Suriyeli mültecilerle ilgili sorunların çoğunlukla Avrupa dışında çözülmesi yani kaynak ülkede ya da üçüncü ülkelerde çözülmesi ile ilgili bir sonucu ortaya koymaktadır. Yani, Parlamento’da sunulan önergelere göre AP vekilleri Suriye mültecilerle ilgili konuları çoğunlukla kaynak ülkeyle

ve üçüncü ülkelerle ilişkiler bağlamında çözmeye meyilli olduklarını göstermektedir. Dış Politika ve Kaynak Ülkelerle İlişkiler teması; AB'nin Suriye'yle veya Türkiye, Lübnan, Ürdün gibi mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları ülkelerle olan görüşmelerini kapsamaktadır. Suriye'deki durumun kötüleşmesi ve Esad'la ilişkiler, Lübnan hükümetinin Suriyeli mültecilere kötü davranması ya da Türkiye'nin sınırlarını yeterince korumaması gibi konularda sunulan önergeler bu odak temaya girmektedir. Örnek vermek gerekirse; 23 Ocak 2017'de Milletler ve Özgürlük Avrupası Grubu (ENF) üyesi Dominique Bilde ve Steeve Briois tarafından sunulan "E-000311-17" numaralı önerge şöyledir:

Komisyon yakın zamanda, Türkiye'de yaklaşık 70.000 Suriyeli mülteci çocuk ve onları barındıran topluluklar için okulların inşası ve donatımı amacıyla toplam 270 milyon avro değerinde sözleşmeler imzaladı (100 okulun inşa edileceği bildirildi). Bu finansman, Türkiye'deki mülteciler için AB Mali Mekanizmasından (özel tedbir bütçesi için ayrılan toplam 1,4 milyar avronun 200 milyon avrosu) ve Suriye Krizine Yanıt Olarak Oluşturulan AB Bölgesel Güven Fonu'ndan (70 milyon avro) sağlanıyor. Görünüşe göre AB fonları ayrıca, Türk Milli Eğitim Bakanlığı'nın okul sistemini yönetmesine yardımcı olmak için de kullanılacak. Komiser Hahn, 'yakın zamanda sağlık, sosyoekonomik destek ve belediye altyapısı alanlarında da ek sözleşmeler imzalamayı, böylece mülteci çocuklara ve ailelerine ülkede daha iyi bir gelecek perspektifi sunmayı' sabırsızlıkla beklediğini belirtti.

1. Komisyon, neden bu kadar orantısız bir miktarda yardımın Türkiye'ye gönderildiğini açıklayabilir mi?
2. Aynı finansman araçlarını, AB ülkelerindeki okullara, özellikle Fransa'daki kırsal ve yoksul bölgelerdeki okullara, yardım etmek için kullanmayı planlıyor mu?

Önergenin odağında mülteciler için harcanması planlanan fonların Türkiye tarafından nasıl kullanıldığı ve Türkiye'ye "neden bu kadar çok fon ayrıldığı" sorgulanmaktadır. Bu gibi önergeler bu odak tema grubunda değerlendirilmiştir.

13 Mayıs 2020 tarihinde sunulan "E-002945/2020" numaralı bir başka önergede Thierry Mariani (ID) şu ifadeleri kullanılmıştır:

Levant bölgesi, AB Üye Devletleri için stratejik öneme sahip bir bölgedir. Tarihsel olarak Avrupa ülkelerinin bir ortağı olan Lübnan, tarihinin en büyük mali kriziyle karşı karşıya. 7 Mart 2020'de ülke, tarihinde ilk kez borç ödemelerini resmen askıya aldı. Haziran ayında vadesi dolacak ödemeler nedeniyle, devletin iflası olasılığı daha da artmış durumda. Nitekim, Beyrut'un borç yükü, gayri safi yurt içi hasılasının %170'ine eşit. Bu krizin bazı yönlerinde ulusal makamların da payı var; örneğin, Lübnan sivil toplumunun çabalarını baltalayan

yaygın yolsuzluk gibi. Ancak uluslararası toplum da kısmen sorumlu; çünkü Lübnan topraklarında kurulan devasa Filistinli mülteci kampları, Suriyeli mültecilerin (1 milyon ile 1,5 milyon arasında olduğu tahmin edilen) kendi ülkelerine dönüşü için bir planın olmaması ve kamu borcunun büyük kısmına sahip olan Lübnan bankalarına uygulanan baskı bu krizde etkili oldu. Lübnan’da yaşanacak bir sosyal ve siyasi kriz, tüm Avrupa için tehlike anlamına gelecektir; çünkü bu, kitlesel göç dalgasını tetikleyecek ve radikalleşmeyi artıracak, her ikisi de kıtamızın güvenliği için ciddi tehditler oluşturacaktır.

1. Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Lübnan krizi konusunda nasıl bir tutum takınmaktadır?
2. Yüksek Temsilci, Lübnan toplumunun çökmesi durumunda bunun ne kadar tehlikeli olacağının farkında mı?

Bu önergede Lübnan’daki problemlerin Suriyeli ve Filistinli mültecilerin Avrupa’ya göçüne sebep olabileceği yönünde bir ‘endişe’ gösterilmiş ve bu sebeple Lübnan ile diplomatik faaliyetlere vurgu yapılmıştır. Buna benzer birçok önerge sunulabilir.

Önergelerin yoğunlaştığı ikinci konu da İnsan Hakları & İnsani Yardım temasıdır. Bu temaya atanan önergeler çoğunlukla kaynak ülkede ve üçüncü ülkelerdeki mültecilerin koşullarına ilişkin önergelerdir. Ancak, sığınma merkezlerindeki mültecilerle ilgili insan hakları vurgusu yapan önergeler de bu kapsama alınmıştır. Buna ek olarak, Avrupa’ya ulaşmak isterken hayatlarını tehlikeye atan mültecilerle ilgili önergeler de bu kapsamda değerlendirilmiştir. Örnek vermek gerekirse; Miguel Viegas (GUE/NGL) tarafından 29 Mayıs 2015’te sunulan “E-008609-15” numaralı önerge şöyledir:

Her dört saniyede bir, Orta Doğu’dan bir kişi kaçmak zorunda kalıyor. Avrupa’ya ulaşma çabasıyla yola çıkan binlerce mülteci, hedeflerine varmadan çok önce boğularak hayatını kaybediyor. Suriye İç Savaşı, dört yıl süren çatışmalarda 200.000’den fazla insanın ölümüne yol açtı. IŞİD’in bölgede ilerlemesiyle, zaten yüksek olan mülteci sayısı yaklaşık 4 milyona ulaştı. Orta Doğu’daki silahlı çatışmalar sivilleri katlediyor ve sivillerin hiçbir koruması yok. Uluslararası toplum ise bu çatışmada doğrudan sorumluluklarını üstlenmeyip olaylara seyirci kalıyor. Komisyon, üye devletlere iki yıl içinde üçüncü ülkelere 20.000 kişinin yerleştirilmesini öngören bir tavsiye kararı kabul etti.

1. Komisyon, Libya, Suriye ve Irak’taki duruma ilişkin AB’nin doğrudan sorumlulukları da göz önüne alındığında, uluslararası kuruluşlar tarafından belirlenen ihtiyaçlara kıyasla bu sayının çok yetersiz olduğu kanaatine sahip değil mi?

18 Kasım 2015'te sunulan "E-014846-15" numaralı bir başka önergede de, Sosyalist ve Demokratların İlerici İttifakı (S&D) üyesi Marlene Mizzi şu ifadeleri kullanmaktadır:

Unicef'e göre, Lübnan'daki Suriyeli mülteciler için yetersiz beslenme bir tehdit haline gelmektedir. Ön bulgular, Lübnan'daki yaklaşık 2.000 Suriyeli mülteci çocuğun ciddi akut yetersiz beslenme yaşadığını ve hayatta kalabilmek için acil tedaviye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Yetersiz beslenme; kötü hijyen, güvenli olmayan içme suyu, soğuk mevsim, aşı eksikliği, hastalıklar ve uygun olmayan bebek ve küçük çocuk beslenme uygulamaları gibi faktörlerle bağlantılı olduğundan, durum daha da kötüleşebilir.

1. Komisyon, Avrupa Birliği'nin bu sorunları ele almak için ne gibi acil ve uzun vadeli önlemler aldığını açıklayabilir mi?

İnsan Hakları & İnsani Yardım konusundaki önergeler, genellikle yukarı örnekleri sunulduğu gibi Avrupa'da sığınma hakları tanınmamış olan göçmenlerle ilgili sunulan önergelerdir. Hem bu kategorinin hem de Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler kategorisinin, Suriye'deki durum ve Suriyeli mültecilerle ilgili sunulan tüm önergelerin yarısından fazlasını oluşturması, Parlamento'ya göre Suriye konusunun (ve Suriyeli göçmenlerin) Avrupa'nın kendi meselesi olmaktan çok, dışsal bir mesele olduğu yaklaşımını göstermektedir. Çünkü bu iki odak tema kapsadığı konular bakımından Avrupa'daki Suriyeli mültecilerin durumlarını içermemektedir. Daha ziyade, Avrupa dışındaki mülteciler için yapılacak yardımlar ile kaynak ve transit ülkelerle ilişkiler gibi konuları kapsamaktadır.

Üçüncü en yoğun odak tema Güvenlik & Kamu Düzeni olmuştur. Bu konuda 121 önerge sunulmuş olup, Terörizm & Radikalizm ile birleştirildiğinde 167 önerge genel olarak "güvenlik" temasıyla ilgilidir. Bu iki konuyu ayırtıran husus, doğrudan Avrupa'daki ve sınırlardaki güvenlik endişeleri "Güvenlik & Kamu Düzeni"; kaynak ülkedeki (Suriye) terör ve radikalizm unsurları ile ilgili olup Avrupa güvenliğine dolaylı vurgu yapılan önergelerse "Terörizm & Radikalizm" başlığında değerlendirilmiştir. Yalnızca Suriyeli mültecilerle ilgili olan önergelerin de yaklaşık %11'i güvenlik alanında sunulmuş olup; bu önergeler de yasadışı göçmenler, sınır güvenliği ya da Avrupa'daki mültecilerin bir güvenlik zafiyeti oluşturması gibi konular öne çıkmaktadır. Örneğin; Elissavet Vozemberg (EPP) tarafından 17 Temmuz 2014'te sunulan "E-005820-14" numaralı önerge şöyledir:

Yunanistan'a giren göçmenlerin sayısında son zamanlarda bir artış olduğu bildirilmektedir. 2014'ün ilk yarısında, doğudan yakalanan yasa dışı göçmen sayısı geçen yılın aynı dönemine göre %135 artarak 9.208'e ulaşmıştır (geçen yıl aynı dönemde 3.915 idi). Suriye'deki iç savaş ve ülkenin Türkiye ile sınırlarını açması, komşu ülkeye bir göç dalgası başlatmıştır; göçmenlerin çoğu kıyıya yönelmekte ve Yunanistan ya da İtalya'ya ulaşmak amacıyla turistik beldelerde toplanmaktadır. Yunan sularında son zamanlarda yaşanan trajedi göz önüne alındığında, yasa dışı göçü önlemeye ve kontrol altına almaya yönelik tedbirlerin hayat kurtarmaya da yardımcı olduğu açıktır. Bu nedenle, daha iyi göç yönetimi uygulamaları AB kalkınma politikasının ayrılmaz bir parçası olarak görülmelidir. Bu çerçevede:

1. Komisyon, göç yönetiminde yaşanan yeni gelişmelerle başa çıkabilmesi için Yunanistan'a yönelik mali desteği artırmayı değerlendirecek mi?
2. Türkiye'nin, yasa dışı göç izlemedeki kapasitesini artırmasına olanak sağlayacak şekilde 2014-2020 dönemi için AB fonlarında %20'lik bir artış elde ettiği bildiriliyor. Bu artış hangi kriterlere göre onaylanmıştır ve elde edilen sonuçlar nasıl değerlendirilmektedir?

Bu önergedeki gibi sınır güvenliği bağlamındaki önergeler (AB fonları ile ilgili olsa da) "Güvenlik & Kamu Düzeni" başlığında toplanmıştır. Aynı kategoride ayrıca, Avrupa içerisinde göç akınının yol açtığı radikalizm sebebiyle duyulan güvenlik kaynaklı endişeler de toplanmıştır. Örneğin; Kasım 2015'te Paris'te düzenlenen terör saldırısının ardından Marie-Christine Arnautu (ENF) tarafından sunulan, "E-015131-15" numaralı 27 Kasım 2015 tarihli önerge şöyledir:

13 Kasım 2015'te, İslamcı teröristler 132 kişiyi öldürdü ve yaklaşık 400 kişiyi yaraladı. Bu, Fransa'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana gördüğü en kanlı saldırıydı. Bu trajik olaylar, onlarca yıldır yürürlükte olan politikaların bir sonucudur. İslamcı teröristlerin göçmen grupları arasında AB'ye sızması çok gerçek bir tehlikedir; nitekim Paris saldırılarının faillerinden ikisi, Suriyeli mülteci olduklarını iddia ederek Yunanistan sınırını geçmişlerdi. Her ne kadar yaşananlarda Fransız ve Belçika politikalarının da payı olsa da, bu saldırılar Avrupa kurumlarının iki noktada başarısız olduğunu göstermektedir: göç politikaları ve çokkültürlülükte ısrar. Komisyon ise bunu anlamış görünmemektedir; Ticaret Komiseri Malmström sadece Schengen bölgesinin sorgulanabileceği yönünde endişe ifade etmiştir. Dahası, Komisyon; kitlesel göçün, birçok Avrupa kentinde gelişen gettolaşmanın ve radikal İslamcılığın uygun zemin bulmasının temel nedeni olduğunu (ki Ortadoğu'dan Avrupa'ya gelen cihatçı sayısı bunu açıkça göstermektedir) kabul etmemektedir.

1. Mevcut AB vatandaşlarının güvenliğine yönelik tehditler karşısında, Komisyon nihayet Avrupa ülkelerine yönelik göç akışını ciddi şekilde azaltacak adımlar atmayı planlamakta mıdır?

Görüldüğü üzere, önergede göç doğrudan güvenlik ile ilişkilendirilmiştir. Vekil önergede, göç politikalarının ve çokkültürlülükte ısrarın AB vatandaşlarının güvenliğini tehdit ettiğini iddia etmiştir. Benzer bir önergede de Louis Aliot (ENF), 19 Kasım 2015'te, "P-014875-15" numaralı önergede şu ifadeleri kullanmıştır:

13 Kasım 2015'te Paris'te gerçekleştirilen terör saldırıları, eşi görülmemiş bir şiddet düzeyine ulaştı ve 120'den fazla kişinin ölümüne yol açtı. Saldırıları, bir kısmı Fransız vatandaşı olup Belçika'da yaşayan, bir kısmı ise araştırmacılara göre Suriye ve Mısır'dan gelen en son göçmen dalgasıyla Avrupa'ya girmiş olabilecek radikal İslamcılar tarafından düzenlendi. Fransa, saldırıların gerçekleştiği gün tepkisini çok net ortaya koydu: ulusal sınır kontrollerinin derhal ve otomatik olarak yeniden tesis edilmesini talep etti. Ancak bugüne kadar, Fransız Cumhurbaşkanı'nın verdiği sözlere rağmen Fransa ile Belçika arasındaki sınırda dahi hiçbir ulusal sınır kontrolü uygulanmadı. 16 Kasım 2015 Pazartesi günü Versailles'da toplanan Parlamento Kongresi'nde, Fransız Cumhurbaşkanı yalnızca AB'nin dış sınırlarında daha sıkı kontroller çağrısında bulundu.

1. Komisyon, ilk alınan kararı engelledi mi? Engellediyse, bunu nasıl yaptı?
2. Komisyon, Schengen'in serbest dolaşım dogmasında ısrar ederek AB vatandaşlarını ne tür risklere maruz bıraktığının farkında mı?

Bu önergede vekil, Schengen'i bir dogma olarak tanımlayarak ulusal sınırların güvenliği ile ilgili endişelerini belirtmektedir. Ayrıca Schengen prosedürü, göç akını nedeniyle bir güvenlik zafiyeti olarak sunulmaktadır. Buna benzer içerikte olan önergeler Güvenlik & Kamu Düzeni başlığında değerlendirilmiştir.

Terörizm & Radikalizm başlığı ise, Avrupa sınırları dışındaki terör faaliyetleri, terörün finansmanı, terör örgütleri ile mücadele gibi konuları kapsamaktadır. Bu temada sunulan önergeler doğrudan Avrupa'daki Suriyeli mültecilerle ilgili değil, terör örgütlerinin (İŞİD gibi) bölgeyi istikrarsızlaştırması ve terörün Avrupa'ya dolaylı etkileri ile ilgilidir. Güvenlik temelli iki kategorinin toplamda 167 önergeye konu olması, ki toplam önergelerin %21.63'üne denk gelmektedir, Suriye İç Savaşı ve Suriyeli göçmenlerle ilgili önergelerde güvenlik meselesinin öne çıktığını göstermektedir.

Daha önce vurgulandığı gibi, Parlamento'daki önergelere göre, Suriyeli mültecilerle ilgili önergeler daha çok dışsal bir mesele olarak görülmüş olup, Avrupa dışında yönetilmesi gereken bir durum olarak öne çıkmıştır. Bu bakımdan; Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler, İnsan Hakları ve Güvenlik & Kamu Düzeni kategorileri öne

çıkmiştir. Bu kategorilere Terörizm & Radikalizm de eklendiğinde, toplam 564 önerge bu kategorilerde toplanmış olup, genele oranı %73.05'tir. Suriyelilerle ilgili meselenin dışsal olarak görüldüğünü ifade etmemizin nedeni bu orandır. Ortalama her dört önergeден üçü bu konularda toplanmıştır. Ancak bu kategoriler kapsadıkları konular bakımından, mültecilerin kabulü, entegrasyonu, göçmen politikalarındaki koordinasyon ve dayanışma gibi konuları içermemektedir.

Yukarıda sayıları ve konu dağılımları sunulan, Suriye'deki iç savaş ve Suriyeli mültecilerle ilgili önergelerin partilere göre dağılımları ise aşağıdaki Tablo 5.1 ve Tablo 5.2'de görülmektedir. İlk olarak 2014-2019 arasındaki önergelerle ilgili Tablo 5.1 şöyledir:

Tablo 5.1

2014-2019 Arasında Sunulan Önergelerin Partilere Göre Dağılımı

Parti	Parlamento'daki Oranı	Önerge Sayısı	Önerge Oranı
EPP	%28.84	134	%20.55
S&D	%24.70	125	%19.17
ECR	%10.28	31	%4.75
ALDE	%9.21	66	%10.12
GUE/NGL	%6.94	105	%16.10
Greens/EFA	%6.94	25	%3.83
EFDD	%5.61	19	%2.91
ENF	%4.81	81	%12.42
NI	%2.67	66	%10.12

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu dönemde sunulan önergelerin partilere göre dağılımı incelendiğinde, en çok önerge Parlamento'daki koltuk sayıları ile orantılı olacak şekilde EPP ve S&D tarafından sunulmuştur. Ancak koltuk sayılarına oranla önergelerdeki dağılımları daha az olmuştur. Üçüncü en yoğun ilgi GUE/NGL tarafından gerçekleştirilmiştir. Parlamento'da %6.94 ağırlığa sahip olan parti, Suriyeliler ile ilgili önergelerin %16.10'unu sunarak konuya görece yoğun ilgi göstermiştir. Popülist vekillerden oluşan ENF grubu da 2015 yılında kurulmasına ve koltuk ağırlığı %4.81 olmasına rağmen 81 önerge sunarak meseleye yoğun ilgi göstermiştir. ECR, Parlamento'nun yaklaşık %10'unu oluşturmasına rağmen görece düşük ilgi göstermiştir. Avrupa Liberal ve Demokratlar İttifakı Grubu (ALDE), koltuk sayısı ile yakın bir ilgi oranına ulaşmış, Yeşiller ve Avrupa Özgür İttifakı (Greens/EFA) ise görece düşük ilgi göstermiştir. Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi

Avrupası (EFDD) de benzer şekilde, Parlamento'daki ağırlığına oranla düşük ilgi göstermiştir. Parlamento'da hiçbir gruba üye olmayan Bağımsızlar (NI) ise toplam önergelerin %10.12'sini sunarak yoğun ilgi göstermiştir. İlgili dönemdeki bağımsız vekiller, büyük oranda sağ popülist ve aşırı sağ ideolojiye sahip vekiller ile aşırı sol ideolojiye sahip vekillerden oluşmuştur.

2019-2024 arasındaki önergelerdeki parti performansları da şöyledir:

Tablo 5.2

2019-2024 Arasında Sunulan Önergelerin Partilere Göre Dağılımı

Parti	Parlamento'daki Oranı	Önerge Sayısı	Önerge Oranı
EPP	%24.23	19	%10.27
S&D	%20.51	28	%15.13
Renew	%14.38	16	%8.64
Greens/EFA	%9.85	16	%8.64
ID	%9.72	55	%29.72
ECR	%8.26	12	%6.48
The Left	%5.46	24	%12.97
NI	%7.59	15	%8.10

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu dönemdeki soru önergelerinin sayılarında azalma görüldüğü daha önce belirtilmişti. Ancak sunulan önergelerin genele oranına bakıldığında ilk önemli bulgu, 2019 yılında kurulan ve önceki dönemden ENF'nin ardılı olan popülist ID Grubu'nun Parlamento'da yaklaşık %10'luk bir ağırlığa sahip olmasına rağmen önergelerin yaklaşık %30'unu sunmasıdır. Bu dönemde en yoğun ilgi popülist vekillerden gelmekle birlikte, ana akım partilerin meseleye ilgisi bu dönemde daha da düşük olmuştur. EPP ve S&D'ye ek olarak, ALDE'nin ardılı olan Renew Europe (Avrupa'yı Yenile) Grubu da bu dönemde koltuk ağırlığına oranla, düşük ilgi göstermiştir. Bir başka bulgu; önceki dönemdeki GUE/NGL'nin ardılı olan The Left (Avrupa Parlamentosu'ndaki Sol) Grubu'nun bu dönemde biraz daha az ilgi göstermesidir. Yine de Grup, Parlamento'daki ağırlığına oranla meseleye yüksek ilgi göstermeye devam etmektedir.

Ardılları ile birleştirilerek on yıllık sürecin tamamına bakıldığında ise, partilerin performansları şöyle olmuştur:

Tablo 5.3*Suriye’deki İç Savaş ve Suriyeli Mültecilerle İlgili Tüm Önergelerin (2014-2024) Partilere Göre Dağılımı*

Parti	Önerge Sayısı	Önerge Oranı
EPP	153	%18.27
S&D	153	%18.27
ENF / ID	136	%16.24
GUE/NGL / The Left	129	%15.41
ALDE / Renew	82	%9.79
NI	81	%9.67
ECR	43	%5.13
Greens/EFA	41	%4.89
EFDD (2014-2019)	19	%2.27

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5.3 incelendiğinde, on yıllık süreçte Parlamento’da Suriyelilerle ilgili on yoğun ilgi iki ana akım parti (EPP ve S&D) tarafından gösterilse de bu ilgi Parlamento’daki ağırlıklarını kıyasla düşük kalmıştır. Ancak popülist vekillerden oluşan ENF ve ID toplam önergelerin 136’sını (%16.24) sunarak koltuk sayılarına göre yoğun ilgi göstermiştir. Benzer bir şekilde GUE/NGL ve The Left de koltuk sayılarına göre yoğun ilgi göstererek önergelerin %15.41’ini sunmuştur. Ayrıca, genellikle sağ ya da sol fark etmeksizin aşırı görüldükleri için herhangi bir gruba dahil olmayan (ya da edilmeyen) Bağımsızlar da yoğun ilgi gösteren bir başka gruptur. ALDE ve Renew ile Greens/EFA gibi ana akım partilerin de koltuk sayılarına oranla düşük ilgi gösterdikleri ortadadır. Özetlemek gerekirse, Parlamento’da Suriyelilerle ilgili önergeler ana akım partilerin koltuk sayılarına göre düşük, Parlamento’nun en sağında ve en solunda yer alan partilerin ve vekillerin ise (ENF, ID, GUE/NGL, The Left, Bağımsızlar) görece daha yoğun ilgi gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Partilerin Suriyeliler ilgili verilen önergelerde hangi konuları öne çıkardıkları da Tablo 5.4’te sunulmaktadır:

Tablo 5.4*Suriye’deki İç Savaş ve Suriyeli Mültecilerle İlgili Önergelerde Partilerin Ele Aldıkları Konular*

ODAK TEMA	PARTİ	EPP	S&D	ENF, ID	GUE/ NGL, The Left	ALDE, Renew	ECR	Greens /EFA	EFDD⁴	NI
AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar		17	14	13	22	9	5	6	3	4
Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler		37	43	55	43	25	12	6	5	23
Diğer		1	1	0	1	1	0	1	1	0
Ekonomik Yük & Refah Devleti		0	0	1	0	0	0	0	0	0
Güvenlik & Kamu Düzeni		34	13	32	1	6	12	3	2	22
Hukuki Statüler & Geri Kabul & Sınır Dışı Etme		17	18	9	14	9	6	16	5	7
İnsan Hakları & İnsani Yardım		34	53	7	38	22	3	8	1	13
Kültürel Kimlik & Avrupa Kimliği & Toplumsal Uyum		1	1	4	0	0	0	0	0	0
Sosyal Politikalar & Sosyal Koruma & İşçi Hakları		3	5	1	6	5	0	1	1	1
Terörizm & Radikalizm		9	4	14	2	2	3	0	1	10

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5.4 incelendiğinde; EPP’nin çoğunlukla Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler, Güvenlik & Kamu Düzeni, İnsan Hakları & İnsani Yardım konularına odaklandığı görülmektedir. S&D; İnsan Hakları & İnsani Yardım ile Dış Politika &

⁴ EFDD Grubu’nun verileri, 2014-2019 arasındaki 8. yasama dönemini kapsamaktadır.

Kaynak Ülkelerle İlişkiler konularını öne çıkarmıştır. GUE/NGL ile ardılı The Left ile ALDE ile ardılı Renew de benzer bir yaklaşım izlemiştir. Popülist ENF ile ardılı ID ve Bağımsızlar ise Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler, Güvenlik & Kamu Düzeni ile Terörizm & Radikalizm konularını öne çıkarmıştır.

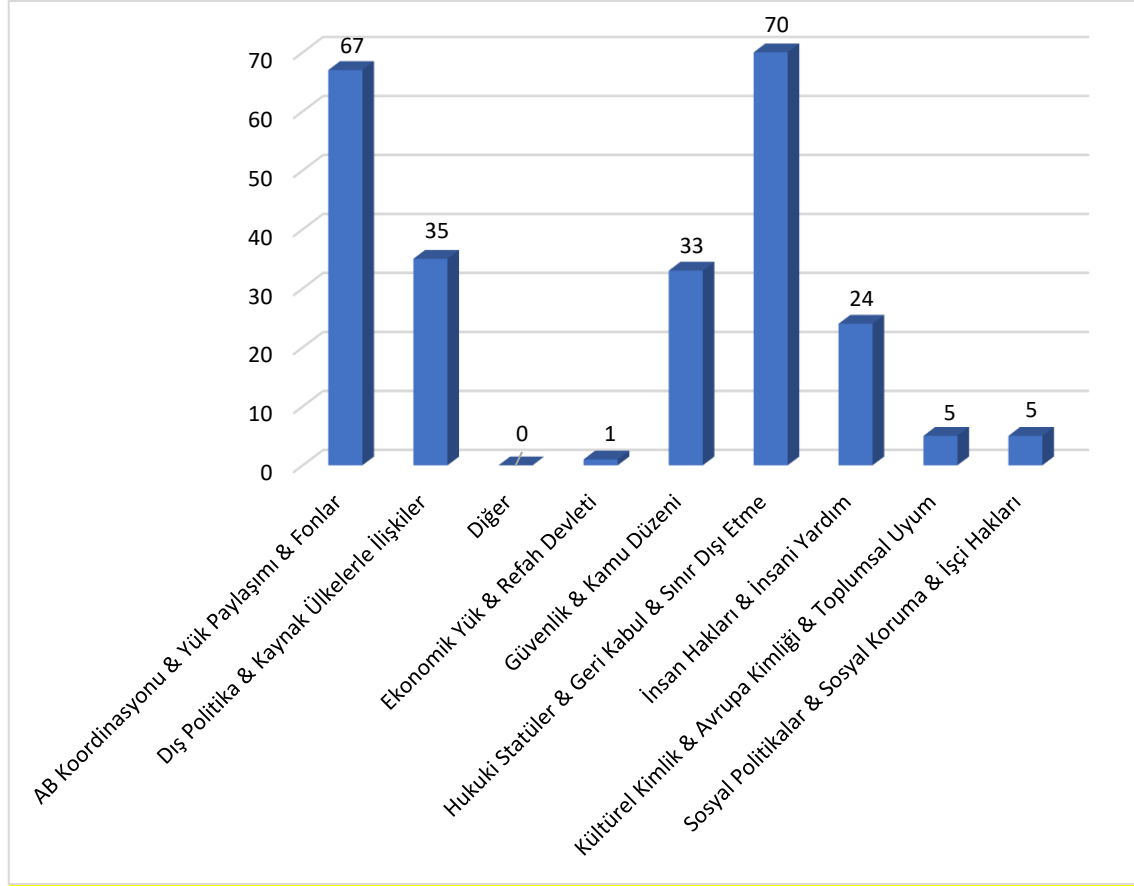
Tablo incelendiğinde, Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler teması tüm partilerde öne çıkmakta; ek olarak, sol ve merkez tandanslı partiler insani yardımları öne çıkarmaktayken, sağ ve aşırı sağ partiler ise güvenlik konusuna daha fazla ağırlık göstermektedir. Ayrıca; Kültürel Kimlik & Avrupa Kimliği & Toplumsal Uyum konusunda verilen önergelerin üçte ikisi popülist gruplar tarafından sunulmuştur. Dikkat çekici unsurlardan biri de EPP'nin güvenlik konusunda verdiği önergelerdir. Parti, bu hususta Parlamento'daki aşırı sağ ile benzer bir yaklaşım sergilemiştir. Buna göre, Suriyeliler ile ilgili önergelerin konuları bakımından Parlamento'nun sol ve sağ olarak iki kutba ayrıldığı söylenilebilir. Aynı durum Bağımsızlar için de geçerlidir. Bağımsız vekillerden (aşırı) sağ tandanslı olanlar ile (aşırı sol) tandanslı olanların ele aldıkları konular ayrıışmaktadır. Merkezde konumlanan ALDE ve Renew ise sol partilerle benzer konulara ağırlık vermiştir.

5. 2. Avrupa'daki Suriyeli Mültecilerle İlgili Gündem

Doğrudan Avrupa'daki Suriyeli mültecilerle ilgili olan soru önergeleri incelendiğinde ise önerge sayısı 240'a inmektedir. Bu sayı Şekil 5.2'de incelenen önergelerin %31.08'ine denk gelmektedir. Şekil 5.3'te doğrudan Avrupa'daki Suriyeli mültecilerle ilgili olan önergelerin konu dağılımları sunulmaktadır.

Şekil 5.3

Avrupa'daki Suriyeli Mültecilerle İlgili Önergelerin Konu Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.3 incelendiğinde, Avrupa'daki Suriyeli mültecilerle ilgili önerelerde de Hukuki Statüler & Geri Kabul & Sınır Dışı Etme (%29.16) ile AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar (%27.91) kategorileri öne çıkmaktadır. Bu iki konunun oranı %57'yi aşmaktadır. Öne çıkan diğer konular; Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler (%14.58), Güvenlik & Kamu Düzeni (%13.75) ve İnsan Hakları & İnsani Yardımlar (%10) olmuştur. Nitekim, Avrupa'daki Suriyeli mültecilerle ilgili öneriler genellikle bu kategoriler etrafında toplanmıştır. Daha önce vurgulandığı gibi odak temalarla ilgili bulgular tek başına göçmenlere karşı olumlu ya da olumsuz tutumu ölçmemektedir. Daha ziyade, önerilerin hangi konularda toplandığı ile ilgili çıktılar sağlamaktadır.

Avrupa'daki Suriyeli mültecilerle ilgili en öne çıkan konu, Hukuki Statüler & Geri Kabul & Sınır Dışı Etme olmuştur. Bu kategori, Avrupa'daki Suriyeli göçmenlerin hukuki statülerini, göç yönetiminin AB mevzuatına göre ele alınmasını ve üçüncü

ülkelerle yapılan Geri Kabul Antlaşmaları ekseninde göçmenlerin yeniden yerleştirilmelerini kapsar. Göçmenlerin kabullerine yönelik, geri dönüşlerine ya da sınır dışı edilmelerine yönelik önergeler de bu kapsamdadır. Örnek vermek gerekirse; Avrupa Muhafazakârlar ve Reformistler Grubu (ECR) üyesi Charles Tannock tarafından 13 Ekim 2015 tarihinde “P-013751-15” numarası ile sunulan önerge şöyledir:

1951 Birleşmiş Milletler Mülteci Sözleşmesi ve ardından gelen 1967 Protokolü, taraf ülkelere zulümden kaçanlara sığınma hakkı tanıma sorumluluğu yükler. Ancak taraf ülkelerin mültecilere vatandaşlık verme ya da onları doğal yolla vatandaşlığa kabul etme gibi bir yükümlülüğü yoktur. Üye Devletler, belirli bir süre ikamet ettikten sonra mültecilerin vatandaşlığa alınması konusunda farklı yaklaşımlar ve politikalar izlemektedir; bu politikalar çoğunlukla ülkelerin genel göç ve vatandaşlık mevzuatına bağlıdır. Ancak AB vatandaşları için geçerli olan serbest dolaşım hakkı, tüm Üye Devletler üzerinde potansiyel bir baskı yaratmaktadır.

1. Komisyon’un mültecilerin Üye Devletler arasında yerleştirilmesine yönelik planı kapsamında, mülteciler bulundukları ülkede vatandaşlığa başvurabilecek mi, yoksa özellikle Suriye örneğinde olduğu gibi barış sağlandığında mültecilerin ülkelerine dönecekleri varsayımı mı esas alınmaktadır?
2. Komisyon, özellikle en fazla mülteci ve göçmeni barındıran Üye Devletler başta olmak üzere, Üye Devletlerin vatandaşlık verme süreçlerini hızlandırarak, mülteci ve göçmenlerin AB antlaşmalarından doğan serbest dolaşım hakkı gibi haklara sahip olmasını sağlamaya yönelik herhangi bir planının olup olmadığının farkında mı?

Bu önergede, mültecilerin statüleri hakkında AB mevzuatı (ve uluslararası hukuk) vurgusu yapılarak, kimi üye devletlerin mültecilere vatandaşlık vermeleri konu edinilmiştir. Her ne kadar önergede mültecilerin vatandaşlık almalarının potansiyel etkilerine (ve risklerine) gönderme yapılmış olsa da genel çerçeve hukuki statüler ve prosedürlerle ilgilidir. Bu önergedeki gibi, mültecilerin hukuki statüleri ile ilgili olan önergeler bu kategoride değerlendirilmiştir.

Nadine Morano (EPP) tarafından sunulan 1 Nisan 2019 tarihli “E-001569-19” numaralı önerge ise şöyledir:

Suriye’deki askeri durum istikrara kavuşmakta ve “İŞİD/DAEŞ” resmen yenilgiye uğratılmış durumda. Bu süreç tamamlandığında, uluslararası toplumun ve Avrupa Birliği’nin dikkatini, savaş sırasında yerinden edilen Suriyeli mültecilerin (neredeyse 12 milyon kişi) Suriye’ye dönüşüne yöneltmesi gerekmektedir. Bu kişilerin çoğu, komşu ülkelere (Lübnan, Ürdün) veya Avrupa’ya sığınmıştır. 2018 yılında 50.000’den fazla Suriyeli evine geri döndü. Bu geri

dönüşü teşvik etmek önemlidir; zira bu, Suriye'nin yeniden inşasını sağlamak ve çok sayıda mülteci kabul ederek gerçek bir dayanışma gösteren yukarıda adı geçen ülkelerin üzerindeki yükü hafifletmek açısından hayati öneme sahiptir. Yukarıda belirtilenler ışığında:

1. Avrupa Birliği, Suriyeli mültecilerin Suriye'ye dönüşünü ve bu ülkenin yeniden inşasını desteklemek için ne yapmayı planlamaktadır?

Bu önerenin öne çıkardığı yaklaşım da Suriye'de istikrarın sağlandığı ve mültecilerin geri dönüşlerine yoğunlaşılması (ve bu sebeple Suriye'nin yeniden inşası) olmuştur. Bu örnekteki gibi; mültecilerin geri dönüşleri, Suriyelilerin hukuki statüleri ile ilgili tartışmalar ya da geri kabul antlaşmaları gibi hususlar bu kategoride ele alınmıştır.

AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar kategorisindeki önergeler genellikle AB'nin müşterek politikaları, göç yönetimi ve göç yönetimi için ayrılan fonlar gibi konularda sunulmuştur. Bu kategoride sunulan bazı önergeleri örnek olarak vermek gerekirse; Hugues Bayet (S&D) tarafından sunulan 8 Eylül 2014 tarihli ve "E-006658-14" numaralı önerge şöyledir:

Kale Avrupası, AB göçmenleri geri püskürtmeye çalıştıkça giderek daha aşılmaz hale geliyor. Sonuç olarak, Avrupa'ya girmeye çalışanlar her geçen gün daha büyük riskler alıyor ve daha tehlikeli rotalar kullanıyor. İnsanların girişini engellemek, Avrupa'ya büyük miktarda paraya mal oluyor ancak sorunu çözmiyor. Göçmenler sadece geri itiliyor ve uzun vadeli bir çözüm görünmüyor. Frontex kısa süre önce Yıllık Risk Analizi raporunu yayımladı ve yasa dışı sınır geçişlerinde bir artış olduğunu vurguladı. 2014 yılının ilk beş ayında, 200'den fazla erkek, kadın ve çocuk Akdeniz veya Ege'yi geçmeye çalışırken hayatını kaybetti; yüzlerce kişinin de kayıp olduğu bildirildi. Bu insanların birçoğu, Suriye ve Eritre gibi savaşın harap ettiği ülkelere kaçıyor.

1. Komisyon bu durumu nasıl değerlendirmektedir?
2. AB'nin göç politikasının, bu nüfus hareketiyle başa çıkmaya çalışırken, sadece duvarlar örmekten fazlasını içermesi gerekiyor mu?

Bu önergede, sınır güvenliği ve Frontex konuları ele alınmış olsa da önerenin çerçevesi, AB'nin göç ve iltica yönetimi ile ilgilidir. "Kale Avrupası" fikri eleştirilmekte, mültecilerin Avrupa'ya ulaşmaya çalışırken hayatlarını kaybettikleri vurgulanmaktadır. Bu önergede olduğu gibi göç ve iltica yönetimi (ve bu bağlamdaki fonlar) bu kategoride toplanmıştır.

“E-003448-17” numaralı ve 22 Mayıs 2017 tarihindeki bir başka önergede de Marie-Christine Arnautu (ENF):

Almanya, 2015 yılında bir milyondan fazla göçmeni kabul etti. Almanya Şansölyesi Merkel’in yaptığı açıklamalar, Avrupa’da ve dünyanın birçok yerinde geniş yankı buldu. O dönemde Almanya’nın cömertliği ve dayanışması çokça övüldü. Ancak Merkel, Alman kamuoyunun ve partisinin önde gelen isimlerinin baskısıyla politikasını 2016’da revize etti. Mart 2016’da imzalanan ve AB’nin Yunanistan’dan sınır dışı edilen göçmenleri barındırmayı taahhüt eden Türkiye’ye 3 milyar avro ödemesini öngören AB-Türkiye Anlaşması’nın ateşli bir savunucusu olarak Merkel, 2015 sonlarında müzakere edilen 3 milyar avronun üzerine bu ödemeyi destekledi. Ayrıca, Komisyon tarafından önerilen ve bazı Üye Devletlerin karşı çıktığı göçmen yerleştirme sisteminin kurulmasında da çok aktif bir rol oynadı. Yüzbinlerce gerçek ve gerçek olmayan Suriyeli mülteciye kapılarını açtıktan sonra, şimdi ise Almanya Şansölyesi onları AB geneline yaymaya çalışıyor.

1. Almanya bunu yaparken, Üye Devletler arasındaki dayanışma ilkesine uygun davranıyor mu?
2. Aslında yasa dışı göçü teşvik etmiş olmuyor mu?
3. Schengen Bölgesi’ne üye diğer ülkeler için bir güvenlik riski yaratmıyor mu?

Bu önergede de Almanya’nın göç ve iltica politikalarına vekil tarafından eleştiri getirilmekte, Schengen Bölgesi’nin üye devletler için bir risk oluşturup oluşturmadığı sorulmaktadır. Merkel politikaları üzerinden bir eleştiri getiren bu önerge, risk vurgusu yapsa da genel çerçevesi üye devletler arasındaki göç ve iltica yönetimine yönelik bir eleştiri barındırmaktadır. Bu sebeple, bu kategoride ele alınmıştır. Nitekim bu kategorideki diğer önergeler de, üye devletler arasındaki koordinasyon, göç yönetimi gibi konularla ilgilidir.

Öne çıkan bir diğer konu Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler olmuştur. Bu konudaki önergelerin büyük çoğunluğu Suriyeli mültecilerle ilgili kaynak ve üçüncü ülkelerle ilişkiler konularını kapsadıkları için Avrupa’daki mültecilerden ziyade, Avrupa dışındaki mültecilerle ilgilidir. Ancak; halihazırda Avrupa’ya ulaşmış/sığınmış mültecilerle ilgili üçüncü ülkelerle (örneğin Türkiye) yapılan görüşmeler, Geri Kabul Antlaşması bağlamında yeniden yerleştirilen mülteciler ya da Avrupa sınırlarındaki mültecilerle ilgili baskının azaltılması için yine üçüncü ülkelerle yapılan görüşmeler gibi konularda sunulan önergeler bu kapsamda değerlendirilmiştir. Örnek vermek gerekirse;

Joëlle Bergeron (EFDD) tarafından 10 Eylül 2015 tarihinde sunulan “E-012708-15” numaralı önerge şöyledir:

Avrupa Birliği, Suriye ve Irak’tan gelen mültecilerin kabulü konusunda artan bir endişe ve gerilim yaşamaktadır. Birçok uzman, mültecilerin en iyi yaşam koşullarına kavuşabilmesi açısından, Müslüman ülkelerin İslam dinine mensup mültecileri kabul etmesinin faydalı olacağını düşünmektedir.

1. Komisyon, mülteciler için hazırlanan Juncker planı kapsamında, Suudi Arabistan, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerle; Irak ve Suriye’den gelen, bu ülkelerde yerleşmeyi tercih eden mültecilerin kabulü konusunda müzakereler başlatmayı düşünüyor mu?

Önergede, mülteciler bir endişe ve gerilim unsuru olarak çerçevelenip, kültürel kimlik farklılığına da vurgu yapılmaktadır. Ancak komisyona yöneltilen soru, mültecilerin diğer (Müslüman) ülkelere yerleştirilmeleri ile ilgili diplomatik görüşmeler gerçekleştirmesine yönelik bir odağa sahiptir. Bu önergede olduğu gibi, Avrupa’ya ulaşmış mültecilerle ilgili üçüncü ülkelerle göç ve iltica yönetimi konusunda yapılan ya da yapılması istenen dış politik görüşmeler bu kategoride ele alınmıştır.

Güvenlik & Kamu Düzeni kategorisi öne çıkan diğer bir konu olmuştur. Bu kategorideki önergelerle ilgili örnekler önceki bölümde sunulmuş olup; mültecileri güvenlik tehdidi olarak çerçeveleyen ya da göç akışını kesmek için sınır güvenliği politikalarının sertleştirilmesine yönelik sunulan önergeler bu kategoride değerlendirilmiştir.

İnsan Hakları & İnsani Yardımlar Avrupa’daki Suriyeli mültecilerle ilgili önergelerin %10’unu oluşturmuştur. Bu kategori de genellikle Avrupa dışındaki mültecilerle ilgili olup, Avrupa’ya ulaşmış/sığınmış mültecilerin yaşadıkları insan hakları ihlalleri gibi konularda sunulan önergeler bu kapsamda değerlendirilmiştir. Sığınma merkezlerinde kötü muameleye uğrayan mülteciler ya da Avrupa sınırlarında başvurularının kabul edilmelerini bekleyen mültecilerle ilgili önergeler de yine bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Sosyal Politikalar & Sosyal Koruma & İşçi Hakları, Kültürel Kimlik & Avrupa Kimliği & Toplumsal Uyum, Ekonomik Yük & Refah Devleti kategorilerinde toplamda 30 önerge sunulmuş olup genele oranı %3.88’dir. Üstelik doğrudan Avrupa’daki Suriyeli

mültecilerle ilgili önergelerde de bu oran %4.58'dir. Bu yaklaşımla Parlamento'da Suriyeli mültecilerin; Avrupa'ya entegrasyonları, çalışma hakları ve koşulları, Avrupa toplumu ile kültürel olarak uyumları ya da uyumsuzlukları ve ekonomik yük olarak görülmeleri gibi hususların önergelerde geri planda kaldığı görülmektedir.

Önergelerin konuları bakımından odak temalara ayrılması, mültecilere yaklaşımla ilgili önemli bir gösterge olsa da tek başına yeterli bir sonuç vermemektedir. Çünkü konularından bağımsız olarak, mültecilerle ilgili tutumları her önergede yansıtmamaktadır. Örneğin; İnsan Hakları & İnsani Yardımlar kategorisindeki bir önerge ilk izlenimde olumlu bir imaj çizse de, bu önergede mültecilerle ilgili olumsuz bir yaklaşım sergilenmiş olabilir. Bu sebeple önergelerde mültecilere yönelik tutumların da sunulması gerekmektedir. Bu bağlamda; Avrupa'daki Suriyeli mültecilerle ilgili sunulan tüm önergelerin (240 adet) tutum dağılımları şöyledir:

1. 40 önergede mültecilere karşı yaklaşım doğrudan olumsuzdur.
2. 53 önergede doğrudan mültecilere yönelik olumsuz bir çerçeve çizilmese de, göç ve iltica yönetimi konularında AB politikaları ve uygulamaları eleştirilmiştir. Bu bakımdan dolaylı bir olumsuzluk içermektedir.
3. 55 önergede mültecilerle ilgili bir yargı bildirilmemektedir. Bu önergeler nötr tutuma sahip olup, genellikle doğrudan bilgi talebi içeren önergelerdir.
4. 92 önergede de mültecilere yaklaşım olumludur.

Buna göre, Suriyeli mültecilerle ilgili doğrudan veya dolaylı (eleştirel) olumsuz tutuma sahip önergelerin toplam oranı %38.74 olup, nötr önergeler %22.91, olumlu tutuma sahip önergeler de %38.33 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan Parlamento'da mültecilere yönelik olumlu ve olumsuz önergeler benzer bir ağırlık kazanmış olup, bu önergeler sunan partiler bakımından da ikiye ayrılmıştır. Öyle ki, destekleyici önergeler genellikle sol, merkez sol ve merkezde konumlanan partiler tarafından sunulmuşken; olumsuz yaklaşıma sahip önergeler genellikle popülist ve sağ tandanslı partiler tarafından sunulmuştur. Bu yaklaşımla Suriyeli mültecilerle ilgili yaklaşımların Parlamento'yu sağ ve sol olarak iki kutba ayırdığı söylenilebilir.

Mültecilere karşı olumsuz yaklaşım gösteren önergelerin %40'a yakını popülist ENF ve ardılı ID tarafından sunulmuştur. Bu iki gruba ek olarak; EFDD, ECR ve Bağımsız olup popülist olarak tanımlanan diğer vekiller tarafından sunulan önergeler,

olumsuz yaklaşıma sahip önergelerin yaklaşık üçte ikisini oluşturmaktadır. Bu partiler tarafından sunulan hiçbir önergede Suriyeli mültecilerle ilgili olumlu bir tutum sergilenmemiştir.

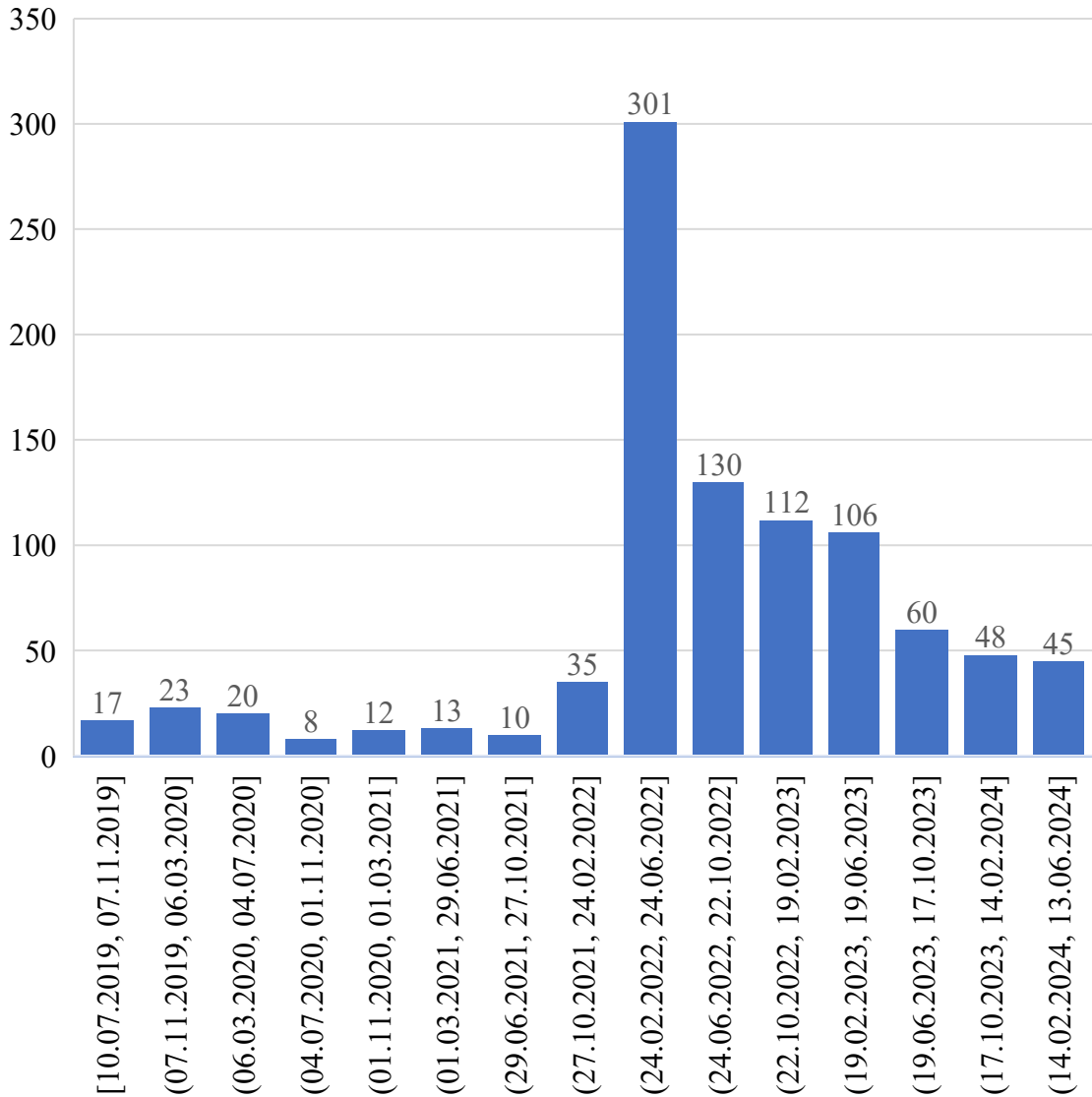
GUE/NGL ile ardılı The Left, Suriyeli mültecilerle ilgili olumlu yaklaşıma sahip önergelerde öne çıkmıştır. Bu Grup, tek başına olumlu önergelerin üçte birinden fazlasını sunmuştur. S&D’de benzer bir şekilde mültecilere yönelik olumlu bir yaklaşım izlemiş, bu konudaki önergelerin yaklaşık üçte birini sunmuştur. Bu iki Grup, Suriyeli mültecilerle ilgili olumlu tutuma sahip tüm önergelerin üçte ikisinden fazlasını sunarak destekleyici bir yaklaşım sergilemiştir.

5. 3. Rusya-Ukrayna Savaşı ve Ukraynalı Mültecilerle İlgili Gündem

24 Şubat 2022’de başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı’ndan sonra Parlamento’da Ukrayna’daki savaş ve Ukraynalı göçmenlerle ilgili verilen soru önergelerinin toplam sayısı 804’tür. Bu önergelerin tamamı göçmenlerle ilgili değildir. Rusya-Ukrayna Savaşı, Ukrayna politikası, Ukraynalı mülteciler, Rusya ile ilişkiler gibi konuların tümünü kapsamaktadır. Bu bağlamda verilen soru önergelerinin zaman çizelgesi (histogram grafiği) aşağıda Şekil 5.4’te sunulmaktadır. Her bir dilim dört aylık periyotlarda sunulan önerge sayılarını yansıtmaktadır.

Şekil 5.4

Ukrayna'daki Savaş ve Ukraynalı Mültecileri Konu Alan Soru Önergelerinin Zaman Çizelgesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

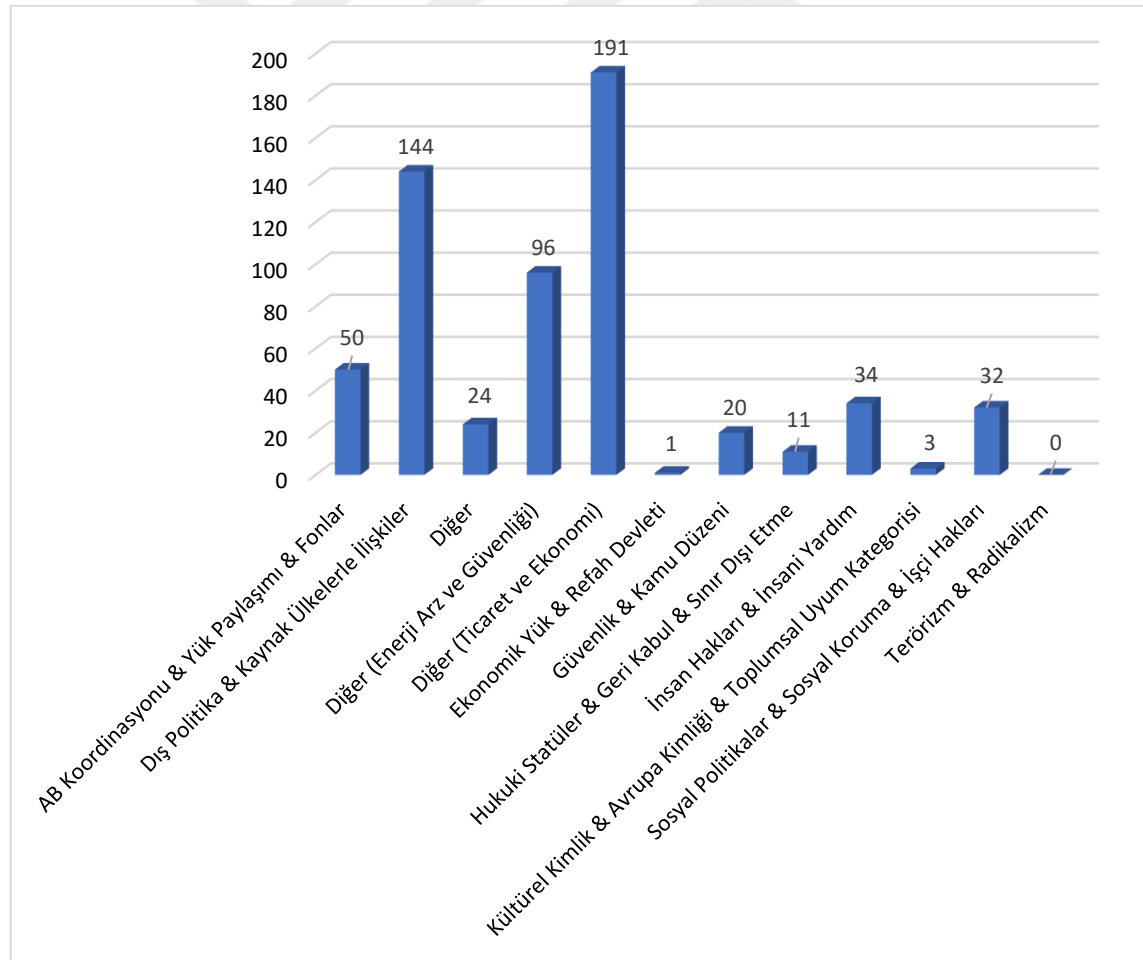
Şekil 5.4'te görülen çizelge, hem savaştan önceki dönemi hem de savaş başladıktan sonra sunulan önergeleri göstermektedir. Görüldüğü üzere, savaşın başlamasını takip eden ilk dört ayda 301 soru önergesi sunulmuştur. Bu dönemde Parlamento'nun en önemli gündemi bu konu olmuş, Mart 2022'de herhangi bir konuda sunulan tüm önergelerin büyük çoğunluğunu bu konu oluşturmuştur. Savaş başladıktan sonraki yaklaşık iki buçuk senede toplamda 804 soru önergesi sunulmuştur. Suriye'deki iç savaş ve Suriyeli mültecilerle ilgili ise on yıllık süreçte sunulan tüm önergelerin sayısı ise 1118'dir. Bu açıdan; Ukrayna'daki savaşın ve Ukraynalı mültecilerin, Parlamento'da yoğun bir gündem olduğu ortadadır. Öyle ki, savaşın başlamasından sonraki ilk dört

aydan sonra da önemli sayılarda önerge sunulmuş olup, 2023'ün ortalarından itibaren soru önergelerinin sayısı görece düşmüştür. Bunun nedenleri, savaşın Avrupa gündeminde normalleşmesi, medyanın ilgisinin azalması, yeni göç akınlarının kesilerek mülteci sayılarının radikal biçimde değişmemesi ve Avrupa gündemine yeni konuların girmesi (enflasyon ve hayat pahalılığı gibi) olarak gösterilebilir. Ancak yine de, Suriyeli mültecilere göre çok daha yoğun bir ilgi olduğu ortadadır. Haziran 2023'ten itibaren bir yıl içinde Suriyeli mültecilerle ilgili 9 önerge verilmişken, Ukraynalılarla ilgili önerge sayısı 166 olmuştur. Bu durum her ne kadar ilk bir yıldaki ilgi azalsa da Ukrayna meselesinin hala gündemde önemli bir konu olduğunu göstermektedir.

Yukarıda sayıları sunulan önergelerin konu dağılımları ise Şekil 5.5'te sunulmaktadır.

Şekil 5.5

Ukrayna'daki Savaş ve Suriyeli Mültecilerle İlgili Önergelerin Konu Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Rusya-Ukrayna Savaşı ile Ukraynalı mültecilerle ilgili önergelerin konu dağılımlarında, Ticaret ve Ekonomi ile Enerji Arz ve Güvenliği ile ilgili önergelerin toplam sayısı 297’dir. Bu sayı, tüm önergelerin %49’unu oluşturmaktadır. Ayrıca öne çıkan bir diğer konu da Dış Politika ve Kaynak Ülkelerle İlişkiler temasıdır. Bu önergelerde genel olarak, Rusya ile AB arasındaki ilişkiler konu alınmaktadır. Rusya’ya uygulanan yaptırımlar, savaşın ekonomik ve ticari etkileri, Rusya’dan tedarik edilen enerji kaynakları gibi konular öne çıkmakta, bu durum AB’nin Rusya’ya olan enerji bağımlılığının Parlamento’daki önergelere de yansıdığını göstermektedir. Ayrıca, Ukrayna’nın tahıl üretiminde öne çıkan bir ülke olması bu önergelerin sayısının fazla olması ile doğrudan ilişkili olmuştur. Birçok önergede savaş nedeniyle değişen piyasa koşullarına vurgu yapılmış, bu durumun AB içerisinde nasıl ele alınacağı ile ilgili önergeler Komisyon’a sunulmuştur. Bu önergelere bir örnek vermek gerekirse; Jean-Paul Garraud (ID) tarafından 25 Temmuz 2023’te sunulan “E-002350/2023” numaralı önerge şöyledir:

Eurostat verilerine göre, 2022 yılında AB’de yaşayanların %9,3’ü evlerini yeterince ısıtamamış, bu oran 2021’e göre %6,9 artmıştır. Fransa’da ise elektrik faturaları 1 Ağustos 2023’ten itibaren %10 zamlanacaktır. Ukrayna’daki savaşın başlamasından bu yana, AB’nin Rusya’ya uyguladığı yaptırımlar bu kötü tabloya yol açmış ve hızla yükselen enflasyonu körüklemiştir. AB elektrik piyasasında fiyatların doğrudan gaz fiyatlarına bağlı olması da bunda önemli bir rol oynamaktadır. Dünyanın her yerine hibeler ve mali destekler dağıtmakta hızlı davranan Brüksel, milyonlarca haneyi vuracak felaketin boyutunu hâlâ anlamamış gibi görünmektedir. 2023/2024 kışı yaklaşırken, Avrupa’daki insanları korumak için önlem alınmalıdır ki bu, Avrupa Birliği’nin temel amaçlarından biridir.

1. Komisyon, elektrik ve gaz fiyatlarını birbirinden ayırarak AB elektrik piyasasını üye devletlerle mutabakat içinde reforme etmeyi neden planlamamaktadır?
2. Komisyon, Avrupalı hane halklarının ve işletmelerin bu fiyat artışlarıyla başa çıkmasına yardımcı olmak için hangi somut adımları atmayı planlamaktadır?

Bu önergede, savaş sonrası Rusya’ya uygulanan yaptırımların Avrupa’da enerji tedarikinde sıkıntılara neden olduğu, enflasyonu tetiklediği ve birçok Avrupalının yeterince ısınmadığı vurgulanmaktadır. Nitekim, Rusya-Ukrayna Savaşı ile ilgili tüm önergelerin yaklaşık yarısı bu önergede olduğu gibi değişen piyasa koşullarına, enerji tedarikine, tarım ve hayvancılık alanındaki problemlere (savaş kaynaklı) vurgu yapmaktadır. Bu durum Avrupa açısından savaşın en önemli sonuçlarından biri olarak

öne çıkmaktadır. Yine de bu tip önergeler doğrudan mültecilerle ilgili olmayıp daha ziyade savaş ve AB'nin politikaları ile ilgilidir.

Ukrayna'daki savaş ve Ukraynalı mültecilerle ilgili verilen soru önergelerinin partilere göre dağılımları ise aşağıdaki Tablo 5.5'te görülmektedir:

Tablo 5.5

Ukrayna'daki Savaş ve Ukraynalı Mültecilerle İlgili Sunulan Önergelerin Partilere Göre Dağılımı

Parti	Parlamento'daki Oranı	Önerge Sayısı	Önerge Oranı
EPP	%24.23	180	%25.82
S&D	%20.51	96	%13.77
Renew	%14.38	69	%9.89
Greens/EFA	%9.85	40	%5.73
ID	%9.72	116	%16.64
ECR	%8.26	110	%15.78
The Left	%5.46	41	%5.88
NI	%7.59	45	%6.45

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5.5 incelendiğinde, EPP'nin en çok sayıda önerge sunduğu ve Parlamento'daki ağırlığına benzer bir oranda bu konuya ilgi gösterdikleri görülmektedir. Ardından en yoğun ilgi, ID ve ECR gruplarından gelmiştir. Popülist kimlikli iki grup bu konuda sunulan tüm önergelerin yaklaşık üçte birini sahiplenmiştir. Ayrıca Parlamento'daki özgül ağırlıklarından fazla ilgi göstermişlerdir. Merkez ya da sol tandanslı diğer partiler ise Parlamento'daki özgül ağırlıklarından daha düşük bir ilgi göstermiştir. Suriyeli mültecilerle ilgili önergelerde öne çıkan The Left (ve selefi GUE/NGL) Grubu, bu konuda Parlamento'daki özgül ağırlığına benzer bir oranda ilgi göstermiştir.

Partilerin sundukları soru önergelerindeki konu dağılımları ise Tablo 5.6'da sunulmaktadır:

Tablo 5.6*Ukrayna'daki Savaş ve Ukraynalı Mültecilerle İlgili Önergelerde Partilerin Ele Aldıkları Konular*

ODAK TEMA	PARTİ	EPP	S&D	ID	The Left	Renew	ECR	Greens /EFA	NI
AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar		10	12	6	0	3	18	2	2
Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler		36	18	38	7	17	27	10	14
Diğer		9	4	2	3	8	4	1	2
Diğer (Enerji Arz ve Güvenliği)		30	12	17	4	5	17	4	9
Diğer (Ticaret ve Ekonomi)		65	24	35	9	21	31	9	7
Ekonomik Yük & Refah Devleti		0	0	1	0	0	0	0	0
Güvenlik & Kamu Düzeni		6	2	2	2	4	1	3	0
Hukuki Statüler & Geri Kabul & Sınır Dışı Etme		4	2	2	2	2	0	1	1
İnsan Hakları & İnsani Yardım		8	9	7	6	4	3	3	4
Kültürel Kimlik & Avrupa Kimliği & Toplumsal Uyum		0	0	2	0	0	0	0	1
Sosyal Politikalar & Sosyal Koruma & İşçi Hakları		12	13	4	8	5	9	7	5
Terörizm & Radikalizm		0	0	0	0	0	0	0	0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

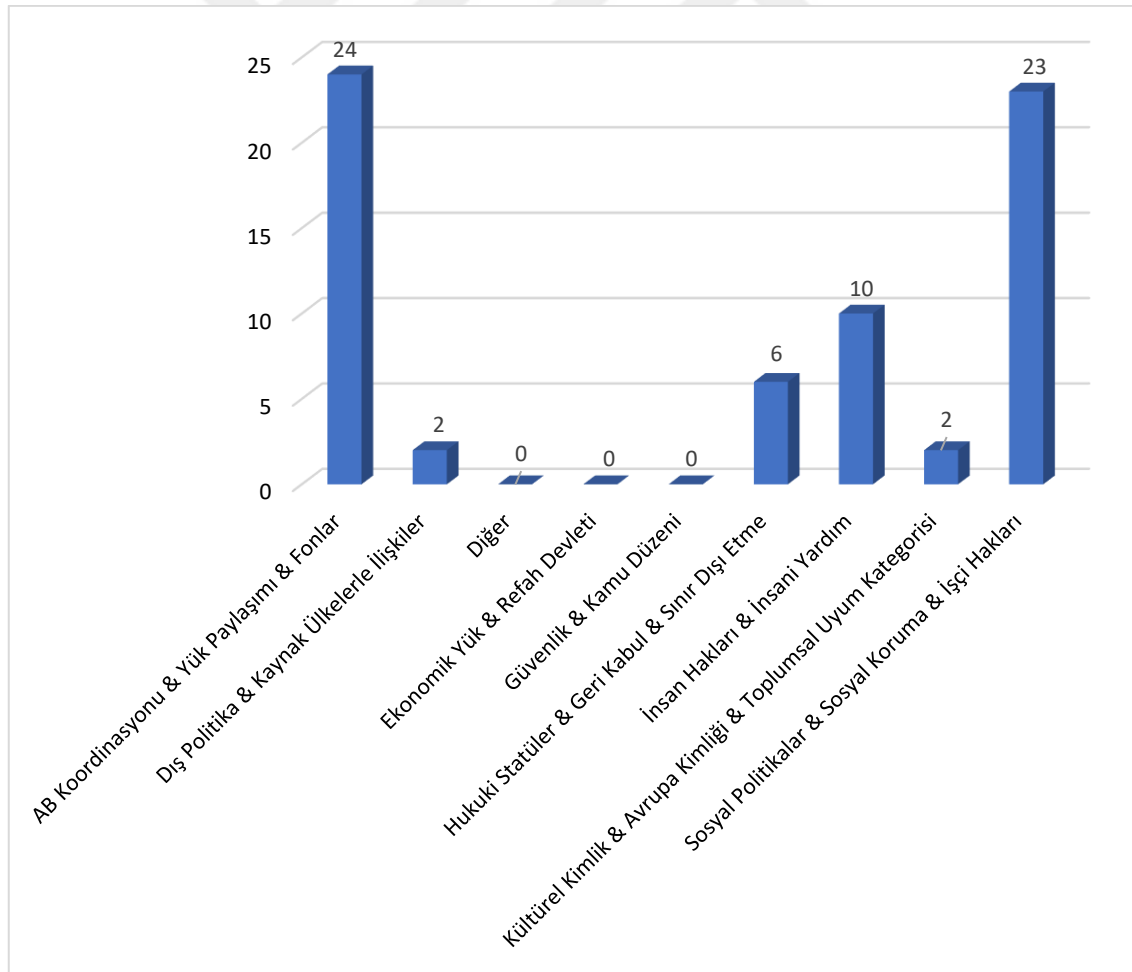
Tablo 5.6 incelendiğinde; tüm gruplarda savaşın ekonomik ve ticari etkileriyle ilgili önerilerin ve dış politika konularının öne çıktığı görülmektedir. Gerçekten de Rusya-Ukrayna Savaşı ile ilgili önerilerin hem konularında hem de sayılarında en öne çıkan husus budur. Tüm partiler de meseleye karşı benzer bir yaklaşım sergilemiş, savaşın AB'ye ekonomik, ticari ve politik etkileri ile ilgili öneriler öne çıkmıştır.

5. 4. Avrupa'daki Ukraynalı Mültecilerle İlgili Gündem

Daha önce bahsedildiği gibi savaşın başlamasının ardından iki buçuk sene gibi bir sürede (yaklaşık yarım yasama döneminde) 804 önerge sunulmuştur. Bu sayı kısa sürede yoğun bir gündeme işaret etse de doğrudan Avrupa'daki Ukraynalı mültecilerle ilgili olan önerilerin sayısı ise yalnızca 67 tanedir. Bu sayı tüm önerilerin %8.33'üne denk gelmektedir. Önergelerin konu dağılımları ise şöyle gerçekleşmiştir:

Şekil 5.6

Avrupa'daki Ukraynalı Mültecilerle İlgili Önergelerin Konu Dağılımları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.6 incelendiğinde, Avrupa’daki Ukraynalı mültecilerle ilgili konuların dağılımında üç kategori öne çıkmaktadır. Bunlar; AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar (%35.82), Sosyal Politikalar & Sosyal Koruma & İşçi Hakları (%34.32) ve İnsan Hakları & İnsani Yardım (%14.92) kategorileridir. Ayrıca; Ukraynalı mültecilerle ilgili önerelerde Güvenlik & Kamu Düzeni kapsamında hiçbir önerge bulunmamaktadır. Bu durum, Ukraynalı mültecilerle ilgili yaklaşımın “güvenlik” ekseninde çerçevelenmediğini göstermektedir. Bir diğer önemli husus ise, genel olarak Rusya-Ukrayna Savaşı ve Ukraynalı mültecilerle ilgili önerelerde en öne çıkan Ticaret ve Ekonomi ile Enerji Arz ve Güvenliği konuları olmuştur. Bu durum, AB için savaşın en önemli sonuçlarından birinin “ekonomi” ve dolayısıyla “enflasyon” olduğunu gösterse de, bu yaklaşım mültecilere yansıtılmamış ve mülteciler ekonomik yük olarak çerçevelenmemiştir. Bununla beraber, mültecilerle ilgili konuların çoğunlukla dayanışma, entegrasyon ve insani yardımlar ekseninde ele alınması, Ukraynalı mültecilerin AB için “içsel” bir mesele olduğunu göstermektedir.

AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar kategorisinde sunulan önereler, genellikle Ukraynalı mültecilerle dayanışmayı ve üye devletler arasındaki koordinasyonu konu alan önergeler olarak öne çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse; 28 Şubat 2022 tarihinde sunulan “P-000829/2022” numaralı önergede, Eva Kaili (S&D):

Ukrayna’daki savaş devam ediyor, ülkeden kaçmaya çalışan çocukların çarpıcı görüntüleri ve hikâyeleri Avrupa’ya ulaşıyor ve bizler evlerimizin güvenliğinden izliyoruz. Bu yeni ve hızla değişen jeopolitik ortamda, en fazla zorluk çeken ve mülteci akınının baskısını en çok hissedenler komşu ülkeler oluyor. Sınırlarını kapatmayan Polonya, Romanya ve Moldova bu durumdan özellikle etkileniyor; bu da AB’nin, kaçınılmaz olarak bir sonraki “mülteci limanı” olacağına işaret ediyor. Bu bilgiler ışığında ve mevcut duruma bağlı olarak:

1. Komisyon, Ukrayna’nın tüm komşu ülkelere destek olmak ve etkilenen bölgeden gelen mültecileri kabul etmek amacıyla derhal bir eylem planı başlatmayı düşünüyor mu?
2. Hayatı doğrudan tehdit altında olan mülteci çocuklar ve yaralılar için özel bir yardım hattı ve güvenli geçiş koridoru oluşturmayı değerlendiriyor mu?
3. Komisyon, AB’nin doğu sınırlarında geçici mülteci destek merkezleri kurmak için ilgili Üye Devletlerle iş birliği yapmayı düşünüyor mu?

Önergede, göç ve iltica yönetimi bağlamında Ukraynalı mültecilere karşı olumlu bir yaklaşım sergilenmiş olup, AB'nin "mültecilere destek" amacıyla neler yapabileceği sorulmuştur. Bu yaklaşımla sunulan önergelere bir başka örnek de 03.03.2022 tarihinde, Jordi Cañas (Renew) tarafından sunulan "E-000875/2022" numaralı önerge'dir:

Son günlerde, birkaç Üye Devlet Ukrayna'daki savaştan kaçan mültecilere ücretsiz ulaşım imkânı sunmuştur. Polonya bu uygulamayı duyuran ilk Üye Devlet olmuş, onu Avusturya, Çekya, Almanya ve İspanya takip etmiştir. Bu korkunç savaşa karşılık olarak, dayanışma, özgürlük ve insan haklarına saygı değerleri doğrultusunda, tüm Üye Devletlerin bu önlemleri alarak mültecilere yardım etmesi ve tek pazar bölgesinde serbest dolaşımlarını kolaylaştırması gerekmektedir. Komisyon bu nedenle şu soruya yanıt verebilir mi:

1. Ukraynalı mültecilerin tüm tren ve otobüslerde ücretsiz seyahat edebilmesi için, bu uygulamanın tüm Birlik genelinde ve tüm Üye Devletlerce benimsenmesini koordine edecek mi?

Önergede görüldüğü üzere, Ukraynalı mültecilerin AB içerisinde serbest dolaşımlarına ve toplu taşıma araçlarını ücretsiz kullanmalarına yönelik bir talep bildirilmiştir. Yine bir başka örnek de, Mikuláš Peksa (Greens/EFA) tarafından 10 Mart 2022 tarihinde sunulan "P-000968/2022" numaralı önerge'dir:

Rusya'nın Ukrayna'yı sebepsiz yere işgal etmesinden henüz iki hafta geçmemişken, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Ukrayna'dan kaçan mülteci sayısının şimdiden iki milyona ulaştığını açıkladı; bu kişilerin çoğu kadın ve çocuklardan oluşuyor. Putin'in saldırılarını daha da şiddetlendireceğine dair sinyaller vermesiyle, bu sayının önümüzdeki gün ve aylarda büyük ölçüde artması bekleniyor. Sivillerin tahliyesi için ilan edilen ateşkeslere ise Rus ordusu tarafından uyulmuyor ve bombalanan şehirlerden kaçmaya çalışan siviller doğrudan hedef alınıyor. Bu arada, Orta ve Doğu Avrupa'daki AB Üye Devletleri, Rusya'nın başlattığı savaştan kaçan Ukraynalıların çoğunu kabul ediyor. 8 Mart 2022 itibarıyla, Polonya 1,2 milyon, Çekya 200 bin, Macaristan 191 bin, Slovakya 141 bin ve Romanya 82 bin mülteci aldı. Bu ülkelerdeki yardım merkezleri ise şimdiden kapasitelerinin sınırına ulaşmış durumda ya da yakında ulaşacak.

1. AB tarihinde bugüne kadar görülen en büyük mülteci akınıyla başa çıkmak zorunda kalan ön cephe'deki Üye Devletlere acil olarak yardımcı olmak için Komisyon hangi özel destek mekanizmalarını önermeyi planlıyor?
2. Savaş mültecilerinin en fazla sayıda kabul edildiği Üye Devletler, bu mültecilerin topluma uyumu için ne tür uzun vadeli ve sürdürülebilir yardımlar alacak?

Görüldüğü üzere bu önergede de AB tarihindeki en büyük mülteci akını olduğu vurgulanmakla birlikte üye devletler arasındaki dayanışma ve koordinasyon konularına vurgu yapılmaktadır. Bu kategoride ele alınan önergeler, örneklerde sunulduğu gibi, üye devletler arasındaki koordinasyon, yük paylaşımı, dayanışma gibi unsurları konu almaktadır.

Öne çıkan bir diğer konu da Sosyal Politikalar & Sosyal Koruma & İşçi Hakları'dır. Bu konuda sunulan önergeler, Avrupa'daki Ukraynalı mültecilere yönelik sosyal koruma politikaları, işçi hakları, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi konuları kapsamaktadır. Bu konuda sunulan önergelere örnek vermek gerekirse; birçok partiden çok sayıda vekilin 16 Mayıs 2022'de ortak sunduğu "E-001795/2022" numaralı önerge şöyledir:

AB ve Üye Devletlerin, Ukraynalı mültecilere çalışma izni sağlaması kesinlikle doğru bir adımdır. Ancak, mültecilerin kendi alanlarında çalışabilmesi, niteliklerinin altındaki işlerde çalışmak yerine hem mülteciler hem de ev sahibi ülkeler için en faydalı olanıdır.

1. Komisyon ve Üye Devletler, mültecilerin niteliklerinin (geçici de olsa) tanınmasını sağlamak amacıyla hangi önerilerde bulunacaktır?
2. Mesleki niteliklerin tanınmasına ilişkin 2005/36/EC sayılı Direktif'in değiştirilmesinin çok uzun süreceği göz önünde bulundurulursa, Komisyon (idealde Avrupa Parlamentosu ile yakın iş birliği içinde), mültecilerin niteliklerinin mümkün olan en kısa sürede tanınmasına yardımcı olmak için ne yapabilir?
3. Avrupa Bölgesinde Yükseköğretimle İlgili Yeterliliklerin Tanınmasına Dair Sözleşme, Ukraynalıların becerilerinden yararlanabilmesine nasıl yardımcı olmaktadır? Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi, Ukraynalı mültecilere yardımcı olmak için neler yapıyor?

Önergede, mültecilerin çalışma izinleri ele alınmış olup, mültecilerin niteliklerine göre mesleklerde çalışması ile ilgili talepte bulunmaktadır. Bu yaklaşım mültecilerin (mesleki) entegrasyonları ile de doğrudan ilişkilidir.

Yine birçok partiden çok sayıda vekilin 11 Mayıs 2022'de ortak sunduğu, "E-001762/2022" numaralı önerge şöyledir:

Ukrayna'daki savaş şiddetlenirken, birçok kanser hastası çocuk evlerini ve hastane yataklarını terk ederek ülkeden kaçmak zorunda kaldı. Kanser zaten başlı başına bir sorunken, tedavi kesintileri, stres ve enfeksiyon riski bu çocuklar için ölümcül sonuçlar doğurabilir. Ayrıca, Ukrayna'daki savaş sona erdiğinde ve kanser hastası mülteci çocuklar

ülkelerine geri döndüğünde, Ukrayna'nın bozulan tedarik zincirleri nedeniyle sağlık ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamayacağı konusunda belirsizlikler bulunmaktadır.

1. Komisyon, Ukraynalı mülteci nüfusta kanserle ilgili veri toplama, hasta takibi ve izlem süreçlerinde Üye Devletleri nasıl desteklemektedir? Bu konuda rehberlik ve protokoller geliştirmeyi düşünüyor mu?
2. Kanser hastası çocukların, belirli protokollere ve belirli aralıklarla verilen ilaç sıralarına göre tedavi edilmesi gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, Komisyon savaş sona erdiğinde ve çocuklar Ukrayna'ya döndüğünde, Üye Devletlerde kanser tedavisi gören çocuk onkoloji hastalarına ilişkin rehberlik ve protokoller geliştirmeyi düşünüyor mu?
3. Doğu Avrupa ülkelerinin sağlık sistemleri üzerindeki baskıyı azaltmak amacıyla, Komisyon Ukraynalı hastaların bu ülkelerden diğer Üye Devletlere naklinde Üye Devletleri nasıl desteklemektedir?

Önergede, kanser hastası mültecilerle ilgili neler yapılabileceği sorgulanmakta, bu mülteciler ülkelerine geri döndüklerinde dahi korunmalarına ve desteklenmelerine yönelik hassasiyet belirtilmektedir.

3 Nisan 2024 tarihinde sunulan “P-000991/2024” numaralı bir başka önergede de Malin Björk (The Left):

Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik tam kapsamlı askeri işgalinin başlamasından iki yıl sonra, milyonlarca Ukraynalı mülteci kadın ve kız çocuğu AB'de yaşıyor ve bu kişiler için cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine erişim, Üye Devletler genelinde eşit derecede ulaşılabilir ve karşılanabilir değil. Geçici Koruma Direktifi o kadar dar yorumlanıyor ki, Ukrayna'dan kaçan birçok kadın, kürtaj bakımı veya cinsel şiddet sonrası tedavi gibi diğer cinsel ve üreme sağlığı ve hakları (SRHR) hizmetlerine erişemiyor. Sonuç olarak, birçok kadın, SRHR ve üreme bakımı hizmetlerine ulaşmak için savaşın sürdüğü Ukrayna'ya geri dönmek zorunda kaldı. Avrupa Parlamentosu, 29 Şubat 2024 tarihli kararında, kadınların kürtaj dahil SRHR hizmetlerine erişiminin sağlanmasını talep etti.

1. Komisyon, Geçici Koruma Direktifi kapsamındaki kişilerin AB vatandaşlarıyla aynı şartlarda, AB genelinde cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine eşit erişimini sağlamak için hangi önlemleri aldı? Özellikle, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların önlenmesi ve tedavisi, doğum ve jinekolojik bakım, güvenli kürtaj ve kürtaj sonrası bakım, acil kontraseptifler, özel kısa ve uzun vadeli psikolojik destek hizmetlerine erişim konusunda hangi adımlar atıldı?
2. Komisyon, kadınların Ukrayna'da alabilecekleri bakımın tüm Üye Devletlerde sunulmasını sağlamak için bu direktifi gözden geçirdi mi?

Önergede AB tarihinde ilk kez ve çok hızlı bir şekilde uygulanan Geçici Koruma Direktifi'nin dar kapsamlı olduğu ve mültecileri yeterince koruyamadığına ilişkin eleştiri sunulmakta, mülteciler sağlık ve psikolojik destek hizmetlerine erişimleri ile ilgili talepte bulunmaktadır.

Birçok gruptan çok sayıda vekilin 20 Şubat 2023'te ortak sundukları “O-000006/2023” numaralı önerge ise şöyledir:

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yürüttüğü savaşta, tecavüz bir silah olarak kullanılıyor. Birleşmiş Milletler'e göre, bir buçuk milyondan fazla Ukraynalı Polonya'ya sığındı. Rus askerleri tarafından tecavüze uğrayan Ukraynalı kadın ve kız çocukları da Polonya'ya kaçan milyonlarca kişi arasında yer alıyor. Ancak şu anda, kürtaj dahil üreme sağlığı hizmetlerine erişimin ciddi şekilde kısıtlandığı bir ülkeler. BM raporuna göre, Rus güçleri, Ukraynalı sivillere yönelik yargısız infaz, işkence, tecavüz ve cinsel şiddet dahil olmak üzere çeşitli savaş suçları işledi. Polonya'da kürtaj, kadının hayatı tehlikedeyse veya ensest ya da tecavüz durumunda yasal. Bu, tecavüz mağduru Ukraynalı kadınların kürtaja erişebilmesi gerektiği anlamına geliyor. Ancak savaş bölgelerinde tecavüz vakalarını kanıtlamak neredeyse imkânsız olduğu için, pek çok kadına hâlâ kürtaj hakkı tanınmıyor. Ukraynalı kadınlar, ya çocuğu doğurmak ya da güvensiz, riskli ve ölümle sonuçlanabilecek bir kürtaj yaptırmak arasında seçim yapmak zorunda kalıyor. Ayrıca, kürtaja izin veren bir ülkeye gitmek hem pahalı hem de zor. Bu arada, Polonya'da kürtaj olmak isteyen kadınlara yardım edenler de hapis cezası riskiyle karşı karşıya.

1. Komisyon, işgal ve savaşla bağlantılı olarak tecavüze uğrayıp hamile kalan kaç kadının kürtaj talebinin reddedildiğine dair verilere sahip mi?
2. Komisyon, savaştan kaçan Ukraynalı kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile haklarını nasıl koruyacak?
3. Tecavüz sonucunda hamile kalan Ukraynalı kadın ve kız çocuklarının, Polonya yasalarına uygun şekilde, kürtaj da dahil olmak üzere üreme sağlığı hizmetlerine erişimini nasıl sağlayacak?

Görüldüğü üzere bu kategoride toplanan önergeler doğrudan Ukraynalı mültecilerin yaşam koşulları, sosyal politikalara erişimleri ve çalışma hakkı gibi konularda gerçekleşmiştir. Bu kategoride ele alınan önergeler, odak temanın kapsamı bağlamında, mültecilerin korunması, entegrasyonları, sağlık ve eğitime erişimleri gibi konuları içermektedir. Bu durum, mültecilere karşı dayanışma hissinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Öne çıkan bir diğer kategori de İnsan Hakları & İnsani Yardımlar kategorisi olmuştur. Bu kategori, Avrupa'daki Ukraynalı mültecileri insan hakları bağlamında ele alan ya da Avrupa'ya göç esnasında yaşanan zorluklara vurgu yapan önermeleri kapsamaktadır. Bu önermelere örnek vermek gerekirse; 31 Mart 2022'de ID Grubu'ndan Laura Huhtasaari tarafından sunulan "E-001321/2022" numaralı önerge şöyledir:

Ukrayna'dan gelen bazı mültecilerin insan ticareti ve cinsel istismarın mağduru olduğu ya da olma riskiyle karşı karşıya olduğu kamuoyunun malumudur. Avrupa Komisyonu, hassas durumdaki bu mültecilere yardımcı olmak ve onların AB ülkelerinde bu tür suçların ve güvensiz durumların mağduru olmalarını önlemek için şimdiye kadar hangi adımları atmıştır veya atmayı planlamaktadır?

Bu önergede olduğu gibi Avrupa'daki Ukraynalı mültecilerin insan hakları bağlamında ele alındığı ve yaşadıkları mağduriyetlerle ilgili öneriler bu kategoride toplanmıştır. Buna ek olarak, Ukraynalı mültecilerin sahip oldukları evcil hayvanların durumları ile ilgili önermeler de bu kategoride ele alınmıştır. Bu konu üç önermeye konu olmuş; evcil hayvanların da mültecilerle birlikte AB'ye alınmaları ve aşılama, gıdaya erişim ve veterinerlik hizmetleri gibi hususlardan yararlanılabilmesi için görüş bildirilmiştir. Örneğin; Anja Hazekamp (The Left) tarafından 7 Mart 2022'de sunulan, "P-000915/2022" numaralı önerge şöyledir:

Ukrayna'nın saldırgan şekilde işgali, 24 Şubat'tan bu yana 1 milyon insanın (çoğunlukla AB'ye) ülkeyi terk etmesine neden oldu. Ukrayna ve halkı için korkunç sonuçların yanı sıra, hayvanlar açısından da giderek ağırlaşan sonuçlar ortaya çıkıyor.

1. Komisyon, tüm Üye Devletlerin Ukrayna'dan evcil hayvanlarıyla birlikte gelen mültecilerin girişine izin vereceğini, varıştan sonra evcil hayvanlara AB'de zorunlu olan sağlık testleri ve aşıların ücretsiz yapılacağını ve evcil hayvanlarıyla seyahat eden mültecilere de barınma sağlanacağını teyit edebilir mi?
2. Komisyon, esas olarak sivillerin acısını hafifletmek ve mültecilere yardım sağlamak amacıyla Ukrayna'ya yönelik insani yardım için AB bütçesinden ayrılan 500 milyon avronun, acil hayvan yardımlarını (örneğin, gıda, veteriner hizmetleri ve gerekli durumlarda tahliye için ulaşım) da kapsayıp kapsamadığını temin ediyor mu, yoksa bu amaçla ek bir bütçe ayırmayı düşünüyor mu?
3. Komisyon, CITES kapsamında olduğu gibi Ukrayna'dan AB'ye hayvanların tahliyesine olanak tanıyacak (barınaklarda veya hayvanat bahçelerinde tutulan yabani hayvanlar da dahil) hızlandırılmış bir prosedür başlatmaya hazır mı?

Örneklerde görüldüğü üzere, Ukraynalı mültecilere karşı önemli bir dayanışma gösterilmiş olup, bu durum sahip oldukları evcil hayvanlarının korunmasına dahi yansımıştır. Hatta önerenin üçüncü sorusunda, hayvanat bahçelerindeki yabancı hayvanların dahi Avrupa'ya getirilmeleri ile ilgili talepte bulunulmuştur. Bu bakımdan Parlamento'da (genel olarak) Ukraynalı mültecilerin AB'ye sığınmaları bir "sorun" olarak görülmemiştir.

Ukraynalı mültecilerle ilgili önergeler çoğunlukla bu konularda sunulmuş olup, mültecilerin sağlık, eğitim, çalışma gibi konularda entegrasyonu ile alakalı hassasiyet gösterilmiştir. Ayrıca, Ukraynalı mülteciler hiçbir önergede güvenlik ya da ekonomik yük olarak çerçevelenmemiştir. Dış politika konusunda da yalnızca iki önerge sunulmuş olup, bu durum Ukraynalı mültecilerin içsel bir mesele olduğu yaklaşımını güçlendirmektedir. Ancak daha detaylı bir analiz için partilerin mültecilere yönelik tutumlarını (yargılarını) incelemek de yararlı olacaktır.

Avrupa'daki Ukraynalı mültecilerle ilgili sunulan tüm önergelerin (67 adet) tutum dağılımları şöyledir:

1. 2 önergede mültecilere karşı yaklaşım doğrudan olumsuzdur.
2. 5 önergede doğrudan mültecilere yönelik olumsuz bir çerçeve çizilmese de, göç ve iltica yönetimi konularında AB politikaları ve uygulamaları eleştirilmiştir. Bu bakımdan dolaylı bir olumsuzluk içermektedir.
3. 15 önergede mültecilerle ilgili bir yargı bildirilmemektedir. Bu önergeler nötr tutuma sahip olup, genellikle doğrudan bilgi talebi içeren önergelerdir.
4. 45 önergede de mültecilere yaklaşım olumludur.

Buna göre, Ukraynalı mültecilerle ilgili doğrudan veya dolaylı (eleştirel) olumsuz tutuma sahip önergelerin toplam oranı %10.44 olup, nötr önergeler %22.38, olumlu tutuma sahip önergeler de %67.16 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum tüm önergelerin üçte ikisinden fazlasında mültecilerle ilgili yaklaşımın olumlu olduğunu göstermektedir. Olumsuz yaklaşıma sahip tüm önergeler, popülist ID ile ECR grupları tarafından sunulmuştur. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki, bu gruplardan da mültecilere yönelik çok sayıda destekleyici önerge sunulmuştur. Bu gruplar tarafından sunulan tüm önergelerden %24.13'ü olumsuz bir yaklaşım taşımaktadır. Öte yandan doğrudan destekleyici önergeler ise %51.72'lik bir orana sahiptir.

Ukraynalı mültecilerle ilgili sunulan önergelerde, tüm gruplar ağırlıklı olarak destekleyici bir tutum izlemiştir. Bağımsız vekiller için de durum benzerdir. Renew ve Greens/EFA tarafından sunulan tüm önergeler destekleyici bir tutuma sahiptir. Az önce sunulduğu üzere, tüm önergelerin yalnızca 2 tanesi açık karşıtlık içermektedir. Bu da %3'ün altında bir orana denk gelmektedir. Bu yaklaşımla, göçmen karşıtı popülist partiler dahil olmak üzere Parlamento'daki tüm gruplar, Ukraynalı mültecilerle ilgili genel olarak olumlu bir yaklaşım sergilediği ortadadır. Ukraynalı mülteciler; tıpkı AB açısından olduğu gibi, Parlamento özelinde de bir politik dönüşüme işaret etmiştir.

5. 5. Suriyeli ve Ukraynalı Mültecilere Yönelik Yaklaşımların Karşılaştırılması

İki göçmen gruba yönelik yaklaşımlarda öne çıkan ilk ayrım, önergelerde ele alınan konuların farklılaşmasıdır. Buna göre, Suriyeli mültecilerle ilgili öne çıkan konular, Hukuki Statüler & Geri Kabul & Sınır Dışı Etme ile AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar olmuştur. Bunlara ek olarak, Güvenlik & Kamu Düzeni, İnsan Hakları & İnsani Yardımlar ve Dış Politika & Kaynak Ülkelerle İlişkiler kategorilerinde de önemli sayıda (ve oranda) önerge sunulmuştur. Bu beş kategorideki önergeler, tüm önergelerin %95'inden fazlasını oluşturmuştur. Ukraynalı mültecilerle ilgili olarak ise iki konu öne çıkmıştır: AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar ile Sosyal Politikalar & Sosyal Koruma & İşçi Hakları. Bu konulara ek olarak, İnsan Hakları & İnsani Yardımlar kategorisinde de önemli sayıda önerge sunulmuş olup, bu üç kategoride sunulan önergelerin tümüne oranı %85'i geçmektedir.

İki göçmen gruba yönelik yaklaşımlarda en öne çıkan konulardan biri, İnsan Hakları & İnsani Yardımlar kategorisinde sunulan önergelerde görülmektedir. Bu kategorideki önergeler genel olarak, mültecilerin Avrupa'ya ulaşma süreçlerinde yaşadıkları sorunlar, sığınma merkezlerinde karşılaştıkları muameleler, kimi üye devletlerin çeşitli uygulamaları gibi konuları içermektedir. Mültecilere yönelik destekleyici içeriğe sahip olan bu önergeler iki göçmen grupta da çokça ele alınmıştır.

Her ne kadar İnsan Hakları & İnsani Yardımlar kategorisinde genel olarak benzer bir yaklaşımın sergilendiği görülse de, diğer kategorilerdeki önergeler, içerdikileri konular ve tutum bakımından önemli ölçüde ayrılmaktadır. Bu bağlamda, Suriyeli mültecilerle ilgili en öne çıkan kategori Hukuki Statüler & Geri Kabul & Sınır Dışı Etme'dir. Bu durum, Suriyeli mültecilerin hukuki durumları (statüleri) ile ilgili belirsizliklerin ve tartışmaların birçok önergede ele alındığını, Geri Kabul Antlaşması ve

sınır dışı etme gibi göç yönetimi politikalarının da öne çıktığını göstermektedir. Gerçekten de, Suriyeli mültecilerle ilgili sürecin AB tarafından yeterince etkin bir şekilde yönetilememesi önergelere de yansımıştır. Bu konulardaki önerelerde mültecilere karşı destekleyici olanlar da bulunmaktadır. Ancak ekseriyeti mültecilere karşı olumsuz ve eleştirel bir yaklaşıma sahiptir. Bu durum, AB'nin göç ve iltica yönetimi politikalarının (özellikle 2015-2017 arasında) hem kamuoyu hem de Parlamento düzeyinde yeterince kabul görmediğini ortaya koymaktadır.

Suriyeli mültecilerle ilgili öne çıkan bir diğer konu da AB Koordinasyonu & Yük Paylaşımı & Fonlar'dır. Üye devletler arasındaki koordinasyon ve göç yönetimine ilişkin fonlar gibi konularda sunulan önergeler bu kategoride toplanmıştır. Bu kategorideki önergeler, Ukraynalı mültecilerde de öne çıkmaktadır. Bu bakımdan bir benzerlik bulunmaktadır. Ancak ilgili önergelerdeki tutuma bakıldığında ise iki göçmen grup ayrılmaktadır. Bu bağlamda, Suriyeli mültecilere yönelik önerelerde önemli sayıda eleştiri ve karşıtlık içeren önerge bulunmaktadır. Bu önerelerde, AB'nin göç ve iltica politikaları, üye devletler arasında yük paylaşımının adil olmaması veya bir üye devletin ortaya koyduğu politikaların diğer ülkelere uygulanmaması gibi hususlar öne çıkmaktadır. Bu şekilde "koordinasyonsuzluğa" işaret eden önergeler bu kategorideki tüm önergelerin üçte birini oluşturmaktadır. Ukraynalı mülteciler konusundaki önerelerde ise mültecilere yönelik destek ve üye devletler arasındaki dayanışma öne çıkmaktadır. Bu bakımdan, bu kategori iki mülteci grup için de öne çıksa da ele alınan konular ve tutumlar ayrılmıştır.

Ukraynalı mültecilerle ilgili en çok öne çıkan konulardan biri de Sosyal Politikalar & Sosyal Koruma & İşçi Hakları'dır. Bu konu, iki göçmen gruba yönelik en büyük ayrışmanın yaşandığı alanlardan biridir. Suriyeli mültecilerde ise, sunulan 240 önergeden yalnızca 5 tanesi bu kategori ile ilgilidir. Bu da yaklaşık %2'lik bir orana denk gelmektedir. Öte yandan, aynı kategori Ukraynalı mültecilerle ilgili sunulan önergelerin üçte birinden fazlasına (%34.32) konu olmuştur. Bu çarpıcı ayrışma; Suriyeli mültecilerin sağlık, sosyal koruma, psikolojik destek, iş hayatı, diploma denklikleri, eğitim gibi konularda neredeyse hiç ele alınmadıklarını, öte yandan Ukraynalı mülteciler için ise en önemli konulardan biri olduğunu göstermektedir. Hatırlatmak da yarar var ki, AB tarihindeki ilk kez olacak şekilde Ukraynalı mülteciler için Geçici Koruma Direktifi'ni devreye sokmuştur. Bu uygulama hızlı ve etkili eylemler gerçekleştirme kapasitesine

sahip olduğu gibi, uluslararası hukuk (ve AB mevzuatı) tarafından tanımı yapılan “sığınmacı” statüsünden daha kapsamlı ve destekleyici unsurları içerisinde barındırmaktadır. Yine de bu statünün Ukraynalı mültecileri yeterince destekleyemediğine yönelik önermeler sunulmuştur. Bu yaklaşımla, Ukraynalı mültecilerin ivedilikle AB toplumuna entegre edilmesi talep edilmekte, çalışma, eğitim, sağlık gibi konulardaki hakları önceliklenmektedir. Buna ek olarak, Ukraynalı mülteciler sahip oldukları evcil hayvanların korunması, kabulü, aşılması gibi konuları içeren üç önerge sunulmuştur. Bu açıdan, Parlamento Ukraynalı mültecileri desteklerken oldukça hassas bir insani yaklaşım sergilemiştir. Öte yandan, aynı konular Suriyeli mültecilerle ilgili olarak neredeyse hiç dile getirilmemiştir. Bu durum, mültecilerin Avrupa toplumuna entegrasyonu bağlamında derin bir farklılığa işaret etmektedir. Daha önce vurgulandığı gibi, Suriyeli mülteciler ele alındıkları konular ve ele alınış şekillerine göre “dışsal bir mesele” olarak çerçevelenmişlerdir. Bu yaklaşımla, Suriye’deki durum ve Suriyeli göçmenler doğrudan Avrupa’nın bir meselesi olarak görülmemekte, dolayısıyla çözüm de Avrupa’da aranmamaktadır. Diğer yandan, Ukraynalı mülteciler ise Avrupa’nın kendi meselesidir. Bu yaklaşımla Ukraynalı mülteciler, doğrudan topluma entegre edilmeli, iş hayatına ve eğitim hayatına dahil edilmeli, sağlık ve sosyal koruma gibi insancıl ihtiyaçlarına karşı desteklenmelidir. Bu durum, Ukraynalı mültecilerin “içsel bir mesele” olduğunu göstermektedir. Bu şekilde göç, bir taraftan dışsallaştırılmakta iken, diğer taraftan içselleştirilmektedir.

Bu yaklaşımı destekleyen diğer bir husus da Suriyeli mültecilerde öne çıkan diğer iki konunun Dış Politika ve Kaynak Ülkelerle İlişkiler ile Güvenlik & Kamu Düzeni olmasıdır. Birçok önergede, Suriyeli mültecilerin üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilmeleri ve göç-iltica yönetimi kapsamında diğer ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi gibi konular öne çıkmıştır. Aynı yaklaşım Ukraynalı mültecilerle ilgili önergelerde sergilenmemiştir. Diğer yandan, en çarpıcı ayrışma noktalarından biri de güvenlik konusundaki gerçekleşmiştir. Ukraynalı mültecilerle ilgili hiçbir önergede güvenlik yaklaşımı öne çıkmazken, Suriyeli mültecilerle ilgili önergelerde bu yaklaşım sergilenmiştir. Zaman zaman IŞİD gibi terör örgütlerinin Avrupa’da gerçekleştirdiği terörist saldırılar da bu yaklaşımı güçlendirmiştir. Öyle ki, esasen Avrupa vatandaşlığına sahip olan ve etnik kökeni Suriye olmayan teröristler tarafından gerçekleştirilen eylemler dahi Suriyeli mültecilere mal edilmiştir. Bu durum hem ilgili dönemlerdeki önerge sayılarındaki artışlarda hem de bu önergelerin içeriklerinde açıkça görülmektedir.

İki göçmen grup için sunulan önergelerin ayrıştığı bir başka husus soru önergesi sayılarıdır. Burada şunu hatırlatmakta yarar var ki; Suriye'deki durum ve Suriyeli mülteciler için verilen soru önergelerinin toplam sayısı ile Ukrayna'daki durum ve Ukraynalı mültecilerle ilgili verilen soru önergelerinin toplam sayısı birbirlerine yakındır. İlkinde on yıllık süreçte 772 önerge sunulmuşken, ikincisinde yaklaşık iki buçuk senede 606 önerge sunulmuştur. Suriye ve Suriyeli göçmenlerle ilgili daha çok önerge sunulmuş olsa da bu çok daha uzun bir süre zarfından gerçekleşmiştir. Ukrayna ve Ukraynalı göçmenlerle ilgili önergeler daha kısa süre zarfından daha yoğun olarak sunulmuştur. Nitekim her iki konuda da hatırı sayılır miktarda önerge sunulmuştur. Ancak, doğrudan Avrupa'daki mültecileri konu alan önergeler ele alındığında Suriyeli mülteciler tüm önergelerin %31'ini oluştururken, Ukraynalı mülteciler ise tüm önergelerin %11'inde konu alınmıştır. Avrupa'daki Suriyeli mültecilere, diğer ülkelerdeki (örneğin Türkiye, Lübnan, Ürdün) Suriyeli mülteciler eklendiğinde, Suriyeli mültecilerle ilgili önergeler bu konuda sunulan tüm önergelerin %49'una denk gelmektedir. Bu durum, Parlamento'da Suriye konusunun ve Suriye'deki durumun neredeyse yarı yarıya mülteciler üzerinden ele alındığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan, Ukrayna konusundaki neredeyse on önergeden dokuzu, ticaret, ekonomi, enerji, dış ilişkiler, Ukrayna ve Rusya ile ilişkiler gibi konularda yoğunlaştığını göstermektedir. Bu durum üç şekilde açıklanabilir: İlki malumun ilamı olacak şekilde, Avrupa'nın Rusya'ya enerji konusundaki bağımlılığının öne çıkmasıdır. İkincisi, hem Rusya ile ilişkilerin kötüleşmesi (ve yaptırımlar) hem de Ukrayna'daki savaş nedeniyle tahıl başta olmak üzere tarımsal üretim, hayvancılık, ham madde gibi konularda yaşanan tedarik problemi öne çıkmasıdır. Üçüncüsü ise, Ukraynalı mültecilerin sorun, kaygı, belirsizlik gibi duyguları tetiklememesidir.

Parlamento'da soru önergeleri temelde üç sebeple sunulmaktadır:

1. Herhangi bir konuda bilgi eksikliğini gidermek veya denetleme misyonunu gerçekleştirmek amacıyla.
2. Bir sorunu vurgulamak ve aksiyon alınmasını talep etmek amacıyla.
3. Retorik bir soru sorularak Komisyon'a eleştiri sunmak amacıyla.

Bu yaklaşımla:

1. Ukraynalı mültecilerle ilgili hem kamuoyu hem de Parlamento daha açık (şeffaf) bir şekilde bilgilendirilmiş ve bu sebeple vekiller yeterince bilgi sahibi olmuştur.
2. Ukraynalı mülteciler bir sorun olarak görülmemiş veya Ukraynalı mültecilerle ilgili öne çıkan bir sorun belirmemiş ya da Ukraynalı mülteciler (ve sorunları) göz ardı edilmiştir.
3. Ukraynalı mülteciler konusunda eleştirel bir yaklaşımla retorik soru sorma ihtiyacı hissedilmemiş ya da politik olarak uygun bulunmamıştır.

Konuya bu perspektifle yaklaşıldığında; kamuoyunun ve Parlamento'nun daha açık (şeffaf) bir şekilde bilgilendirildiği, Ukraynalı mültecilerin sorun olarak görülmediği ve Ukraynalı mültecilere karşı bir tutumun politik olarak uygun bulunmadığı düşünülebilir. Nitekim, Ukraynalı mültecilerle ilgili önerelerde insani yaklaşımların, hassasiyetlerin öne çıktığı ve tüm partilerce paylaşıldığı daha önce vurgulanmıştı. Bu sebeple, Ukraynalı mültecilerin ve sorunlarının göz ardı edildiği düşünülmemektedir.

İki göçmen gruba karşı yaklaşımlarda öne çıkan benzerliklerden biri, Parlamento'nun solunda ve merkezinde yer alan gruplar tarafından açıkça desteklenmeleridir. Solda konumlanan; S&D, Greens/EFA, GUE/NGL ile ardılı The Left, ALDE ile ardılı Renew hem iki göçmen gruba hem de AB'nin (Suriyeli ve Ukraynalı mültecilerle ilgili) göç-iltica politikalarına destek vermişlerdir. Merkez sağda konumlanan EPP ise, Ukraynalı mültecilerle ilgili açıkça destekleyici bir tutum izlemişken, Suriyeli mültecilerle ilgili olarak ise görece daha düşük bir destek göstermiştir. Yine de bu grup üyeleri tarafından sunulan önerelerde, Suriyeli mültecilere yönelik destekleyici içeriğe sahip önerelerin sayısı daha fazladır. Burada dikkate değer bir husus da, Greens/EFA'nın hem Suriyeli hem de Ukraynalı mültecilerle konusunda en az önerge sunan parti olmasıdır. Parti'nin Parlamento'da hatırı sayılır miktarda vekili barındırdığı düşünüldüğünde, konuya görece ilgisiz kaldığı söylenilebilir. Ayrıca bir diğer dikkate değer husus da, GUE/NGL ve ardılı The Left'in Suriyeli mültecilerle ilgili en çok önerge sunan partilerden olmasıdır. Parlamento'daki oranı %5 ile %7 arasında olan parti, Suriyeli mültecilerle ilgili tüm önerelerin %15'ten fazlasını sunmuştur. Ancak aynı parti (The Left), Ukraynalı mültecilerle ilgili en az önerge sunan ikinci parti olmuştur. Bu bakımdan partinin Ukraynalı mültecilere karşı görece daha düşük bir ilgi gösterdiği görülmektedir.

Suriyeli ve Ukraynalı mültecilerle ilgili partiler düzeyinde ayrıştığı en önemli husus, sağ tandanslı partilerin (ve özellikle sağ popülist partilerin) Suriyeli mültecilere yönelik tutumlarının daha olumsuz şekillenmesidir. Bu partiler, Suriyeli mültecilerle ilgili sunulan olumsuz tutuma sahip tüm önergelerin %80'inden fazlasını sunmuşlardır. Bu bakımdan Suriyeli mültecilerin Parlamento'yu sağ ve sol olarak iki kutba ayırdığı gözlenmiştir. Ukraynalı mülteciler ile ilgili olarak ise tüm partiler genel olarak destekleyici bir tutum sergilemiştir.

İki mülteci gruba yönelik ortaya konulan farklılıklardan biri de önergelerde öne çıkan dil ve politik söylemdir. Bu bağlamda Suriyeli mültecilere yönelik olarak, özellikle sağ popülist partilerce kullanılan söylem, göçü dışsallaştırmaya, siyasallaştırmaya, güvenlikleştirmeye ve kültürel farklılıkları vurgulamaya yönelik olmuştur. Ancak aynı partiler, eleştirel ya da karşıt bir tutuma sahip olsalar dahi Ukraynalı mültecilere yönelik daha yumuşak, daha diplomatik bir dile ve politik söyleme başvurmuşlardır. Yine de Suriyeli mültecilere yönelik bu yaklaşımın hemen hemen sadece popülist vekillerde görüldüğünü tekrar etmekte yarar vardır. Bu yaklaşımla, popülist siyasetçilerin iki mülteci gruba yönelik kullandıkları dil ve politik söylemdeki farklılıkları detaylandırmak gerekmektedir.

5. 6. Popülizm Bağlamında İki Mülteci Grubun Karşılaştırılması

Suriyeli göçmenlerle ilgili sunulan 480 önergeden %10'u yani 48 tanesi açık karşıtlık içeren ve mültecilerin açıkça bir "sorun, tehdit ya da risk" olarak çerçeveleyen önergelerdir. Bu önergelerin parti bazlı dağılımları şöyledir: ENF vekillerinden 17, ID vekillerinden 9, Bağımsız (NI) vekillerden 8, PPE vekillerinden 5, ECR vekillerinden 4, EFDD vekillerinden 3, S&D vekillerinden ise 2. Bağımsız vekillerin politik çizgileri incelendiğinde, sağ popülist ya da aşırı sağ olarak tanımlandıkları görülmektedir. Bu açıdan, 48 önergenin 46'sı sağ tandanslı partilerden gelmiştir. Üstelik; ENF, ID, EFDD popülist olarak tanımlanan partilerdir. Ek olarak, özellikle son yıllarda ECR'nin de sağ popülizme kaydığına yönelik görüşler bulunmaktadır (Mudde, 2019, s. 30). Bu bakımdan, Suriyeli mültecilerle ilgili olumsuz çerçevelerin büyük oranda popülist partilerce sunulduğu görülmektedir.

S&D Grubu'ndan sunulan iki göçmen karşıtı önergeden biri Slovak vekil Vladimír Maňka, diğeri de Yunan vekil Eva Kaili tarafından sunulmuştur. Manka, kendi ülkesinde de Sosyal Demokrat Parti (SMER) üyesidir. SMER son yıllarda, göçmen

karşıtlığı politikaları nedeniyle diğer sosyal demokrat partilerden ayrılmış hatta popülist olarak tanımlanmaya başlamıştır (Rooduijn vd., 2023). Bu bakımdan Manka'nın Suriyeli mültecileri bir "güvenlik problemi" olarak çerçevelemesi tesadüf değildir. Eva Kaili ise hakkındaki yolsuzluk iddiaları nedeniyle grubundan ihraç edilmiş (Özkan, 2023), daha sonrasında görevini bağımsız vekil olarak sürdürmüştür. Öte yandan, S&D tarafından sunulan önergelerde Suriyeli mültecilere yönelik genel yaklaşım destekleyici olmuştur. Bu sebeple, Suriyeli mültecileri bir sorun ve risk olarak çerçeveleyen önergelerin büyük çoğunlukla popülist partilerce sunulduğu ortadadır. Ancak burada şu hatırlatmayı yapmakta yarar vardır, sol popülist olarak tanımlanan partilerin her iki mülteci gruba yaklaşımları da destekleyicidir. Bu sebeple Parlamento'da Suriyeli mültecilerle ilgili karşıtlığın, büyük oranda sağ popülizm, neredeyse tamamen sağ partiler tarafından sergilendiği söylenilebilir.

Ukraynalı göçmenlerle ilgili sunulan 138 önergenin ise 4 tanesi yani %2.9'u mültecileri "sorun, tehdit ya da risk" olarak çerçevelemektedir. Ancak bu 4 önergeden ikisi Ukrayna'dan AB ülkelerine sığınan üçüncü ülke vatandaşları ile ilgilidir. Bu önergelerin üçü ID Grubu vekilleri tarafından, diğeri ise Bağımsız vekil, Jérôme Rivière tarafından sunulmuştur. Nitekim Riviere de ID Grubu'nun eski bir üyesidir. Bu bağlamda tüm önergeler sağ popülist vekillerce sorulmuştur. Ancak daha önce belirtildiği gibi sağ popülist partilere üye olan vekillerin sundukları önergelerin yarısından fazlası Ukraynalı mültecileri desteklemektedir. Bu bağlamda, genel bir karşıtlık sergilenmemiştir. Bu durum, popülist siyasetin iki göçmen grubu ayrıştırdığını göstermektedir. Bu ayrışma, önergelerde ele alınan konulara, tutumlara, dil ve politik söyleme de yansımıştır.

Popülist partilerin ve vekillerin önergelerde mültecilerin nasıl çerçevelendikleri ortaya koymak adına, her iki mülteci grup için sunulan önergelerden örnekler verilecektir. Bu bağlamda, hem olumlu hem de olumsuz yaklaşıma sahip önergeler sunulmak istenmektedir. Ancak popülist gruplar ve vekiller tarafından sunulan hiçbir önerge Avrupa'daki Suriyeli mültecilere yönelik olumlu tutuma sahip değildir.

29.06.2015 tarihinde Franz Obermayr (ENF) tarafından sunulan "E-010472-15" numaralı soru önergesi şu şekildedir:

Avusturya'da hiç kimse cinsiyeti, etnik kökeni, dini veya inançları, yaşı ya da cinsel yönelimi nedeniyle ayrımcılığa uğrayamaz. Ancak, bu ilkenin sıklıkla ihlal edildiğine dair çok sayıda

rapor gelmektedir. Örneğin, Bavyera'daki Pocking'de, Suriyeli İslami sığınmacıların acil konaklama merkezine yakın bir okuldaki öğrenciler için mini etek yasağı getirilmiştir (okul müdürünün mektubundan alıntı: “Suriyeli vatandaşların çoğu Müslüman ve Arapça konuşuyor. Sığınmacılar güçlü bir kültürel kimliğe sahip. Okulun yakın olması nedeniyle, öğrenciler tutarlı davranmak adına muhafazakâr giyinmelidir. Şeffaf üstler veya bluzlar, kısa şortlar ve mini etekler yanlış anlaşılmalara yol açabilir”). Ayrıca, Bordeaux'daki bir markette kadınlar ve erkekler için farklı alışveriş günleri belirlenmiştir. “Doğudan Batıya (De L'Orient à L'Occidental)” adlı dükkânın kapısında, “kız kardeşlerin” sadece hafta sonu alışveriş yapabileceğini belirten bir tabela asılmıştır. Yanlış yönlendirilmiş hoşgörü nedeniyle eşit haklar ve özgürlükler birkaç yıl içinde ortadan kalkacaktır.

1. Komisyon, hoşgörü adına kadın ve erkek arasındaki eşitlikten vazgeçilirse ne yapacaktır?
2. Komisyon, bu değerleri özellikle Müslüman vatandaşlara ve göçmenlere mümkün olan en hızlı şekilde aktarmak için ne yapacaktır?

Entman'ın (1993) çerçeveleme kuramına göre incelendiğinde bu önerge, kültürel çatışma ve Avrupa değerlerinin tehdit altında olduğu temasını öne çıkarmaktadır. Vekil bir yandan Avusturya'da hakim olan liberal ve seküler değerlere sahip çıkmaktayken, diğer yandan göçmenlerin ve özellikle Müslüman göçmenlerin bu değerleri ortadan kaldıracaklarını iddia ederek bu göçmenleri adeta Avrupa medeniyetine tehdit olarak sunmaktadır. Bu yaklaşımla göçmenler, “yanlış yönlendirilmiş hoşgörü” nedeniyle kültürel kimliği, toplumsal düzeni ve cinsiyet eşitliğini zedeleyebileceği yönünde bir problem tanımıyla ilişkilendirilmektedir. Bu çerçevede, önerge göçmenleri potansiyel bir risk olarak sunmakta ve AB kurumlarından Avrupalı değerlerin korunmasını ve aktarılmasını istemektedir. Bu şekilde, halkın değerleri ile göçmenler arasında belirgin bir ayrım çizildiği söylenebilir. Entman'ın yaklaşımıyla bakıldığında, önergede belirli sorunlar ve çözüm yolları seçilerek öne çıkarılmaktadır.

20.10.2016 tarihinde yine Franz Obermayr (ENF) tarafından sunulan “E-007897-16” numaralı bir başka soru önergesi de şu şekildedir:

Çok eşlilik, dünya genelinde çoğu İslam'ın egemen din olduğu 57 ülkede yasaldır. Şu anda Avrupa'ya gelen, örneğin Suriye'den gelen mültecilerin sayısı giderek artmakta ve bunların birçoğu birden fazla eşe sahip, bazı eşler ise (18'den) küçüktür.

1. Bu çocuk evliliklerinin yol açması muhtemel yasal ve sosyal sorunlar nelerdir?
2. Avrupa'da çok eşli evlilikler tanınmakta mıdır?

3. Çok eşli evliliklerden oluşan ailelerde aile birleşimi mümkün olacak mı?

Bu önerge, çocuk yaşta evlilik ve çok eşlilik uygulamalarını göçmenlerle ilişkilendirerek bu konuları Avrupa için potansiyel bir hukuki, kültürel ve toplumsal sorun olarak çerçevelendirmektedir. Özellikle Suriyeli mülteciler üzerinden örnek verilmekte ve bu uygulamaların Avrupa hukukuyla uyumsuzluğu vurgulanmaktadır. Sorularda, çocuk evliliklerinin ve çok eşliliğin yol açabileceği problemler, yasal tanınma ve aile birleşimi konuları gündeme getirilmektedir. Burada şunu vurgulamakta yarar var ki, bu önergeleri örnek olarak sunarken, çocuk yaşta evlilik ya da çok eşliliğin savunulması veya meşrulaştırılması gibi bir niyet bulunmamaktadır. Örneğin amacı, bu önergede hangi gerçekliklerin seçilerek öne çıkarıldığı ve bu durumun Avrupa'daki toplumsal tartışmayı nasıl şekillendirdiğini, çerçevelemenin temel işlevleri açısından analiz etmektir.

Yine 09.10.2017 tarihli ve “E-006320-17” numaralı bir diğer önergede Mara Bizzotto (ENF):

Belçika'da ve genel olarak Avrupa'da, üçüncü ülkelerden gelen Müslüman göçmenlerin kitlesel gelişile birlikte Müslüman topluluklarının sayısı artmaktadır. Avrupa'daki şehir ve kasabalarda Müslüman nüfusun büyümesi, İslami fundamentalizmin ve Avrupa değerleri olan demokrasi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini tanımayan İslami hukuk (Şeriat) ilkelerinin yayılmasını kolaylaştırmıştır. İslami fundamentalizm, Avrupa için ciddi bir tehdittir; bunun kanıtı ise Avrupa vatandaşlarına yönelik giderek artan terör saldırılarıdır; sonuncusu 17 Ağustos 2017'de Barselona'da gerçekleşmiştir. Avrupa'da Şeriat'ın uygulanmasını isteyen radikal İslamcı gruplar giderek daha fazla ve daha şiddetli olmaktadır. Örneğin, dini lider Fouad Belkacem (nam-ı diğer Abu İmran) önderliğindeki “Sharia for Belgium” grubu; Belkacem'e göre, yakın gelecekte İslam toplumu Brüksel'de kendi kurallarını koyacaktır. İçsel radikalleşme sorunları ve Komisyon'un Radikalleşme Farkındalık Ağı'nın (RAN) Temmuz 2017 raporu (yaklaşık 5.000 Avrupalı yabancı savaşçının Suriye'ye gittiği ve bunların %30'unun AB'ye geri döndüğü) ışığında, Komisyon aşağıdaki soruları yanıtlayabilir mi:

1. Avrupa şehirlerinde İslami fundamentalizmin tırmanışa geçtiği göz önünde bulundurulduğunda, AB'de güvenliği sağlamak için ne tür önlemler almayı planlamaktadır?
2. Avrupa'da aktif olan İslami fundamentalist grupların faaliyetlerini izlemek ve dinî hoşgörüsüzlük ile Avrupa uygarlığına yönelik nefretin yayılmasını önlemek için bu tür grupların izlenmesinin yararlı olacağını düşünüyor mu?

Bu önergede, Avrupa’da Müslüman göçmenlerin artışıyla birlikte, İslami fundamentalizmin ve şeriat uygulamalarının yaygınlaşmakta olduğu görüşünü ön plana çıkarılmaktadır. Özellikle terör saldırıları ve radikalleşme olaylarıyla bağlantı kurulmakta, bu durum Avrupa için ciddi bir tehdit olarak çerçevelenmektedir. Ayrıca; Şeriat’ın, demokrasi ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi Avrupa değerleriyle uyumsuz olduğu vurgulanmaktadır. Önergede, bu grupların denetlenmesi ve güvenlik önlemlerinin artırılması önerilmektedir. Bu şekilde, göçmenlerle ilgili tehdit algısı ve toplumsal huzursuzluk çerçevesi ön plana çıkarılmıştır.

Harald Vilimsky (ENF) tarafından 30.09.2015 tarihinde sunulan “E-013317-15” numaralı bir başka soru önergesi de şu şekildedir:

Hayvan refahı, Batı kültürümüzün kazanımlarından biri olarak görülebilir... Elbette din özgürlüğü de Avrupa Birliği’nin temel taşlarından biridir. Ancak, sadece hayvan refahı mevzuatını ihlal eden bazı dini ritüellerin (örneğin kesim işlemi gibi) yasaklanmasının, bu özgürlüğün bir kısıtlaması olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceğinin iyi değerlendirilmesi gerekir. Burada, hayvanların maruz kaldığı acı ile “incinen” dini vicdan arasında bir denge kurulması gerekmektedir. İslami usule göre kesimin (yani ritüel kesimin) yasaklanması, tekrar tekrar hukuki ihtilaflara neden olmaktadır. Kuşkusuz bunun başlıca nedeni, Avrupa’da ve AB’de Müslümanların sayısının hızla artıyor olmasıdır.

1. Bu noktada Komisyon, hayvan refahı mevzuatını bir “uygarlık gücü” olarak devreye sokmaya ve hayvanlara yönelik zulme kesin olarak son vermeye çağrılmaktadır. Komisyon’un bu yönde bir planı var mı?

Bu önerge, hayvan refahını Batı kültürünün bir göstergesi olarak çerçevelendirmekte ve hayvan haklarıyla dini özgürlükler arasındaki çatışmaya dikkat çekmektedir. Avrupa’da Müslüman nüfusun artışı sebebiyle göçmenlerle AB değerleri arasındaki hukuki ve kültürel ayrışmaya vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda, İslami usullere göre kesim ritüelinin, AB’nin değerlerini, mevzuatlarına aykırı olduğunun altı çizilmekte ve kısıtlanması talep edilmektedir. Bu şekilde, Avrupa değerleriyle göçmen toplulukların kültürel pratikleri arasında bir gerilim teması öne çıkarılmıştır.

Louis Aliot (ENF) ise, 10.06.2016 tarihinde “E-004773-16” numaralı şu önergeyi sunmuştur:

Ramazan’ın ilk günü, inananların gündüz saatlerinde oruç tutması gereken Müslümanların kutsal ayında, Fransız Rivierası’ndaki Nice şehrinde genç bir garson kız bir kafe terasında

şiddetli bir saldırıya uğradı. Bu üzücü saldırı, genç kadının Ramazan ayında alkol servisi yapmasından utanması gerektiğini ve eğer kendisi Tanrı olsaydı “onu asacağını” söyleyen bir göçmen tarafından gerçekleştirildi. Bu olay kesinlikle önemsiz bir mesele değildir ve artan dini radikalizm ile sayısı çoğalan gettolar döneminde Fransa’nın cumhuriyetçi değerlerine bir hakarettir. AB, göçün “faydalarını” teşvik etmeye fazlasıyla istekli ve üye devletlere daha önceki göç dalgalarıyla başa çıkamamış olmalarına rağmen mülteci kotaları dayatmaktadır.

1. Bu çerçevede, Komisyon seküler veya dini inancını özel alanda yaşayan Avrupalılar ile hukukun üstünlüğünün üzerinde bir yüce otoriteye inanan bir dinle şekillenmiş yeni gelen göçmen toplulukları arasındaki kültürel uçurumu kapatmak için hangi adımları atmayı planlamaktadır?

Bu önergede ise, bir saldırı olayı üzerinden göçmenlerin özellikle Müslümanların Avrupa değerlerine tehdit oluşturduğu fikri öne çıkarılmaktadır. İslam inancındaki “oruç tutma” ibadeti gerekçe gösterilerek “kültürel uçurumlara” dikkat çekilmekte ve bu durum dini radikalizmle ilişkilendirilerek Müslüman göçmenler ötekileştirilmektedir. Olay, dini gerekçeyle yapılan bir şiddet olarak sunulmakta ve bu durum Fransa’nın laik ve cumhuriyetçi değerlerine yönelik bir hakaret olarak tanımlanmaktadır. Göçmen topluluklarının dini kimlikleriyle, Avrupa’daki seküler yaşam tarzı arasında derin bir kültürel uçurum olduğu ima edilmektedir. AB’nin göçü teşvik etmesi ve mülteci kotaları politikaları ise, dayatma olarak sunulmakta ve eleştirilmektedir. Bu çerçevede, kültürel çatışma ve toplumsal bütünleşme sorunları ön plana çıkarılmıştır.

Ukraynalı mültecilerle ilgili önergelerden yalnızca iki tanesinin açıkça göçmen karşıtlığı taşıdığı daha önce ifade edilmişti. Bu doğrultuda sunulan önergelerden biri, 12.08.2022 tarihinde, Jean-Paul Garraud (ID) tarafından sunulan “E-002811/2022” numaralı soru önergesidir:

11 Temmuz Pazartesi günü yapılan AB içişleri bakanları toplantısında, Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı’nın (Frontex) vekil direktörü Aija Kalnaja, Ukrayna’daki savaşın ağırlaştırdığı gıda krizi nedeniyle yerinden edilmeye zorlanan “yeni göçmen dalgalarına” karşı AB’nin hazırlıklı olması gerektiği konusunda uyarıda bulunmuştur. 2022 başından bu yana AB sınırlarında tespit edilen yasa dışı geçiş sayısı (geçen yılın aynı dönemine göre %82 artışla) hızla yükselmışken, Brüksel kıtımıza yönelik göçmen akınında önemli bir sorumluluk taşımaktadır.

1. Komisyon, üye devletleri AB'ye gelme hakkı olmayan tüm göçmenleri kabul etmeye zorlamaya devam edecek mi, yoksa Avrupa'nın göçmenler tarafından istila edilmesini önlemek ve Avrupalı halkların kimliğini korumak için önlemler alacak mı? Eğer ikinci yol izlenecekse, hangi önlemler alınacak?

2. Son olarak, Komisyon üye devletlerin sınırlarını savunma konusunda egemen hakka sahip olduğunu kabul ediyor mu?

Bu önergede vekil, göçmen akınına ilişkin son gelişmeleri ve artan düzensiz geçişleri “istila” olarak nitelendirerek, sorunu ciddi bir güvenlik ve kimlik meselesi olarak çerçevelemektedir. Ukrayna'daki savaşın tetiklediği gıda krizinin yeni göç dalgalarına yol açacağı öne sürülmekte, AB'nin bu konuda hangi aksiyonları alacağı sorgulanmaktadır. Önerge, Komisyon'un üye devletlere göçmenleri kabul etme zorunluluğunu sürdürüp sürdürmeyeceği ve Avrupa kimliğinin korunması için hangi önlemleri alacağı üzerinde durmaktadır. Ayrıca, üye devletlerin sınırlarını koruma hakkı vurgulanarak, ulusal egemenlik ve güvenlik ön plana çıkarılmaktadır. Çerçevelemede göç; potansiyel bir tehdit ve kimlik kaybı riski olarak sunulmakta, çözüm olarak ise daha sıkı sınır kontrolleri ve ulusal sınırların savunulması öne çıkarılmaktadır.

Ukraynalı göçmenlerle ilgili olarak sunulan diğer göçmen karşıtı önerge ise, günümüzde Fransa'nın Ulusal Birlik (RN) partisinin başkanlığını yapan Jordan Bardella (ID) tarafından sunulmuştur. 30.08.2022 tarihinde “E-002880/2022” numarası ile sorulan önerge şu şekildedir:

...Avrupalı liderler sağduyulu olmalıdır: AB, elindeki araçları küresel gıda güvensizliğini azaltmak için kullanabilir, ancak bu büyük sorunla tek başına baş edemez. Dolayısıyla, Avrupa Birliği, Avrupalıların iradesiyle uyumlu olarak, kıtamızın artık maksimum kabul kapasitesine ulaştığı ve göçmenler için bir göç ülkesi olmak istemediği yönünde net bir mesaj vermeye başlamalıdır.

1. Komisyon, dünyadaki gıda güvensizliğini azaltmak için aldığı önlemlerin yanı sıra, Avrupa'nın yeni bir göç kriziyle karşı karşıya kalmasını önlemek amacıyla, potansiyel yasa dışı göçmenlere acil olarak iletmeyi planladığı kararlı mesaj hakkında yorumda bulunabilir mi?

Bu önergede, iklim değişikliği, ekonomik krizler ve Ukrayna'daki savaş gibi gelişmelerin Avrupa'ya yönelik yeni ve büyük bir göç dalgası yaratacağı endişesi öne çıkarılmaktadır. AB'nin kapasitesinin dolduğu ve artık daha fazla göçmen kabul etmek

istemediği yönünde “Avrupalıların iradesi” olduğu savunulmaktadır. Bu yaklaşımla vekil, “halkın” iradesini yansıttığı iddiasındadır. Komisyon’dan, Avrupa’ya gelmeyi planlayan göçmenlere karşı caydırıcı ve net bir mesaj vermesi istenmektedir. Göç, potansiyel bir kriz ve yük olarak çerçevelenmekte; AB’nin sorumluluğu ise sınırlarını korumak ve daha fazla göçmen almamak şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımda, göç hareketlerinin sınırlandırılması ve önleyici tedbirler alınması çözüm olarak öne çıkarılmıştır.

Görüldüğü üzere bu iki önergede de Ukraynalı göçmenlerle alakalı bir kültürel ya da inançsal fark ortaya konulmamış, “Avrupa halklarının kimliği”ni koruma vurgusu yapılmıştır. Ayrıca, Ukraynalı mültecilerden ziyade genel olarak Avrupa’nın çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapması ve AB’nin göç ve iltica politikalarına eleştiri getirilmiştir. Diğer yandan, Rusya’nın Ukrayna’yı işgal ettiği 24.02.2022 tarihini izleyen süreçte Ukraynalı göçmenlerin korunmasına ve Avrupa’ya göçlerine yönelik birçok dayanışma konulu önerge sunulmuştur. Bu önergelerden bir kısmı da doğrudan ID Grubu üyesi vekillerden gelmiştir. Örnek vermek gerekirse; ID Grubu üyesi 13 vekilin 18.03.2022 tarihinde birlikte sundukları “E-001134/2022” numaralı soru önergesinde şu ifadeleri kullanmışlardır:

Rusya’nın Ukrayna’ya saldırısı sonucu ortaya çıkan ciddi insani kriz nedeniyle, çoğu çocuk ve yaşlı olan birçok engelli Ukraynalı saldırı altındaki bölgelerde mahsur kalmış, tamamen kaçma imkânından yoksun durumdadır. Bu kişiler, en temel ihtiyaçlarını karşılayamazken, bırakın onlarca ya da yüzlerce kilometre yürüyerek saldırı bölgelerinden kaçmayı, bu konuda hiçbir imkâna sahip değildir. Engelli kişilerin korunması, Avrupa Birliği’nin temel ilkelerinden biridir ve bu durum, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı’nın 26. maddesiyle de tanınmaktadır. Bu nedenle Komisyon’un, bu kırılgan insanların da eğer isterlerse, sağlık ve psikolojik durumlarının gerektirdiği imkânlarla güvenli şekilde ülkeden ayrılabilmelerini sağlamak veya resmi diplomatik kanallar da dâhil olmak üzere, uygun ve sürekli tıbbi bakım sunmak için çaba göstermesi bir vatandaşlık görevidir. Ancak, Komisyon şu anda bu doğrultuda hiçbir girişim, müzakere veya talepte bulunmamaktadır. Bu hususlara ilişkin olarak:

1. Komisyon, toplumun en zayıf gruplarından biri olan bu insanlara yardım etmek için herhangi bir girişimde bulunmayı planlamakta mıdır?

2. Özellikle savaşın Ukrayna’da tüm etkileriyle devam ettiği ve bunun Avrupa Birliği’ne de etkilerinin olduğu bu süreçte, Komisyon bu insanların ve ailelerinin haklarını nasıl koruyacak ve güvence altına alacaktır?

Bu önergede, Rusya’nın Ukrayna’ya saldırısı sonucunda ortaya çıkan insani krizde engelli, çocuk ve yaşlı Ukraynalıların özel olarak mağdur durumda olduğuna dikkat çekilmektedir. Özellikle hareket kabiliyeti olmayanların temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamadığı ve Ukrayna’dan güvenli bir şekilde kaçamadığı vurgulanmaktadır. AB’nin engellilerin korunmasını bir temel ilke olarak kabul ettiği belirtilerek, Komisyon’un bu dezavantajlı gruplara yönelik somut adımlar atması talep edilmektedir. Önerge, hem uluslararası koruma hem de insani yardım ekseninde, savunmasız grupların haklarının öncelenmesini gündeme getirmektedir. Bu çerçevede, savaş mağduru engelli bireyler için özel çözüm ve destek mekanizmalarının oluşturulması gerekliliği öne çıkarılmaktadır.

Yine bir başka örnek; Stefania Zambelli (ID) tarafından 06.04.2022 tarihinde sunulan “E-001387/2022” numaralı soru önergesidir:

Ukrayna’daki savaştan çocuklar bile etkilenmiştir; oysa ülkede pek çok çocuk yoksulluk ve güvenlik durumu nedeniyle zaten savunmasız durumdaydı. Ukrayna, Avrupa’da hâlâ en çok çocuk evlat edinilen ülkelerden biridir. Ukrayna’daki 663 yetimhanede 100.000’den fazla terkedilmiş çocuk yaşamaktadır. Şimdi bu kurumlar potansiyel hedef haline geldiği için birçok çocuk tahliye edilmiştir.

1. Bu bilgiler ışığında, Komisyon, ülkeden ayrılmak zorunda kalan binlerce çocuğa daha iyi bir gelecek sağlamak amacıyla, bu çocukların korunmasını ve bu trajik dönemde uluslararası evlat edinmenin kolaylaştırılmasını sağlamak için ne yapacaktır?

Bu önergede, Ukrayna’daki savaşın çocuklar üzerindeki etkisini ve özellikle yetimhanelerdeki savunmasız çocukların durumunu ön plana çıkarılmaktadır. Savaş nedeniyle birçok çocuğun risk altında olduğu ve bazı yetimhanelerin doğrudan tehdit altında bulunduğu vurgulanmaktadır. Komisyon’dan, bu çocukların korunmasına yönelik önlemler alınması ve savaş ortamında özellikle zor durumda olan Ukraynalı (yetim) çocukların uluslararası evlat edinme süreçlerinin kolaylaştırılması istenmektedir. Burada, çocukların güvenliği ve refahı için uluslararası toplumun sorumluluk üstlenmesi gerektiği mesajı öne çıkarılmaktadır.

Bağımsız sağ popülist vekil Viktor Uspaskich tarafından 29.04.2022 tarihinde sunulan “E-001633/2022” numaralı bir başka önerge de şöyledir:

Ukrayna’daki savaş, çoğu okul çağında olan küçük çocuklarıyla birlikte milyonlarca kadını AB’ye sürüklüyor. Bu çocuklar son derece savunmasız durumda: Çoğu zaman sabit bir ikamet yerleri yok, ailelerin düzenli geliri bulunmuyor ve bazı çocuklar dil engelleri nedeniyle okula gidemiyor. Ayrıca, bazı bekar anneler çocuklarının eğitimine devam edebilmesi için gerekli olan ek AB dili eğitimini karşılayamıyor. Dahası, bu çocuklar savaş nedeniyle travma yaşamış durumda ve psikolojik desteğe ve bakıma ihtiyaç duyuyorlar. Savaşın yakında sona ermesi muhtemel görünmüyor ve geçici çözümler sorunu çözmeyecek, aksine daha da ağırlaştıracaktır. AB, bu çocuk ve gençlerin entegrasyonu için ciddi ve hızlı adımlar atmazsa, kayıp bir nesil olma riskiyle karşı karşıyalar. Bu çocukların uzun vadeli barınmaya, ailelerini destekleyecek kaynaklara ve topluma entegre olabilmeleri için güçlü AB dili eğitimine ihtiyaçları var. Böylece yüksek öğrenim görebilen, yaratıcı ve topluma katkı sunabilen tam vatandaşlar haline gelebilirler. Komisyon aşağıdaki soruları yanıtlayabilir mi:

1. Komisyon, Ukrayna’dan gelen mültecilerin entegrasyonu için ne kadar fon ayırmayı planlıyor?
2. Komisyon, mültecilerin AB dillerini öğrenmesini ve topluma entegre olmasını sağlamak için nasıl bir plan izlemeyi düşünüyor?
3. Komisyon, Ukrayna’dan gelen mültecilere kalıcı barınma ve en azından temel ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli kaynak sağlanmasını nasıl garanti edecek?

Bu önergede, Ukrayna’daki savaş nedeniyle AB’ye sığınan kadınlar ve çocukların karşılaştığı yapısal sorunlara odaklanılmaktadır. Çocukların barınma, eğitim, dil engeli ve psikolojik destek gibi çok boyutlu ihtiyaçlarının kalıcı ve kapsamlı çözümler gerektirdiği vurgulanmaktadır. Savaşın kısa sürede sona ermeyeceği öngörüsüyle, geçici önlemlerin yetersiz kalacağı ve entegrasyon için uzun vadeli politika ve kaynak tahsisinin gerekliliği ifade edilmektedir. Komisyon’dan; entegrasyon, dil eğitimi, barınma ve temel ihtiyaçlar için ne kadar kaynak ayrılacağı ve hangi somut adımların atılacağı sorulmaktadır. Bu çerçevede, mülteci çocukların kayıp bir nesil olmasını önlemek, toplumsal uyumlarını sağlamak ve (ileride) katkı sağlayan tam vatandaşlar haline gelmeleri amacıyla AB’nin aktif sorumluluk üstlenmesi gerektiği ön plana çıkarılmaktadır. Bu yaklaşımla mülteciler, geçici bir sorun olarak değil, kalıcı, uzun vadeli ve potansiyel bir kazanım olarak sunulmaktadır.

15.03.2022 tarihinde beş ID Grubu üyesi vekilin ortak olarak sundukları “P-001015/2022” numaralı bir başka soru önergesi de şöyledir:

Ukrayna, “taşıyıcı annelik yoluyla çocuk satın alma” uygulamasında başlıca uluslararası destinasyonlardan biridir. Mevcut çatışma nedeniyle, Biotexcom gibi bazı klinikler, çocuk sahibi olmak isteyen ebeveynlerin gelmesini beklerken yeraltına çekilmiştir. Ayrıca, bazı taşıyıcı annelerin, taşıyıcı anneliğe daha esnek yaklaşan ülkelere giderek hamileliklerini orada sürdürmeleri için baskı gördükleri bildirilmektedir. Ticari taşıyıcı annelik uygulaması AB ülkelerinin tamamında yasaktır ve Avrupa Parlamentosu kısa süre önce bunu “kadınları dünya genelinde sömürüye ve insan ticaretine maruz bırakan küresel bir olgu” olarak tanımlamıştır. Bu nedenle, söz konusu taşıyıcı annelerin, sığınmak için AB’ye gelmekten kaçınmaları için kliniklerin ve müşterilerin baskısı altında olabileceği varsayılabilir. Ayrıca, “ürünü” teslim edememeleri durumunda, söz konusu anneler sözleşme gereği para cezası ödemek zorunda da kalabilirler. Bu bilgiler ışığında:

1. Komisyon, bu kadınlara AB’ye sığınmaları için yasal ve ekonomik destek sağlamayı planlamakta mıdır?
2. “Stokta bekleyen” yeni doğan bebeklerin AB’ye getirilmesi ve hâlâ vatansızlarsa üye devletlerden birinin vatandaşlığının verilmesi için özel bir insani koridor açmayı planlamakta mıdır?
3. Komisyon, taşıyıcı anneliği ciddi bir insan hakları ihlali olarak ilan etmek için gerekli tüm adımları atacak mıdır?

Bu önerge, Ukrayna’daki savaş ortamında taşıyıcı annelik uygulamalarına ve bu süreçte kadınların karşı karşıya kaldığı sömürü ve insan ticareti risklerine dikkat çekmektedir. Özellikle ticari taşıyıcı anneliğin AB ülkelerinde yasak olduğu ve savaş koşullarındaki kadınların ve bebeklerin mağduriyet yaşayabileceği vurgulanmaktadır. Komisyon’dan, mağdur kadınlara hukuki ve ekonomik destek sağlanması, stokta bekleyen bebekler için insani koridor açılması ve bu bebeklere vatandaşlık tanınması talep edilmektedir. Burada, çatışma ortamında ortaya çıkan mağduriyetlere karşı AB’nin koruyucu ve önleyici bir yaklaşım geliştirmesi gerektiği ön plana çıkarılmaktadır.

Sunulan önergeler incelendiğinde, Entman’ın çerçeveleme kuramının temel işlevlerinin (problemin tanımlanması, nedensellik, ahlaki değerlendirme, çözüm önerisi) her iki göçmen grubu için farklı biçimlerde öne çıktığı gözlemlenmektedir. Özellikle Suriyeli mültecilerle ilgili önergelerde; çerçeveleme çoğunlukla güvenlik tehdidi, kültürel

uyumsuzluk ve toplumsal değerlerin zedelenmesi gibi temalar etrafında toplanmaktadır. Göçmenlerin dini ve/veya kültürel pratikleri, Avrupa'nın normatif, seküler ve medeni değerlerine karşı bir risk unsuru olarak konumlandırılmaktadır. Bu önerelerde, göçmenlerin suç, radikalleşme, kamu düzeninin bozulması veya kadın-erkek eşitliği gibi alanlarda olumsuz etkilere yol açabileceği iddia edilmektedir. Entman'ın yaklaşımıyla değerlendirildiğinde; tanımlanan sorunlar ve çözüm önerileri seçilerek vurgulanmakta, belirli gerçeklikler öne çıkarılarak görünür kılınmakta ve toplumsal algının bu şekilde yönlendirilmesi sağlanmaktadır.

Buna karşılık, Ukraynalı mültecilerle ilgili sunulan önerelerde ise çerçevelemenin genellikle insani yardım, mağduriyet ve koruma temaları etrafında toplandığı görülmektedir. Savaş mağduru, savunmasız kadın, çocuk ve engelliler ön plana çıkarılmış; AB ve Komisyon'dan bu gruplara yönelik özel destek ve koruma mekanizmaları geliştirilmesi talep edilmiştir. Çocukların eğitimi, travma sonrası psikolojik destek, sosyal koruma, barınma ve entegrasyon gibi alanlarda uzun vadeli (bazen de kalıcı) çözümler talep edilmiştir. Bu tür önerelerde, göçmenler ağırlıklı olarak mağdur, yardıma muhtaç ve toplumsal dayanışma gerektiren bireyler olarak sunulmuştur. Entman'ın yaklaşımıyla değerlendirildiğinde, bu önerelerde özellikle mağduriyet ve insani yardım temalarının seçilerek öne çıkarıldığı ve çözüm olarak destekleyici politikaların önerildiği söylenebilmektedir.

Ancak Ukraynalı mültecilerle ilgili tüm önereler destekleyici nitelikte değildir. Paylaşılan iki örnekte, Ukraynalı göçmenlere yönelik olumsuzluk ve risk vurgusu ön plana çıkmaktadır. Bu önerelerde, göç dalgası Avrupa için bir yük veya potansiyel kriz olarak çerçevelenmiş, toplumsal kapasitenin aşılması ve kimliğin tehdit altında olması gibi temalar işlenmiştir. Bu tür önereler, göçmenlerin Avrupa için olumsuz etkilerine ve sınırların korunması gerekliliğine odaklanmıştır. Böylece, Ukraynalı mülteciler için sunulan popülist söylemlerin yalnızca insani yardım ve dayanışma çerçevesiyle sınırlı kalmadığı, nadiren olsa da güvenlik ve kimlik tehditleri üzerinden olumsuz bir çerçevenin kurulabildiği görülmektedir. Ancak bu önerelerde özellikle Ukraynalı mülteciler üzerinden bir değerlendirme ve ayrışma vurgulanmamış olup, AB'nin göç ve iltica yönetimi politikaları eleştirilmiş, Avrupa'nın çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapması sorgulanmıştır.

Genel olarak, Suriyeli mültecilerle ilgili önergelerde olumsuz çerçevelenmenin çok daha baskın olduğu, güvenlik, kültürel tehdit ve uyumsuzluk gibi temaların öne çıkarıldığı görülmektedir. Ukraynalı mültecilere ilişkin önergelerde ise çoğunlukla insani yardım ve dayanışma vurgusu yapılmakta, mağduriyet ve korunma ihtiyacı ön planda tutulmaktadır.

Entman'ın çerçeveleme yaklaşımına uygun olarak, bu örneklerde belirli gerçekliklerin öne çıkarıldığı ve bu şekilde, popülist siyasal aktörlerin toplumsal algıyı ve politika yapımını yönlendirme stratejisi ortaya konmaktadır. Suriyeli mültecilere dair olumsuz çerçevelerin yaygınlığı, toplumsal korku, dışlama ve dışsallaştırma eğilimini artırırken; Ukraynalı mültecilere dair destekleyici çerçeveler ise insani dayanışma ve sorumluluk duygusunun öne çıkmasına katkı sağlamıştır. Bu karşıtlık, popülist aktörlerin çerçeveleme stratejilerinin hem seçici hem de bağlamsal olarak değişebildiğini göstermektedir.

Popülist siyasetin, Ukrayna meselesine daha hassas yaklaşması şaşırtıcı değildir. Ukrayna meselesi Avrupa'da genel bir hassasiyet oluşturmuş, medyanın, ana akım siyasetin ve dolayısıyla halkın hassasiyetini kazanmıştır. Bu şartlar altında, "Putin zulmünden kaçan Hristiyan komşularını" siyaseten araçsallaştırmaları ve bir tehdit unsuru olarak sunmaları, kendi siyasal beklentilerine oldukça olumsuz bir etki yapma riski taşımıştır. Sonuçta, Bulgaristan Cumhurbaşkanı Rumen Radev'in: "Bunlar alışık olduğumuz mülteciler değil. Bu insanlar Avrupalı. Bu insanlar zeki, eğitimli insanlar... Bu insanlar; alıştığımız, kimliğinden emin olmadığımız, geçmişi belirsiz, hatta terörist olabilecek mülteciler değil. Başka bir ifadeyle, şu anda mevcut mülteci dalgasından korkan tek bir Avrupa ülkesi yok." (Singh, 2022) ifadeleri popülist algının özeti niteliğinde olmuştur.

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

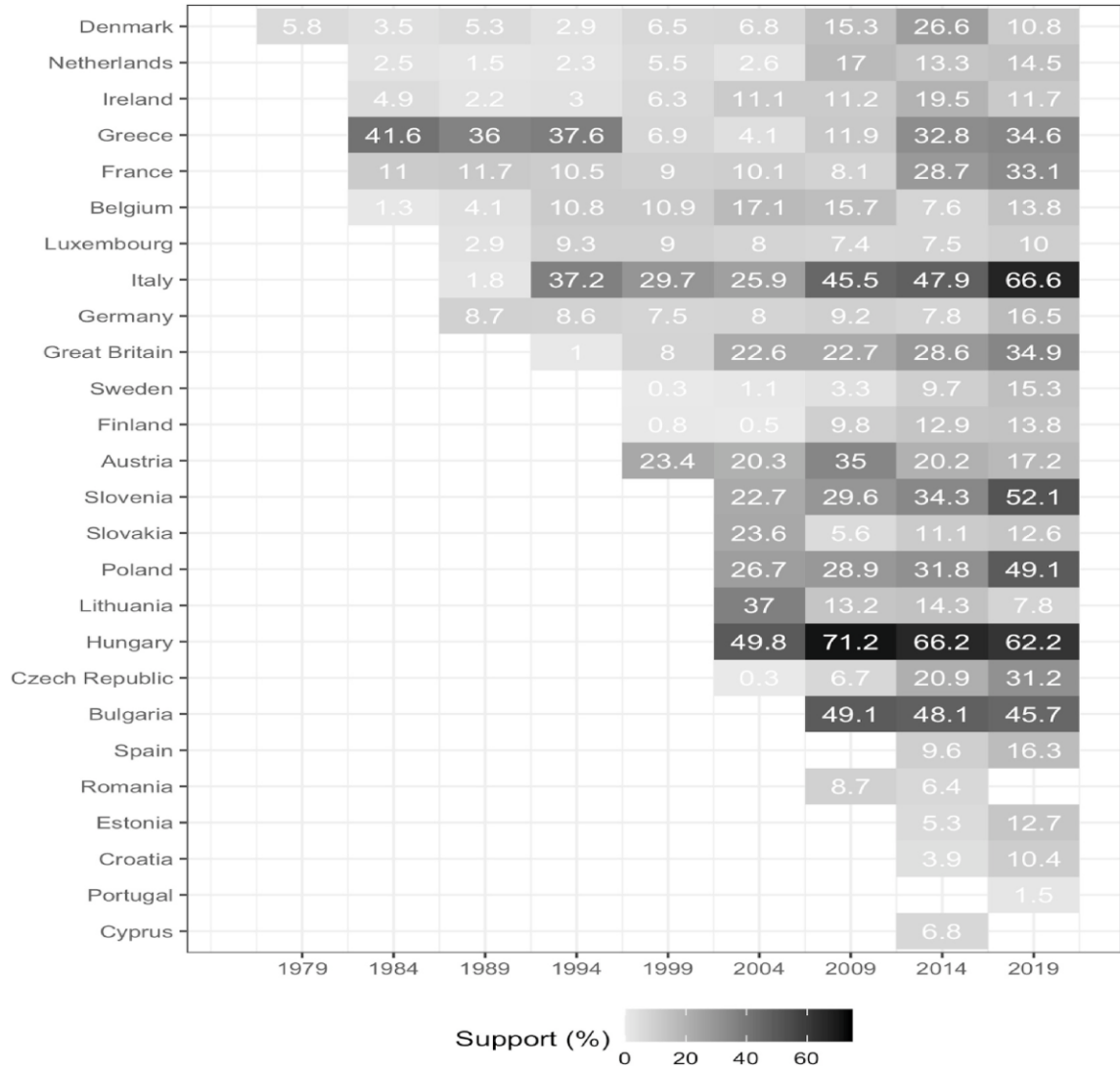
6. 1. Avrupa Parlamentosu'nun 2014-2019-2024 Seçim Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi

AP seçimleri ilk kez 1979 yılında yapılmış, takip eden her beş senede tekrarlanmıştır. Parlamento'daki milletvekilleri bu seçimlerin sonucunda vatandaşların demokratik inisiyatifleri sonucunda belirlenmektedir. Bu yönüyle AB'nin seçilen tek kurumudur. Önceki dönemlerde yetkinliği konusunda sık sık "demokrasi açığı"

söylemiyle eleştirilerin gündeminde olan AP, zamanla yetkileri artırılarak güçlendirilmiş ve özellikle de Lizbon Antlaşması ile beraber bu tartışmalar görece azalmıştır. Günümüzde AP, AB siyaseti içerisinde etkisi bakımından en önemli kurumlardan biri halini almıştır. Vatandaşların seçimleri sonucunda göreve gelmesi itibarıyla AB içerisinde çok sesliliğin, farklı görüş ve ideolojilerin en çok yer edindiği kurum olarak da öne çıkmaktadır. Bu yönüyle AB siyasetinin ve vatandaşların genel yönelimini anlamak bakımından Parlamento önemli bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa’da popülizm dalgasının arttığı günümüzde AP içerisinde de bu artışı görmek mümkündür.

Tablo 6.1

Avrupa Parlamentosu’ndaki Popülist Partilere Verilen Oy Oranları

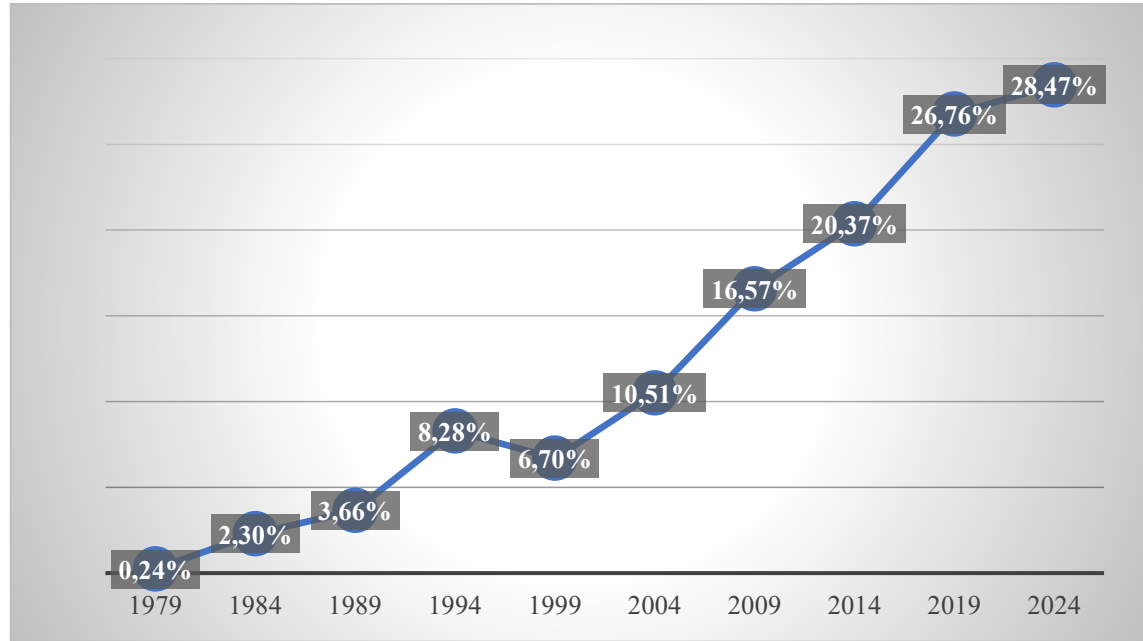
Kaynak: Zulianello & Larsen, 2021, s.5.

Yukarıdaki Tablo 6.1, 1979’den 2019’a kadar yapılan AP seçimlerinde popülist partilerin aldıkları oy oranları gösterilmiştir. Zulianello ve Larsen, bu tabloyu

oluştururken The Populist⁵ veri tabanındaki partileri kullanmıştır. Oluşturulan veri setinde; sağ, sol, aşırı sağ ya da aşırı sol partiler olarak ayrılmadan tüm popülist partiler bu hesaba katılmıştır. Bizim çalışmamızda odak nokta merkez, sağ ve aşırı sağ popülist partiler olarak belirlenmiştir. Yine de bu liste bizim çalışmamız için anlamlı görünmektedir. Çünkü kırk yıllık seçim tarihinde Parlamento'ya en az bir kez milletvekili gönderebilmiş doksan iki popülist parti tespit edilmiştir. Bu partilerin de büyük bir kısmını sağ ve aşırı sağ ideolojilere sahip popülist partiler oluşturmuştur. Bu tablonun bir diğer önemli göstergesi de, Avrupa'da popülizmin yükselişine dair önemli bir görüntü ortaya koymasındır. Tablo 6.1 incelendiğinde zaman akışı içerisinde popülist partilerin aldıkları oy oranlarının (zaman zaman düşüş gösterse de) artış trendini koruduğu görülmektedir. Bu durum, popülizmin Avrupa siyaseti içerisinde “geçici ya da flaş” bir durum olmaktan ziyade yerleşik bir hal aldığını söylemeyi gerektirir. Günümüzde AB üyesi tüm ülkeler içerisinde (oy oranları kimi ülkede düşük de olsa) popülist partileri ve siyasetçileri görmek mümkün hale gelmiştir. Bu yönüyle popülizmin önemi ve Avrupa siyasetindeki konumu ortadadır.

Şekil 6.1

AP İçerisindeki Popülist Vekillerin Genele Oranı

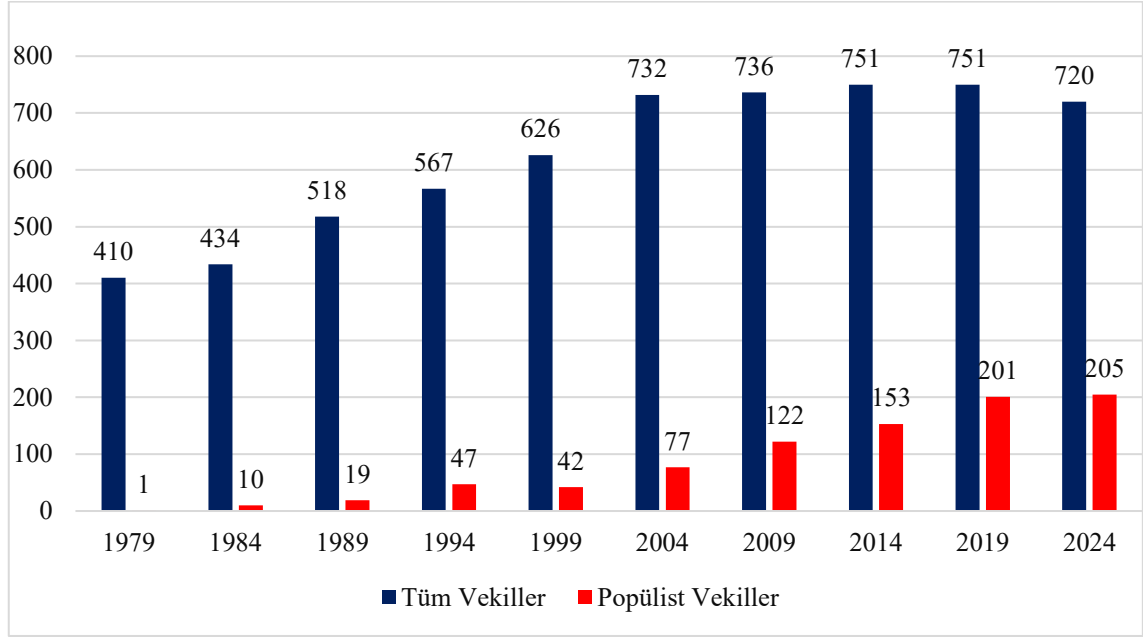

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

⁵ Popülizm alanında çalışan birçok bilim insanının bir araya gelerek popülist partileri belirlediği bir listedir.

Şekil 6.2

AP İçerisindeki Vekil Sayıları / Popülist Vekiller

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6.1 ve Şekil 6.2 incelendiğinde, popülist grupların AP içerisinde dağılımlarının yıllar içerisindeki değişimi görülmektedir. Buna göre, popülist (özellikle sağ ve aşırı sağ popülist) vekillerin AP içerisindeki sayılarının ve oranlarının istikrarlı bir şekilde arttığı ortadadır. Bu yaklaşımla, popülist siyasetin ve popülist partilerin geçici bir politik eğilim olmaktan ziyade, ana akımlaştığı ve Avrupa siyasetinde etkisini giderek artırdığı düşünülebilir. Buna ek olarak, Rusya-Ukrayna Savaşı ve ardından gelişen süreç de popülist yükselişi etkilememiş gibi görünmektedir. Öyle ki, 2024 AP seçimlerinde popülist partiler oylarını artırmayı sürdürmüş, popülist vekillerin AP içerisindeki ağırlığı artmıştır.

AP, çeşitli siyasi grupların oluşturduğu bir yapıya sahiptir. 1979'dan bu yana çeşitli ülkelerden, farklı ideolojilerdeki birçok parti, AP içerisinde bir araya gelerek çeşitli siyasi gruplar oluşturmuşlardır. Bu gruplar milliyetlerden ziyade ideolojik ve politik yakınlıklarına göre oluşmaktadır. Çeşitli dönemlerde farklı sayılarda, isimlerde ve ideolojilerde gruplar oluşturulmuştur. Bu bağlamda, 2014 AP seçimlerinin ardından 8, 2019 AP seçimlerinden sonra 7 siyasi grup oluşturulmuştur. 1979'dan bu yana hiçbir partinin-grubun tek başına çoğunluk sağlayamadığı hatırlandığında koalisyonlara ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Bu durum, siyasi grupların önemini artıran bir diğer husus olarak öne çıkmaktadır.

2014 AP seçimleri 22-25 Mayıs 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Seçimin sonuçları bakımından geçmişe kıyasla daha farklı nitelik taşıdığı görülmektedir. 2009 yılında Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden sonra AP'nin rolünün güçlenmesi, bu seçim itibarıyla Avrupa Komisyonu'nun bir sonraki Başkanı olacak kişinin belirlenecek olması ve üye devletleri derinden etkileyen ekonomik kriz gibi unsurlar ekseninde şekillenmiştir (Nielsen & Franklin, 2017, s. 6). Katılım oranının %431 olduğu 2014-2019 AP seçiminin sonuçları incelendiğinde göç karşıtı ve Avrupa şüphecisi grupların önemli bir kazanım elde ettiği görülmektedir. Bu grupların yükselişe geçmesinin arka planında yer alan sebepler değerlendirildiğinde ekonomik kriz, AB ülkelerini hedef alan kitlesel göç hareketliliği ve politik güvensizlik konuları ön plana çıkmaktadır. Bu süreçte AB'nin içinde bulunduğu ekonomik durgunluk ve genel işsizlik oranının 2013 yılında %11,6'ya (Eurostat, 2023) ulaşması AB vatandaşlarının popülist sağ gruplara oy verme eğilimini artırdığı yönünde yorumların yapılmasına sebep olmuştur. Euro krizinin AP seçimlerinin sonucuna bir yansıması olduğu perspektifi makul görünse de, seçimlerin sonucunu sadece ekonomik kriz ile açıklamak yeterli olmayacaktır. Ekonomik durgunluğun yanı sıra, AP seçimlerinde popülist sağ partilere verilen desteğin artmasında seçmenlerin kitlesel göç hareketliliği nedeniyle duyduğu endişelerin etkili olduğu da söylenilebilir.

Seçimlerinden sonra Parlamento içerisinde iki popülist grup kurulmuştur. İlki, Milletler ve Özgürlük Avrupası Grubu (ENF); 2015 yılında Ulusal Cephe (FN)⁶, İtalya'dan Kuzey Ligi (Lega), Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ), Hollanda'dan Özgürlük Partisi (PVV) ve Belçika'dan Vlaams Belang gibi (aşırı) sağ popülist partiler tarafından kurulmuştur. Ulusal egemenliği, kültürel kimliğin korunmasını ve AB bütünleşmesine karşı çıkmayı temel ilkeleri olarak benimsemiştir. Açık şekilde göçmen karşıtı bir çizgide yer almış; özellikle kitlesel göç, açık sınırlar ve Euro para birimi gibi konuları Avrupa kimliğine ve ulusal çıkarlara tehdit olarak görmüştür. ENF, AB'nin merkezîyetçi yapısına karşı, ulus-devletlerin ekonomik alanda iş birliği yaptığı gevşek bir Avrupa modeli savunmuştur (Le Pen, 2015; de Graaff, 2015; BBC News, 2015).

Aynı dönemde faaliyet gösteren diğer bir popülist grup ise Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Avrupası (EFDD)'dir. Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP) ve

⁶ Şimdiki ismi, Ulusal Birlik (Rassemblement National-RN)

İtalya'dan Beş Yıldız Hareketi (M5S) tarafından kurulan grup; AB karşıtı, ulusal egemenlikçi ve sağ popülist bir grup olarak faaliyet göstermiştir. Grup, AB'nin yetkilerinin kısıtlanmasını, ulusal egemenliğin korunmasını ve göç karşıtı politikaları savunmuştur. 8. yasama AP içerisinde iki popülist grubun ağırlığı %10'un üzerinde olmuştur.

Tablo 6.2

Avrupa Parlamentosu: 2014-2019

Avrupa Parlamentosu'ndaki Siyasi Gruplar (2014-2019)	Üye	Oran
EPP - Group of the European People's Party (Avrupa Halk Partisi)	216	28,84%
S&D - Group of the Progressive Alliance of Socialists and Democrats (Sosyalist ve Demokratların İlerici İttifakı)	185	24,70%
ECR - European Conservatives and Reformists Group (Avrupa Muhafazakârlar ve Reformistler Grubu)	77	10,28%
ALDE - Group of the Alliance of Liberals and Democrats for Europe (Avrupa Liberal ve Demokratlar İttifakı Grubu)	69	9,21%
GUE/NGL - Confederal Group of the European United Left/Nordic Green Left (Avrupa Birleşik Solu/Nordik Yeşil Sol)	52	6,94%
Greens/EFA - Group of the Greens/European Free Alliance (Yeşiller ve Avrupa Özgür İttifakı)	52	6,94%
EFDD - Europe of Freedom and Direct Democracy Group (Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Avrupası)	42	5,61%
ENF - Europe of Nations and Freedom Group (Milletler ve Özgürlük Avrupası Grubu)	36	4,81%
NI - Non-attached Members (Bağımsızlar)	20	2,67%

Kaynak: European Parliament

Ekonomik durgunluk ve göç krizi ile başlayan sürecin AB'nin siyasi elitleri tarafından kötü yönetilmesinin siyasi düzene olan güvenin çökmesine ve AB içinde derin bir hayal kırıklığına neden olduğu anlaşılmaktadır. Luo (2017, s. 412-417), 2014 AP seçimlerinde popülist partilerin yükselişini analiz ettiği çalışmasında, 2014 seçimlerinin hem ekonomik krizden hem göçlerden hem de kötü yönetimlerden etkilendiğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte popülist dalgadaki yükselişi sadece ekonomik kriz ile ilişkilendiren iddiaları farklı ülkelerden yaptığı karşılaştırmalarla eleştirmiştir. Özetle; olumsuz ekonomik koşullar ve göç tartışmaları popülist sağ partilerin yükselişini

açıklamak için tek başlarına yeterli olmasa da bu partilerin söylemlerinin seçmenlerin protestoları için çıkış noktası haline geldiği ve seçmen desteğinin bu sayede keskin bir şekilde arttığı ortadadır.

2019 seçimleri ise, 1994'ten bu yana en fazla katılımın gerçekleştiği (%50.66) ve %50 barajının aşıldığı bir seçim olmuştur (European Parliament, 2024a). Bu seçimlerde, merkez sağda (EPP) ve merkez solda (S&D) önemli kayıplar yaşanmış, böylelikle EPP ile S&D toplamdaki oyları bakımından AB tarihinde ilk kez Parlamento'da çoğunluk olma özelliklerini kaybetmiştir (Mudde, 2019, s. 22). ALDE'nin ardılı Renew ile Greens/EFA ise oylarını artırmıştır. Ancak asıl dikkat çekici oy artışını sağ popülist partiler gerçekleştirmiştir. Öyle ki, 2015'te kurulan ENF 36 sandalyeye sahipken, ardılı olan Kimlik ve Demokrasi Grubu (ID) 73 sandalye kazanmış ve %10'a yakın bir oy almıştır. Böylece ID, AP tarihindeki en büyük popülist aşırı sağ bloğu oluşturmuştur (Rivera & Davis, 2019, s. 9). Üstelik bu dönemde hem EPP hem de ECR (popülist olarak görülmeseler de) içlerinde birçok popülist vekil barındırmış ve siyaseten daha sağa kaymışlardır. Popülist sağın AP seçimlerinde oylarını artırmasının temel sebebi ise "mülteci krizi" olarak görülmüştür (Mudde, 2019, s. 20-21, 29-30).

Tablo 6.3*Avrupa Parlamentosu: 2019-2024⁷*

Avrupa Parlamentosu'ndaki Siyasi Gruplar (2019-2024)	Üye	Oran
EPP - Group of the European People's Party (Avrupa Halk Partisi)	182	%24,23
S&D - Group of the Progressive Alliance of Socialists and Democrats (Sosyalist ve Demokratların İlerici İttifakı)	154	%20,51
Renew Europe - Renew Europe Group (Avrupa'yı Yenile Grubu)	108	%14,38
Greens/EFA - Group of the Greens/European Free Alliance (Yeşiller ve Avrupa Özgür İttifakı)	74	%9,85
ID - Identity and Democracy Group (Kimlik ve Demokrasi Grubu)	73	%9,72
ECR - European Conservatives and Reformists Group (Avrupa Muhafazakârlar ve Reformistler Grubu)	62	%8,26
The Left - The Left group in the European Parliament - GUE/NGL (Avrupa Parlamentosu'ndaki Sol Grup)	41	%5,46
NI - Non-attached Members (Bağımsızlar)	57	%7,59

Kaynak: European Parliament

2019 AP seçimleri Avrupa'da popülist partilerin güçlendiğini gösteren bir seçim olması bakımından önemlidir. Birçok Avrupa ülkesinde popülist partilerin aldıkları oylarda anlamlı yükselişler gözlenmiş ve bu durum Parlamento seçimlerine de yansımıştır. Tablo 6.2 ve Tablo 6.3 incelendiğinde ID grubunun, selefi ENF'ye göre Parlamento'daki ağırlığını artırdığı görülmüştür. ID; Fransa'dan Ulusal Birlik Partisi, İtalya'dan Lig Partisi, Almanya için Alternatif (AfD), Avusturya'dan FPÖ ve Belçika'dan Vlaams Belang gibi partiler tarafından kurulmuştur. Buna ek olarak birçok farklı ülkeden çeşitli popülist partileri de içinde barındırmıştır (Identity and Democracy Party, 2023). Grup; ulusal egemenlik, kültür ve kimlik gibi unsurların savunulması, göç karşıtlığı, AB karşıtlığı ve AB kurumlarının yetkilerinin kısıtlanması gibi konuları ön plana çıkarmıştır (Rivera & Davis, 2019, s. 9).

⁷ Brexit sürecinin tamamlandığı 31 Ocak 2020 tarihinde Birleşik Krallık Birlik'ten resmen ayrılmış ve parlamentodaki sandalye sayısı 705'e düşmüştür. Tablo 5.3'te verilen bilgiler 2019 yapılan seçimin hemen ardından oluşan tabloyu yansıtmaktadır.

Grup sıklıkla Avrupalılık kimliği vurgusu yapmış, gelecek nesillerin kendi ülkelerinde azınlık haline gelme tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını savunmuştur. Bu sebeple, ulusal parlamentoların daha yetkin hale gelmesi gerekliliği, AB'nin ulusları yok saymaması gerektiğini belirtilmiştir (Identity and Democracy Party, 2023). Bu yaklaşımla Grup; sınırların güçlendirilmesi ve Avrupa'nın Hristiyan değerlerini kaybetmemesi vurgusunu öne çıkarmış, "Kale Avrupa'sı" fikrini savunmuştur.

ID'ye ek olarak diğer siyasi grupların da son yıllarda programlarında ve manifestolarında yaptıkları güncellemelerle birlikte zaman içerisinde; sınırların korunması, Avrupalılık ve Hristiyanlık değerleri-kültürleri, ulusal egemenliklerin güçlendirilmesi, yasa dışı ve kontrolsüz göçle mücadele gibi konularda daha katı bir tutum aldıkları gözlemlenmiştir. Diğer siyasi gruplarda da popülist olarak nitelendirilebilecek partiler, politikacılar bulunmuştur. Dahası kimi partiler öncesinde popülist olmadıkları halde zamanla popülist çizgiye yaklaşabilmekte hatta bazen o çizgiyi aşabilmektedir. Parlamento'nun en büyük siyasi grubu EPP'nin, 2019 seçimleri sonrasında hazırladığı eylem planında ilk madde olarak "Vatandaşlarını Koruyan bir Avrupa" başlıklı madde sunulmuş, yasa dışı göçe karşı sınırları korumanın gerekliliği açıkça vurgulanmıştır. Ek olarak AB sınırlarının on bin yeni polis memuruyla ve yeni teknolojilerle donatmak hedeflenmiştir (EPP Manifesto, 2019, s. 2). Oysa ki, aynı grubun 2012 tarihli manifestosunda popülist ve radikal gruplarla mücadele öne çıkarılmış, dini ve siyasi zorbalığa uğrayan göçmenlerin entegrasyonu konusundaki hassasiyetler öne çıkarılmıştır (EPP Manifesto, 2012, s. 4-6). Bu tavır değişikliği dikkate alınması gereken bir durumdur. Mudde (2019, s. 24), ana akım partilerin Avrupa'da göç ve bütünleşme konusundaki endişeleri görmezden gelmelerinin sonucu olarak popülist söylemin ve siyasetin güçlendiğini ifade eder. Ancak popülist siyasetin güçlenmesi de, merkezde ve sağda yer alan ana akım partilerin kademeli olarak daha sağa kaymasına neden olmaktadır (Mudde, 2019, s. 28-30). Bu yaklaşımla, Avrupa bir popülizm sarmalının içinde bulunmaktadır.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Avrupa'da yarattığı dayanışma ortamına ve Ukraynalı mültecilere karşı görünürde bir rahatsızlık olmamasına rağmen, AP'nin 2024 seçimlerinde sağ ve aşırı sağ popülist partiler oylarını artırmaya devam etmişlerdir. %50.74 katılım oranının olduğu bu seçimlerin ardından sekiz grup kurulmuştur. Diğer gruplar faaliyetlerini sürdürmekle birlikte, ID Grubu ikiye bölünmüş ve yerine popülist

Avrupa için Vatanseverler (PfE) ile Egemen Ulusların Avrupası (ESN) kurulmuştur (European Parliament, 2024b).

Tablo 6.4

Avrupa Parlamentosu: 2024-2029

Avrupa Parlamentosu'ndaki Siyasi Gruplar (2024-2029)	Sandalye Sayısı	Yüzdelik Karşılığı
Avrupa Halk Partisi Grubu (Group of the European People's Party-EPP) (Christian Democrats)	188	%26,11
Sosyalistler ve Demokratların İlerici İttifakı (Group of the Progressive Alliance of Socialists and Democrats-S&D)	136	%18,89
Avrupa için Vatanseverler (Patriots for Europe-PfE)	84	%11,67
Avrupalı Muhafazakârlar ve Reformistler (European Conservatives and Reformists-ECR)	78	%10,83
Avrupa'yı Yenile Grubu (Renew Europe Group-Renew)	77	%10,69
Yeşiller/Avrupa Özgür İttifakı (The Greens/European Free Alliance-Greens/EFA)	53	%7,36
Avrupa Parlamentosu'nda Sol Grubu (The Left group in the European Parliament-GUE/NGL)	46	%6,39
Egemen Ulusların Avrupası (Europe of Sovereign Nations-ESN)	25	%3,47
Bağımsızlar (Non-attached Members-NI)	33	%4,58

Kaynak: European Parliament

Tablo 6.4 incelendiğinde, popülist grupların oylarını ve sandalye sayılarını artırdıkları görülmektedir. 2024 seçimleri 1994'ten itibaren otuz yıllık süreçte katılımın en fazla olduğu AP seçimleri olmuştur. EPP, birinci grup olma özelliğini korumuş, S&D ise oy kaybetmiştir. Böylece 2019'daki seçimlerin ardından ikinci kez bu iki parti toplamda çoğunluk olma özelliklerini kaybetmiştir. Ayrıca merkezde ve solda konumlanan gruplardan yalnızca The Left oylarını ve sandalye sayısını artırmış, diğer tüm partilerin oyları ve sandalye sayıları düşmüştür. İki popülist gruba ek olarak, son

yıllarda göçmen karşıtı söylemlerini sertleştiren ECR Grubu'nun oyları da artmıştır. Bu sonuçlarla, Pfe Parlamento'nun üçüncü büyük grubu haline gelirken, ESN hatta ECR eklendiğinde göçmen karşıtı partilerin Parlamento'daki ağırlığı %25'i aşmaktadır.

2024 seçimleri Parlamento'nun daha sağa kaydığı, göçmen karşıtı ve popülist partilerin yükselişini sürdürdüğü bir seçim olmuştur. Bu durum, Rusya-Ukrayna Savaşı ve Ukraynalı mülteciler ile ilgili dayanışma ortamının Avrupa'da yükselişte olan popülizme zarar vermediğini ve toplumsal kutuplaşmanın derinleştiğini göstermektedir. Hem dışsal krizlerin (özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı) hem de içsel yapısal sorunların (göç, ekonomik kriz, enflasyon, enerji güvenliği, kimlik ve egemenlik tartışmaları) bu sonuçlarda büyük rol oynadığı söylenebilir.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, Avrupa için bir güvenlik ve dayanışma örneği oluştursa da, seçim sonuçlarına göre göç yine de belirleyici bir unsur olmuştur. Bu durumun sebeplerinden biri 2015 mülteci krizinin seçmenlerin hafızında taze olması olarak sunulabilir. Diğer yandan başka bir sebep de, Ukraynalı mültecilere karşı da "örtülü bir rahatsızlığın" belirmesi olabilir. Elbette ki, bu durum derinlemesine araştırılması gereken bir husustur ve seçim sonuçlarını yalnızca göç meselesine indirgemek analizin yüzeysel kalmasına neden olacaktır. Üstelik son yıllarda Avrupa'da enflasyon, ekonomik buhran, enerji güvenliği ve egemenlik tartışmaları gibi konular en önemli tartışma konuları arasındadır. Bu konuların öne çıkmasında Rusya-Ukrayna Savaşı'nın etkisi büyüktür. Savaş, birçok yönden Avrupa ülkelerine ve AB'ye pahalıya patlamıştır. Bu durum seçim sonuçlarına da doğrudan etki etmiş gibi görünmektedir. Üstelik savaşın uzaması da belirleyici bir diğer etken olmuştur. Göç, tüm bu faktörlerle birlikte ele alınması gereken bir fenomendir.

Sonuç olarak, 2024 AP seçimleri, Avrupa'nın Rusya-Ukrayna Savaşı ve göç krizleriyle şekillenen bir dönemde seçmenlerin kimlik, güvenlik ve egemenlik taleplerinin sandığa yansıdığı ve bu taleplerin aşırı sağ partilerin yükselişine doğrudan katkı sağladığını göstermektedir. Avrupa'nın yeni siyasi tablosu, önümüzdeki yıllarda hem AB içindeki entegrasyon tartışmalarında hem de göç ve güvenlik politikalarında daha çok kutuplaşma ve gerilim yaşanacağına işaret etmektedir.

6. 2. Sonuç

Çalışmada, Avrupa'nın son on yılda karşılaştığı iki kitlesel göç akını incelenmiş olup, AP içerisinde Suriyeli ve Ukraynalı mültecilerle ilgili gündem karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda, ilgili dönemde Suriyeli ve Ukraynalı mültecilere yönelik Parlamento'da sunulan soru önergeleri siyasi tutum, tematik çerçeve ve partiler arası söylem farklılıkları karşılaştırmalı biçimde analiz edilmiştir.

Araştırmanın ilk bulgusu, Suriyeli ve Ukraynalı mültecilere yönelik odaklanılan temaların AP içerisinde açıkça farklılaştığıdır. Suriyeli mültecilerle ilgili önergeler, hukuki statüler, Geri Kabul Antlaşması, dış politika ve güvenlik konularında yoğunlaşmıştır. Öyle ki, göç ve iltica yönetimi bağlamında çok sayıda önergenin sunulmuş ve bu önergelerde Suriyeli mültecilerin (yeniden) yerleştirilmeleri/paylaştırılmaları, Türkiye gibi çok sayıda mülteciyi ağırlayan ülkelerle ilişkiler, göçmenlerin güvenlik çerçevesinde ele alınmaları gibi hususlar öne çıkmıştır. Bu konuların Suriyeli mültecilerle ilgili önergelerin büyük çoğunluğunu oluşturması, Suriyeli mültecilerin “dışsal bir mesele” olarak görüldüklerini göstermektedir. Bu durumu destekleyen diğer bir argümana, Suriyeli mültecilerin sosyal koruma, entegrasyon, eğitim, sağlık ve çalışma hayatı gibi konularda çok az ele alınmalarıdır. Bu bağlamda Suriyeli mültecilerle ilgili önergeler daha ziyade, Suriye'deki durumun iyileştirilmesi, üçüncü ülkelerdeki mültecilerin desteklenmesi ve Türkiye, Lübnan gibi çok sayıda mülteci barındıran ülkelere yapılan maddi yardımlar gibi konularda sunulmuştur. Ayrıca, dikkat çekici bir diğer husus da, özellikle popülist partilerin, Suriyeli mültecileri birçok önergede bir “güvenlik tehdidi” ve “kültürel sorun” olarak çerçevelemesidir. Popülist vekillerin söylemlerinde, göçmenlerin Avrupa kültürü, kimliği ve değerleriyle uyuşmadığı, ayrıca güvenlik riskleri oluşturduğu vurgulanmıştır.

Diğer yandan, Ukraynalı mültecilerle ilgili önergelerde öne çıkan konular, insani yardımlar, sosyal koruma, eğitim, sağlık, iş gibi alanlarda mültecilerin desteklenmesi olmuştur. Bu durum Ukraynalı mültecilerin Avrupa toplumuna hızla entegrasyonunu öncelikleyen bir yaklaşım olduğunu ve Ukraynalı mültecilerin AB için “içsel bir mesele” olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Suriyeli ve Ukraynalı mülteciler ele alındıkları ve çerçevelendikleri konular bakımından önemli ölçüden ayrılmaktadır.

Çalışmanın bir diğer bulgusu göçmenlere yönelik tutumlarla (yargılarla) ilgilidir. Parlamento geneline bakıldığında iki göçmen gruba yönelik tutumlarda görece farklılıklar

bulunmaktadır. Özellikle Ukraynalı mültecilere yönelik tutum oldukça olumlu cereyan etmiş, mülteciler bir “sorun” ya da “tehdit” olarak görülmemiştir. Bu yaklaşımın Parlamento’daki tüm partilerde görmek mümkündür. Göçmen karşıtı popülist partiler dahi Ukraynalı mültecilere yönelik destekleyici bir yaklaşım sergilemiştir. Bu durum önergelere doğrudan yansımış olup, 804 soru önergesinden yalnızca iki tanesi göçmen karşıtlığı göstermiştir.

Diğer yandan, Suriyeli mülteciler ise Parlamento’yu sağ-sol ekseninde ikiye bölmüş ve kutuplaştırmıştır. Bulgular, sol ve merkez tandanslı partilerin, Suriyeli mültecilere yönelik doğrudan bir karşıtlığı olmadığını, hatta bu partilerin mültecilere yönelik genellikle destekleyici bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Bu durum sol popülist partiler için de geçerlidir. Her ne kadar, odaklanılan konular iki göçmen grup özelinde farklılaşsa da, tutum yönünde bir paralellik gözlemlenmiştir. Esas ayrışma, sağ tandanslı partilerde gözlemlenmektedir.

Parlamento’nun en büyük partisi olan merkez sağ EPP, genel olarak Suriyeli mültecilere yönelik olumlu bir tavır sergilese de, partinin Ukraynalı mültecilere yönelik yaklaşımı açıkça daha olumludur. Daha sağdaki, ENF, ID, EFDD ve ECR gibi partilerin Suriyeli mültecilere yönelik tutumu da açıkça karşıtlık içermektedir. Nitekim mültecilere yönelik “sorun” ve “tehdit” algısı da büyük oranda bu partiler tarafından oluşturulmuştur. ENF, ID ve EFDD popülist partiler olarak tanımlanmaktayken, ECR geleneksel olarak popülist bir parti değildir. Ancak bu partinin son yıllarda giderek popülistleştiği, göçmen karşıtı bir duruş sergilediği açıktır. Bu partiler mültecilere ele aldıkları konular bakımından ayrıştığı gibi, önergelerdeki dil ve söylem bakımından da önemli ölçüde ayrışmaktadır.

Popülist partiler, yalnızca önergelerdeki tutum bakımından değil aynı zamanda soru önergelerinin sayıları bakımından da ayrışmaktadır. Bu partiler, Parlamento’daki koltuk ağırlıklarının çok üzerinde sayılarda önerge sunarak mültecilerle ilgili gündemde öne çıkmaktadır. Ana akım partilerin bu konulara görece (koltuk ağırlıklarına göre) uzak durduğu bir noktada, popülist partiler en çok önerge veren partiler arasına girmektedir. Bu durum, ana akım partilerin bu konuları ele almaktan imtina ettiklerini ancak popülist partilerinse en önemli gündemlerinden birinin göç ve göçmenler olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın bir diğer bulgusu; Suriye ve Ukrayna konusunda sunulan önerge sayıları benzer olsa da, hatta Ukrayna konusu ile ilgili kısa sürede çok sayıda önerge verilerek yoğun bir gündem oluşsa da, mültecilerin bu önergelere konu olma oranları arasında asimetridir. Soru önergeleri; herhangi bir konuda bilgi eksikliğini gidermek veya denetleme misyonunu gerçekleştirmek, bir sorunu vurgulamak ve aksiyon alınmasını talep etmek ve retorik bir soru sorularak Komisyon'a eleştiride bulunmak amaçlarıyla sunulur. Bu yaklaşımla, Ukraynalı mültecilerle ilgili kamuoyunun ve Parlamento'nun daha açık (şeffaf) bir şekilde bilgilendirildiğini, Ukraynalı mültecilerin sorun olarak görülmediğini ve Ukraynalı mültecilere karşıt bir tutumun politik olarak uygun bulunmadığı göstermektedir.

Doğrudan Avrupa'daki Suriyeli mültecilerin çok daha yüksek oranda önergenin öznesi olması ve bu önergelerde ele alınan temalar düşünüldüğünde, AB'nin 2015'teki mülteci krizi sürecinin, üye ülkeleri ve Avrupa kamuoyunu yeterince tatmin etmediğini göstermektedir. Bu bakımdan, 2015'teki mülteci krizi (2022'dekin aksine) koordinasyonsuzluğun öne çıktığını göstermektedir.

Çalışmada öne çıkan bir diğer husus ise, Suriyeli mülteciler özelinde göçmen karşıtlığı taşıyan sağ ve aşırı sağ popülist partilerin 2024 seçimlerinde de oylarını artırması olmuştur. Rusya-Ukrayna Savaşı ve Ukraynalı mülteciler, Avrupa'da göç ve iltica yönetimi bağlamında bir politik dönüşüm ve dayanışma örneğine işaret etse de göçmen karşıtı popülist partiler oylarını yine de artırmıştır. 2024 seçim sonuçlarına göre Parlamento daha sağa kaymış, popülist vekiller ağırlık bakımından üçüncü büyük grubu oluşturmuşlardır. Bu durum, 2015'teki mülteci krizinin hafızalarda hala taze olduğunu ve 2022'den itibaren ortaya konulan dayanışma ortamının popülizme olumsuz bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu noktada önemli bir husus da, savaşın uzaması ve Rusya ile ilişkilerin kötüleşmesi nedeniyle Avrupa'da ekonomik krizin ve enflasyonun öne çıkan konular olması olarak gösterilebilir. Ukraynalı mülteciler henüz bir sorun olarak görülmemektedir. Ancak ilerleyen süreçte, savaşın uzaması ve önemli sayıda mültecinin Avrupa'da kalması gibi nedenlerle Ukraynalı mültecilere yönelik bir rahatsızlık da baş gösterebilir. Çünkü 2024 seçim sonuçları göç konusunun Avrupalı seçmenler için hala çok belirleyici bir unsur olduğunu göstermektedir. Üstelik kültürel konularda bir yakınlık hissedilse de, Ukraynalı mülteciler Avrupa'ya daha pahalıya mal olmaktadır. Bunun en önemli sebebi, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda AB'nin açıkça Ukrayna'nın yanında olarak

Rusya'yı karşısına almasıdır. Geleneksel olarak Rusya ile ekonomik, ticari ve enerjiye dayalı karşılıklı bağımlılık içinde olan AB'de, enflasyon son yılların en çıkan gerçeklerinden biri haline gelmiştir. Hal böyleyken, Ukraynalı mülteciler ilerleyen süreçte “ertelenmiş bir popülizmin” konusu haline gelebilirler. Bu durum sonraki çalışmalarda ele alınması gereken bir durumdur.

Sonuç olarak, göç olgusu Avrupa'da yalnızca hukuki ve yönetsel değil, aynı zamanda derin bir söylemsel, kültürel ve kimliksel mücadele alanıdır. Siyasi aktörlerin mültecileri kimliklerine göre çerçevelemeleri, kamuoyunun algısını, toplumsal tutumu ve politika yapıcılarının tercihlerini de etkilemektedir. Suriyeli ve Ukraynalı mültecilere yönelik popülist önergelerdeki çerçeve farklılıkları, “biz” ve “öteki” ayrımının, Avrupa kimliği, medeniyeti ve normatif değerleri söyleminin pratikte koşullu, seçici ve bağlamsal olarak işlediğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle bu çalışma, göç, popülizm ve siyasal gündeme ilişkin yeni bir bakış açısı sunmakta, siyasal söylemin, kriz dönemlerinde ve kimliksel ayrışmalarda ne kadar belirleyici olduğunu göstermektedir. Göçmenlere yönelik daha adil, bütünleştirici ve sürdürülebilir politikaların yalnızca teknik düzenlemelerle ve hukuki sınırlarla değil, toplumsal ve siyasal yaklaşımlarla da dönüştürülmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda beş temel öneri öne çıkmaktadır:

Birincisi, popülist partilerin kutuplaştırıcı söylemlerine karşı, Avrupa'nın evrensel ve normatif değerleri ve insan hakları ilkeleri güçlü biçimde savunulmalıdır. Kimlik, dini veya menşe ülke temelinde ayrımcılığa yol açan çerçevelerin yerine eşitlikçi ve dayanışmacı bir siyasi dil geliştirilmelidir.

İkincisi, göçmen ve mülteci politikaları kısa vadeli kriz yönetimiyle sınırlı kalmamalı; entegrasyon, eğitim, istihdam ve sosyal hizmetlerde kapsayıcı ve uzun vadeli uygulamalar ön plana çıkarılmalıdır. Ayrıca, AB düzeyinde yük paylaşımını adil kılacak ortak mekanizmalar güçlendirilmelidir.

Üçüncüsü, medya ve sivil toplum aktörleri, göçmenlik konusunda sorumlu ve dengeleyici bir dil kullanmalı, olumlu entegrasyon örneklerini daha görünür kılmalıdır. Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi de popülist çerçevelerin toplumsal etkisini azaltacaktır.

Dördüncüsü, kurumsal düzeyde AB, ulusal düzeyde de ana akım partiler, popülist partilere oy verme eğiliminde olan seçmenlere kulaklarını tıkamamalı, bu insanların sorunlarını göz ardı etmemelidir. Göç ve iltica yönetimi çok boyutlu bir fenomen olarak, yönetilmesi toplumsal açıdan da zor olan bir süreçtir. Bu noktada politika yapıcılar, hem göçmenlerin hem de seçmenlerin (vatandaşların) sorunlarını dışlamamalıdır.

Beşincisi, uluslararası krizlerde ortaya konan politikalarda AB'nin daha aktif ve yapıcı bir rol üstlenmesi gerekmektedir. AB bu krizlerde hem sürecin krize dönüşmemesi için aktif rol oynamalı hem de çözüme ilişkin belirleyici bir aktör olmalıdır.

Çalışmanın metodolojik olarak, yalnızca AP'ye odaklanıldığı için elde edilen bulguların daha geniş siyasal ve toplumsal bağlamı tam yansıtmayabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak, soru önermeleri üzerinden yapılan bu analiz, siyasal gündem inşasının ve toplumsal algının nasıl şekillendiğini anlamak için güçlü bir yol sunmaktadır.

Sonuç olarak, Avrupa'daki göç ve mültecilik tartışmaları yalnızca teknik ve yönetsel çözümlerle değil, söylemsel inşa ve toplumsal algı yönetimiyle de yakından ilişkilidir. Özellikle popülist partilerde gözlenen, Suriyeli mültecilere yönelik çifte standart ve “seçici insancılık”, Avrupa'nın değerleri ve normatif güç olma iddiası açısından etik bir sınamaya işaret etmektedir. Kapsayıcı ve eşitlikçi bir Avrupa için, hem politika yapıcılarının hem de toplumsal aktörlerin çerçeveleme stratejilerini eleştirel biçimde gözden geçirmesi ve insan hakları odaklı bir yaklaşımı kurumsallaştırması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 2024 Elections Europennes (tarihsiz). *The history of the European Parliament*.
<https://www.electionseuropeennes.eu/en/history/#:~:text=The%C2%A0political%C2%A0history%20of%20the%20European%20Parliament,Parliament%2C%20provided%20with%20real%20power>
- AB Bakanlığı. (tarihsiz). *AB'ye genel bakış*.
https://www.ab.gov.tr/files/rehber/02_rehber.pdf
- AB Başkanlığı. (2022). *Avrupa Birliği'nin tarihçesi*. https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html
- About Hungary. (2022, Şubat 28). *PM Orbán: Every refugee arriving in Hungary from Ukraine must be helped*. <https://abouthungary.hu/news-in-brief/pm-orban-every-refugee-arriving-in-hungary-from-ukraine-must-be-helped>
- Akar, S. (2015). Lizbon Antlaşmasının Avrupa Birliği bütçe sürecine getirdiği yenilikler ve 2010 Avrupa Birliği bütçesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(1), 161-170.
- Akçay, E. Y., Argun, Ç., & Akman, E. (2011). AB'nin tarihsel gelişimi ve ortak dış ve güvenlik politikası. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(4), 117-131.
- Akkerman, T., De Lange, S. L. & Dooduijn, M. (2016). *Radical right-wing populist parties in Western Europe*. Routledge.
- Alexander, V. R. (2015, Eylül 27). *Die union verweigert Merkel die gefolgschaft*. Welt.
<https://www.welt.de/politik/deutschland/article146898053/Die-Union-verweigert-Merkel-die-Gefolgschaft.html>
- Alkan, M. N. (2015). Almanya-Rusya ilişkileri bağlamında Ukrayna krizi. *Karadeniz Araştırmaları*, 45, 89-103.
- Alkan, M. N. (2019). Hoş geldin kültüründen popülizme. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 18(2), 1-22.
- Andersen, J. G. (2007). Nationalism. new right, and new cleavages in Danish politics: foreign and security policy of the Danish People's Party. In C. S. Liang (Ed.).

Europe for the Europeans: The foreign and security policy of the populist radical right. (pp. 103-124). Ashgate.

Ash, T. G. (2016, Kasım 11). *Populists are out to divide us. They must be stopped.* The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/nov/11/populists-us>

Åslund, A. (2022). How can Europe handle the Ukrainian refugee challenge. *CESifo Forum*, 4(23), 3-7.

Aras, İ. (2017). 2014 Avrupa Parlamentosu seçimleri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 16(1), 1-32.

Arsava, A. F. (2000). Amsterdam Anlaşmasının ortak hükümlerinin analizi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 185-196.

Ataman, M. (2012). *Suriye’de iktidar mücadelesi: Baas rejimi, toplumsal talepler ve uluslararası toplum.* SETA Rapor, No: 6. https://file.setav.org/Files/Pdf/20121126132435_seta-suriye_de_iktidar_mucadelesi.pdf

Atkinson, P., & Coffey, A. (2004). Analysing documentary realities. In D. Silverman (Ed.), *Qualitative research* (pp. 56-75). Sage.

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011). *Avrupa Birliği antlaşması ve Avrupa Birliği’nin işleyişi hakkında antlaşma.* <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>

Aydemir, N. (2022). Avrupa parlamentosunda iltica tartışmaları: siyasi ideolojilerin etkisi. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 22(1), 13-25.

Barber, N. W. (2019). Populist leaders and political parties. *German Law Journal*, 20(2): 129-140. <https://doi: 10.1017/glj.2019.9>

BBC. (2017, Eylül 6). *Europe migrant crisis: EU court rejects quota challenge.* <https://www.bbc.com/news/world-europe-41172638>

BBC. (2018, Nisan 8). *Syria war: At least 70 killed in suspected chemical attack in Douma.* <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-43686157>

BBC. (2019, Eylül 11). *EU chief under fire over 'protecting way of life' portfolio.* <https://www.bbc.com/news/world-europe-49661650>

- BBC News. (2015, Haziran 16). *France's Le Pen announces far-right bloc of anti-EU MEPs*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-33147247>
- BBC News. (2016a, Nisan 27). *Paris attacks: Who were the attackers?*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34832512>
- BBC News. (2016b, Kasım 24). *Euro MPs vote to freeze Turkey EU membership talks*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-38090121>
- Bergman, M. (2015, Eylül 15). *Mediterranean: Another weekend of tragedy*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/news/news/mediterranean-another-weekend-tragedy>
- Betz, H. G. (1994). *Radical right-wing populism in Western Europe*. Springer.
- Betz, H. G. (2007). Against the ‘green totalitarianism’: Anti-Islamic nativism in contemporary radical right-wing populism in Western Europe. In C. S. Liang (Ed.). *Europe for the Europeans: The foreign and security policy of the populist radical right*. (pp. 33-54). Ashgate.
- Bitoulas, A. (2015, Mart). *Asylum applicants and first instance decisions on asylum applications: 2014*. Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4168041/6742650/KS-QA-15-003-EN-N.pdf/b7786ec9-1ad6-4720-8a1d-430fcfc55018?t=1452244838000>
- Bosse, G. (2022). Values, rights, and changing interests: The EU’s response to the war against Ukraine and the responsibility to protect Europeans. *Contemporary Security Policy*, 43(3), 531-546. doi: 10.1080/13523260.2022.2099713
- Bosse G. & Fedoriv, I. (2025, Şubat 25). *Defending democracy: Ukraine’s EU path amid war and reform*. European Democracy Hub. <https://europeandemocracyhub.epd.eu/defending-democracy-ukraines-eu-path-amid-war-and-reform/>
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. doi:10.3316/QRJ0902027
- Bozkurt, K. (2018). Suriye iç savaşı: Savaşın yarattığı mültecilik akınının Türkiye ve Avrupa Birliği’ne yansımaları. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 1(1), 57-70.
- Bozkurt, K. (2022). *Güncel gelişmelerle göç hukuku: Avrupa Birliği politikaları ve düzenlenmeleri kapsamında mülteci statüsü ve sığınma*. (2. baskı). Legal Yayıncılık.

- Britannica. (2025, Nisan 16). *Syrian Civil War*. Britannica.
<https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War>
- Brubaker, R. (2017a). Between nationalism and civilizationism: The European populist moment in comparative perspective. *Ethnic and Racial Studies*, 40(8), 1191-1226.
<https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1294700>
- Brubaker, R. (2017b). Why populism?. *Theory and society*, 46(5), 357-385.
<http://www.jstor.org/stable/44981871>
- Bundesregierung. (2015, Ekim 7). *Startseite aktuelles rede von bundeskanzlerin Merkel am 7. Oktober 2015 vor dem Europäischen Parlament*. Bundesregierung.
<https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/rede-von-bundeskanzlerin-merkel-am-7-oktober-2015-vor-dem-europaeischen-parlament-475792>
- Canovan, M. (1981) *Populism*. Harcourt Brace Jovanovich.
- Canovan, M. (1999). Trust the people! populism and the two faces of democracy. *Political Studies*, 47(1), 2-16. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00184>
- Carlsen, H. B., Gårdhus, T., & Toubøl, J. (2024). Ukrainian refugee solidarity mobilization online. *European Societies*, 26(2), 374-385.
- Carrel, P. (2015, Eylül 3). *Refugees threaten Europe's Christian roots, says Hungary's Orban*. Reuters. <https://www.reuters.com/article/world/us/refugees-threaten-europes-christian-roots-says-hungarys-orban-idUSKCN0R30J2/>
- Casert R. & Petrequin, S. (2023, Aralık 15). *Ukraine gets EU membership boost, but no new European aid, after setback in US*. AP News. <https://apnews.com/article/eu-ukraine-hungary-russsia-war-aid-6a3a5828483121f19193f76b373ca692>
- Castles, S. & Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. (B. U. Bal ve İ. Akbulut, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (Orijinal yayın tarihi 1993).
- Chadwick, V. (2016, Mayıs 26). *Robert Fico: 'Islam has no place in Slovakia'*. Politico. <https://www.politico.eu/article/robert-fico-islam-no-place-news-slovakia-muslim-refugee/>
- Chalmers, D., Davies, G., Monti, G., & Heyvaert, V. (2024). *European Union law: Text and materials* (5th ed.). Cambridge University Press.

- Chen, Y., Jiang, J., Wang, L., & Wang, R. (2023). Impact assessment of energy sanctions in geo-conflict: Russian-Ukrainian war. *Energy Reports*, 9, 3082-3095. <https://doi.org/10.1016/j.egy.2023.01.124>
- Chopin, T. (2015). Euroscepticism and Europhobia: The threat of populism. *Fondation Robert Schuman, European*, 375, 1-4. <https://old.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-375-en.pdf>
- Chopin, T. Fraccaroli, N., Hernborg, N. & Jamet, J. F. (2024). Political dynamics ahead of the European Parliament elections: Implications for the EU's political direction and policy priorities. *Notre Europe - Institut Jacques Delors*, 302, 1-31. https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2024/05/PP302_Political_dynamics_ahead_EE202_Chopin_EN.pdf
- Clayton, J. (2015, Eylül 4). *UNHCR chief issues key guidelines for dealing with Europe's refugee crisis*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/news/stories/unhcr-chief-issues-key-guidelines-dealing-europes-refugee-crisis>
- Coleman, J. (2016, Ocak 8). *Cologne sex attacks: Search for answers*. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-35241808>
- Cook, L. (2023a, Şubat 3). *High-level Kyiv visit aims to deepen EU-Ukraine ties*. AP News. <https://apnews.com/article/politics-ukraine-government-belgium-european-union-ursula-von-der-leyen-9c5abce3462f207ab638f6a4ebf9f8f9>
- Cook, L. (2023b, Kasım 8). *Ukraine gets good news about its EU membership quest as Balkans countries slip back in the queue*. AP News. <https://apnews.com/article/eu-enlargement-ukraine-moldova-georgia-balkans-031dded19a1a0c7ae19ac78adcef6324>
- Cossarini, P., Ruzza, C. & Berti, C. (2021). The impact of populism on the European Union: 'The people' and the Brussels bubble. In C. Ruzza, C. Berti & P. Cossarini (Ed.). *The impact of populism on European institutions and civil society* (pp. 1-20). Palgrave. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-73411-4>
- Çakmak, C. & Ustaoglu, M. (2015). *Post-conflict Syrian state and nation building: Economic and political development*. Palgrave Macmillan. doi: 10.1057/9781137538857

- Çakmak, C. (2019). Phasing the Syrian crisis: From peaceful protests to internationalized conflict. In M. Engelhart & S. R. Vidlička (Eds.), *Dealing with terrorism* (pp. 255-268). Duncker & Humblot. <https://doi.org/10.30709/978-3-86113-777-1>
- Çakmak, C. (2024). A State of Interregnum in Rule-Based International Order and the Russian–Ukrainian War. *Peace Review*, 36(1), 153-164.
- Çetinkaya, B. (2024, Ocak 30). *Brexit'in etkisini en çok ekonomide gören İngiltere'de AB'ye dönmek isteyenlerin oranı artıyor*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/brexitin-etkisini-en-cok-ekonomide-goren-ingilterede-abye-donmek-isteyenlerin-orani-artiyor/3122646>
- Davis, L., & Deole, S. S. (2017). Immigration and the rise of far-right parties in Europe. *ifo DICE Report*, 15(4), 10-15.
- Delcker, J. (2016, Ağustos 19). *The phrase that haunts Angela Merkel*. Politico. <https://www.politico.eu/article/the-phrase-that-haunts-angela-merkel/>
- De Graaff, M. (2015). *A Word from Marcel de Graaff, Co-president*. https://web.archive.org/web/20190606183534/https://www.enf.eu/?page_id=929
- De Vries, C. E. (2018). *Euroscepticism and the future of European integration*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198793380.001.0001>
- Di Tella, T. (1965). Populism and reform in Latin America. In C. Veliz (Ed.), *Obstacles to change in Latin America* (pp. 74-73). Oxford University Press.
- Docquier, F. & Rapoport, H. (2025, Mart). The vicious vircle of xenophobia: Immigration and wight-wing populism. *Liser*, 6, 1-8. https://liser.elsevierpure.com/files/74275732/policy-brief_06_VF_EN.pdf
- Domaradzki, J., Walkowiak, D., Bazan, D., & Baum, E. (2022). Volunteering in the front line of the Ukrainian refugee crisis: A brief report from Poland. *Frontiers in Public Health*, 10, 1-11. doi: 10.3389/fpubh.2022.979751
- EASO. (2013). *Annual report on the situation of asylum in the European Union 2012*. Publications Office of the European Union. doi:10.2847/38969
- Edwars, A. (2013, Mart 6) *Number of Syrian refugees reaches 1 million mark*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/news/stories/number-syrian-refugees-reaches-1-million-mark>

- EEAS (2015, Ocak 30). *EU Foreign Affairs Council stresses EU unity after Mariupol attacks*. https://www.eeas.europa.eu/node/1787_en
- Eichenberg, R. C., & Dalton, R. J. (2007). Post-Maastricht blues: The transformation of citizen support for European integration, 1973–2004. *Acta politica*, 42, 128-152.
- Ekinci, M. U. (2016). *Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve vize diyalogu*. SETA. https://www.setav.org/assets/uploads/2016/07/türkiye-ab_gka_.pdf
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of communication*, 43(4), 51-58.
- EPP Manifesto. (2012). https://www.epp.eu/files/uploads/2015/09/Manifesto2012_EN.pdf
- EPP Manifesto. (2019). <https://www.epp.eu/files/uploads/2019/05/EPP-MANIFESTO-2019.pdf>
- EUAM. (2020, Kasım 30). *EUAM UKRAINE: European Union advisory mission for civilian security sector reform in Ukraine - civilian mission*. EEAS. https://www.eeas.europa.eu/euam-ukraine/euam-ukraine-european-union-advisory-mission-civilian-security-sector-reform-ukraine-civilian_und_en
- Eurobarometer. (2022, Mayıs). *Flash Eurobarometer 506: EU's response to the war in Ukraine*. European Commission. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2772>
- European Commission. (2011). *Subsidiary protection*. Directive 2011/95/EU. https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/subsidiary-protection_en
- European Commission. (2015, Mayıs 27). *European Commission makes progress on Agenda on Migration*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_15_5039
- European Commission. (2015, Eylül 22). *European Commission Statement following the decision at the Extraordinary Justice and Home Affairs Council to relocate 120,000 refugees*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_15_5697

- European Commission. (2024, Mayıs 21). *Pact on Migration and Asylum*. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en
- European Commission. (2025, Haziran 19). *Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine*. https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en
- European Commission. (2025a). *Asylum in the EU*. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/asylum-eu_en
- European Commission. (2025b). *Country responsible for asylum application (Dublin Regulation)*. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/asylum-eu/country-responsible-asylum-application-dublin-regulation_en
- European Council. (2014). *Council Decision 2014/386/CFSP*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A32014D0386>
- European Council. (2016, Mart 18). *EU-Turkey statement, 18 March 2016*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/#:~:text=Union%20has%20begun%20disbursing%20the,measures%20against%20migrant%20smugglers%20and>
- European Council. (2017, Şubat 3). *Malta Declaration by the members of the European Council on the external aspects of migration: Addressing the Central Mediterranean route*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/02/03/malta-declaration/>
- European Council. (2022, Haziran 23). *European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations, 23 June 2022*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/>

- European Council. (2023, Aralık 15). *European Council conclusions, 14 and 15 December 2023*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/12/15/european-council-conclusions-14-and-15-december-2023/>
- European Council. (2024, Haziran 25a). *EU opens accession negotiations with Ukraine*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/25/eu-opens-accession-negotiations-with-ukraine/>
- European Council. (2024, Haziran 25b). *Ukrainian refugees: Council extends temporary protection until March 2026*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/25/ukrainian-refugees-council-extends-temporary-protection-until-march-2026/>
- European Council. (2025). *EU sanctions against Russia*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/>
- European Council (tarihsiz). *Strengthening the EU's external borders*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/strengthening-external-borders/>
- European Migration Network. (2018). *Asylum and migration (glossary 6.0)*. https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files_en?file=2020-09/interactive_glossary_6.0_final_version.pdf
- European Parliament. (2019). *European Parliament 2014-2019*. <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2014-2019/constitutive-session/>
- European Parliament. (2022). *European Parliament resolution of 1 March 2022 on the Russian aggression against Ukraine*. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0052_EN.html
- European Parliament. (2022). *Temporary Protection Directive*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729331/EPRS_BRI\(2022\)729331_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729331/EPRS_BRI(2022)729331_EN.pdf)
- European Parliament. (2024a). *European Parliament 2019-2024*. <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2019-2024/outgoing-parliament/>

- European Parliament. (2024b). *European Parliament 2024-2029*.
<https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2024-2029/>
- European Parliament. (2024, Eylül 6). *European results: Turnout by year*.
<https://results.elections.europa.eu/en/turnout/>
- European Parliament. (2025a). *EP after the Lisbon treaty: Bigger role in shaping Europe*.
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty>
- European Parliament. (2025b). *Members, bodies and activities*.
<https://www.europarl.europa.eu/portal/en>
- European Parliament. (2025c). *The president of the European Parliament*.
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/the-president>
- European Parliament. (2025d). *The members of the European Parliament*.
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/members>
- European Parliament. (2025e). *Electoral procedures*.
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/21/the-european-parliament-electoral-procedures>
- European Parliament. (2025f). *The Political groups of the European Parliament*.
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/political-groups>
- European Parliament. (2025g). *Committees*.
<https://www.europarl.europa.eu/committees/en/about/introduction>
- European Parliament. (2025h). *The committees of the European Parliament*.
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/committees>
- European Parliament. (2025i). *Delegations*.
<https://www.europarl.europa.eu/delegations/en/about/introduction>

- European Parliament. (2025j). *The political bodies of the European Parliament*.
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/political-bodies>
- European Parliament. (2025k). *Powers*.
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/19/the-european-parliament-powers>
- European Union. (2024). *Regulation (EU) 2024/1351 Of The European Parliament And Of The Council*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1351&qid=1749589460429>
- European Union. (tarihsiz). *Founding agreements*. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/founding-agreements_en
- Eurostat. (2023). *Total unemployment rate*.
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en>
- Eurostat. (2025). *Asylum applicants by type, citizenship, age and sex - annual aggregated data*.
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asyappctza/default/table?lang=en
- EUR-Lex. (2001). *Council directive 2001/55/EC*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0055&qid=1717631371707>
- EUR-Lex. (2002a). *Council directive 2002/90/EC*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32002L0090&qid=1717838806452>
- EUR-Lex. (2002b). *2002/946/JHA: Council framework decision*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32002F0946&qid=1717838960642>
- EUR-Lex. (2004). *Council directive 2004/83/EC*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0083&qid=1717614606763>
- EUR-Lex. (2008). *Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0115&qid=1717780132788>

- EUR-Lex. (2011). *Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0095>
- EUR-Lex. (2016a). *Charter of fundamental rights of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016P%2FTXT&qid=1717549329132>
- EUR-Lex. (2016b). *Treaty on the functioning of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>
- Farand, C. (2017, Şubat 5). *Marine Le Pen launches presidential campaign with hardline speech*. Independent. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/marine-le-pen-front-national-speech-campaign-launch-islamic-fundamentalism-french-elections-a7564051.html>
- Fassin, E. (2019). *Popülizm: Büyük hınç* (G. Kırnalı ve İ. Kocael, Çev.). Heretik Yayınları.
- Faulkner, N. (2014). *Marksist dünya tarihi: Neandertallerden neoliberallere* (T. Öncel, Çev.). Yordam Kitap.
- Finchelstein, F. (2021). *Faşizmden popülizme* (Çev: A. Karatay). İletişim Yayınları.
- Ford, R. (2011). Acceptable and unacceptable immigrants: How opposition to immigration in Britain is affected by migrants' region of origin. *Journal of Ethnic and Migration studies*, 37(7), 1017-1037.
- Fox, J. E. (2013). The uses of racism: whitewashing new Europeans in the UK. *Ethnic and Racial Studies*, 36(11), 1871-1889.
- Foti, C. (2024). *Social impact of migration: Addressing the challenges of receiving and integrating Ukrainian refugees*. European Union. <https://doi:10.2806/479251>
- Frederick, B., Cozad, M., Stark, A. (2023, Eylül 21). *Understanding the risk of escalation in the war in Ukraine*. Rand Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA2807-1.html
- Georgiou, M. & Troszyński, M. (2023). Uprooting and borders: The digital architecture of the Ukrainian refugee crisis, *LSE Public Policy Review*, 3(1), 1-9. <https://doi.org/10.31389/lseppr.93>.

- Giorgi, A. (2021). The European Parliament's treatment of religion in times of populism. In C. Ruzza, C. Berti & P. Cossarini (Ed.). *The impact of populism on European institutions and civil society* (pp. 119-146). Palgrave. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-73411-4>
- Gjorgjievska, N. N., Galeva, J., & Mileski, T. (2024, September). A comparative analysis of the Russian–Ukrainian conflict and the middle east conflicts and the refugee responses towards the two refugee crisis. In *Proceedings of the International Scientific Conference "Social Changes in the Global World"* (Vol. 11, No. 11, pp. 379-392).
- Global Detention Project (2023, Ocak). *Denmark Pauses Plans to Outsource Asylum Processing to Rwanda*. <https://www.globaldetentionproject.org/30-january-2023-denmark>
- Goodwyn, L. (1976). *Democratic promise: the populist movement in America*. Oxford University Press.
- Guisan, C. (2012). *A political theory of identity in European integration: memories and policies*. Routledge.
- Gül, H. (2011). Lizbon Antlaşması'nın Avrupa Parlamentosu'nun işlevsel rolü üzerine etkisi ve parlamentoda siyasi hayat. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 48(560), 17-32.
- Haas E. B. (2004). *The uniting of Europe*. University of Notre Dame Press.
- Hajda, L.A., Makuch, A. (2024, Şubat 8). *History of Ukraine*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/history-of-Ukraine>
- Hathaway, J. C. (2005). *The rights of refugees under international law*. Cambridge University Press.
- Hatton, T. J. (2017). Refugees and asylum seekers, the crisis in Europe and the future of policy. *Economic Policy*, 32 (91), 447-496.
- Hellwig, T., & Sinno, A. (2017). Different groups, different threats: public attitudes towards immigrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(3), 339-358.

- Holzberg, B. (2021). ‘Wir schaffen das’: Hope and hospitality beyond the humanitarian border. *Journal of Sociology*, 57(3), 743-759. <https://doi.org/10.1177/1440783321991659>
- Houwen, T. (2011). The non-European roots of the concept of populism. *Sussex European Institute, University of Sussex*. <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=seiworking-paper-no-120.pdf&site=266>
- Identity and Democracy Party. *Parties*. (2023). <https://id-party.eu/parties>
- IDMC. (2025). *IDMC data portal*. <https://www.internal-displacement.org/database/displacement-data/>
- Ignazi, P. (2003). *Extreme right parties in Western Europe*. Oxford University Press.
- Ihlamur Öner, S. G. (2018). Zorunlu göç çalışmalarında kavramsal tartışmalar ve disiplinler arası diyalog. N. A. Şirin Öner ve S. G. Ihlamur Öner (Ed.), *Uluslararası ilişkilerde göç: olgular, aktörler ve politikalar* içinde (ss. 183-207). Der Yayınları.
- Ilie, C. (2010). *European Parliaments under scrutiny: discourse strategies and interaction practices*. John Benjamins Publishing Co.
- International Organization for Migration (IOM). (2019). *Glossary on migration*. International Organization for Migration. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf
- International Organization for Migration (IOM). (2025). *Ukraine*. The Displacement Tracking Matrix. <https://dtm.iom.int/ukraine>
- Issa, P. (2016, Mart 13). *Syrian civil war: Five ways the conflict has changed the world*. Independent. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/syrian-civil-war-isis-how-it-changed-the-world-refugee-crisis-a6928796.html>
- Izzeldin, M., Muradoğlu, Y. G., Pappas, V., Petropoulou, A., & Sivaprasad, S. (2023). The impact of the Russian-Ukrainian war on global financial markets. *International Review of Financial Analysis*, 87, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2023.102598>

- Judis, J. B. (2016). *The Populist Explosion: How the great recession transformed American and European politics*. Columbia Global Reports,
- Juncker, J. C. (2016, Haziran 21). *Speech by President Jean-Claude Juncker at the Annual General Meeting of the Hellenic Federation of Enterprises*. UNHCR. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/de/SPEECH_16_2293
- Kadıoğlu, İ. A. (2020). Suriye İç Savaşı ve Türkiye: Çatışma, güvenlik ve sığınma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(29), 2179-2213. <https://doi.org/10.26466/opus.714551>
- Kaiser, J. (2024, Ekim 30). *The Commission's annual Enlargement Package: How close are candidate states to EU membership?*. The Parliament. <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/eu-expansion-how-close-are-the-nine-candidate-states-to-membership>
- Kakissis, J. (2024, Şubat 1). *Hungary ends opposition to giving Ukraine aid, freeing up \$54 billion from the EU*. NPR. <https://www.npr.org/2024/02/01/1228462696/hungary-ends-opposition-to-giving-ukraine-aid-freeing-up-54-billion-from-the-eu>
- Kalaycıoğlu, E. (2021). *Halk yönetimi: demokrasi ve popülizm çatışmasında dünya*. Efil Yayınevi.
- Kantola, J., & Lombardo, E. (2021). Challenges to democratic practices and discourses in the European Parliament: Feminist perspectives on the politics of political groups. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 28(3), 579-602.
- Karakılıç, H. (2003). Avrupa Parlamentosu: Karar alma süreci ve yetkileri. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(3-4), 289-306.
- Kaya, A. (2024). The instrumentalisation of migration in the populist era. In C. Horwood & B. Frouws (Eds.). *Mixed Migration Review 2024* (pp. 168-173). Mixed Migration Centre.
- Kıraç, S., & İlhan, B. (2010). Avrupa Birliği oluşum süreci ve ortak politikalar. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(188), 191-201.

- Krastev, I. (2007). The strange death of the liberal consensus. *Journal of Democracy*, 18(4), 56-63.
- Krastev, I. (2017). *After Europe*. University of Pennsylvania Press.
- Kuzio, T. (2015). *Ukraine: Democratization, corruption, and the new Russian imperialism*. Bloomsbury Publishing USA.
- Laclau, E. (1977). *Politics and ideology in Marxist theory*. New Left Books.
- Laclau, E. (2005). *On populist reason*. Verso.
- Le Pen, M. (2015). *The Europe we want: a Europe of Nations and Freedom*.
<https://wayback.archive-it.org/12090/20160910190405/http://www.enfgroup-ep.eu/#b978c0bfc8aaea7dd>
- Lee, E. S. (2009). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Leigh, M. (2022, Nisan 29). *The EU's response to the war in Ukraine*. GIS.
<https://www.gisreportsonline.com/r/eu-war-ukraine>
- Lelieveldt, H. & Princen, S. (2011). *The politics of the European Union*. Cambridge University Press.
- Leyen, U. V. D. (2022, Mart 1). *Speech by President von der Leyen at the European Parliament Plenary on the Russian aggression against Ukraine*. European Commission.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_1483
- Liang, C. S. (2007). Europe for the Europeans: The foreign and security policy of the populist radical right. In C. S. Liang (Ed.). *Europe for the Europeans: The foreign and security policy of the populist radical right*. (pp. 1-32). Ashgate.
- Liboreiro, J. (2024, May1s 27). 'It has gone very far:' EU countries voice exasperation over Hungary's vetoes on Ukraine aid. Euronews.
<https://www.euronews.com/my-europe/2024/05/27/it-has-gone-very-far-eu-countries-voice-exasperation-over-hungarys-vetoes-on-ukraine-aid>
- Loschi, C. (2022, May1s 5). *Frontex's evolution from the undisputable to the untenable EU border agency*. Security Praxis. <https://www.securitypraxis.eu/frontex-evolution-from-the-undisputable-to-the-untenable-border-agency/>

- Luo, C. M. (2017). The rise of populist right-wing parties in the 2014 European Parliament: Election and implications for European integration. *European Review*, 25(3), 406-422.
- Lutz, P. (2019) Variation in policy success: radical right populism and migration policy, *West European Politics*, 42(3), 517-544.
<https://doi.org/10.1080/01402382.2018.1504509>
- Lynch, S. (2015, Kasım 19). *Europe's open-border policy may become latest victim of terrorism.* The Irish Times.
<https://www.irishtimes.com/news/world/europe/europe-s-open-border-policy-may-become-latest-victim-of-terrorism-1.2435486>
- Maksymiuk, J. (2006, Kasım 29). *Ukraine: Parliament Recognizes Soviet-Era Famine As Genocide.* RFE/RL. <https://www.rferl.org/a/1073094.html>
- Massetti, E., (2021). The impact of populism on the European Union: 'The people' and the Brussels bubble. In C. Ruzza, C. Berti & P. Cossarini (Eds.). *The impact of populism on European institutions and civil society* (pp. 21-44). Palgrave.
<https://doi.org/10.1007/978-3-030-73411-4>
- Mc Mahon, M. (2022, Şubat 27). *Ukraine is one of us and we want them in EU, Ursula von der Leyen tells Euronews.* Euronews.
<https://www.euronews.com/2022/02/27/ukraine-is-one-of-us-and-we-want-them-in-eu-ursula-von-der-leyen-tells-euronews>
- Mickelsson, T. B. (2025). Ukrainian Refugees' Differentiated Treatment: A Critical and Systematic Review. *Global Networks*, 25(1), e12502.
- Moffitt, B. (2021). *Popülizmin küresel yükselişi* (O. Özgür, Çev.). İletişim Yayınları.
- Mogherini, F. (2016, Mart 18). *Illegal annexation of Crimea by Russian Federation.* The Diplomatic Service of the European Union.
https://www.eeas.europa.eu/node/3547_en
- Mouffe, C. (2019). *Sol popülizm* (A. Yanık, Çev.). İletişim Yayınları.
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541-563.
- Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe.* Cambridge University Press.

- Mudde, C. (2016). Populist radical right parties in Europe today. In J. Abromeit, B. M. Chesterton, G. Marotta & Y. Norman (Eds.) *Transformations of populism in Europe and the Americas: History and recent tendencies* (pp. 295-307). Bloomsbury Academic. <http://dx.doi.org/10.5040/9781474225243.ch-016>
- Mudde, C. (2019). The 2019 EU elections: Moving the center. *Journal of Democracy*, 30(4), 20-34.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2013). Exclusionary vs. inclusionary populism: Comparing contemporary Europe and Latin America. *Government and Opposition*, 48(2), 147-174. <https://www.jstor.org/stable/26347391>
- Mudde, C. & Kaltwasser C. R. (2019). *Popülizm* (S. E. Türközü, Çev.). Nika Yayınevi.
- Müller, J. W. (2020). *Popülizm nedir?* (O. Yıldız, Çev.). İletişim Yayıncılık.
- NATO. (2025, Mart 11). *Relations with Ukraine*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm
- Nielsen, J. H. & Franklin, M. N. (2017). The 2014 European Parliament elections: still second order?. J. H. Nielsen and M. N. Franklin (Ed.), *The Eurosceptic 2014 European Parliament elections: second order or second rate?* içinde (pp. 1-16). Palgrave Macmillan.
- Norris, P., & Inglehart, R. (2019). *Cultural backlash: Trump, brexit, and authoritarian populism*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108595841>
- Oğurlu, E. (2008). Lizbon Antlaşması'ndan sonra Avrupa Birliği. *Avrasya Etüdleri*, 34(2), 7-33.
- Operational Data Portal (ODP). (2025a). *Ukraine Refugee Situation*. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- Operational Data Portal (ODP). (2025b). *Ukraine Refugee Situation / Republic of Moldova*. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location/10784>
- Orhan, S. (2019). Popülizm, liberal demokrasi ve faşizm denklemi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 68(4), 795-840.

- Özkan, Y. (2023, Mayıs 27). *Şartlı tahliye edilen rüşvet skandalı zanlısı Eva Kaili Avrupa Parlamentosu'na geri dönmek istiyor.* BBC News. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c0jppj43e2dyo>
- Paterson, T. (2015, Ekim 11). *Refugee crisis: Nearly half of Germans say Angela Merkel's 'welcome' policy is wrong.* Independent. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/nearly-half-of-germans-say-angela-merkel-s-refugee-policy-is-wrong-a6689966.html>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (Vol. 3). Sage.
- Pazarcı, H. (2012). *Uluslararası hukuk*. (11. baskı). Turhan Kitabevi.
- Pelinka, A. (2013). Right-wing populism: concept and typology. R. Wodak, M. KhosraviNik and B. Mral (Ed.), *Right-wing populism in Europe: Politics and discourse* içinde (pp. 3-22). Bloomsbury Academic.
- Pepinsky, T. B., Reiff, Á., & Szabó, K. (2024). The Ukrainian refugee crisis and the politics of public opinion: Evidence from Hungary. *Perspectives on Politics*, 22(4), 989-1014.
- Peter, L. (2016, Nisan 24). *Schengen: Controversial EU free movement deal explained.* BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-europe-13194723>
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Pinna, M. (2025, Şubat 5). *Are Syrian refugees' rights at stake in Europe after Assad's fall?*. Euronews. <https://www.euronews.com/my-europe/2025/02/05/are-syrian-refugees-rights-at-stake-in-europe-after-assads-fall#:~:text=There%20are%20around%201.3%20million,refugees%20in%20the%20European%20Union>
- Pirro, A. L., Taggart, P., & Van Kessel, S. (2018). The populist politics of Euroscepticism in times of crisis: Comparative conclusions. *Politics*, 38(3), 378-390.
- Plochy, S. (2015). *The gates of Europe: A history of Ukraine*. Basic Books.
- Pürselim Arning, H. S. (2018). Temel kavramlar ışığında mülteci hukukunun gelişimi. N. A. Şirin Öner ve S. G. Ihlamur Öner (Ed.), *Uluslararası ilişkilerde göç: Olgular, aktörler ve politikalar* içinde (ss. 209-229). Der Yayınları.

- Qiblawi, T. & Sirgany, S. (2018, Şubat 21). 'War crimes on epic scale:' 250 deaths in two days in Syria's Eastern Ghouta. CNN World.
<https://edition.cnn.com/2018/02/20/middleeast/syria-eastern-ghouta-deadliest-day-intl>
- Rivera, E., & Davis, M. (2019). Dissecting Identity & Democracy, the EU's new far-right super group. *IERES Occasional Papers*, 3. <https://bpb-us-e1.wpmucdn.com/blogs.gwu.edu/dist/8/1076/files/2020/11/IERES-papers-no.-3-July-2019.pdf>
- Robinson, V. & Segrott, J. (2002). *Understanding the decision-making of asylum seekers*. Home Office Research, Development and Statistics Directorate.
- Robjant, K., Hassan, R. & Katona, C. (2009). Mental health implications of detaining asylum seekers: Systematic review. *The British Journal of Psychiatry*, 194(4), 306-312.
- Rodrik, D. (2018). Populism and the economics of globalization. *J Int Bus Policy* 1, 12(33), 12-33. <https://doi.org/10.1057/s42214-018-0001-4>
- Rooduijn, M., Pirro, A. L. P., Halikiopoulou, D., Froio, C., Van Kessel, S., De Lange, S. L., Mudde, C. & Taggart, P. (2023). The PopuList: A database of populist, far-left, and far-right parties using expert-informed qualitative comparative classification (EiQCC). *British Journal of Political Science*, 54(3), 969-978. doi:10.1017/S0007123423000431.
- Ruzza, C. (2021). The European Commission and reactions to the 'populist turn' in anti-discrimination policy. In C. Ruzza, C. Berti & P. Cossarini (Ed.). *The impact of populism on European institutions and civil society* (pp. 147-174). Palgrave. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-73411-4>
- Rygiel, K., Baban, F. & Ilcan, S. (2016). The Syrian refugee crisis: The EU-Turkey 'deal' and temporary protection. *Global Social Policy*, 16(3), 315-320.
- Sakwa, R. (2016). *Frontline Ukraine*. I.B.Tauris & Co. Ltd.
- Saruhan, Ş. C., & Özdemirci, A. (2018). *Bilim, felsefe ve metodoloji* (5. Baskı). Beta Yayıncılık.

- Sayapin, S. (2015). The United Nations General Assembly Resolution 68/262 in the context of general international law. *Evropský politický a právní diskurz*, 1, 19-30.
- Sayapin, S., & Tsybulenko, E. (2018). The use of force against Ukraine and international law. *Jus ad bellum, jus in bello, jus post bellum*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-94-6265-222-4>
- Saygın, D., & Ultan, M. Ö. (2016). A step in the democracy in the European Union: An examination on the choice of commission presidency. *Journal of Awareness*, 1(2), 31-44.
- Schmitter, P. C. (1970). A revised theory of regional integration. *International organization*, 24(4), 836-868.
- Schreier, M. (2012). Qualitative content analysis in practice. Sage.
- Shaheen, K. (2018, Ocak 21). *Turkey starts ground incursion into Kurdish-controlled Afrin in Syria*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/21/turkey-starts-ground-incursion-into-kurdish-controlled-afrin-in-syria>
- Shehaj, A., Shin, A. J., & Inglehart, R. (2019). Immigration and right-wing populism: An origin story. *Party Politics*, 27(2), 282-293. <https://doi.org/10.1177/1354068819849888>
- Shils, E. (1956). *The torment of secrecy: the background and consequences of American security policies*. Free Press.
- Sicurella, F. G. (2018). The language of walls along the Balkan route. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 16(1-2), 57-75. doi: 10.1080/15562948.2017.1309088
- Singh, N. (2022, Şubat 28). *Europe's contrasting responses to Ukraine refugee crisis prompt criticism*. Independent. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/ukraine-refugees-response-europe-racist-b2024840.html>
- Smeets, S. & Beach, D. (2020) When success is an orphan: Informal institutional governance and the EU–Turkey deal. *West European Politics*, 43(1), 129-158. doi: 10.1080/01402382.2019.1608495

- Soos, O. & Voigt, N. (2022, Ekim 28). *Viktor Orbán's role as a blocker*. Deutschlandfunk. <https://www.deutschlandfunk.de/ungarns-rolle-als-verhinderer-in-der-eu-100.html>
- Spindler, W. (2015, Aralık 8). *The year of Europe's refugee crisis*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/us/news/stories/2015-year-europes-refugee-crisis#:~:text=September%2015%20%E2%80%93%20Hungary%20completed,e%20a%20comprehensive%20European%20response>
- Taggart, P. (2000). *Populism*. Open University Press.
- Taggart, P. (2004). *Popülizm* (B. Yıldırım, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Taggart, Paul; Szczerbiak, Aleks (2002). *The party politics of euroscepticism in EU member and candidate states*. University of Sussex. <https://hdl.handle.net/10779/uos.23371943.v1>
- The Lokal. (2022, Ocak 13). *EU politicians criticise Denmark over return policy for Syrian refugees*. <https://www.thelocal.dk/20220113/eu-politicians-criticise-denmark-over-return-policy-for-syrian-refugees/>
- Traub, J. (2022, 21 Mart). *The moral realism of Europe's refugee hypocrisy*. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2022/03/21/ukraine-refugees-europe-hypocrisy-syria/>
- Triandafyllidou, A. (2017). A “refugee crisis” unfolding: “Real” events and their interpretation in media and political debates. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 16(1-2), 198-216. doi:10.1080/15562948.2017.1309089
- Türk Dil Kurumu. (tarihsiz). *Göç*. <https://www.sozluk.gov.tr/>
- Ulltan, M. Ö. (2017). Avrupa Birliği yasama prosedüründe karar alma mekanizması ve geçiş dönemi analizi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 199-228.
- UN. (tarihsiz). *Universal Declaration of Human Rights*. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- UNHCR. (2010). *Convention and protocol relating to the status of refugees*. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/3b66c2aa10.pdf>

- UNHCR. (2011). *Resettlement handbook*. <https://www.unhcr.org/in/sites/en-in/files/legacy-pdf/46f7c0ee2.pdf>
- UNHCR. (2013). *Syria fact sheet - timeline and figures*. <https://www.unhcr.org/media/syria-fact-sheet-timeline-and-figures>
- UNHCR. (2015, Haziran 18). *UNHCR warns of dangerous new era in worldwide displacement as report shows almost 60 million people forced to flee their homes*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/news/news-releases/unhcr-warns-dangerous-new-era-worldwide-displacement-report-shows-almost-60>
- UNHCR. (2017). *Global trends: Forced displacement in 2016*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/media/global-trends-forced-displacement-2016>
- UNHCR. (2021). *Syria refugee crisis*. [https://www.unhcr.org/cy/2021/03/18/syria-refugee-crisis-globally-in-europe-and-in-cyprus-meet-some-syrian-refugees-in-cyprus/#:~:text=European%20countries%20host%20over%201,half%20\(560%2C000\)%20are%20Syrians](https://www.unhcr.org/cy/2021/03/18/syria-refugee-crisis-globally-in-europe-and-in-cyprus-meet-some-syrian-refugees-in-cyprus/#:~:text=European%20countries%20host%20over%201,half%20(560%2C000)%20are%20Syrians)
- UNHCR (2024). *Ukraine refugee situation*. <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- UNHCR. (2025). *Refugee data finder*. <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download>
- UNHCR (tarihsiz). *Convention of 28 october, 1933 relating to the international status of refugees*. <https://www.refworld.org/legal/agreements/lon/1933/en/17584>
- United Nations Treaty Collection. 2. *Convention relating to the status of refugees*. https://treaties.un.org/PAGES/ViewDetailsII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=V-2&chapter=5&Temp=mtdsg2&clang=_en
- Van Elsas, E., & Van Der Brug, W. (2015). The changing relationship between left–right ideology and euroscepticism, 1973–2010. *European Union Politics*, 16(2), 194–215.
- van Spanje, J. (2010). Contagious parties: Anti-immigration parties and their impact on other parties' immigration stances in contemporary Western Europe. *Party Politics*, 16(5), 563–586. <https://doi.org/10.1177/1354068809346002>

- Vetrini, L. & de Silva, S. (2023, Aralık). *The European political community: Informality as a key to success*. Policy Brief. <https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2024/02/The-European-Political-Community-FINAL.pdf>
- Vick, K. (2015). *Person of the year*. Time. <https://time.com/time-person-of-the-year-2015-angela-merkel/>
- Vignon, J. (2019, Eylül 17). *The European migration policy: All about the beginnings*. Jacques Delors Institute. <https://institutdelors.eu/en/publications/politique-migratoire-europeenne-tout-se-joue-dans-les-commencements-2/>
- Vitiello, D. (2022). The Nansen passport and the EU temporary protection directive: Reflections on solidarity, mobility rights and the future of asylum in Europe. *European Papers - A Journal on Law and Integration*, 7(1), 15-30.
- Voa. (2015, Mayıs 22). *EU, Ukraine Agree to \$2 Billion Loan Deal at Summit*. <https://www.voanews.com/a/european-union-ukraine-agree-to-two-billion-loan-deal-at-summit/2782848.html>
- Walker, P. & Doherty, B. (2015, 14 Kasım). *Paris terror attacks: Hollande says Isis atrocity was 'act of war'*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/13/paris-attacks-shootings-explosions-hostages>
- Wassenberg, B. (2020). Challenging the origins of Euroscepticism. A historical perspective. *Historia Y Política*, 44(55-79). <https://doi.org/10.18042/hp.44.03>
- Welfens, N. (2023). 'Promising victimhood': contrasting deservingness requirements in refugee resettlement. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 49(5), 1103-1124.
- Wodak, R. (2015). *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean*. Sage.
- Wosley, P. (1969). The concept of populism. G. Ionescu & E. Gellner (Ed.), *Populism: its meanings and national characteristics* içinde (pp. 212-250). The Garden City Press.
- Yazan Koç, Y. (2020). *Avrupa Birliği'nin yasadışı göç politikası*. (4. baskı). Milenyum Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

- Yörüng, M. (1991). Avrupa Tek Senediyle Avrupa Parlamentosuna tanınan yetkiler. *Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 1(1&2), 295-308.
- Zaborowski, R., & Georgiou, M. (2016). Refugee'crisis'? Try'crisis in the European press'. *Opendemocracy: Free Thinking for the World*. <http://eprints.lse.ac.uk/84671/>
- Zulianello, M. & Larsen, E. G. (2021). Populist parties in European Parliament elections: A new dataset on left, right and valence populism from 1979 to 2019. *Electoral Studies*, 71, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.102312>
- Zulianello, M. (2020). Varieties of populist parties and party systems in Europe: From state-of-the-art to the application of a novel classification scheme to 66 parties in 33 countries. *Government and Opposition*, 55(2), 327-347. doi:10.1017/gov.2019.21
- Zulianello, M. (2024). Four decades of the populist radical right in European elections. *Political Insight*, 15(1), 32-35. <https://doi.org/10.1177/20419058241238192>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:

İletişim:

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- (2018-2025) Doktora Eğitimi: Anadolu Üniversitesi, Eskişehir (Türkiye), Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
- (2014-2017) Yüksek Lisans Eğitimi: Gazi Üniversitesi, Ankara (Türkiye), Uluslararası İlişkiler
- (2010-2014) Lisans Eğitimi: Gazi Üniversitesi, Ankara (Türkiye), Uluslararası İlişkiler
- (2024-) Araştırma Görevlisi: Sinop Üniversitesi / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi / Uluslararası İşletmecilik ve Dış Ticaret Bölümü
- (2020-2024) Araştırma Görevlisi: Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
- (2019-2019) Araştırma Görevlisi: Sinop Üniversitesi / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi / Uluslararası İşletmecilik ve Dış Ticaret Bölümü